

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C5.

ASIA: _____

Ministeri Koluman raportti no 145.

Berlin.

2/2 1926.

Suomen Lähetystö
Finlands Beskickning

N:o 8/26.

Berlinissä, tammikuun 2 p:nä 1926.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
N:o 2/175 Sac L. 26.		
5/1-26.	12	LII
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
S.	C6.	

H e r r a M i n i s t e r i .

Kunnioittavimmin täten lähetän Teille, Herra
Ministeri, raporttini N:o 145, joka sisältää:

Uudenvuodenvastaanotto Hindenburgin luona.

Suvaitkaa, Herra Ministeri, ottaa vastaan
täydellisen kunnioitukseni vakuutus.



Herra Ulkoasiainministeri

E. N. S e t ä l ä ,

Helsinki.

Suomen Berlinissä ja Wienissä olevan Lähettilään

raportti N:o 145.

1. I. 26.

Uudenvuodenvastaanotto
Hindenburgin luona.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 2/175 Sal D. 26		
5/2-26	12	LIL
OSASTO	OSASTO	OSASTO
5.	CS	

Tavanmukaisesti otti Valtakunnan Presidentti tänään uudenvuodenpäivänä vastaan lähetystöpäälliköt palatsissaan. Ulkonaiset menot olivat nyt paljoa juhlallisemmat kuin ennen presidentti Ebertin aikana. Puku oli ennen redingote, nyt univormu tai frakki kunniamerkkeineen. Palatsin pihalla oli kunniakomppania, rumpua pärretettiin y.m.

Diplomaattikunnan uudenvuoden onnittelut Presidentille esitti Paavin nuntius, arkkipiispa Pacelli, lausuen seuraavaa: "Zum ersten Male versammelt sich gelegentlich der Jahreswende das beim Reiche beglaubigte Diplomatische Korps um Ihre Person, um Ihnen seine Glück- und Segenswünsche darzubringen. Grosse historische Ereignisse haben Ihre Anfänge in der Führung des höchsten Amtes bezeichnet und den Völkern die tröstliche Hoffnung auf eine neue, engere europäische Gemeinschaft geschenkt. Das Berliner Diplomatische Korps, das die Ehre hat zu seinen Mitgliedern hervorragende Persönlichkeiten zu zählen, die an diesem Werke der Versöhnung und der internationalen Entspannung verständnisvoll mit-

gearbeitet haben, spricht die innigsten Wünsche aus, dass dies Werk wirklich den fruchtbaren Keim zum Glück und Frieden in sich trage. Möge es für die Völker ein um so machtvolleres Werkzeug zum Gedeihen und zum Fortschritt werden, je grössere Opfer sie zum allgemeinen Besten auf sich genommen haben! In dem ewigen Gesetz der Liebe, das trotz Zwist und Kampf das Weltall regiert, finden Grossherzigkeit und Hingabe an die höheren Interessen der Menschheit ihren Lohn und Preis, und verleihen den Völkern, die dies edle Beispiel geben, den Strahlenkranz wahrer Grösse. Dem deutschen Volke, das unter Ihrer weisen Führung in bewunderungswürdiger Weise an seiner friedlichen Wiederaufrichtung fortarbeitet, bringt das Diplomatische Korps, dessen Dolmetscher ich wiederum zu sein die Ehre habe, für das beginnende Jahr die wärmsten Wünsche dar und wir flehen zur göttlichen Vorsehung, der unendlichen Liebe und der unerschöpflichen Quelle alles Guten, um ihre Erfüllung." Täähän vastasi Hindenburg seuraavasti: "Mit aufrichtigem Danke nehme ich die Glückwünsche entgegen, die Sie im Namen des Diplomatischen Korps dem deutschen Volke und mir selbst als seinem Vertreter dargebracht und denen Sie einen so herzlichen Ausdruck verliehen haben. Sie erinnerten an die bedeutsamen Geschehnisse, die sich in dem nunmehr abgeschlossenen Jahre, in den ersten Monaten des mir durch den Willen des deutschen Volkes übertragenen hohen Amtes, auf dem Gebiete der Weltpolitik abspielten. Mit ihnen, Herr Nuntius, wünsche und ersehne ich, dass die Hoffnungen der Völker, insbesondere die Erwartungen des immer noch schwer bedrückten deutschen Volkes nicht enttäuscht werden; mit Ihnen, Herr Nuntius

hoffe ich zu Gott, dass aus diesem im ehrlichen Willen zu Verständigung gelegten Keime bald der volle und wahre Frieden hervorspriessen möge. Tief durchdrungen von der in den Herzen der Menschen lebenden Wahrheit, dass nur Gerechtigkeit, Sittlichkeit und Freiheit die Grundsteine sind, auf denen sich das Zusammenleben der Völker aufbauen und entwickeln kann, wird das deutsche Volk mit aller Kraft unverzagt weiterarbeiten an der friedlichen Wiederaufrichtung und Festigung seines eigenen nationalen Lebens wie auch an der Förderung und Sicherung des Friedens, der allein der Wirtschaft und der Kultur der Welt Fortschritt und Aufstieg bringen kann.

Herr Nuntius! Möge das neue Jahr, über dessen Schwelle wir heute treten, unsere gemeinsamen Wünsche nach einer fortschreitenden Annäherung und Verständigung der Völker lebendige Wirklichkeit werden lassen! In dieser Hoffnung spreche ich Ihnen, Herr Nuntius, und Ihnen, meine Herren, zugleich für Ihre Staatsoberhäupter, Regierungen und Völker, im Namen des Deutschen Volkes und im eigenen Namen meine herzlichsten und aufrichtigsten Neujahrswünsche aus." Senjälkeen Hindenburg kaikille personallises- ti toivotti hyvää uutta vuotta. Vain ambassadöörien kanssa hän puhui pitempään, lähettiläille hän vain sanoi pari fraasia.

Erikoista mainitsemista ansaitsee, että Hindenburg, joka itse ei ollut sotamarsalkan uni- vormussa kuten oli odotettu vaan frakissa, kantoi m.m. Hohenzollernien Hausordenin miekkojen kera (muut kantamansa kunniamerkit olivat: Mustan Kotkan suurrusti, Rautaristin suurrusti, Pour le Merite ja

Johannitain ritarikunnan suurristi). Diplomaattikunnassa tämä tosiaan merkillinen kunniamerkinvalinta on herättänyt suurta huomiota.

A handwritten signature in dark ink, appearing to be 'A. Holm', is located to the right of the main text block.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C5.

ASIA:

Ministeri Koluman raportti no 146

Berlin.

17/2 1926.

Suomen Lähetystö
Finlands Beskickning

N:o 155/26.

Berlinissä, tammikuun 18 p:nä 1926.

ULKOASIAINMINISTERIÖN		
3/175 Sal.		26
22/1-26.	2	Liite
5.	C5.	

H e r r a M i n i s t e r i .

Kunnioittavimmin täten lähetän Teille,
Herra Ministeri, raporttini N:o 146, joka sisältää:

Čičerinin matka ja sen yhteydessä
olevia kysymyksiä.

Suvaitkaa, Herra Ministeri, ottaa vastaan
täydellisen kunnioitukseni vakuutus.

Herra Ulkoasiainministeri

E. N. S e t ä l ä ,

Helsinki.

ULKOASIANMINISTERIÖ		
3/175 Sal. D. D. 26.		
22/1-26	2	Lit.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5.	C5	

Suomen Berlinissä ja Wienissä olevan Lähettilään

raportti N:o 146.

17. I. 26.

Čičerinin matka ja
sen yhteydessä ole-
via kysymyksiä.

Čičerinin matkan tarkoituksia ja tuloksia saattaa vähitellen selvemmin alkaa erottaa ja arvostella. Moskovaan paluuta seuranneet viikot antavat jo eräänlaisen perspektiivin.

Pyydän saada vielä kerran käsityksenäni lausua että Čičerinin Euroopan-matka ei merkitse bolshevismin voittokulkua. Mahdollisesti se Venäjän ulkopoliitikalle on tuottanut eräitä saavutuksia, joista alempana, joskin sitä mielestäni enemmän karakterisoi sarja sensatiooneja, nokkelasti keksittyjä teatteritrikkejä ja oikealla hetkellä ammuttuja raketteja kuin sarja päämäärästään ja keinoistaan varman suurvallan ulkopoliittisen johdon rauhallisia ja johdonmukaisia toimenpiteitä. Huomasi selvästi miten Čičerin tuon tuosta heitti poliittiseen konserttiin jonkun odottamattoman motiivin alla russia, joka ennen kaikkea kuului Moskovaan asti siellä herättäen tyydytystä ja ihastusta, ja joka — se myönnettäköön — outoudellaan piti eurooppalaisetkin kuulijat jännityksessä. Ensi kädessä Čičerinin matka kuitenkin merkitsi uusia signaaleja Moskovan ulkopoliitikassa: vapautumista tähän-

astisesta isoloinnista ja hakeutumista yhteyteen Euroopan muiden valtioiden, lähinnä tähän asti kylminä pysyneiden länsivaltojen kanssa. Tässä päämäärässään, joka sisäpoliittisesti ja taloudellisesti on rinnastettava Moskovan viimeisessä kongressissa suuren enemmistön saavuttaneen uuden nep-suunnan kanssa, Čičerin tosin vain puoleksi onnistui.

Lähinnä olen voinut täältä seurata Čičerin matkan merkitystä Saksan ja Moskovan suhteiden kehittymiselle.

Uudistan ensiksi sen minkä jo ennen kahdesti olen raporteissani maininnut, että Čičerin Berliniin tullessaan ei enää, kuten yleensä on väitetty, uskonut voivansa estää Saksan menoa Locarnoon. Lähtiessään kuuluisalle matkalleen oli hän varma siitä että Locarnon kokouksesta tulisi tosi. Päinvastoin Locarno häntä pelotti, ja sanoisin, ehkä jossain määrin paradoksaalisesti, että Čičerin oli ensimmäinen joka antisipoi Locarnon ja asettui jälkilocarnolaisen poliittisen katsomuksen pohjalle, koettaen pelastaa siitä itselleen mitä pelastettavissa oli. Varsovakäynnillään ja eräillä uhkauksillaan hän koetti pelottaa Lutheria ja Stresemannia mutta nämät uhkaukset lankesivat huonoon maahan, joskohta häntä säästi Saksan ambassadööri Moskovassa Brockdorff-Rantzau, joka syytti Wilhelmstrassea siitä ettei se pitänyt Kremliä siinä määrin Locarno-valmistusten tasalla kuin mitä olisi voinut Rapallo=ystävältä vaatia. Olen useampaan kertaan puhunut näistä asioista Stresemannin itsensä kanssa ja aina saanut saman, muistakin lähteistä vahvistuneen käsityksen että Stresemann, jonka keskustelu Čičerinin kanssa ennen Locarno oli melko myrskyinen (lähteenäni m.m. Baijerin lähettäjä),

oli kaikkea muuta kuin mielissään Čičerinin käynnistä.

Čičerin käväsi kuten muistettaneen Locarnon jälkeen ja ennen menoaan Pariisiin Wiesbadenista käsin, missä hän hoiti terveyttään, Berlinissä, lähinnä ollakseen 7. XI. läsnä sovjeettiambassaadin vuosijuhlassa, josta ennen olen kirjoittanut. Miten vähän Stresemann tästäkin käynnistä oli mielissään, käy ilmi siitä että hän tietääkseni ei lainkaan Čičeriniä tavannut muualla kuin tässä juhlassa. Sielläkin sekä hän että Luther, kuten itse saatoin todeta, vain ohimennen juttelivat Čičerinin kanssa. Kun Stresemann oli ollut tässä juhlassa noin tunnin, sanoi hän vaimolleni ja minulle: "Meillä on tarpeeksemme tästä, ettekö tule meidän kanssamme johonkin ravintolaan? Tekee mieleni nähdä muita ihmisiä." Menimme sitten erääseen ravintolaan: Stresemannit, Hindenburgin kanslian päällikkö valtiosihtööri Meissner rouvineen, kanslerin sihteeri sekä pari muuta perhettä. Illan kuluessa sekä Stresemann että hänen rouvansa sangen peittelemättä lausuiivat käsityksensä siitä talosta missä olimme olleet.

Ei mikään siinä määrin kuin nämät pikku-piirteet ole omiaan karakterisoimaan Saksan virallisen ulkopoliittikan johtajan nykyistä suhtautumista Moskovaan. Sitä kuvaa varmentaa vielä se minkä Stresemann vähää ennen joulua, Čičerinin kolmannen kerran oltua Berlinissä ja palattua Moskovaan, minulle kertoi. Olin kutsunut hänet päivällisille ja aterian jälkeen saimme kauan keskustella kahden kesken. Puhe siirtyi pian Venäjän kysymyksiin. Jo pöydässä oli Stresemann, joka oli erinomaisen avomielisellä tuulella, Moskovasta puheen ollen käyttänyt sangen selvää kieltä. Vielä peittelemättömämmäksi kävi se

aterian jälkeen.)

Sovjeetin tšekäläisestä ambassadööristä Kres-tinskystä ulkoministeri sanoi suoraan, ettei hänen kanssaan voi puhua politiikkaa, "er grinzt nur". (Tämä on yleinen mielipide Berlinissä.) Čičerinin metodeista taasen hän mainitsi esimerkkinä seuraavan. Kun Stresemann Čičerinille oli huomauttanut mahdotto-muudesta suostua antamaan Moskovan Hampurissa ole-valle kauppavaltuuskunnalle täydet exterritoriaaioikeu-det, oli Čičerin kertonut suunnittelevansa koko val-tuuskunnan siirtoa Rotterdamiin. Puhumatta kömpelyy-destä — jokainenhan tietää ettei Rotterdam ottaisi sitä vastaan — kävi pari viikkoa myöhemmin ilmi että Čičerin oli puhunut pelkkää ilmaa: sellaista muuttoa ei oltu Moskovassa ajateltukaan. Kun rupesin puhumaan Lunačarskyn käynnistä ja sen visseissä pii-reissä herättämästä innostuksesta — unohdin rapor-tissani N:o 143 mainita, että itse Reichstagen puhe-mies Löbe eräässä tilaisuudessa lausui Lunačarskylle tervehdyssanat — keskeytti minut Stresemann äkkiä ja sanoi: "Minä en edes nähnyt Lunačarskya kun hän kävi täällä."

Stresemannin koko esiintyminen ja äänensävy pu-huivat vielä selvempää kieltä kuin minkä sanat sa-noivat. Hän pilkkasi Čičerinin sammumatonta janoa ja rajatonta ruokahalua — niistä täällä kerrotaan huvittavia yksityiskohtia — ja oli erikoisesti louk-kaantunut siitä, että sen aterian aikana, minkä hän antoi Čičerinille, tämä lakkaamatta kehui sen aterian loisteliaisuutta, minkä hänelle Varsovassa oli anta-nut Skrzynski!

Ylläoleva on täysin sopusoinnussa sen kanssa minkä ennenkin, ja viimeksi raportissani N:o 143, olen kertonut Saksan virallisen politiikan suhtautumisesta Moskovaan. Näin selvästi tosin en ole sitä koskaan ennen voinut todeta. Sitä käsitystä vahvistaa myös se minkä hyvistä lähteistä olen kuullut Brockdorff-Rantzausta. Brockdorff-Rantzaun näet, joka jo marraskuun alkupäivinä saapui tänne, yhä edelleen oleskelee täällä ja, käyttäen hyväkseen hänelle aikoinaan suotua oikeutta saada suoraan raporteerata valtakunnan presidentille, tekee kaikkensa saadakseen Hindenburgin venäläispolitiikkansa kannalle. Mielenkiintoista on, että Brockdorff-Rantzaun demokraattisuudestaan huolimatta nykyään erikoisesti seurustelee oikeiston tunnettujen johtajien kuten kreivi Westarpin kanssa, jonka yhteinen oppositio Locarno vastaan äkkiä on vienyt Moskovan-ystäväksi. Nyt kuuluu Auswärtiges Amt saaneen tarpeekseen näistä Brockdorff-Rantzaun vehkeilyistä ja mikäli kuulen lienee, huolimatta virallisista dementioista, vakavasti ollut kysymys siitä että hän ei enää palaisi paikalleen. Totta on joka tapauksessa, että hänen ja Stresemannin suhteet eivät ole hyvät.

Varsin kuvaavaa on myös, että kun eräässä myöhemmässä keskustelussa kysyin Stresemannilta, mitä hän arveli uudesta venäläis=turkkilaisesta sopimuksesta, hän vastasi Cicerinin ennen paluutaan Moskovaan, kun sopimus vielä oli julkaisematta, hänelle siitä jo maininneen, ja lisäsi: "Ilmeisesti Cicerin sillä luuli tekevänsä minuun syvän vaikutuksen; siinä hän ei kuitenkaan lainkaan onnistunut."

Olen näistä seikoista luonnollisesti täällä

7

puhunut useiden muiden Venäjästä kiinnostuneiden diplomaattien kanssa, sekä neutraalien että ententemielisten, ja kaikissa on sama käsitys vallalla, nim. että virallinen Saksa nykyään on kauempana Moskovasta kuin ennen. On tässä yhteydessä paikallaan todeta että Stresemann tulee olemaan ulkoministerinä näinä päivinä muodostuvassa uudessakin hallituksessa, joten on ilmeistä, että samaa ulkopoliittikka Venäjään nähden edelleenkin tullaan noudattamaan. Oheenliitän erään Stresemannin jouluksi Dresdner Neueste Nachrichtenissa olleen ulkopoliittikkaa käsittelevän artikkelin, jossa kiinnitän huomiota varsinkin seuraaviin sanoihin: "Ein waffenloses Volk kann von einer Fortdauer der Kriegsstimmung nichts, von einer Verständigung nicht alles, von einem europäischen Zusammenwirken aber doch manches für seine Zukunft erwarten. Diesem Gedanken galt die Politik von Locarno. Sie ist der Kritik ausgesetzt gewesen. Aber so lebhaft Einzelheiten dieser Politik bekämpft wurden, einen andern besseren Weg hat kaum einer der Kritiker gewiesen. Eine einseitige Ostpolitik scheidet aus den verschiedensten Gründen für uns aus. Sie ist bei unsern geographischen Grenzen^{un} möglich. Eine Politik der Revanche ist Wahnwitz. Der heute gegangene Weg schafft Möglichkeiten einer friedlichen Entwicklung, unter der allein ein deutscher Wiederaufstieg möglich ist. Nichts törichter als das Schlagwort von der nationalen und internationalen Politik." Näin puhuu todellinen realipoliitikko.

Tätä käsitystä vastaan voi mielestäni esiintuoda vain kaksi todistusta: toinen on että Cicerinin täällä ensi kertaa ollessa saksalais=venäläinen

sopimussikermä kiireen kaupalla allekirjoitettiin; toinen se että Cicerin viimeisellä käynnillään söi aamiaista von Seecktin luona.

Mitä edelliseen seikkaan tulee, on otettava huomioon että neuvotteluja sopimuksesta oli käyty jo kolme vuotta ja että molemmiin puolin oli olemassa halu lopultakin päästä myönteiseen tulokseen. Saksan teollisuusmaailma painosti hallitusta ja oikeisto halusi sen kautta maailmalle näytettäväksi että tulossa oleva Locarno ei merkitse selän kääntämistä itäiselle naapurille. Ehkäpä myös Luther ja Stresemann arvelivat sopimuksen antavan Saksan valtuuskunnalle Locarnossa selkärangaa ja pontta. Saksan myönnytykset Moskovalle eivät olleet mitenkään erikoisen suuret — 100 milj. kultamarkan tavaraluotto on vain pisara Saksan kauppabilanssissa ~~ja xxxxxxxxxx~~ eikä muille kuin Berlinin kauppaedustukselle ~~ei~~ myönnetty exterritori ^{pliteettia} (ainoastaan eräitä laajenuksia Berlinin edustukselle) — eikä itse asiassa kukaan täällä laske sopimuksen tuottavan erikoisia taloudellisia etuja tai sanottavasti lisäävän molempien maiden välisiä kauppasuhteita. Saksan hallitus saavutti suostumisellaan kaksi etua: että se pääsi pitkäveteisistä neuvotteluista, ja että Cicerin vaikenä. On pidettävä aivan varmana että tämän sopimuksen ¹⁾ ulkopuolella ei ole

1) Mielenkiintoisena yksityisseikkana neuvottelujen viimeisistä vaiheista mainittakoon seuraava. Kuten tunnettua Moskova Saksalle ei antanut eräille aasialaisille maille myöntämänsä suosituimmuutta. Tästä neuvoteltaessa tahtoi Moskova pidättää Saksalle myönnettävän suosituimmuuden ulkopuolella myös ne edut jotka se mahdollisesti myöntää Suomelle ja reunavaltioille, perustaen tämän vaatimuksensa Rapallon 4 §:ään, joka kuuluu: " Die beiden

solmittu minkäänlaisia salaisia poliittisia tai sotilaallisia sellaisia.

Suurta huomiota herättivät täällä von Seecktin aamiaiset Cicerinille. Olen kuullut sitä moititun Auswärtiges Amtissakin ja varmaa on että Auswärtiges Amtista ei ollut läsnä kuin Venäjän osaston muudan alempi virkamies. (Muuten on aivan mahdotonta saada selvää siitä ketkä muut aamiaisilla olivat läsnä.) Huhu että Englannin ambassadööri Auswärtiges Amtissa olisi tehnyt huomautuksen aamiaisten johdosta, ei pidä paikkaansa. Tosiasia lienee että Cicerin itse oli pyrkinyt Seecktin puheille ja että Seeckt silloin olisi tapaamiselle valinnut tämän, kieltämättä turhan juhlallisen, muodon. Mielestäni on luonnollisin selitys se että Cicerin tällä käynnillään taas tahtoi päästää ilmaan yhden tavallisia rakettejaan, tähdätty luonnollisesti lähinnä Englantia kohti, joka ei ollut huolinut hänen käynnistään. Että Seeckt tai yleensä Reichswehr erikoisesti olisi Moskova-ystävällinen, ei ole todennäköistä, olkoon että bolshevikinen sotilaslähetyskunta kävi täällä viime keväänä ja että Moskovalla nykyään on täällä sotilassattasea. Jos Moskovalla ja Berlinillä olisi salaisia sotileallisia suhteita, on sangen vähän todennäköistä, että Cicerin julkisesti olisi mennyt aami-

(Jatkoa noottiin edell. sivulta) Regierungen sind sich ferner auch darüber einig, dass für die allgemeine Rechtsstellung der Angehörigen des einen Teiles im Gebiet des anderen Teiles und für die allgemeine Regelung der beiderseitigen Handels- und Wirtschaftsbeziehungen der Grundsatz der Meistbegünstigung gelten soll. Der Grundsatz der Meistbegünstigung erstreckt sich nicht auf die Vorrechte und Erleichterungen, die die R.S.F.S.R. einer Sowjet-Republik oder einem solchen Staate gewährt, der früher Bestandteil des ehemaligen Russischen Reiches war." Myöhemmin Moskova kuitenkin tästä kannastaan luopui. Ylläolevan kertoi minulle ministeriaalitirehtööri Wallroth.

aisille juuri Reichswehriin ylikomentajan luo! Muuten on todettu, että aamiaisten aikana Čičerinillä ja Seecktillä ei ollut koko aikana kahdenkeskistä keskustelua.

Olen laajassa esityksessäni (N:o 143) kuvaillut eräänlaista Moskova=psykoosia, joka täällä Čičerinin ja Lunačarskyn käyntien aikana kieltämättä vallitsi varsinkin oikeistossa ja eräissä osassa intelligentsiaa. Kuvan täydentämiseksi mainittakoon, että Čičerin täällä ollessaan huomattavan paljon, kreivi Brockdorff=Rantzau oppaana, seurusteli oikeistolaisten, kuten esim. kansallisten yllämainitun johtajan kreivi Westarpin ja tämän hengenheimolaisten, kanssa. Vallan samaa kertoo ainakin Puolan lähettiläs Čičerinin tehneen Parisissa. Luonnollinen selitys tähän näennäiseen ystävyteen¹⁾ on tietysti yhteinen oppositio Locarno vastaan.

En erehtyne todetessani, että tämä Moskova=innostus viime viikkoina on osottanut vähennemisen oireita. Locarno on katon alla, se on fait accompli jolle ei enää voi mitään, ja mielet alkavat rauhoit-

1)

Huvin vuoksi kerron täällä huhuiltavan, että Čičerin, kun häneltä Berlinissä kysyttiin syytä miksi hän seurusteli oikeistolaisten kanssa ja vältti tšekäläisiä kommunisteja, olisi vastannut: "Kun voin seurustella isäntäväen kanssa, en luonnollisesti seurustele palvelusväen parissa." — Olin eräänä päivänä ranskalaisen sotilaskontrolli=valtuuskunnan jäsenen kenraali Royén vieraana. Läsnäolevat (ambassaadin ja valtuuskunnan jäseniä) nauroivat makeasti sille, että Čičerinin ollessa Parisissa Rakovsky kutsukortteihin Čičerinin kunniaksi antamilleen päivällisille oli painattanut: "juhlapuku suotava". Matin otti palstoilleen erään ranskalaisen kommunistijohtajan tämän johdosta Rakovskylle kirjoittaman pilkallisen kielteisen vastauksen.

tua. Kauppasopimus Venäjän kanssa osottautuu petty-
mykseksi, ja ennen kaikkea on Čičerinin myöhempi
käynti Parisissa ollut kansallisille täällä kova ko-
laus. On niitä jotka jo pelkäsivät Venäjän ja
Ranskan vanhan liiton jälleen heräävän henkiin, ja
tiedän että Auswärtiges Amtissakin oltiin yhteen-
toviin, varsinkin Le Tempsin tunnetun haastattelun
(18/XII) jälkeen jossa ranskalais=venäläisiä neuvot-
teluja yksityiskohdittain suunniteltiin¹⁾, jossain
määrin hermostuneita, saati sitten deutsch=nationaalien
piirissä. Myöskin yhä uudistuvat huhut Moskovan ja
Puolan välillä suunnitellusta lähentelystä (kts. alem-
pana) eivät ole omiaan lisäämään luottamusta Čiče-
riniin ja hänen politiikkaansa. — Valitettava to-
siasia on että Locarno=vastustus Baijerissa, jossa vii-
me aikoina useita todistuksia vanhaan suuntaan mene-
västä kehityksestä on ollut havaittavissa, on heiken-
tänyt siellä alusta pitäen vallinnutta moskovavastais-
ta mielialaa. Baijerihan on v:sta 1918 saakka —
sillä kun itsellään oli punainen aikansa — vastus-
tanut jokaista Berlinin yrittystä lähennellä Mosko-
vaa. Münchenissähän peheksuttiin kovasti Rapallon
syntymistä. Yhteinen Locarno=vastustus voi kuitenkin
tässä suhteessa aikaansaada muutoksen. Siten pää-
ministeri Held maapäivillä äskettäin puhui avonai-
sesti Saksan noudatettavasta Moskova=politiikasta ja
vielä pari päivää sitten hän julkisuudessa puhui
Kansainliittoa vastaan. Baijerin lähettiläs, jolle

1)
Huvittavaa on että samat kolme komissioonia, joista Čiče-
rin haastattelussaan puhuu neuvotteluja hahmotellessaan, jo
esiintyivät Haaginkin epäonnistuneessa konferenssissa 1922 !

tästä huomautin, ei voinut muuta kuin todeta Heldin todella niin sanoneen.¹⁾

Joulukuun 2 päivänä salasähkötin Ulkoministeriölle Auswärtiges Amtissa minulle kerrotun että Čičerinin aikomus oli mennä Parisista myös Lontooseen. Tämä huhu osottautui sitten vääräksi, joskin eräät Saksan lehdet vielä pari päivää ennen joulua, Čičerinin jo ollessa täällä paluumatkalla Moskovaan, kertoivat hänen vielä ehkä menevän Italiaan tapamaan Chamberlainia. Täällä ollaan sitä mieltä, että Englannin hallitus ei vielä ollut kypsä sellaiseen tapaamiseen ja että se oli antanut Čičerinin ymmärtää että hän ei olisi tervetullut Lontooseen.

Sensijaan on sille pitkälle keskustelulle, joka Englannin tšekäläisellä ambassadöörillä sovjeettijuhlassa 7.XI. oli Čičerinin kanssa, ja josta ennen olen kertonut, pantava suurempi merkitys kuin aluksi luultiin, vaikka tämä keskustelu jo silloinkin herätti suurta huomiota varsinkin senvuoksi että Rakovskyn vastaavaan juhlaan Lontoossa ei saapunut ketään Foreign Officesta ja että Rakovskyn jättäessä Lontoon siirtyäkseen ambassadööriksi Parisiin kukaan Foreign Officen edustaja liioin ei ilmestynyt saattamaan asemalle. Kuulin joku aika sitten Englannin ambassadöörin rouven omasta suusta, että hänen miehensä oli Lontoosta saanut nimenomaisen määräyksen mennä sovjeettiambassaadiin. Lienee varmana pidettävä

1) Heldin sanat kuuluivat: "Deutschlands Zukunft liegt auf dem Wege der Vereinigung zwischen Russland und Deutschland".

että Čičerin puolestaan varta vasten oli tullut Berliniin tavatakseen näin, ikäänkuin sattumalta, Englannin ambassadöörin. Kyseessä oli siis jonkinlainen sondeeraustapaaminen, joka ei kuitenkaan vienyt myönteiseen tulokseen. -- Vähemmän luultavalta tuntuu näin ollen se versiooni että Čičerin Moskovan mielipiteen vuoksi ei olisi uskaltanut mennä Lontooseen. Ilmeistä on kuitenkin, että jos tai kun venäläis-ranskalaiset neuvottelut Parisissa alkavat Englanti saa tilaisuuden mitä lähimmin seurata niiden kulkua ja mukaila suhtautumisensa sen mukaan.

Kuten jo elokuun lopulla, Čičerinin suunnitellessa matkaansa, ilmoitin, oli hänellä matkalle lähtiessään Schweizin visum. Tämän on kertonut minulle Schweizin tšekäläinen lähettiläs, joka kuitenkaan ei voinut sanoa mistä Čičerin sen oli hankkinut. (Täältä hän ei ollut sitä saanut.) Tämä oli sitä ihmeellisempää koska Moskovan ja Schweizin välit Vorovskyn murhan jälkeen edelleen ovat rikki. Käsitykseni on vieläkin se että Čičerin olisi ollut valmis Kansainliiton VI:nneen assembléen aikana mennä schweiziläiselle alueelle, jollei hänen muuten olisi ollut mahdollista tavata Ranskan johtavia valtiomiehiä. Nyt tämä matka kävi turhaksi ja Schweizin ja Moskovan välit ovat edelleen selvittämättä, seikka joka aseistariisumiskonferenssin lähestyessä äkkiä on käynyt aktuaaliseksi.

Schweizin tšekäläinen lähettiläs kertoi minulle joku aika sitten tästä puhuttaessa, että Bernin hallitus erinomaisen tarkkaan seuraa yleistä eurooppalaista suhtautumista Moskovaan, koska se ei

mitenkään halua joutua ulkopuolelle mahdollisen yhteistyön. Pari päivää sitten hän taasen kertoi kysymyksen joutuneen täydelliseen umpikujaan kumpaisenaan asianosaisen ei halutessa ottaa ensi askelta. Viimeiset tiedot menevätkin siihen suuntaan että Moskova kyllä on valmis ottamaan osaa mainittuun konferenssiin mutta ei schweiziläisellä alueella. Tämän kertoi Stresemann Čičerinin hänellekin jo joulukuussa sanoneen.

Mielenkiintoinen on seuraava seikka, jonka Stresemann minulle itse kertoi. Locarnossa oli Chamberlain sanonut Stresemannille: "Lyödäänkö vetoa, minä väitän että Moskova jo v. 1926 on Kansainliiton jäsen." Itse asiassa on täällä paljon poliitikoita, jotka eivät pidä mahdottomana että Moskova piakkoin, joskaan ei vielä v. 1926, on Kansainliitossa mukana.¹⁾ Čičerinin matka itse asiassa saattaa antaa aihetta tällaiseen luuloon, joskin hänen Turkin kanssa solmiamansa neutraliteettisopimus, josta lähemmin toisessa yhteydessä, näyttää siirtäneen sen hetken tuonneemmaksi. Saksan yhtyminen Kansainliittoon onkin luonnollisesti Moskovalle kova kolaus²⁾ ja lisää sen isolointia eikä Turkki liittolaisena voi siinä suhteessa korvata Saksaa.

1) Viittaan siksi oikealla olevan ja Moskova=harrastajan kuin on prof. Hoetzsch kirjoitukseen näistä asioista kuten yleensä Moskovin ulkopoliittikan evolucionista Neue Freie Pressessä t.k:n 16. p:ltä, mihin tutustuin kuin raporttini jo oli kirjoitettu. Hoetzschin kirjoituksessa, joka oheenliitetään, on aivan uusi sävy, jota hänen kirjoituksissaan tähän asti ei ole tavannut.

2) Sen hermostuneisuus käy myös ilmi Ivestijasta t.k. 7. p:ltä, jossa Saksaa kovasti moititaan siitä että se on yhtynyt n.k. Washingtonin Kiina=sopimukseen v:lta 1922.

Berlinin lehdistö on parikin kertaa levittänyt huhuja siitä, että Moskovan ja Varsovan välillä olisi odotettavissa lähiaikoina samantapainen neutraliteetti=sopimus kuin se minkä Moskova ja Angora äskettäin solmivat. Joskin on hyvin vähän todennäköistä, että Puola siinä määrin voisi desavuoidea Kansainliiton, olen kuitenkin koettanut ottaa selkoa mitä perää huhussa mahdollisesti voisi olla. Useimmat niistä henkilöistä (kuten Rumanian sotilassattasea, Unkarin lähettiläs, Latvian lähettiläs y.m.; tšekäläiset puolalaiset diplomaatit itse ovat kysymyksestä perin vaiteliaita), joiden kanssa olen keskustellut pitävät huhua epätodennäköisenä. Kun pari päivää sitten olin valtiosihteeri v. Schubertin puheilla keskustelemassa hänen kanssaan poliittisesta tilanteesta, otin myös tämän kysymyksen puheeksi. Hän lausui seuraavaa: "Minun on mahdoton käsittää kuinka Puola siten voisi kääntää selkensä Kansainliitolle. Ottakaamme seuraava esimerkki. Edellyttämällä että huhuiltu sopimus olisi samanlainen kuin venäläis-turkkilainen, voi ajatella seuraavan tilanteen syntymistä. Venäjä hyökkää Rumanian kimppuun Bessarabian vuoksi. Kansainliiton neuvosto toteaa yksimielisesti että Venäjä on hyökännyt ja yhteinen Kansainliittoon kuuluvien valtioiden sotilaallinen toimenpide päätetään. Mitä tekee silloin Puola? Neutraliteettisopimuksensa perusteella se ei voi yhtyä Kansainliiton päättämiin toimenpiteisiin ja on pakotettu kieltäytymään sallimasta Kansainliiton paktin 16 §:n edellyttämää läpikulkua. En voi pitää mahdollisena että Puola tai mikään muukaan Kansainliiton jäsenvaltio voi tehdä sellaisen sopimuksen Kansainliittoon ei kuuluvan valtion kanssa. Venäjän ja Turkin

sopimus oli mahdollinen sen kautta ettei kumpikaan ole Kansainliiton jäsen, mutta valitan että Venäjän mahdollinen tulo Genèveen kieltämättä vaikeutuu tämän sopimuksen kautta." (Viimeiseen seikkaan nähden mainitsen vielä sen minkä Stresemann minulle kerran sanoi: "Olisi parempi jos Čičerin ei niin vakuuttaisi non-possumus-kantaansa Kansainliittoonkaan nähden; vuosi sitten vielä hän vakuutti ei koskaan tekevänsä sitä, minkä hän nyt matkansa kautta teki.") On lisättävä että jo Puolan sopimukset Rumanian kanssa, joista tosin viime päivinä on kerrottu, että ne "jossain määrin muutettuina" pian uusittaisiin — puolalais-rumonialainen sotilassopimus menee umpeen maaliskuussa — , tekevät mainituntapaisen sopimuksen Moskovan kanssa epätodennäköiseksi. Toinen kysymys on, aiheuttaako Čičerinin käynti Varsovassa raja- ja muiden poliittisten ja taloudellisten suhteiden perinpohjaisen selvittelyn Moskovan ja Varsovan välillä.

(Tässä yhteydessä haluan mainita, että saksalainen lehdistö viime aikoina on sisältänyt tietoja Varsovan ja Pragin välillä odotettavissa olevasta poliittisesta ja taloudellisesta lähentelystä. On puhuttu jopa tulliuunionista. Joskohta viimeinen huhu ilmeisesti on emenaikainen, oli kiintoista todeta että Puolan lähetystössä pari päivää sitten, missä oli koolla muutamia diplomaatteja ja tšekäläisiä politikkoja, kysymys tuli puheen alaiseksi ja että puolalaiset itse eivät kieltäneet lähentelyä pohdittavan. Yksinpä myönsivät tullihelpotuksia ajateltavan. Luonnollista on että Unkarin viimeaikaiset tapahtumat antavat näille suunnitelmille lisävauhtia. Puhutaan että Skrzynski pian kävisi vierailulla Pragissa.)

sopimus oli mahdollinen sen kautta ettei kumpikaan ole Kansainliiton jäsen, mutta valitan että Venäjän mahdollinen tulo Genèveen kieltämättä vaikeutuu tämän sopimuksen kautta." (Viimeiseen seikkaan nähden mainitsen vielä sen minkä Stresemann minulle kerran sanoi: "Olisi parempi jos Čičerin ei niin vakuuttaisi non-possumus-kantaansa Kansainliittoonkaan nähden; vuosi sitten vielä hän vakuutti ei koskaan tekevänsä sitä, minkä hän nyt matkansa kautta teki.") On lisättävä että jo Puolan sopimukset Rumanian kanssa, joista tosin viime päivinä on kerrottu, että ne "jossain määrin muutettuina" pian uusittaisiin — puolalais-rumonialainen sotilassopimus menee umpeen maaliskuussa — , tekevät mainitun tapaisen sopimuksen Moskovan kanssa epätodennäköiseksi. Toinen kysymys on, aiheuttaako Čičerinin käynti Varsovassa raja- ja muiden poliittisten ja taloudellisten suhteiden perinpohjaisen selvittelyn Moskovan ja Varsovan välillä.

(Tässä yhteydessä haluan mainita, että saksalainen lehdistö viime aikoina on sisältänyt tietoja Varsovan ja Pragin välillä odotettavissa olevasta poliittisesta ja taloudellisesta lähentelystä. On puhuttu jopa tulliuunionista. Joskohta viimeinen huhu ilmeisesti on ennenaikainen, oli kiintoista todeta että Puolan lähetystössä pari päivää sitten, missä oli koolla muutamia diplomaatteja ja tšekäläisiä politikkoja, kysymys tuli puheen alaiseksi ja että puolalaiset itse eivät kieltäneet lähentelyä pohdittavan. Yksinpä myönsivät tullihelpotuksia ajateltavan. Luonnollista on että Unkarin viimeaikaiset tapahtumat antavat näille suunnitelmille lisävauhtia. Puhutaan että Skrzynski pian kävisi vierailulla Pragissa.)

Ollessani v. Schubertin luona tuli puhe myös n.k. Pohjoismaiden Locarnosta, ja ministeri Erichin tunnetusta ehdotuksesta. Käytin tilaisuutta hyväkseni huomauttaakseni että jälkimäinen ei ole Suomen hallituksesta lähtöisin, ja kun huomasin että puhuteltavani ei ollut erikoisesti selvillä näistä kysymyksistä, tein lyhyesti selkoa Skandinavian ja Venäjän lehdistöjen suhtautumisesta siihen. Oli kuvaavaa, että v. Schubert spontaanisesti heti sanoi: "Mahtaneeko aika olla kypsä sellaiselle liittoutumiselle? Locarno oli vallan toista; se kypsyi hitaasti. Cunon ehdotus turvasopimukseksi joulukuussa 1922 oli ennenaikainen ja vasta Poincarén kaatuminen ja Ruhrin selvitys tekivät maaperän otolliseksi. Locarnossa sitäpaitsi oli suurin piirtein katsoen vain yksi suuri polttava kysymys selvitettävänä: Ranskan ja Saksan suhde. Sekä Itämeren maissa että Balkanilla ovat riidanalaiset kysymykset vielä aivan liian moninaiset."

Minun on turha lisätä, että se alkuaan perin epäluotettavasta Baltische Pressestä kotoisin oleva huhu, jonka mukaan Saksa tekisi työtä aikaansaadakseen pohjoismaisen "blokin", jonka johdon Englanti olisi tarjonnut Saksalle (sic!), on pelkkä tuulentupa. Sen saatoin myös nyt v. Schubertin sanoista ja hänen yleisestä epäorienteeruksestaan näihin kysymyksiin nähden selvästi havaita. Tähän olettamukseen ei ole siteeksikään olemassa vakavasti otettavia todistuksia.

Eräistä muista Cicerinin matkan yhteydessä olevista seikoista, varsinkin Cicerinin oleskelusta

Kovnossa ja Rigassa sekä venäläis=turkkilaisen sopi-
muksen merkityksestä ja sen vaikutuksesta Balkaniin
tiedoitan myöhemmin.

A handwritten signature in dark ink, appearing to be 'H. H. H.' or similar, located to the right of the main text.

Neueste Nachrichten

Tageszeitung
Industrie-Zeitung

Bezugspreise: Für den halben Monat 1 R. Mark
bei freier Zustellung durch Boten
Postbezug für Monat Dezember 2.00 Reichsmark, für die Tschecho-Slowakei
monatlich c. Kr. 15. Kreuzbandsendungen im Inlande wöchentlich
0.90 Reichsmark, nach dem Ausland 1.20 Reichsmark. Einzelnummer 20 R.-Pfennig

27 981, 27 982, 27 983. • Telegramme Neueste Dresden. • Postfach Dresden 2060
Abnahme oder Streife haben unsere Bezüher keinen Anspruch auf Nachlieferung oder Erstattung des entsprechenden Entgelts

September 1925

XXXIII. Jahrg.

Friedensziele

Forah über den Weltgerichtshof — Lloyd George über den
Völkerbund

„tische Sphing“

Scherins Europatour

Korrespondenten

rischer Verwäntungen im Jahre 1926. Die Türkei
heut, wie „Daily Telegraph“ berichtet, großes Miß-
trauen gegen die Absichten des faschistischen Ita-
liens. Sie fürchtet, daß Italien bei einem Konflikt
der Türkei mit England Adalia und womöglich
Smyrna besetzen könnte, während Griechenland
Westthrazien wiedererobern würde. Baldwin
hat übrigens bei der vorgehenden Konferenz mit dem
türkischen Gesandten der Türkei verlockende Finan-
zuelle Entschädigungen und auch geringe Be-
richtigungen der vom Völkerbund festgelegten
Reparationsrate in Aussicht gestellt.

Waffenstillstand in Syrien?

Telegramm unseres Korrespondenten
in Paris, 24. Dezember

Aus Beirut verlautet, daß mit den Drusen ein
Waffenstillstand abgeschlossen worden
ist. Von französischer Seite wurde eine Delegation
nach Saida geschickt, der es gelang, den Sultan
Strasch zu überzeugen, daß jede Fortsetzung des
Kampfes gegen die Franzosen unnütz sei. Der Ober-
kommissar de Jouvenel hat gestern allen politischen
Gefangenen und vor allem den Vertretern der
Volkspartei, die auf die Insel Rhod verbannt worden
waren, die Freiheit wiedergegeben. Das Amt des
Gouverneurs von Syrien wurde dem Scheich
Tadjian angeboten.

Deutschland und die andern

Von Dr. Gustav Stresemann
Reichsminister des Auswärtigen

(Nachdruck verboten)

Wie haben Herrn Minister Dr. Stresemann ge-
beten, sich über die Ziele der von ihm geführten deut-
schen Außenpolitik seit 1923 zu äußern. Die Dar-
legungen des Reichsaußenministers zeigten dem Aus-
lande, daß Deutschland wirklich aufrichtig bestrbt
ist, eine wahrhafte Friedens- und Wiederaufbaupolitik
zu treiben, und bewiesen dem Inlande die Not-
wendigkeit einer von allen parteipolitischen Sch-
mungen freien sachlichen und nüchternen deutschen
Außenpolitik.

Die Redaktion
Zwei internationale Konferenzen
haben der europäischen Politik der vergangenen
Jahre ihr Gepräge gegeben. Im August 1924 wurde
in London die Lösung der Reparationsfrage ver-
sucht. Im Herbst dieses Jahres versuchte man, in
Locarno zu einer Lösung der europäischen poli-
tischen Fragen zu gelangen. Drei Etappen zeichnen
sich, seitdem Deutschland den Weltkrieg verloren hat,
formal von einander ab. In Versailles sah die
deutsche Delegation hinter Stacheln und wurde
zur Entgegennahme des Friedensdiktats von Ver-
sailles nur vorgeladen, um als Angellager das ein-
seitige Urteil derjenigen anzuhören, die Ankläger und
Richter auch in moralischer Beziehung zu sein sich
anmaßten. Bei den ersten Konferenzen in Spa und
London war die Art der Zulassung Deutschlands die
eines Verbörs. Genoa schlug eine andre Note an,
blieb aber ohne Ergebnis. In London bestand die
formale Gleichberechtigung ohne den Gedanken
persönlicher engerer Kählungnahme. Locarno schuf
beides, obwohl von den verhandelnden Delegationen
nur die deutsche personell noch einen gleichen
Charakter trug wie London, während das Kabinett
der Labour Party durch das konservative Kabinett
Baldwin, das Kabinett Herriot durch das Kabinett
Briand abgelöst worden war.

In dem Formalbild dieser Verhandlungen
spiegelt sich ein Teil der europäischen Entwicklung
mit ab. Der Weg, der nach Locarno führte, war ein
dornenvoller. Aus Nichtachtung und Mißachtung zur
Gleichberechtigung sich durchzukämpfen, war die Auf-
gabe der ersten Jahre. Ob aus Gleichberechtigung
Verständigung und Zusammenarbeit erwachsen kann,
muß die nächste Zeit lehren.

Politische Verständigung und wirtschaftliches
Zusammenwirken sind die Grundlage einer Ge-
sundung der europäischen Verhältnisse. „Ver-
einigte Staaten von Europa“ ist ein
Schleppwort, das falsche Vorstellungen

tische Sphinx

schersins Europatour

Korrespondenten

riischer Vermählungen im Jahre 1926. Die Türkei hegt, wie „Daily Telegraph“ berichtet, großes Mißtrauen gegen die Absichten des faschistischen Italiens. Sie fürchtet, daß Italien bei einem Konflikt der Türkei mit England Adalia und womöglich Smyrna besetzen könnte, während Griechenland Westthrazien wiedererobern würde. Baldwin hat übrigens bei der vorgezogenen Konferenz mit dem türkischen Gesandten der Türkei verlockende finanzielle Entschädigungen und auch geringe Verbesserungen der vom Völkerverbund festgelegten Zolltarife in Aussicht gestellt.

Waffenstillstand in Syrien?

Telegramm unfres Korrespondenten ch. Paris, 24. Dezember

Aus Beirut verlautet, daß mit den Drusen ein Waffenstillstand abgeschlossen worden ist. Von französischer Seite wurde eine Delegation nach Sweida geschickt, der es gelang, den Sultan Sirasch zu überzeugen, daß jede Fortsetzung des Kampfes gegen die Franzosen unnütz sei. Der Oberkommissar de Fonvenet hat gestern allen politischen Gefangenen und vor allem den Vertretern der Reizpartei, die auf die Insel Rhod verbannt worden waren, die Freiheit wiedergegeben. Das Amt des Gouverneurs von Syrien wurde dem Scheich Tajabian angeboten.

Deutschland und die andern

Von Dr. Gustav Stresemann Reichsminister des Auswärtigen

(Nachdruck verboten)

Wir haben Herrn Minister Dr. Stresemann gebeten, sich über die Ziele der von ihm geführten deutschen Außenpolitik seit 1923 zu äußern. Die Darlegungen des Reichsaußenministers zeigen dem Ausland, daß Deutschland wirklich aufrichtig bestrimmt ist, eine wahrhafte Friedens- und Wiederaufbaumittel zu treiben, und beweisen dem Ausland die Notwendigkeit einer von allen parteipolitischen Gemüngen freien sachlichen und nüchternen deutschen Außenpolitik.

Die Redaktion
Zwei internationale Konferenzen haben der europäischen Politik der vergangenen Jahre ihr Gepräge gegeben. Im August 1924 wurde in London die Lösung der Reparationsfrage versucht. Im Herbst dieses Jahres versuchte man, in Locarno zu einer Lösung der europäischen politischen Fragen zu gelangen. Drei Etappen zeichnen sich, seitdem Deutschland den Weltkrieg verloren hat, formal von einander ab. In Versailles sah die deutsche Delegation hinter Stachelndraht und wurde zur Entgegennahme des Friedensedikts von Versailles nur vorgeladen, um als Anwalt der einseitigen Urteil derjenigen anzuhören, die Ankläger und Richter auch in moralischer Beziehung zu sein sich anmaßten. Bei den ersten Konferenzen in Spa und London war die Art der Zulassung Deutschlands die eines Verhörs. Gemma schlug eine andre Note an, blieb aber ohne Ergebnis. In London bestand die formale Gleichberechtigung ohne den Gedanken persönlicher engerer Fühlungnahme. Locarno schuf beides, obwohl von den verhandelnden Delegationen nur die deutsche personell noch einen gleichen Charakter trug wie London, während das Kabinett der Labour Party durch das konservative Kabinett Baldwin, das Kabinett Herriot durch das Kabinett Briand abgelöst worden war.

In dem Normalbild dieser Verhandlungen spiegelt sich ein Teil der europäischen Entwicklung mit ab. Der Weg, der nach Locarno führte, war ein dornenvoller. Aus Nichtachtung und Mißachtung zur Gleichberechtigung sich durchzukämpfen, war die Aufgabe der ersten Jahre. Ob aus Gleichberechtigung Verständigung und Zusammenarbeit erwachsen kann, muß die nächste Zeit lehren.

Politische Verständigung und wirtschaftliches Zusammenwirken sind die Grundlage einer Gesundung der europäischen Verhältnisse. „Vereinigete Staaten von Europa“ ist ein Schlagwort, das falsche Vorstellungen erweckt, europäisches Zusammenwirken ist ein Begriff, der Farbe und Wirklichkeit in sich schließt. Versailles war das System der europäischen Auseinanderreißung. Es sollte nach dem Willen seiner Urheber Niedergang oder Untergang der Besiegten, Emporentwicklung und Glück der Sieger bedeuten. Es gibt heute keine glücklichen Sieger in Europa. Zusammenbruch der Finanzen und Wirtschaft waren die Begleiterscheinungen dieses Friedensedikts. Spät erst erkannte man, daß in Zeiten weltwirtschaftlicher Verflochtenheit die Zerstörung der Kaufkraft der Nationen nicht Basis für die Emporentwicklung des Sieger sein konnte. Politisch machtlos, selten zu national einheitlichem Impuls fähig, blieb uns nur die wirtschaftliche Nachstellung als großes Konsumentenland, die es uns ermöglichte, als aktiver Faktor in die Politik der Großmächte wieder einzutreten. Deshalb war London im August 1924 der Auftakt zu Locarno. Der wirtschaftliche und der politische Schienenstrang laufen nebeneinander.

Die Londoner Konferenz führte zu dem sogenannten Dawes-Abkommen. Viel umritten und bekämpft hat es jedenfalls bis zur Gegenwart uns vor den wirtschaftlichen Erschütterungen bewahrt, die uns sonst beschieden gewesen wären. Die Gestellung der Pfänder für deutsche Leistungen ist demütigend und ein Eingriff in unsere Souveränitätsrechte, aber politisch nicht so verhängnisvoll, wie es die Abschürung des Ruhrgebietes und die dauernde Besetzung des Rheinlandes gewesen wären. Die amerikanische Anleihe für Deutschland ist nicht Ausfluß internationaler Versklavung, sondern Einführung des größten Gläubigerhaates der Welt in die deutsche Wirtschaftssphäre. Ein mittelbares Moratorium wurde Deutschland wenigstens für eine kurze Spanne Zeit gewährt, während früher niemand wußte, wieviel Milliarden aus uns herausgepreßt würden. Die wirtschaftliche Räumung des Ruhrgebietes, der die militärische folgte, gab uns die Herrschaft über unsere Wirtschaft wieder. Die Belastung der okkupierenden Mächte mit den Besatzungskosten verlagte die Freude am bequemem Leben der Besetzung im deutschen Rheinland.

Gewiß war London nur eine Erleichterung der Fesseln, die wir tragen. Deutsche Außenpolitik in der Gegenwart kann aber nichts anderes sein als fort-

gefestes Ringen um fortdauernde Erleichterungen. Der Gesichtskreis des deutschen Pfahlbürgers sieht nur das, was an seiner Unerträglichkeit übrigbleibt, liebt aber nicht, auf die Strecke zu hüden, die zurückgelegt ist, und Vergangenes mit Gegenwärtigem zu vergleichen, sonst wäre er schon zu einem gerechteren Urteil in bezug auf London gekommen, als es bis heutigestags geschehen ist. Es war vielleicht verwegen von den nach London einladenden Mächten, Deutschland zur „Lösung“ der Reparationsfrage einzuladen. Alles, was wir in diesen revolutionären Gegenwartszeiten tun können, ist der Versuch, für begrenzte Zeit das jeweils Verhältnismäßige zu tun. Ob deshalb das Dawes-Abkommen die endgültige Lösung sein wird, bleibt dahingestellt. Vielleicht wird eher von Mächten der früheren Fronte als von Deutschland der Wunsch ausgesprochen werden, andere Lösungen zu finden. Gegenwärtig müssen die Transferbestimmungen dieses Abkommens unsere Währung und Wirtschaft jedenfalls besser, als es gegenüber der rücksichtslosen Gefahrpolitik möglich gewesen wäre, die vor dem getrieben wurde.

Diese Politik hat sich geändert. Vorano war psychologisch vielleicht noch interessanter als politisch. Der Deutsche hat oft kein Gefühl für die Geste. Er spottet gern über Szenen, wie sie sich in der Guildhall in London zwischen Chamberlain und Chamber abspielten haben. Er hat kaum den Worten viel Bedeutung beigelegt, die Lord Alverton bei der Ankunft der deutschen Delegation aus Vorano ausgesprochen hat, als er im Namen des englischen Außenministers davon sprach, die Welt werde nicht vergessen, daß die Initiative zu diesem großen Friedenswerk von Deutschland ausgegangen ist. Wenn man daran denkt, daß wir noch vor wenigen Jahren in der Welt die Ausgestoßenen waren und selbst davon sprachen, daß wir wie die Marias behandelt würden, dann soll man nicht vergessen, welchen Eindruck in der Welt draußen derartige Kundgebungen auslösen können. Das Auslandsdeutschtum wird die Wirkung solcher Kundgebungen sicherlich anders einschätzen, als es vielfach im Inland geschehen ist. Gegenüber der Kriegsschuldfrage und ähnlichen Beschimpfungen Deutschlands sind diese Kundgebungen doch die Zurücknahme der gegen uns angewandten Methode, sind das Verlangen, der Welt von einer neuen Einstellung gegenüber Deutschland und offensichtlich Kunde zu geben. Daß wir solchen Kundgebungen mit Mißtrauen und Skepsis gegenüberstehen, ist berechtigt nach den Erfahrungen, die wir gemacht haben. Man soll aber nicht glauben, mit dem Mißtrauen allein politische Geschäfte machen zu können. Ohne ein Stück Vertrauen ist die Vernunft der Menschen und Dinge müde man überhaupt an der deutschen Außenpolitik verzweifeln. Der wie ich als Reichsfanzler an verantwortlicher Stelle die Zeiten erlebt hat, in denen in Sachen und Thüringen der Kommunismus sich anstobte, die Währung den letzten Papierwert verlor, aus München die Hiltferleure nach Berlin ziehen mußten, im Rheinland Separatisten hausten, und wenn Hitler das böhmische letzte Rede ins Ohr klang, der in Rom noch zurückgehaltener Kreuze vom kommenden Reichstag glaubte sprechen zu können, und nun das Deutschland von heute dem gegenübersteht, der kann sich zu der Hoffnung auf eine bessere Entwicklung der Zukunft besinnen. Das deutsche Volk sollte es ebenfalls tun. Ohne den Glauben an die Zukunft wird man sich die Zukunft nie erkämpfen. Das gilt für das Menschenleben, wie für das Leben der Völker.

Was ist denn Locarno? Ist es lediglich ein juristischer Vertrag, der Interessensphären schafft, Rechte und Pflichten festsetzt? Sind es Verbesserungen des Rheinlandregimes, die fälschlicherweise „Rückwirkungen“ genannt wurden, obwohl es doch Vorwirkungen waren, da der Vertrag noch gar nicht in Kraft getreten ist? Läge seine Bedeutung lediglich in diesen Grenzen, so wäre es nur ein Stückvertragswerk. Wie es sich wirklich auswirkt, vermag niemand zu sagen. Daß es sich aber geschichtlich ins Große auswirken kann, unterliegt keinem Zweifel. Das eine ist an ihm das Bedeutsame: der Verzicht Frankreichs auf die Politik des linken Rheinufers. Die Besetzung der Rheinlande war die Abfindung an Frankreich für die Nicht-Annexion. Clemenceau und Poincaré waren genötigt, dauernd am Rhein zu bleiben. Nach Herriot hat vor 1 1/2 Jahren sich zu der These Poincarés bekannt, daß die Kritiken der Besetzungen noch nicht zu laufen begonnen hätten. Heute ist diese Politik aufgegeben, sie ist tatsächlich zerfallen, wenn die nördliche Zone am 20. Februar geräumt ist. Die Weiterbesetzung der zweiten und dritten Zone hat durch den Vertrag die moralische

Berechtigung verloren. Verständigung und Zusammenwirken sind mit Fortsetzung der Reichshohen Poincarés unvereinbar. Es wie wir durch die Rückgabe der deutschen Reichsbahnen im Ruhrgebiet, durch die Rückgabe der Metzgerden die wirtschaftliche Souveränität wiedererhalten, wird die politische Souveränität über ein unbefestetes Land in abschließbarer Zeit und gegeben werden müssen. Ein Standen die Besatzungsstricken überhaupt noch nicht zur Diskussion, weil sie noch nicht begonnen hätten. Heute steht ihre Verkrüftung in der allgemeinen Diskussion und hoffentlich bald ihr Ende.

Darüber hinaus scheint mir folgendes Bild für die europäische Entwicklung gegeben: verschiedene artige Not schafft Schicksalsgemeinschaft. Englische Arbeitslosigkeit kann besser geheilt werden durch einen abnahmefähigen deutschen Markt als durch einen verelendeten. Frankreichs Finanznot — die kein wirtschaftlicher Vorteil für uns ist — kann nur geheilt werden, wenn ein friedliches Europa den großen Finanzmächten der Welt ein weniger riskoreiches Feld der Beschäftigung bietet. Ueberlegene Technik überseeischer Märkte zwingt zum Zusammenwirken der Wirtschaft über die Landesgrenzen hinaus. Daraus ergeben sich Zukunftsprobleme von großem Ausmaß. In ihnen erst werden die großen Rückwirkungen sich geltend machen. Wenn nach den Beschlüssen zwischen den amerikanischen und deutschen Interessenten die Frage der Rückgabe des deutschen Eigentums durch die Vereinigten Staaten jetzt in positivem Sinne entschieden wurde, so liegt in dieser Tatsache noch stärker eine ideale als eine materielle Bedeutung. Aus der Kriegspolyphe und dem Haß sondern sich die Gedanken der Anerkennung der Rechte der Nationen und der einzelnen wieder ab. „Ein waffenloses Volk kann von einer Fortdauer der Kriegshaltung nichts, von einer Verständigung nicht alles, von einem europäischen Zusammenwirken aber doch manches für seine Zukunft erwarten. Diesem Gedanken galt die Politik von Locarno. Sie ist der Kritik ausgesetzt gewesen. Aber so lebhaft Einzelheiten dieser Politik bekämpft wurden, einen andern besseren Weg hat kaum einer der Kritiker gewiesen. Eine einseitige Dypolitik scheidet aus den verschiedensten Gründen für uns aus. Sie ist bei untern geographischen Grenzen unmöglich. Eine Politik der Neuvanche ist Wahnsinn. Der heute gegangene Weg schaffte Möglichkeiten einer friedlichen Entwicklung, unter der allein ein deutscher Wiederaufstieg möglich ist. Nichts trüchter als das Schlagwort von der nationalen und internationalen Politik.“ Wer mit Mitteln internationaler Verflechtung sich Freunde in der Not schafft, frühere Feinde durch wirtschaftliche Verbindung an der eigenen Entwicklung des Landes interessiert, der leistet mit Mitteln dieser internationalen Verständigung die besten Dienste für eine nationale Politik. Die deutschen Schiffsahrtsgesellschaften, zerbrochen nach dem Krieg, wiesen den Weg deutscher Wirtschaft durch eine Verbindung mit den großen Gesellschaften Amerikas. In einem Menschenalter werden sie wieder auf eigenen Füßen stehen können, in einem Menschenalter können ausländische Kredite abgetragen werden, die heute aufgenommen worden, in einem Menschenalter können andre politische Verhältnisse bestehen als heute, und die Formeln der Gegenwart sind keine Ewigkeitsformeln. Für uns aber heißt es in dieser Zeit der Not primum vivere deinde philosophare. Möchte auch das deutsche Volk den Weg aus fruchtloser politischer Philosophie und Philologie zu jener Politik realer deutscher Zukunftsentwicklung finden, bei der sich das Nationale von selbst versteht. Wie wir überhaupt lernen sollten, es auch in der inneren Politik als die selbstverständliche Voraussetzung jeden politischen Tuns anzusehen und den Kampf zu beschränken auf die Ausübung des besten Weges, dem Vaterland zu dienen.

arias behandelt würden, dann soll man nicht ver-
 sinnen, welchen Eindruck in der Welt draußen der-
 artige Kundgebungen auslösen können. Das Aus-
 scheidungsbedürfnis wird die Wirkung solcher Kund-
 gebungen sicherlich anders einschätzen, als es vielfach
 in Zeit und Geschehen ist. Gegenüber der Kriegsschuld-
 lage und ähnlichen Bestimmungen Deutschlands sind
 diese Kundgebungen doch die Zurücknahme der gegen-
 wärtig angewandten Methode, sind das Verlangen, der
 Welt von einer neuen Einstellung gegenüber Deutsch-
 land öffentlichlich Kunde zu geben. Das wir solchen
 Kundgebungen mit Mißtrauen und Skepsis gegen-
 überstehen, ist berechtigt nach den Erfahrungen,
 die wir gemacht haben. Man soll aber nicht
 glauben, mit dem Mißtrauen allein politische Ge-
 schäfte machen zu können. Ohne ein Stück Vertrauen
 in die Vermunft der Menschen und Dinge müßte man
 überhaupt an der deutschen Außenpolitik verzweifeln.
 Wer wie ich als Reichsminister an verantwortlicher
 Stelle die Welt erlebt hat, in denen in Sachen
 und Thuringen der Kommunismus sich
 nicht töbt, die Wahrung des letzten Papierwort ver-
 lert, aus München die Kaiserkrone nach Berlin ziehen
 wollten, im Rheinland Separatisten hausten, und wenn
 überhaupt die böhmische letzte Rede ins Ohr klang, der in
 Wien nach zurückgehaltener Freude vom kommenden
 Abenteurer glaubte sprechen zu können, und nun das
 Deutschland von heute dem gegenübersteht, der kann
 sich zu der Hoffnung auf eine bessere Entwicklung der
 Zukunft bekennen. Das deutsche Volk sollte es eben-
 falls tun. Ohne den Glauben an die Zukunft wird
 man sich die Zukunft nie erkämpfen. Das gilt für das
 Menschenleben, wie für das Leben der Völker.

Was ist denn Locarno? Ist es lediglich ein
 juristischer Vertrag, der Interessenphären schafft,
 Rechte und Pflichten festlegt? Sind es Verbesserungen
 des Rheinlandregimes, die schlichterweise
 „Nährwirkungen“ genannt wurden, obwohl es doch
 Vorwirkungen waren, da der Vertrag noch gar
 nicht in Kraft getreten ist? Läge seine Bedeutung
 lediglich in diesen Grenzen, so wäre es nur ein Stück
 Vertragswerk. Wie es sich wirklich ausdrückt, vermag
 niemand zu sagen. Das es sich aber geschichtlich ins
 Große auswirken kann, unterliegt keinem Zweifel.
 Das eine ist an ihm das Bedeutsame: der Verzicht
 Frankreichs auf die Politik des linken Rheinufers.
 Die Besetzung der Rheinlande war die Abstützung an
 Frankreich für die Nicht-Annexion. Clemenceau und
 Poincaré waren genötigt, dauernd am Rhein zu blei-
 ben. Nach Verriot hat vor 1½ Jahren sich zu der
 These Poincarés betannt, daß die Kritik der
 Besetzungen noch nicht zu laufen begonnen hätten.
 Heute ist diese Politik angebrochen, sie ist rationalisch
 zerfallen, wenn die nördliche Zone am 20. Februar
 geräumt ist. Die Weiterbesetzung der zweiten und
 dritten Zone hat durch den Vertrag die moralische

fann von einer Fortdauer der Kriegsstimmung nichts,
 von einer Verkündigung nicht alles, von einem
 europäischen Zusammenwirken aber doch manches für
 seine Zukunft erwarten. Diesem Gedanken galt die
 Politik von Locarno. Sie ist der Kritik ausgeliefert
 gewesen. Aber so lebhaft Einzelheiten dieser Politik
 bekämpft wurden, einen andern besseren
 Weg hat kaum einer der Kritiker ge-
 wiesen. Eine einseitige Diplomatie scheidet aus
 den verschiedensten Gründen für uns aus. Sie ist bei
 unsern geographischen Grenzen unmöglich. Eine
 Politik der Neuansehung ist Bahnvieh. Der heute ge-
 gangene Weg schafft Möglichkeiten einer friedlichen
 Entwicklung, unter der allein ein deutscher Wieder-
 aufstieg möglich ist. Nichts wichtiger als das Schlag-
 wort von der nationalen und internationalen Poli-
 tik. Wer mit Mitteln internationaler Verflechtung
 sich Freunde in der Not schafft, frühere Feinde durch
 wirtschaftliche Verbindung an der eigenen Entwicklung
 des Landes interessiert, der leistet mit Mitteln dieser
 internationalen Verflechtung die besten Dienste für
 eine nationale Politik. Die deutschen Schiffahrts-
 gesellschaften, zerbrochen nach dem Krieg, wiesen den
 Weg deutscher Wirtschaft durch eine Verbindung mit
 den großen Gesellschaften Amerikas. In einem
 Menschenalter werden sie wieder auf eigenen Füßen
 stehen können, in einem Menschenalter können aus-
 ländische Kredite abgetragen werden, die heute auf-
 genommen werden, in einem Menschenalter könnten
 andre politische Verhältnisse bestehen als heute, und
 die Formeln der Gegenwart sind keine Einzelfeld-
 formeln. Für uns aber heißt es in dieser Zeit der
 Not primum vivere deinde philosophare. Möchte
 auch das deutsche Volk den Weg aus fruchtloser poli-
 tischer Philosophie und Politik zu jener Politik
 realer deutscher Zukunftsentwicklung finden, bei der
 sich das Nationale von selbst versteht. Wie wir über-
 haupt lernen sollten, es auch in der inneren Politik
 als die selbstverständliche Voraussetzung jeden poli-
 tischen Tuns anzusehen und den Kampf zu be-
 schränken auf die Ausübung des besten Weges, dem
 Vaterland zu dienen.

Zum Weihnachtsfest erscheint auf den Seiten 17
 bis 22 dieser Ausgabe eine

Weihnachtsbeilage

mit folgenden literarischen Beiträgen: Weihnachten
 im weißen Dom von Waldemar Bonsels — Zwei
 Christlegenden von Adalund — Tiergespräche von
 Erich von Schickel — Heilige Nacht von Hans
 Herzmann — Freunde von Anton Wildgans —
 Geschehnisse des Lebens von Wilhelm v. Scholz —
 Das Wägenland von Rada Rada — Das Lied
 nebenan von Walter Hasencamp — Der ewige Partein
 von Walter v. Wolo — Mein spanischer Freund von
 Frank Keller — Der Weihnachtskern von Alice
 Berend — Stille Nacht, heilige Nacht von Leo
 de Laforque — Liebeslied von Hermann Hesse —
 Das Wunder zu Aronach von Wilhelm Schäfer —
 Im Monde von Elisabeth Dauthendey — Anlage von
 Ernst Lissauer — Die Heimkehr des Schwanjägers
 von Leo Perutz — Weihnachtsreise von Hase Leiters-
 trüm — Künstlerweibe von Hugo Salus — Weih-
 nachtsrunder von Hans Bethge — Der Schatten des
 Atlas von Walther Eidlitz — Kostia von Amer-
 sichten — Der Handgen von Wilhelm Schmibtoun.

Besinnliches zur Weihnachtsfeier

Von Dr. Richard Hertz
 Professor an der Universität Bern

Die Stimmung, die das Weihnachtsfest hervor-
 bringen soll, ist die Freude. Die Freude der „schenken-
 den Jugend“ — um mit Nietzsche zu sprechen. Die
 materielle Geschenke, die wir an diesem Tage geben
 und nehmen, bilden daher ein sinniges und passendes
 Symbol. Aber es muß das Christkindlein sein, das
 diese Geschenke bringt. „Bebet den Kindern“ — sagt
 Schiller — die gleichen Geschenke zu einer
 andern Zeit, so werdet ihr nicht den Schatten einer
 Weihnachtsfreude damit hervorlocken, bis ihr etwa
 auf den entgegengesetzten Punkt kommt: nämlich den,
 wo ihr (der Kinder) besonderes, persönliches
 fest gefeiert wird. Mit Recht, glaube ich, nenne ich
 dies einen entgegengesetzten Punkt, und gewiß wird
 niemand leugnen, daß die Geburtsstagsfreude einen
 ganz andern Charakter hat als die Weihnachtsfreude.
 Jene ganz die Jungfräulein, die das Besoffensein in
 einem bestimmten Verhältnis erzeugt; diese ganz das

Evolution in Rußland.

Europäische Orientierung und Festhalten an
der „Neuen Wirtschaftspolitik“ Lenins.

Von Professor Dr. Otto Kochsch.
Mitglied des Reichstages.

Berlin, 12. Januar.

Mit dem Locarno-Pakt und dem Abschluß des vierzehnten Parteitagess der Kommunisten ist für Sowjetrußland heute ein Einschnitt gegeben, von dem aus die Linien in die nächste Zukunft erkennbar sind. Die Außenpolitik Sowjetrußlands hat im letzten Jahre auf das äußerste dagegen gekämpft, daß Deutschland sich dem, was kürzlich in Locarno abgeschlossen wurde, und daß es sich dem Völkerbund anschleie. Sie hat immer darauf hingewiesen, daß das praktische den Eintritt Deutschlands in eine gegen Rußland aufgestellte Front unter der Führung von England bedeute, daß England

dann die deutsche Außenpolitik kommandiere und Deutschland eingesetzt werde in einen großen Kampf gegen Rußland, das die Sache der Bedrückten gegen den englischen Imperialismus wahrnehme. Deutschland hat keinen Zweifel daran gelassen und läßt keinen daran, daß es trotz seines Anschlusses an Locarno und den Völkerbund eine selbständige Politik nach dem Diktum treiben und daß es die durch Rapallo gewonnenen Beziehungen zu Rußland weiter festhalten will. Als Zeichen dessen hat es das Vertragswerk mit Rußland am 12. Oktober abgeschlossen und durch die Bereitstellung eines 100-Millionen-Kredits Rußland über die Krise hinweggeholfen. Wenn man die heutigen Schwierigkeiten Rußlands betrachtet, wird erst klar, was der deutsche Kredit für die Realisierung der Ernte in Rußland bedeutet.

Die russische Außenpolitik hat dann den Moskauentscheid des Völkerbundes benützt, um am 17. Dezember unvermutet mit der Türkei einen Vertrag zu schließen. Es sah für einen Augenblick so aus, als sei das, wie der „Temp“ es ausdrückte, die „Antwort der Türkei auf Moskau, die Antwort Rußlands auf Locarno“. Die erste Hälfte dieses Wortes ist richtig, die zweite eine Phrase. Der Vertrag ist ein reiner Neutralitätsvertrag. Er führt den längst bestehenden russisch-türkischen Vertrag vom 16. März 1921 nicht wesentlich weiter und zieht ihn nicht wesentlich enger. Er ist für die Türkei ein Druckmittel in ihren Verhandlungen mit England. Aber man weiß in England, daß die Türkei einen solchen Vertrag bis in seine Konsequenzen hinein, also in eine kriegerische Auseinandersetzung mit russischer Unterstützung gegen England weder ausnützen will noch kann. Für Rußland bedeutet der Vertrag noch weniger, und vom „Bund der asiatischen Völker“ unter russischer und türkischer Führung ist gar keine Rede. Dem Völkerbund und Nordamerika, das in dem Falle in gleicher Front stünde, eine Gruppierung der asiatischen Völker entgegenzustellen, dazu fehlt Moskau und Angora durchaus die Kraft und Fähigkeit.

Es fehlt in Moskau aber auch die Absicht und der Wille dazu. Denn so wertvoll wie die Hoffnung auf Asien in weiter Ferne ist und so nützlich für die Propaganda, das, was Sowjetrußland will und braucht, ist Verbindung mit Europa, Einfügung in das europäische Staatensystem, gute Beziehungen mit Deutschland und Frankreich, Anerkennung durch die europäischen Staaten und Amerika, Handelsvertrag, Anleihe, Kredit. Darum sind auch die scharfen Worte gegen Locarno und den Völkerbund, die vor- und nachher erklangen, die Tschitscherin oft gebraucht hat und die einhellig der Parteitag der Kommunisten in Moskau ausgerufen hat, nur Formeln, und der „Borodits“ hat ganz recht, wenn er sagt, daß der Außenminister Tschitscherin wünscht, daß der Kommunist Tschitscherin, der solche Äußerungen tat, in Europa nicht gehört werde. Was Rußland braucht, ist Frieden und

Verbindung mit dem Kapitalismus trotz allem, und darum wird der Weg der russischen Außenpolitik in den nächsten Monaten in dieser Richtung weiterzuführen, nicht in der Richtung des russisch-türkischen Vertrages, sondern auf dem Wege der Abrüstungskonferenz und der Schuldenverhandlungen mit London und Paris, auch wenn dieser Weg gegebenenfalls — in den Völkerbund hereinführt. Zunächst wird Rußland einmal zusehen, inwieweit Deutschland im Völkerbund in der Lage ist, seine Interessen durchzusetzen.

Warum braucht Sowjetrußland diese Verbindung mit Europa und muß es diese Außenpolitik führen? Darauf hat der Parteikongreß eine ganz ungewisse Antwort gegeben. Das Jahr 1925 hat eine gute Ernte gebracht. Man hoffte von ihr im Sinn der aktiven Handelsbilanz sehr viel: Ausfuhr von Getreide, Einkauf von Maschinen und Waren, um den Hunger danach beim russischen Bauern zu befriedigen, Festigung der Währung usw. Schwierigkeiten der inneren Organisation und des Wetters kamen mit den Schwierigkeiten der internationalen Preisbildung zusammen, so daß die Realisierung der Ernte in erhofften Maße nicht möglich war. Der Ein- und Ausführplan, der auf eine Milliarde Gold berechnet war, mußte herabgesetzt und verringert werden. Die Gefahr der passiven Handelsbilanz zog herauf. In dieser kritischen Lage fand der Parteikongreß statt. In ihm trat eine Opposition auf, geführt von einem einflußreichen Mann wie Sinowjew, ganz anders als 1923 mit der Opposition Trozkis. Eine Petersburger (Leningrader) orthodoxe Opposition trat auf, ja gegen wen? Die Gegner sagten: gegen Lenin, die Opposition sagte: „für Lenin“ gegen die Verfälscher des echten Leninismus. Und es war beinahe amüßant zu sehen, wie die Witwe Lenins, für Lenin und für die Orthodoxen und die Schwester Lenins für Lenin und gegen die Orthodoxen eintrat. Dieser Kampf um Parteidogmen, uns aus der Geschichte der deutschen Sozialdemokratie in diesem Stil bekannt genug, kann Europa ziemlich kalt lassen. Die Hauptsache ist vielmehr die, daß beide Teile sachlich an der großen Sorge einig waren und sind: Wie den sozialistischen Aufbau durchzuführen in einem überwiegend agrarischen Staat? Wie den sozialistischen Aufbau durchführen und aufrechterhalten gegen Großbauern und Privathandel, deren ganze Lage durch die sogenannte „Rev“ gefördert und gehoben wird? Wie eine sozialistische Großindustrie schaffen, mit der Rußland vom Ausland unabhängig werde, wie das Stalin beirrat fordert? Wie schließlich die sozialistische Insel Sowjetrußland in dem kapitalistischen Ozean, der sie umgibt, erhalten und vor Ueberflutung von innen und außen zu schützen?

Es ist das wichtigste Hauptproblem, das noch nie wie diesmal im Streite der beiden Richtungen herausgekommen ist. Verschieden waren sie nur in taktischen Einzelheiten, in der Hauptsache der Stellung zur „Rev“. Und die Mehrheit, geführt von Stalin, hat sich für die Fortführung der „Rev“ und ihre Konsequenzen, für banernfreundliche Politik ausgesprochen, in der Erkenntnis, daß man auf dem Wege, den Lenin 1921 eingeschlagen hat, nicht plötzlich haltmachen könne. Sinowjew und seine Richtung glauben, daß es einen plötzlichen Halt und Rück nach rückwärts geben könne. Das heißt mit anderen Worten, daß man die Evolution, die begonnen hat, nicht aufhalten kann und will, obwohl man nicht weiß, wohin sie führt. Das herausgearbeitet zu haben, ist das Wesentliche und Entscheidende an diesem Kongreß. Die Richtung liegt fest. Es wird nicht befohlen anders schnell auf diesem Wege gehen. Die Entwicklung geht langsam vor sich wie alles in Rußland. Dieses Land hat schlimmere Zeiten als heute erlebt. Es steht staatlich ganz fest. Aber das Problem bleibt, wie sich die kommunistische Staatsorganisation, die praktische russische Politik treibt mit dieser Partei und dieser Diktatur über das Proletariat auf

Evolution in Rußland.

Europäische Orientierung und Festhalten an

Redaktion, Administration, Druckerei:

L. Kolowratring, Fichtegasse Nr. 9-11.

Telephon: Redaktion: Δ 97-5-95.

Administration: 97-0-35.

Inserat. Abtg.: 97-4-41.

Fraser Redaktion: Vinohrady, Marshall
Fochova 71.

Administration für die Slowakei:
M. Weiss, Bratislava, Fischertorstrasse 2.

Inseraten-Aannahme laut anliegendem
Tarif in unseren Bureaux:

L. Fichtegasse 9-11, Telephon 97-4-41,

Kleiner Anzeiger, Chiffrebriefe-Abteilung

L. Schulerstrasse 1-3, Tel. 71-3-80, und

bei allen Inseraten-Bureaux des In- und
Auslandes.

Berichtsbedingungen im Innern des Blattes.

Nr. 22033

Im redaktionellen Teil (Aleine Chronik, Lokalbericht,
Theaternachrichten, Economist) enthaltene entgeltliche Mit-
teilungen sind durch ein vorgelegtes E kenntlich gemacht.

Diktaturgerüchte in Ungarn.

Telegramm unseres Korrespondenten.

Budapest, 15. Januar.

In der Regierungspartei waren Gerüchte über eine
Diktatur verbreitet, was die freisinnigen Mitglieder zu
einer Stellungnahme veranlaßte. Der an der Spitze dieser
Gruppe stehende frühere Finanzminister Tibor Kallay
äußerte sich im „S. Orsi-Ujsag“, daß die Mehrheits-
parteien den Grafen Bethlen einmütig unterstützen. Es
handele sich um ernste, bedeutende Ereignisse, und die Partei
müsse dem Ministerpräsidenten behilflich sein. Die Ereig-
nisse bestätigen die Richtigkeit der Bethlenschen Politik.
Wir brauchen keine Diktatur, sagt Kallay,
sondern wir müssen danach trachten, daß der Minister-
präsident, der sich sowohl nach oben wie nach unten vollsten
Vertrauens erfreut, mit der größten Energie den ein-
geleiteten Prozeß weiterführt. Die Ge-
rüchte über Gegenätze im Schoße der Regierungspartei
seien unbegründet.

Abermals eine Explosion in einem amerikanischen Bergwerk.

38 Bergleute verschüttet.

Fairmont (Westvirginia), 15. Januar.

In einer Kohlengrube im benachbarten Farming-
ton ereignete sich eine Explosion, durch die 38 Berg-
leute verschüttet wurden.

„Mittleuropäische Wirtschaft“

„Der Ausweg aus der polnischen Wirt-
schaftskrise.“ von Ingenieur Graf Franz
Zamoycki. Seite 17.

„Fünfzig Jahre Autonomie der öster-
reichischen Börsen.“ von Regierungsrat

die Dauer halten soll, wenn man immer weitere Zugeständnisse an das Privatinteresse und den Kapitalismus macht und die zwei Schichten wieder heraufkommen läßt, die nach ihrer ganzen inneren Einstellung und wirtschaftlichen Mentalität gegen ein kommunistisches Staatswesen sein müssen.

Dieser Abschnitt fällt genau zusammen mit einem Abschluß in der Emigration. In dem Buche Miljukows „Der Zusammenbruch Rußlands“, das in deutscher Sprache in zwei Bänden erschienen ist und eine Geschichte Rußlands von 1917 bis heute gibt, ist das am klarsten ausgesprochen, ebenso in den Diskussionen, die Miljukow mit anderen Mitgliedern der Emigration führt. Das alles zeigt, daß man politisch am Ende ist. Hoffnungen auf gewaltsame Aenderung werden von Verständigen nicht mehr gehegt, Hoffnungen, daß die Dinge sich bald ganz ändern oder gar die alte Verfassung zurückkehre. Miljukow spricht offen aus, daß vieles vom alten Rußland mit dieser Revolution unwiederbringlich dahin ist. Bleibt also die Hoffnung auf die langsame Evolution, die dann zur Farmerdemokratie und zu irgendeiner nichtkommunistischen Staatsform führen würde. Was macht die Emigration in der Zwischenzeit? Das ist auch eine tragische Frage, die bei der Lektüre des Miljukowschen Buches auftritt. Nahe liegt, daß dann die Emigration versucht, trotz alledem in die Heimat zurückzukehren, wo viele ihrer Standes- und Berufsgenossen an dem Staate mitarbeiten und leben (als die sogenannten „Nadieschen“, die innerlich weßen und nur äußerlich roten Glieder des Staatswesens). Ohne Zweifel nimmt die Bewegung auf Heimkehr in den Emigrantenkreisen sehr stark zu. Miljukow stellt sich ihr nicht durchaus entgegen. Für sich selbst lehnt er diese ab. „Mit den Bajonetten“ heimkehren will er nicht. Aber er will auch nicht heimkehren in der Kapitulation vor dem Sowjetregime, die notwendig wäre. Damit ist jede Erwägung praktischer Art für die Emigranten zu Ende. Denn das ist nur eine Lebensart, wenn Miljukow sagt, die Emigration hätte draußen die Freiheit der öffentlichen Meinung zu vertreten, die in Sowjetrußland unmöglich ist. Praktisch bedeutet das nichts. Es bedeutet nur etwas in geistiger Beziehung, in der Auseinandersetzung in geistigen und religiösen Fragen, wofür uns besonders interessant erscheint die neue Zeitschrift „Putj“ (Der Weg), Organ des russisch-religiösen Gedankens, herausgegeben von N. A. Verbajew in Paris. Dort heißt es im Einführungsartikel: „Die geistigen Aufgaben der russischen Emigration“: „Die Klüfte zwischen der Emigration und Rußland, das unter dem Bolschewismus verblieb, muß überbrückt werden. Davon hängt die Zukunft des russischen Volkes ab. Die Prozesse in der Emigration haben für sich gar keine Bedeutung, sondern nur in der organischen Verbindung mit den Vorgängen in Rußland selbst. Und überwunden muß die Trennung werden, vor allem auf geistige, religiöse Weise.“

Damit ist unzweifelhaft ein wichtiger und richtiger Weg angedeutet. Aber von praktischer Bedeutung ist er nicht. Im Augenblick, da eine Interventionsgefahr nicht vorhanden ist und die Emigration völlig am Ende ist, arbeitet sich der Zirkel heraus, in dem das Sowjetregime steht, und den wir so deutlich, als uns möglich war, bezeichnet haben. Will die Sowjetgewalt sich an der Herrschaft behaupten, so wird sie nicht anders vorgehen können als innenpolitisch weiter auf dem Wege der „Rep“ und außenpolitisch in einer europäischen Friedenspolitik. Und wenn sie auf diesem Gebiete nach drinnen und draußen Erfolge erzielt, so führt das naturnotwendig zu einer inneren Umbildung dieses ganzen Regimes, die sich dann auch zu einer heute nicht abzusehenden Weise äußerlich und formell ausdrücken muß!

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C5.

ASIA: _____

Ministeri Holman raportti no 147.

Berlin.

21/i 1926.

Suomen Lähetystö
Finlands Beskickning

N:o 196/26.

Berlinissä, tammikuun 21 p:nä 1926.

ULKOASIAINMINISTERIO		
N:o 4/175 Sal. P. 13-26		
25/1-26	52	Lit.
RUUSKA	OSASTO	ASIA
5.	CS.	

H e r r a M i n i s t e r i .

Kunnioitavimmmin täten lähetän Teille,
Herra Ministeri, raporttini N:o 147, joka sisältää:

Puolan ja Venäjän suhde.

Suaitkaa, Herra Ministeri, ottaa vastaan
täydellisen kunnioitukseni vakuutus.



Herra Ulkoasiainministeri
E. N. Setälä,

Helsinki.

ULKOASIAINMINISTERIO		
4/178 Sal.		26.
26/1-26.		
RYHMÄ	OSASTO	LOKKA
S.	ES.	

Suomen Berlinissä ja Wienissä olevan Lähettilään

raportti N:o 147.

21. I. 26.

Puolan ja Venäjän
suhde.

Kävin eilen Auswärtiges Amtissa osastomme dirigentin, salaneuvos von Dirksenin (Hauschildin seuraajan) puheilla, tiedustellakseni häneltä, joka on ollut lähetystönewoksena Varsovassa ja pääkonsulina Danzigissa ja jota Auswärtiges Amtissa pidetään erikoisena Puolan tuntijana, tietäisikö hän Puolan ja Venäjän huhuillusta sopimuksesta mitään sen lisäksi, minkä viime raportissani (N:o 146) mainitsin valtiosihteeri von Schubertin minulle kertoneen. Se minkä von Dirksen minulle tunnin kestävässä keskustelussamme tästä asiasta ja yleensä Puolan oloista sanoi, on siksi mielenkiintoista että katson olevan syytä esittää pääkohdat keskustelustamme siinä muodossa jossa hän ne itse esitti ja jossa ne heti kotia tultuani panin sanasta sanaan päperille.

Kysymykseeni newotellaanko parillaan Moskovan ja Varsovan välillä neutraliteettisopimuksesta sanoi hra v. Dirksen: „Parillaan ei käydy newotteluja mainittujen hallitusten välillä; enkä myöskään usko että Varsova Kansainliiton vuoksi voi solmia Kansainliiton

ei-jäsenen kanssa neutraliteetti- tai vastaavaa sopimusta. Mutta tiedän varmasti että eräät puolalaiset emisaarit epävirallisesti ovat olleet Moskovassa sondeeraamassa sopimusmahdollisuuksia ja että Puolan puolella on olemassa selvä neuvotteluhalu. Me laskemme siihen että n. 2 kuukauden perästä Moskovan ja Varsovan välillä neuvotteluihin ryhdytään. Minun on kuitenkin toistaiseksi vaikea sanoa millaisen teknillisen muodon puolalaiset aikovat koettaa keksiä sopimukselle, sillä kuten jo sanoin neutraliteettisopimus olisi suoranaisten isku Kansainliitolle.„

Huomautan tähän että se minkä v. Dirksen sanoi oleellisesti täydentää sitä minkä valtiosihteeri minulle ilmaisi.

Saatoin jo silloin valtiosihteeristä huomata että hän juuri oli erikoisesti perehtynyt Puolan kysymykseen. Mielenkiintoinen tässä suhteessa oli v. Dirksenin esityksen jatko:

„En tahdo Teiltä peitellä että me täällä Wilhelmstrassessa erikoisella valppaudella seuraamme Puolan tapahtumia. Meillä on se vakaumus, että olot siellä eivät voi kauaa enää näin jatkua. Jollei pian ryhdytä kansainvälisiin taloudellisiin saneeraustoimenpiteisiin Puolan taloudellisen tilan pelastamiseksi, niin voi sieltä odottaa suuria yllätyksiä. Minä kuvailisin nykyistä tilannetta Puolassa niin että on kysymys kilpa-ajosta kaappausmahdollisuuden ja saneerauksen välillä: kumpi ehättää ennen perille. Mitä jälkimmäiseen seikkaan tulee tiedän varmasti että kansainvälisten pankkimiesten puolelta on käännytty saksalaisten, kansain-

välisissä suhteissa olevien suurpankkiirien puoleen kysyen miten nämät suhtautuisivat yhteiseen slotyn tukemisaktioonin (slotyn kultakatehan nykyään ei ole suurempi kuin berliniläisen keskikokoisen pankin). Saksalaisten puolelta on vastattu että sellaiseen toimintaan täällä ei ole halua niinkauankuin poliittiset, territoriaaliset ja kaupalliset kysymykset molempien maiden välillä ovat nykyisellä asteella. Olisi groteskia ajatella että saksalaiset ottaisivat osaa toimenpiteisiin, jotka tarkoittavat Puolan stabilisointia nykyiselleen."

" Mitä taas tulee kaappaus= eli putshimahdollisuuteen, jatkoivat v. Dirksen, "niin emme niin paljo laske sellaisen tulevan kommunistitaholta kuin mieluummin Pilsudskin ja legionäärien puolelta. Tosin on ulkomaalaisen hyvin vaikea Puolassa päästä selville epävirallisista mielialoista. Kuten tiedätte on puolalainen — mikä on perintö venäläissorron ajoilta — konspiratiivinen, s.o. hän toimii mielellään pinnan alla. Siten on vaikea sanoa kuinka vahva Pilsudskiliike todellisuuksessa on, joskohta se syksyllä hallituspulan aikana sai selvän ilmenemismuodon upseerien tunnetussa mielenosotuksessa. Mutta emme pidä mahdollisena että siltä taholta kaappausyritys on odotettavissa. Erittäin mielenkiintoiset ovat myös Puolasta saamamme uutiset autonomisista pyrkimyksistä Puolan eri, aikaisemmin eri valtakuntiin kuuluneissa osissa."

" Todennäköisesti Ranska mielellään näkee Puolan ja Venäjän lähentelyn. Ranska toivoo siten itselleen Varsovan kautta jalansijaa Moskovassa ja jos

neuvottelut Parisissa johtavat tulokseen, niin Ranskassa uneksitaan linjalla Paris-Varsova-Moskova aikaansaattavan vahva turva Saksaa vastaan. Mutta Puola puolestaan varmaankin myös huomaa, että Ranskaa odottaa sarja poliittisesti ja taloudellisesti vaikeita vuosia — se on näet meidän käsityksemme — joiden aikana ehkä turvalluminen yksinomaan Parisiin voi osottautua vaaralliseksi. Tämän perspektiivin edessä Puola koettaa vahvistaa kansainvälistä asemaansa muillakin tahoilla, ensi kädessä järjestämällä suhteensa suureen itäiseen naapuriinsa."

"Ei voi kieltää että Puolan politiikassa nykyään on jotain haihattelevaa (flatternd), siltä puuttuu selvyys ja varmuus. Ja sen täytyy jotain tehdä pelastuakseen siitä vaikeasta tilanteesta, johon se on joutunut."

Pidän näitä v. Dirksenin sanoja erinomaisen vakavasti otettavina, varsinkin kun v. Dirksen yleensä on hyvin varovainen lausunnoissaan. Hänen auktoriteettiaan kuvaa se että hän oli Saksan Locarno-valtuuskunnan jäsen, sen asiantuntija Itä-Euroopan ja varsinkin Puolan kysymyksissä. Sen vuoksi olen katsonut velvollisuudekseni tehdä selkoa keskustelustani v. Dirksenin kanssa, joskaan asiani ei ole raportoida Puolan oloista. Lisään että kaikki muukin Puolasta kuulemani menee samaan pessimistiseen suuntaan. Äskettäin oli minulla pitkä keskustelu ent. referenttimme, nyk. Danzigin pääkonsulin, vapaaherra v. Thermannin kanssa, hänen käydessään täällä. Hänen kertomuksensa oloista korridorissa eivät suinkaan olleet valoisampia.

+ + +
+

Puhuimme v. Dirksenin kanssa myös Čičerinin matkasta. Hän oli aivan samaa mieltä kanssani siitä että Čičerinin matka merkitsee uusia signaaleja Moskovan ulkopoliitikassa, taitavasti liittyen sisäpoliittiseen kehitykseen.

Mielenkiintoista tässäkin suhteessa oli kuulla että Auswärtiges Amtin tietojen mukaan Moskovassa itse asiassa on olemassa halu mennä aseistariisumiskonferenssiin ja selvittää suhteensa Schweizin. v. Dirksen ei pitänyt mahdollisena että moskovalaisten mielessä jo kunnittelee toivo joskus yhtyä Kansainliittoon. — Edellisessä raportissani tästä asiasta kertomaani haluan lisätä että mahdollisuus aikaansaada välisen selvittely Moskovan ja Bernin välillä nyttemmin näkyy kasvaneen. Kun eiliset iltalehdet kertoivat Schweizin tšekäläisen lähettilään saaneen tehtäväksi välittää tšekäläisen sovjeettiambassadöörin kautta ja kun eilen illalla hänet tapasin, kysyin häneltä suoraan miten asia parillaan on. Hän vastasi: "Totta on että aikaisemmin minulla oli sentapainen tehtävä — hän ei sitä lähemmin määrittellyt —, mutta siitä on jo jonkun aikaa kulunut. Uutinen että nyt olisin saanut tällaisen tehtävän, ei pidä paikkaansa. Muuta en voi sanoa. Mutta uudistan, minkä olen ennenkin Teille sanonut, että me seuraamme kysymystä hyvin tarkkaan ja että meillä ei ole mitään vastaan että asia myönteisesti ratkeaa, päinvastoin. Mutta me emme suostu mihinkään ratkaisuun joka loukkaa kansallista kunniamme. Schweizin kansa ei koskaan tule suostumaan siihen että Vorovskyn tyttarelle maksetaan eläke. Tämä olisi sitäpaitsi vaarallinen pre-

SUOMEN LÄHETYSTÖ
FINLANDS BESKICKNING

judikaatti ja tekisimme muille karhunpalveluksen, sillä kuka takaa etteikö joku bolshevikki jossain Euroopan maassa huomenna murhata : jos me suostumme venäläisten vaatimuksiin, tulevat he luonnollisesti asettamaan samat vaatimukset kyseessä olevan maan hallitukselle. Muuten voin ilmoittaa että kolmas valtio on ryhtynyt välittämään Bernin ja Moskovan välillä." Mikäli tiedän tarkatti lähettiläs Ranskaa ja sen lähettilästä Bernissä, nimeltä Hennessy.



ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C5.

ASIA: _____

Ministeri Kolman raportti no 12/8.

Berlin

29/1 1926.

Suomen Lähetystö
Finlands Beskickning

Berlinissä, tammikuun 30 p:nä 1926.

N:o 281/26.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 6/176 Sac. D. 26		
2/2-26	?	LII
5.	C5.	ASIA

H e r r a M i n i s t e r i .

Kunnioittavimmin täten lähetän Teille, Herra
Ministeri, raporttini N:o 148, joka sisältää:

Hallitus Luther II.

Suvaitkaa, Herra Ministeri, ottaa vastaan täy-
dellisen kunnioitukseni vakuutus.



Herra Ulkoasiainministeri

E. N. S e t ä l ä ,

Helsinki.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 6/1186 Sae. D. 1 26.		
4/2-26	50	LIIL
	OSASTO	ASIA
	S.	C5.

=====

Suomen Berlinissä olevan Lähettilään raportti

=====

N:o 148.

=====

29. I. 26.

Hallitus

Luther II.

Koska Lutherin uusi hallitus Reichstagissa eilen sai, jos kohta vain mitättömään enemmistöön perustuvan, luottamuslauseen ja koska siten voi katsoa marraskuusta, aluksi latenttisena sittemmin tosiallisena, vallinneen hallituspulan nyttemmin tulleen lopullisesti ratkaistuksi, lienee syytä esitellä uusi hallitus, minkä tekemisen, katsoen viikon päivät olemassaolleen hallituksen perin epävarmaan asemaan, tahallani tähän asti olen lykännyt.

Minun lienee turhaa uudelleen esittää ne syyt, jotka tekivät joulunjälkeisetkin yritykset ison koalition aikaansaamiseksi tuloksettomiksi. Ne olen esittänyt raporttissani N:o 144 joulun aikana pulan ollessa ensi asteessaan ja Kochin epäonnistuttua yrityksissään luoda suureen koalition perustuva hallitus. Lyhyesti sanoen sen tekivät mahdottomaksi .sosiali=demokraatit, jotka eivät halunneet heikentää asemaansa työttömyystalvena menemällä hallitukseen ja jättämällä oppositiokentän kommunistien, yksinvallittavaksi. Sosiali=demokraatit väittävät myös että eräät Lutherin ensimmäisen hallituksen viimekesäiset toimenpiteet — verolaki, suojelustullilaki y.m. —

ovat suurena syynä nykyiseen taloudelliseen pulaan eivätkä halua silloisten hallituspuolueiden kanssa ottaa siitä edesvastuuta niskoilleen. Sitäpaitsi ovat sosiali-demokraatit ja kommunistit perin aktuaalisessa kysymyksessä ent. ruhtinaitten vahingonkorvauksista nyttemmin yhtyneet, mikä sekin oli omiaan saattamaan karille viimeisetkin yritykset suuren koalition aikaansaamiseksi, joita yrityksiä Hindenburg ihailtavan objektiivisesti kannatti, pitäen sosiali-demokraattien velvollisuutena mennä uuteen hallitukseen, joka on muodostettava heidänkin kannattamansa Locarnopolitiikan pohjalle.

Kun Reichstagin kokoontuessa tämän kuun 12 päivänä oli ilmeistä että suurta koalitiota ei saataisi syntymään ja kun eduskunnan kokoontuessa monet kysymykset kävivät polttaviksi, ei vähimmin kysymys Saksan ilmoitteutumisesta Kansainliiton jäseneksi, antoi Hindenburg Lutherille uudelleen tehtäväksi muodostaa hallitus. Saksan parlamentin historiassa on sivumennen sanoen uutta, että tehtävä, minkä Hindenburg antoi Lutherille, oli "muodostaa hallitus n.k. pienen koalition eli porvarillisen keskusten (s.o. kansanpuolueen, Baijerin kansanpuolueen, centrumin ja demokraattien) pohjalle". Ilmeisesti oli Luther koko ajan ollut selvillä siitä että kehitys tähän veisi. Luther itse ei ole ollut suuren koalition erikoinen ystävä, toivoen ettei juopa kansallisten ja kansanpuolueen (varsinaisen oikeiston ja maltillisen oikeiston) kesken pääsisi liiaksi levenemään (kts. ed.rap.). Itse ollen ulkopuolella puolueitten (lähennellen kansanpuoluetta) hän uskoo voivansa hallita vähemmistöhallituksella, huolimatta siitä että hallitus-

puolueilla on vain 170 ääntä 490:stä Reichstagissa, kunnes jompikumpi molemmista oppositiopuolueista, sosialistit tai kansalliset, vapaaehtoisesti astuu "remmiin".

Kun Luther juuri oli saamaisillaan hallituksensa valmiiksi, näytti taas hetken siltä että tämäkin yritys epäonnistuisi. Syynä siihen oli Baijerin kansanpuolue ja aihe oli seuraava. Uuden hallituskoalition varsinaiset tasavaltaiset puolueet, centrum ja demokraatit, pitivät jyrkästi kiinni siitä että sisäministeriksi tulisi varmanvarma tasavaltalainen. Heidän ehdokkaansa oli joulunin kansleriehdokas Koch, demokraattisen puolueen johtaja, v. 1920 sisäministeri. Viime tingassa ilmoitti kuitenkin Baijerin kansanpuolue ei suostuvansa Kochin ehdokkuuteen, ilmoittaen syyksi sen että Koch kysymyksessä Reichin ja osavaltioiden keskinäisestä suhteesta on jyrkkä "unitaristi", ajaen Reichin etuja jälkimäisten kustannuksella. (Asialla on esihistoriansa, jonka esittäminen tässä tulisi liian pitkäksi.) Vasemmistotalolta väitetään että tämä vain oli tekosyy ja että todellinen syy oli siinä että Baijerin kansanpuoluetta sangen lähellä olevat kansalliset tätä tietä pyrkivät estämään Kochin nimitystä. Luultavasti molemmat syyt olivat rinnan olemassa. On paheksuttu että Luther ei tällöin ilmoittanut Baijerin kansanpuolueelle muodostavansa hallituksensa ilman sitä, kun hallitus kuitenkin perustui vähemmistöön. Luultavasti Luther pelkäsi niin huomattavaa parlamentarisen kannatuksen piene-
nemistä sekä Baijerin mahdollista oppositiota. Myös sanotaan että Luther mainitun puolueen kautta koet-

taa ylläpitää suhteita kansallisiin. Hindenburgin ratkaisevan esiintymisen kautta saatiin kuitenkin uhkaava vaara vältetyksi ja Baijerin kansanpuolue suostui siihen että sisäministeriksi nimitettiin demokraatti Külz, sangen tuntematon Reichstagen jäsen, mutta yhtä varma tasavaltalainen kuin Koch.

Lutherin toinen hallitus, tasavallan aikana järjestyksessä kolmastoista (Luther itse on valtakunnan kahdeksastoista kansleri), on kokoonpanoltaan monessa suhteessa ansiokas. (Kaikki sen jäsenet ovat sivumennen sanoen arvoltaan tohtoreita; siinä on kolme entistä kansleria: Luther, Marx, Stresemann.) Sen jäsenistä pari sanaa.

On itsessään luonnollista että Locarnon politiikkaa jatkavassa keskustahallituksessa ulkoministerinä ei voi olla kukaan muu kuin Stresemann. — Erinomaisen selkärangan antaa hallitukselle se, että ent. kansleri Marx, Hindenburgin viimekeväinen vastaehdokas, on suostunut rupeamaan oikeusministeriksi samalla hoitaen vallattujen alueitten ministerin tehtäviä. — Toinen vanha tuttu on puolustusministeri Gessler, joka huolimatta siitä että jyrkästi oli kieltäytynyt uudelleen rupeamasta puolustusministeriksi, jona nyt lakkaamatta on istunut 6 vuotta, viime tingassa antoi myöden. Marxin kuollessa centrumin vasemmistoon kuuluu Gessler demokraattien oikeistoon, ollen luonnollisesti kommunistien ainainen silmätikku Reichswehrin ja järjestyksen säilymisen ylimpänä valvojana. Itse demokraatit ovat monasti pitäneet Gessleriä liiksi oikealle kallistuvana eikä hän nykyään ole puolueen jäsenkään. — Vanhasta hallituksesta jäävät edelleen yleisten töitten ministeri Brauns, joka kulissien takana näytte-

lee huomattavaa osaa, sekä fakkiministerit Stingl (posti) ja Krohne (kulkuneuvot). Uusia ovat, paitsi jo mainittua sisäministeri Külziä (demokr.), rahaministeri Reinhold, tähän asti Saksin rahaministeri, ja kauppaministeri Curtius. (Raportissani N:o 144 mainitsin valtiosihteeri Trendelenburgin, joka on johtanut Saksan kauppaneuvotteluvaltuuskuntaa Parisissa, tulevan kauppaministeriksi; tästä kuitenkin luovuttiin koska tarkoituksena lienee tehdä hänestä yleismaailmalliseen talouskonferenssiin lähetettävän saksalaisen valtuuskunnan puheenjohtaja.)

Uusi hallitus esittäytyi Reichstagille t.k:n 26 päivänä, jolloin Luther luki suhteellisen lyhyen hallitusohjelmansa. Se oli kuivahko, vältteli hetken tärkeitä kysymyksiä ja pysytteli pinnalla. Sitä kuullessaan tuli ajatelleeksi sen sanan totuutta, että Luther on kyllä mainio "valtakunnan ylipormestari" (hänhän on ent. Essenin ylipormestari) mutta että häneltä puuttuu mielikuvitus ja suurten linjain näkö, mikä tekee että hänestä, kaikista suurista lahjoistaan huolimatta, ei koskaan tule suurta valtiomiestä. Istunto päättyikin siihen hallitusta itseään täysin yllättävään tapukseen että Reichstag kansallisten ehdotuksesta suurella enemmistöllä päätti kytkeä käsittelyn Kansainliittoon ilmoittautumisesta kansallisten ehdottaman epäluottamuslauseen käsittelyyn. Lutherin omat kannattajapuolueetkin osottivat puheen aikana suurta pidättyväisyyttä, varsinkin niiden vasemmistosiiivet, jotka vielä olivat Lutherille myrtyneet hänen ylläesitetystä suhtautumisestaan Baijerin kansanpuolueeseen.

Nyt näytti uuden hallituksen asema todella uhkaavalta, varsinkin kun kansalliset ilmoittivat ei missään tapauksessa antavansa luottamuslausetta Locarno-hallitukselle ja kun sosialidemokraatit yhä lykkäsivät päätöksen teon suhtautumisestaan hallitukseen tulevassa äänestyksessä. Seuraavana päivänä käsittelyn jatkuessa Luther pelastaakseen tilanteen uudelleen käytti puheenvuoroa julkisesti ilmoittaen että hän ensi tilassa aikoo tehdä Kansainliitolle ilmoituksen Saksan halusta tulla sen jäseneksi. Tämä aiheuttikin että sosialidemokraatit ja talouspuolue päättivät pidättäytyä äänestyksestä. Lutherin uusi puhe, joka oli paljon eloisampi, asiallisempi ja vaikuttavampi kuin edellisenä päivänä, selvitti siten huomattavasti tilannetta. Samalla Luther ilmoitti vaativansa suoranaisen luottamuslauseen kamarilta ja kielteisessä tapauksessa hajottavansa eduskunnan, mihin hän jo presidentiltä oli saanut valtuutuksen.

Eilen keskusteluja jatkettaessa onnistui kansanpuolueen saada kamari suostumaan siihen että kysymys Kansainliittoon liittymisestä eroitettiin luottamuslauseen käsittelystä ja lykättiin ulkoasiainvaliokuntaan. Tämä oli myös omiaan vahvistamaan hallituksen asemaa. Ja vähää ennen äänestystä eilen illalla Stresemann ilmoitti juuri saaneensa ambassadikonferenssilta tiedon, että valtausjoukkojen lukumäärä tullaan vähentämään 60.000 mieheen niinpian kuin Saksa on täyttänyt Locarnossa tekemänsä sitoumukset, s.o. ilmoittautunut halukkaaksi Kansainliiton jäseneksi (mikä tähän asti hallituspuolan ja kansallisten vastustuksen vuoksi on lykkäytynyt), sekä että Kölnin alueen evakuointi on oleva loppuun suoritettu tämän kuun 31 päivänä. On ilmeistä että

Stresemann, huomattessaan Lutherin puheen hallitukselle aiheuttaman vaaran, oli rientänyt tästä tiedoittamaan Pariisiin ja siellä pelottamalla Lutherin hallituksen kaatumisella ja siitä aiheutuville arvaamattomilla seurauksilla todella oli aikaansaanut mainitut myönnetykset allieerattujen puolelta. Propagandassa Lutherin hallitusta, Locarno ja Kansainliittoon menoa vastaan on näet oikeisto käyttänyt hyväkseen kenraali Walchin viimeistä raporttia Saksan aseistariisumisen viivyttelystä ja siitä aiheutunutta aikomusta vähentää valtauskoukko vain 75.000 mieheen eikä Locarnossa luvattuun "normaaliseen lukumäärään", minkä Saksa on käsittänyt merkitsevän sen rauhanaikuista garnisonilukumäärää vastaavalla alueella eli 45.000 miestä. Itse asiassa tämä allieerattujen uhkaus oli kaikissa kansakerroksissa herättänyt epämieluisan tunnelman. Stresemann tällä tiedonannollaan, jonka hän taktillisesti oli säästänyt viimeiseen hetkeen, todennäköisesti pelasti äänestyksen, jossa parillakin äänellä saattoi olla ratkaiseva merkitys.

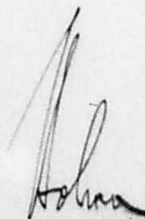
Lopullisessa äänestyksessä, johon otti osaa 460 edusmiestä, äänesti 160 luottamuslauseen puolesta, 150 (kansalliset, völkisch ja kommunistit) sitä vastaan, 150:n pidättyessä äänestämästä (sosialidemokraatit ja talouspuolue).

Salissa vallitsi viime tunteina ennen äänestystä jännitys, jollaista tuskin koskaan näinä sängen kiihottuneina vuosina siellä olen nähnyt. Sitä ei vähentänyt muudan suurta huomiota herättänyt välikohtaus, jonka satuin näkemään. Kun muudan völkisch-edustaja lopettaessaan kiihkeän esityksensä kutsui Lutheria ja hänen hallitustaan "kansan pyöveleiksi", Luther tulipunaisena hyökkäsi nyrkit ojossa puhujan

kimppuun viime tingassa kuitenkin saavuttaen sisäisen tasapainonsa, joten korvapuusti jota kaikki odotimme jäi antamatta. Tämä kohtaus, joka salissa aikaansai myllerryksen minkä veroista en koskaan siellä ennen ole nähnyt, oli myös omiaan tuottamaan Lutherille lisääntyviä sympatioja.

Joskaan uuden hallituksen saavuttama enemmistö ei ollut suuri ei tämän tarvitse merkittävän heikkoutta tulevaisuudessa. Kaikki myöntävät että siinä istuu joukko harvinaisen kykeneviä miehiä, ja vastustus oli suureksi osaksi puolueperiaatteilla ratsastamista. Sosiali=demokraattien äänestyksestä pidättyminen tähtäsi sitäpaitsi suuren koalition mahdollisuuteen; tämä seikka yhdessä kansallisten epäluottamusehdotuksen kanssa antaa uudelle hallitukselle vissin vasemmistoväriytyksen. Joka tapauksessa on sen rakenne paljoo enemmän vasemmistolainen kuin Lutherin ensimmäinen hallitus, jossa kansallisilla oli melkoinen sananvalta. Itse asiassa olivat kansallisetkin tyytyväiset ettei epäluottamusehdoteus saavuttanut kannatusta. Sillä lopulta ei kukaan halua eduskuntaa hajotettavaksi eikä uusia vaaleja kaikkine sen seurauksineen. Siten oppositiopuolueiden täytyy von Fall zu Fall antaa hallitukselle hiljainen kannatuksensa. Luonnollisesti voi sattua niin että hallitus joutuu odottamatta vaille parlamentin kannatusta eikä siis voi taata sille pitkää ikää, mutta katsoisin sillä voivan olla suuriakin mahdollisuuksia tehdä omalle maalleen ja Euroopan rauhoittamiselle siunauksellista työtä.

Sen tehtävän vaikeuksia ei tosin saa vähäksyä. Ulkopoliittisesti Kansainliiton jäsenyys ja Locarnon seuraukset asettavat Saksan hallituksen uusien suurten probleemien eteen, jotka vaativat erinomaista hienotunteisuutta ja arkuutta sekä kansainvälisten imponderabilien tuntemusta. Saksan ulkopoliittikka on näet siirtymässä passivisuudesta aktivisuuteen. Sisäpoliittisesti on hallituksella takanaan kahteen jyrkästi toisistaan erillään olevaan leiriin jakautuva katkera kansa. Jyrkemmin kuin koskaan ennen iskevät vanha ja uusi maailmankatsomus yhteen, joskaan ei erikoisesti hallitusmuotokysymyksessä niin sitä enemmän kaikissa muissa. Tästä on näkynyt taas viime viikkoina jatkuvia todistuksia kuten eräät puheet valtakunnan perustamispäivänä (18/I) ja keisarin syntymäpäivänä (27/I), Hindenburgiin kohdistuvat jatkuvat loukkaukset oikeauskoisten puolelta, eräiden paljastettujen poliittisten murhien ja oikeudenkäyntien yhteydessä ilmitulleet seikat, Baijerin viimesyksyiset putshihommat; j.n.e. Taloudellisesti on pula kaikkine deflatioilmiöineen pahimmillaan ja Dawes-suunnitelma vaatii toteuttamista. Täytyy myöntää rohkeutta ei puuttuvan niiltä miehiltä jotka tällä hetkellä uskaltavat astua valtakunnan hallitukseen.



ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C5.

ASIA:

Ministeri Holman raportti no 149.

Berlin

8/2 1926.

Suomen Lähetykset

Finlands Beskickning

N:o 384/26.

Berlinissä, helmikuun 8 p:nä 1926.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
Pä 9/176 Sal. D. 26.		
12/2-26.	2	LHL
OSASTO	ASIA	
5.	CS.	

H e r r a M i n i s t e r i .

Kunnioittavimmin täten lähetän Teille,
Herra Ministeri, raporttini N:o 149, joka sisältää:
Itävallan uusi hallitus.

Suvaitkaa, Herra Ministeri, ottaa vastaan
täydellisen kunnioitukseni vakuutus.



Herra Ulkoasiainministeri

E. N. S e t ä l ä ,

Helsinki.

ULKOASIAINMINISTERIO		
9/176 Sal.		D. 126
12/2-26		LIL
S.	C.S.	ASIA

Suomen Berlinissä ja Wienissä olevan Lähettilään
raportti N:o 149.

8. II. 26.

Itävallan uusi
hallitus.

Vuoden alussa on Itävallassa suoritettu hallituksen rekonstruointi, joka Keski-Euroopan politiikan kannalta ansaitsee erikoista huomiota. Muodollisista syistä katsoi tähänastinen R a m e k i n hallitus asiakseen vuoden vaihteessa jättää paikansa kansalliskokouksen käytettäväksi, koska tammi-kuun 1 päivänä Kansainliiton asettama Itävallan raha=asiain kontrolli de facto loppui tai ehkä paremmin sanottuna kävi näkymättömäksi ja koska siis hallitus katsoi tärkeän kauden, n.k. saneerauksen, tervehtymisen, Itävallan historiassa päättyneen ja uuden alkaneen. Tämä syy oli kuitenkin parhaasta päästä tekosyy, sillä saneerausta jatkuu edelleenkin ja tulee vielä kauan jatkumaan. Hallituksen rekonstruoinnin aiheutti todellisuudessa näet pääasiallisesti kaksi seikkaa: rahaministeri Ahrerin erimielisyys kabinetin muitten jäsenten kanssa sekä ulkoministeri Matajaan kohdistunut yleinen tyytymättömyys. Muut syyt olivat sivusyytä ja muut henkilö-

vaihdokset ovat tämän rinnalla vähäpätöiset.

Mitä edelliseen ilmiöön tulee, olen siitä Wienistä käsin tarkemmin kirjoittava; tässä rajoitun pariin huomautukseen.

Ahrer on grazilainen pankinjohtaja ja edusti hallituksessa Steiermarkin taloudellisia intressejä. Syvimmältään pohjaakin hänen ja Ramekin erimielisyys siihen viime vuosina yhä lisääntyneeseen vastakohtaan, joko Itävallassa vallitsee Wienin ja maaseudun välillä ja josta aikaisemmin monasti olen kertonut. Suurin, maan oloja pääasiallisesti johtava kristillissosiaalinen puolue jakautuukin tältä näkökulmalta katsoen eri leireihin, ja jos kohta Ramekin, kun hän n. 1 1/2 vuotta sitten tuli Seipelin jälkeen kansleriksi, luultiin salzburgilaisena suuremmissa määrässä kuin edeltäjänsä kiinnostavan huomiota maakuntien (länder) tarpeille, on hän kuitenkin hiljakselleen solunut pääkaupungin s.o. Seipelin johtaman siiven syliin. Sellaista desentralisointia kuin liittovaltion eri osat viime aikoina ovat vaatineet ei kukaan vastuunalainen valtiomies voisikaan ottaa niskoilleen.

Ahrerin ja Wienin erimielisyys pukeutui kauniisiin talousohjelmiin. "Das steyrische Wirtschaftsprogramm" lähtee siitä että rahallinen saneeraus nyt on suoritettu ja että nyt tulee taloudellisen tervehtymisen vuoro. Tämä ei steiermarkilaisten mielestä voi tapahtua muulla tavalla kuin siten, että luovutaan kaikista (Genèvenkin vielä toivomista) unelmista entisen kaksoismonarkian eri osien taloudellisesta yhteisymmärryksestä (jota Genèvessä senvuoksi toivotaan että se olisi omiaan estämään Itävallan liittymistä Saksaan) ja että koetetaan rakentaa maan talouselämä oman maan mahdollisuuksille. Ei ilman

syytä väittää Ahrer että Wienin suurpankit (jotka tosin ovat menettäneet paljon entistä kuuluisaa kansainvälistä merkitystään) elävät entisajoissa ja uneksivat menneen taloussuuruuden palautumisesta, jossa Wien uudelleen näyttelisi entistä johtajaosaa. Lisäksi tulee että puolueen steiermarkilainen ryhmä pyrkii hallituskoalitioon sosialidemokraattien kanssa, jota vastoin sen wieniläinen siipi edelleen haluaa säilyttää nykyisen koalition grossdeutschien (oikeiston) kanssa muuttumattomana.

Ramekin hallituksen enemmistö hylkäsi Ahrerin ohjelman ja laati oman ohjelmansa, joka suurin piirtein pyrkii jatkamaan nykyistä, Kansainliiton suojissa kulkevaa sanoisinko kansainvälisempää suuntaa. Wieniläiset, insinnoivat että Ahrerin takana on "Steiermarkin Stinnes", hiilikuningas Wutte, joka ahrerilaisten kautta ajaa omia paikallisia intressejään. Aika, puolueen pääryhmän mielestä, ei ole vielä kypsä omaistalouteen; suhteet naapureihin on ensiksi stabilisoitava. (Ramekin hallitus onkin solminut kokonaista 23 kauppasopimusta varsin lyhyessä ajassa.) Ahrerin "auta-itseäsi"-ohjelma on hyvä ja kaunis mutta ei ole vielä, valtiollisten ja taloudellisten olojen vielä ollessa siksi labiilit, toteutettavissa. Ramek on tätä ohjelmaansa kommentoinut äskeisessä puoluekokouksessa, alleviiva-ten sitäpaitsi erikoisesti että tasapainon ylläpitäminen liiton ja sen osien, Wienin ja maakuntien, välillä on koko valtion olemassaolon ehto (onhan Ramek oikeassa kun hän ei suostu eräiden liittososien vaatimukseen että nämät saisivat laajan autonomiansa lisäksi fiskaalisenkin itsemääräämisoikeu-

den!) ja että aika ei ole vielä kypsä koalitiio-
niin sosialidemokraattien kanssa. Mainitsemista an-
saitsee että Graz kieltäytyi antamasta yhtään
edustajaa Ramekin uuteen hallitukseen.

Yllämainitut sisäiset ja puoluekysymykset
tulevat Itävallassa vielä kauan olemaan päiväjär-
jestyksessä: uuden valtion sisäinen jäsentely,
Wienin suurkaupungin luonnoton vesipäisyys uudessa
pienessä valtiossa ja siitä aiheutuvat hankaukset
sen ja osien välillä, mutta ennen kaikkea uuden
Itävallan taloudellisen olemassaolon kyseenalaisuus
tulevat vielä kauan herättämään sisäisiä erimieli-
syyksiä ja hankauksia eri intressipiirien välillä.
Vieraan kontrollin poistaminen vaatiikin tässä suh-
teessa uuden valtion johtomiehiltä aivan uusia
edellytyksiä: Itävallassakin ollaan siirtymässä pas-
siivisesta politiikasta aktiiviseen, jälkimäinen
tosin käsitettynä cum grano salis s.o. ottamalla
huomioon nykyisen Itävallan valtiollinen ja talou-
dellinen pienvaltaluonne ja sen kansainvälisen mer-
kityksen rajoitus, jota tosin vielä nykyisen joh-
dossa olevan sukupolven on vaikea aina pitää mie-
lessä — ajattelen sitä suurvaltamielialaa minkä
Wienissä vielä joka askeleella tapaa.

Ulkopoliittisesti paljoo kiintoisampi on
ulkoministeri Matajan eroaminen hallituksesta. Olem-
me pakotetut sen ymmärtämiseksi menemään hieman
taaksepäin ajassa.

Kun Seipel v. 1922 tuli kansleriksi, pois-
tettiin Wienin ulkoministeriö erikoisena ministeri-
önä ja ulkoasiain hoito yhdistettiin erikoisena

departementina suoraan kanslerin virastoon. Tämä tapahtui osaksi säästäväisyyssyistä osaksi koska Seipel itse halusi hoitaa ulkoasioita. Ministeri Grünberger, Itävallan nykyinen lähettiläs Parisissa, hoiti Seipelin alaisena välikappaleena, ilman pienintäkään sananvaltaa, juoksevat asiat. Seipelin kaaduttua syksyllä 1924 ja Ramekin tultua kansleriksi sekä Grünbergerin mentyä Pariisiin, asianajaja Mataja kutsuttiin jälkimäisen paikalle.

Matajan toiminta on ensi kädessä vahingoittanut sitä maata, jolle hän halusi tehdä palveluksia, nimittäin Ranskaa. Mataja näet ei tyytynyt siihen passiiviseen osaan, jota Grünberger oli näytellyt, ja kun Seipelin sijalle, jonka mittaisia valtiomiehiä ei Euroopassa ole monta, tuli pienehkö salzburgilainen asianajaja Ramek, jolla ei ollut aavistusta ulkopolitiikasta, kävi Matajan helpoksi tehdä toimestaan melkoista enemmän kuin mitä se oli ollut Seipel-Grünbergerin aikana.

On luonnollista, että Seipelin v. 1922 tapahtunut kääntyminen juuri Kansainliiton puoleen, minkä seurauksena oli tunnettu saneeraus, tapahtui senvuoksi että sillä hetkellä tämä oli ainoa mahdollinen avun lähde. Saksa oli täysin lamassa, valtiollisesti ja taloudellisesti alakynnessä, inflatio oven edessä. Sen puoleen kääntyminen silloin olisi ollut sekä tuloksetonta että Euroopan politiikan kannalta vaarallista. Jos kohta uudistan minkä kolmisen vuotta sitten sanoin, että Seipel ensi kädessä on katoolilainen, toisessa itävaltalainen ja vasta kolmannessa saksalainen, on kuitenkin hänen viimeaikainen toimintansa osottanut että hänen silloinen politiikkansa Genèvessä ja Parisissa, joka Berlinissä herätti pahaa mieltä, oli pakollinen ja että hänessä

elää paljoa enemmän saksalaissympatioja kuin silloin väitettiin. Kieltämättä sitäpaitsi luultiin Wienissä vielä silloin voitavan tulla omin voimin toimeen, pelättiin Saksaa, jonka keisariaikaiset eleet vielä olivat tuoreessa muistissa, ja liittyminen Saksaan ei ollut kuin ani harvojen mielessä. Kun ensi kertaa keväällä 1922 olin Wienissä, ei kukaan siellä ajatellut liittymistä heikkoon Saksaan ja kaikkialla vallitsi vielä vanha epäluulo kaikkeen preussiläiseen nähden. Siitä lähtien on aika oleellisesti oikaissut näitä silloisia mielialoja.

Mataja, jolta kokonaan puuttuvat valtiomiehen mitat ja jonka haihattelevasta ja epävarmasta politiikasta ennen olen kertonut, n.s. poimi ulos Seipelin politiikasta vain sen näennäiset puolet: hän ei koettanutkaan pitää suhteita Berliniin hyvinä, kokonaan heittäytyen Pariisiin syliin, onnistumatta kuitenkaan epävakaaalla olemuksellaan saada ranskalaisia vakuutetuiksi Itävallan politiikan jatkuvaisuudesta sillä tiellä. Seurauksena oli että Genèvessä, missä oli totuttu identifioimaan Seipelin ja Itävallan, Mataja täydellisesti epäonnistui. Kansainliiton lähettämien taloudellisten asiantuntijain mietintö, joka suositteli Tonavan maitten taloudellista lähentelyä (n.k. Donau-konfederationia), ei sisältänyt mitään oleellista uutta ja meni paperikoriin, varsinkin kun Prag antoi ymmärtää jokaisen sellaisen taloudellisen yhtymän k. u. k. monarkian entisten osien kesken liiaksi muistuttavan menneitä aikoja jopa voivan herättää henkiin vanhan monarkian toiveita. Sitten Mataja heittäytyi ajamaan preferenssitulliaatetta s.o. Rooman ja Pragin hallitukset piti saataman myöntämään Wienille suurempia tullii-

helpotuksia kuin muille valtioille, voimassa olevista suosituimmuussopimuksista huolimatta. Puhuttiinpa jo liitosta Rooman ja Wienin välillä ja Mataja julisti Englannin ja Ranskan jo suostuneen tullikysymykseen. Kaikki tämä osottautui mielikuvitukselliseksi. Mussolini ei ajatellutkaan tehdä Wienin kanssa sopimusta, joka Parisissa epäilemättä olisi käsitetty uuden kolmiliiton alkusoitoksi ja Lontoo ilmoitti ei missään tapauksessa suostuvansa siihen että itävaltalaisille tavaroille Italiassa ja Tshekkiassa myönnettäisiin suuremmat helpotukset kuin englantilaisille.

Kun sitäpaitsi kaikissa Matajan hommissa oli jotain hätiköivää ja epäluotettavaa — viittaan esim. raporttiini N:o 131, jossa kerroin Matajan kömpelöstä tavasta hoitaa Moskovan kanssa aikaansaamaansa pientä hankausta — niin alkoi Matajan tähti hitaasti mutta varmasti laskea.

Tähän vaikutti myös oleellisesti Matajan kielteinen kanta Anschlusskysymykseen (kysymys Itävallan liittymisestä Saksaan), joka laajoissa piireissä herätti suurta tyytymättömyyttä. Ei voi kieltää että samassa määrässä kuin Itävallan talouselämä on kiristynyt ja Saksan olot järjestyneet samassa määrässä Anschlussaate molemmissa maissa on kasvanut ja yhä on kasvamassa. Kun sanoin että Mataja Ranskalle on tehnyt karhunpalveluksen, tarkoitin sitä että Matajan selitykset Parisissa, että muka Anschluss elää vaan muutamien hurjapäiden epäselvissä aivoissa ja ettei kukaan järkevä ihminen Itävallassa ajattele sitä, joita selityksiä paremmin informoitu Parisin lehdistö sitä paitsi ei uskonut, ne saivat Itävallassa ja Saksassa monet siihen asti välinpitämättö-

minä pysyneet henkilöt heräämään ja ilmaisemaan kantansa. Matajan tyhmän yksipuolinen politiikka on tehnyt Anschlussista yhden Euroopan politiikan polttavimpia kysymyksiä ja antanut sille melkoisen syyksen. Quai d'Orsayn suureksi hämmästykseksi yksin Seipelkin viime kesänä Schweizissä selitti erälle sanomalehdelle että jos Itävallassa nyt pantaisiin toimeen kansanäänestys, Anschlussin puolesta äänestäisi 90 % Itävallan väestöstä.

Oppositio Matajaa vastaan kävi yhä suuremmaksi. Kesällä väitti Wienin sosialistinen lehdistö Matajan suhteiden erääseen wieniläiseen pankkiin (Bidermann-Bank) vaativan julkista huomiota. Kun syytökset saivat yhä konkreettisemmän muodon, oli eduskunnan pakko asettaa erikoinen Mataja-valiokunta syytöksiä tutkimaan; joulun alla tämä julkaisi laajana parisataasivuisena (!) kirjana tutkimuksensa tulokset. Tosin ei voida todistaa Matajan olleen missään suoranaisesti kompromettoivassa suhteessa asianomaiseen pankkiin, jonka osakkeita hänellä oli kymmeniä tuhansia -- häntä syytettiin näet sen erikoisesta virallisesta suosimisesta -- mutta eräisiin oleellisiin kysymyksiin Mataja kieltäytyi vastamasta ja todistettuna voi pitää että Matajan kontot pankissa eivät olleet selvät.

Kaikki tämä teki että Ramek katsoi Matajan liiaksi rasittavan hallitustaan ja vapautui hänestä muodostaessaan uuden hallituksensa. Mataja pyysi saada vetäytyä syrjään "terveyssyistä". Uudessa hallituksessa Ramek itse hoitaa ulkoasioita. Juoksevista toimista huolehtii ulkodepartementin vanhin virkamies Peter kenraalisihteerinä.

Merkit viittaavat siihen, että Anschlussaate lähitulevaisuudessa vain tulee entisestään kasvamaan. Tosin Ramek uudessakaan hallituksessa ei tule sitä aktiivisesti ajamaan, mutta kysymys on ilmassa. Wienissä tosin kuulee siitä sangen vähän puhuttavan eikä täälläkään, eräitä piirejä lukuunottamatta, siitä keskustella kuten päivän polttavista kysymyksistä yleensä, sillä kaikki ymmärtävät että hetki vielä ei ole kypsä ja että jokainen ajattelematon teko Anchlussin toteuttamiseksi vain asiaa vahingoittaisi. Mutta yleisenä käsityksenä on että se kerran tulee automaattisesti, olkoopaa vasta kymmenen tai kahdenkymmenen vuoden perästä. Se seikka että johto Itävallan hallituksessa edelleen on kristillis=sosiaalisen puolueen wieniläissiiven hallussa, joka kuten alussa Ahrerin erosta puhuttaessa huomautin -- tässäkin suhteessa -- on kansainvälisempi kuin liittosijat ja haluaa pitää yllä entiset suhteet Kansainliittoon, takea että siltä taholta ei ole odotettavissa mitään positiivista asian ajamiseksi nopeampaa kehitystä kohti. Myös se seikka, että Wienin hallituksessa eivät istu sosialistit, jotka siellä kuten Saksassa ehkä voimakkaammin, jopa vielä innokkaammin ja ainakin peittelemättömämmin kuin kansalliset, pyrkivät Anschlussiin, takea että mitään odottamattomia ei ainakaan vielä ole odotettavissa. Mutta on ilmeistä että Ramek tuntee Matajan politiikan loukanneen Saksaa, jossa Anschluss on ainoita kysymyksiä, josta kaikki puolueet ovat yksimielisiä, ja että hän pyrkii hälventämään sen Saksassa aiheuttamaa katkeruutta. Ei ole sattumaa että Wienin suursaksalaisten puoluejohtaja Dinghofer äskettäin kävi Berliinissä, jossa hän neuvotteli johtavien valtiomiesten

/.
/
kanssa. Ja ennen kaikkea on herättänyt huomiota että Seipel itse näinä päivinä on vierailut täällä. Tosin hän tuli erään tšekäläisen katoolisen yhdistyksen kutsumana, mutta hän on käynyt sekä Hindenburgin että kaikkien johtomiesten luona ja hänen kunniaukseen annettiin sarja juhlia. Liitän oheen sanomalehtien antaman selonteon hänen täällä pitämästään esitelmästä, jossa hän käsittelee Saksan kansallisuusaatetta ja Itävallan tehtävää sen kannattajana, sekä erään sanomalehtihaastattelun, jossa hän lausuu mielipiteensä Anschlussista. Joka riviltä kuultaa selvästi vanha tuttu neuvo: jamais en parler, toujours y penser. -- Päällepäätteeksi odotetaan Ramekin itsensä piakkoin käyvän virallisella käynnillä Berlinissä.

Miten Anschluss viime viikkoina on käynyt aktuaaliseksi poliittiseksi kysymykseksi todistaa paraiten se seikka, että Le Temps on sisältänyt kokonaista kolme pääkirjoitusta siitä (15/I, 24/I ja 6/II), joista varsinkin kolmannen äänilaji on vakava ja uhkaava: uhkaus Itävallalle, jos se pyrkii muuttamaan sopimusten luomaa Euroopan karttaa, mutta samalla hätähuuto asianomaisille Genèvessä tehdä kaikki voitava saattaakseen Itävallan talouden sellaiselle kannalle että se voi elää omaa kansallista elämäänsä.¹⁾

1) "Europäische Revue"ssä (helmik.) ovat myös Paul Boncour ja saman aikakauskirjan marraskuun n:ossa Pragın tšekäläinen lähettäjä Krofta käsitelleet Anschlusskysymystä luonnollisesti tuomitsevaan henkeen.

Aivan uuden sysäyksen on Anschluss saanut sen mielettömän sortopolitiikan kautta, jota Mussolini häikäilemättä ajaa Etelä-Tyrolissa italilais-tuttaakseen tämän alueen saksalaisen aineksen. Tämän sortopolitiikan metoodit ja muodot ovat päivä-lehdistä tarpeeksi tunnetut, joten rajoitun muutama miin yleisiin huomautuksiin.

Lausuin jo vuosi sitten että Mussolinin toimenpiteet Etelä-Tyrolissa perustuvat seuraavaan laskelmaan. Mussolini näkee Anschlussin tulevan. Kun se on tapahtunut, muuttuu Keski-Euroopan poliittinen kuva melkoisesti: sen kaksi tärkeintä valtiota, Saksa ja Italia, saavat yhteisen rajan. Mussolini laskee, että jos siihen mennessä Etelä-Tyrolin saksalaisia ei ole saatu italilaistetuiksi, yritys senjälkeen ei enää onnistu, Saksan tultua tuon irredentan valvojaksi heikon Itävallan sijasta. Siis Mussolinin on pakko käyttää yhtä häikäilemättömiä välikappaleita kuin aikoinaan roomalaiset tämän tarkoitusperänsä saavuttamiseksi. Tämän ajatuksen näin äskettäin myös lausutun eräissä itävaltalaisissa aikakauskirjoissa.

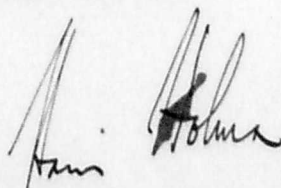
Täten on kuitenkin Mussolini, jonka koko toimintaa karakterisoi parempien uusien ulkonaisten elämänehtojen luominen maskulinisoimalleen kansalle — tämä Italian natioonan maskulinisointi on ehkä sodan merkillisimpiä seurauksia — ja jonka erehdyksiä ja suureleitä tasottaa ja hälventää Italian paraikainen suuri taloudellinen nousukausi,¹⁾ ehkä

1) Tätä nousukautta verrataan sattuvasti Saksan taloudelliseen nousuun ennen v. 1914. Verrataan myös usein Saksan silloisen hallitsijan eleitä Italian nykyisen diktaattorin vähemmän hillittyihin esiintymismuotoihin !

tahtomattaan antisipoinut juuri sen mitä hän on tahtonut välttää: hänen väkivaltatoimenpiteensä Etelä-Tyrolissa, joiden rinnalla Pietarin sortotoimenpiteet Suomessa olivat lapsenleikkiä, ovat jo nyt saattaneet Saksassa mielet kuohuksiin ja siten herättäneet mielialan Italiaa vastaan, jota ei vaimenna Mussolinin samanaikaiset suurisuiset puheet — varsinkin toissapäiväinen (6/II) kamarissa, joka Saksan puolelta kuulemma ei jää vastauksetta, — ja vetoaminen Pariisiin. Ainoastaan eräissä saksalaisissa oikeistobolshevikkipiireissä ollaan suhteellisen hiljaisia: niissä piireissä on fashismin diktatuuriluonteen ihailu suurempi kuin roturakkaus! (Kerrotaan että näillä piireillä olisi säännöllinen yhteys Mussolinin kanssa, kuten heillä on Unkarin "heräävien" ja Itävallan habsburgien kanssa, että he ovat lähettäneet "stipendiaatteja" Roomaan Mussolinin jalkain juuressa opiskelemaan ja jopa että he olisivat luopuneet Etelä-Tyrolin katsomisesta saksalaiseksi irredentaksi!) Mutta kaikissa muissa kansakunnan kerroksissa on katkeruus suuri ja Mussolinin toimenpiteitten tuomitseminen ehdottoman yleinen. Katkeruus pukeutuu tosin nyrkin pudistukseen taskussa, mutta se on sitä suurempi kun ymmärretään Mussolinin käyttävän hyväkseen Saksan nykyistä aseellista heikkoutta. Suurta huomiota herättää Italian ambassadöörin, kreivi Bosdarin poiskutsuminen Berlinin paikaltaan, tämä kun Roomassa on antanut ymmärtää paheksuvansa Etelä-Tyrolissa harjoitettua sortoa. Hänen tilalleen tulee Italian lähettiläs Wienissä, Bordonaro, innokas fashisti, energinen ja häikäilemätön, Genève'n politiikan hyviä

tuntijoita. Tilanteen jännitystä kuvaa se että Saksassa vakavasti on ajeltu estää saksalaiset turistimatkat Italiaan, joka boikottaus Italialle maksaisi noin 1 miljardin Smk. vuodessa. (Luonnollisesti tästä uhkauksesta käytännössä ei tule totta, koska Saksa liiaksi pelkää tällaisen demonstration häiritsevän Saksan melkoista vientiä Italiaan.)

Pitäisin varmana että Saksa Kansainliiton jäsenenä ensi työkseen tulee ottamaan Etelä-Tyrollin sorron puheeksi. Viitataan Locarnon henkeen, josta ei ainakaan Etelä-Tyrollissa näy jälkiä.¹⁾ Mieliä kuohuttaa täällä sivumennen sanoen juuri nyt myös Tšhekkian vasta julaistu, saksalaisille hyvin epäedullinen kielilaki, joka nähtävästi on se hinta, jolla Beneš on Kramarilta ostanut tšhekkiläisten kansallisten suostumuksen Moskovan de jure tunnustukseen. Selvästi huomaa, että nämät molemmat saksalaisuutta vastaan kohdistuneet toimenpiteet ovat osaltaan syynä siihen kaikissa piireissä huomattavaan eräänlaiseen laimeuteen, joka karakterisoi Saksan hallituksen äskettä päätöstä tehdä virallinen hakemus Kansainliiton jäsenyyteen nähden, mikä hakemus tänään jätettäneen Kansainliiton yleissihteerille.



1) Kirjoitettuani ylläolevan luen Svenska Dagbladetissa (7.II.) kirjoituksen, jossa koetetaan todistaa Mussolinin tyroolilaisia vastaan ajaman politiikan aiheutuneen siitä että hän olisi vihoissaan Saksalle tämän menosta Locarnoon s.o. sen muka Ranskan kanssa liittoutumisesta. Pidän kirjoituksen todisteluserjaa hyvin etsittynä ja epätodennukaisena.

Liste no 1. rap 149
Berlin
Abschrift.

20
9 176 Sal. 26.
12/2-26

Der Vortrag Dr. Seipels über das Problem des
deutschen Staates.

AN

Am Abend hielt Dr. Seipel im Volksdeutschen Klub einen Vortrag über das Problem des deutschen Staates. Dr. Seipel führte folgendes aus: An Stelle des Pazifismus der Vorkriegszeit ist jetzt das Streben nach Verständigung der Völker getreten. Während der Pazifismus der Vorkriegszeit wesentlich mit der moralischen Verurteilung des Krieges und der Erfindung rechtlicher Formeln zur Beseitigung der Kriegsgefahren arbeitete, äussert sich der Friedenswille der Nachkriegszeit auf Grund der gemachten Erfahrungen dahin, dass man die Völker zunächst sich verstehen lehren will. Wenn wir die kulturelle Einheit der deutschen Nation betonen, die nicht zu betonen uns, weil sie tatsächlich existiert, unmöglich erscheint, wird bei manchen unserer Nachbarn und Gegner im Weltkrieg dies schon als eine Beunruhigung empfunden, weil sie den Begriff der Einheit der Nation von dem der Einheit des Staates nicht unterscheiden können. Man wirft uns Oesterreichern häufig vor, dass wir kein eigenes österreichisches Nationalgefühl hätten, und man kann nicht verstehen, dass wir das Bewusstsein der Zusammengehörigkeit zu einer weit grösseren Nation mit voller Loyalität gegen den Staat, in dem wir leben, und mit dem aus realpolitischen Erwägungen erwachsenden Willen nichts zu tun, was den Frieden der Welt stören könnte, vereinigen können.

Das beharrliche Streben nach Zusammenschluss des von der Nation bewohnten Gebietes in einen Staat fehlte aus keinem anderen Grunde, als weil den Deutschen und den Italienern der Staatsbegriff fehlte. Italien, das am längsten mit Deutschland parallel gegangen war, seinerseits befrachtet, dass es das Sacerdotium, den Primat des Papsttums in der Welt, haben sollte wie die Deutschen das Imperium, löste sich rasch aus dem Bann der alten Idee. Es brauchte wenig mehr als ein halbes Jahrhundert, um sich den Staatsbegriff und das Staatsideal der Westvölker zu eigen zu machen und dann mit ungeheurer Energie die Wirklichkeit umzusetzen. Ob es dabei bleibt, weiss ich nicht. Das fiscalistische Italien ringt jedenfalls mit neu

grossen Gedanken. Seine Idee des Imperiums ist grundverschieden von der mittelalterlichen und von der deutschen. Sie wurzelt in Rom der Antike, und zwar der späten Antike.

Die Deutschen aber? Sie sind meines Erachtens nach immer nicht so weit. Ein Teil von Ihnen hat zwar seit den sechziger Jahren des vorigen Jahrhunderts den westlichen Staatsbegriff aufgenommen und unter grossen Opfern ein national einheitliches Staatsgebiet zu schaffen gesucht, aber sie haben den Reichsgedanken nicht fallen gelassen, der sowohl in der inneren Verfassung des Reiches als in machen Ansprüchen nach aussen zur Geltung kam.

Jetzt, nach dem Kriege, sucht der grössere und vernünftiger Teil des deutschen Volkes ein Volk unter Völkern zu werden, er sucht dem deutschen Volk die ihm vorenthalten Gleichberechtigung mit den anderen Nationen zu erringen, zugleich aber für seine eigene Zukunft klare Ziele zu gewinnen und damit auch alles abzustreifen, was das Misstrauen der übrigen Welt lebendig erhalten könnte. Heisst dies einfach die Begriffe und Ideen der anderen Völker unverändert aufnehmen?

Ich weis es nicht. Wohl aber bin ich überzeugt, dass wir noch einige Zeit brauchen werden, um unseren Weg in die Zukunft endgültig zu finden. Nicht nur, weil wir von aussen behindert werden, ihn zu gehen, sondern auch, weil wir mit der Geistesarbeit, die dazu notwendig ist, noch nicht fertig sind. In der Zeit, in der wir stehen, hat für das Leben der deutschen Nation nicht nur der deutsche Staat im Reich, sondern auch der deutsche Staat in Oesterreich, eine besondere Aufgabe. Aufgabe des deutschen Staates im Reich ist es, die Verbindung der deutschen Nation mit den Völkern des Westens, Aufgabe des deutschen Staates in Oesterreich ist es, die Verbindung der deutschen Nation mit den Völkern des Südostens herzustellen.

Lüte no 2. Kap. 149
Berlin
Abschrift.

Dr. Seipel über die Anschlussfrage.

29 176 Se. 26.

Ein Gespräch mit unserem Berliner Korrespondenten.

Berlin, 4. Februar.

Der ehemalige Bundeskanzler Dr. Seipel hatte die Freundlichkeit, Ihren Korrespondenten heute nachmittag auf der österreichischen Gesandtschaft, wo er abgestiegen ist, zu empfangen. Auf die Frage nach dem Zweck seiner Berliner Reise antwortete Dr. Seipel:

"Ich halte es für unrichtig, immer einen besonderen Zweck zu vermuten, wenn ein österreichischer Politiker nach Berlin kommt. Meine Reise dient auch gar keinem besonderen Zwecke und verfolgt keinerlei politische Absichten. Ich bin nach Berlin gekommen, weil ich eingeladen worden bin, hier zu sprechen. Heute abend werde ich einen Vortrag zugunsten des Hilfswerkes der katholischen Studenten halten, morgen abend will ich im Volksdeutschen Klub reden, in welchem national gerichtete akademische Kreise vertreten sind, zu denen ich seit längerer Zeit in Beziehungen stehe und an deren Zeitschrift ich mehrfach mitgearbeitet habe. Vor allem dürfte es den Tatsachen nicht entsprechen, wenn man in meiner Berliner Reise irgendwelche Demonstrationen für oder gegen den Anschluss sehen will, denn ich bin ein entschiedener Gegner jeder Demonstrationspolitik, auf der anderen Seite aber bin ich auch nicht der Ansicht, dass ein österreichischer Politiker sich scheuen müsste, nach Berlin zu kommen in der ängstlichen Besorgnis, es könnte diesem oder jenem nicht recht sein. Ich glaube nicht, dass wir uns unsere Bewegungsfreiheit durch solche Besorgnisse einschränken lassen sollen. So wie ich heute nach Berlin gereist bin, um Vorträge zu halten, werde ich vielleicht auch einmal nach Paris reisen, um dort zu reden.

Wenn Sie mich nach meinen Berliner Eindrücken fragen," fuhr Dr. Seipel fort, "so kann ich Ihnen nur Günstiges berichten. Ich bin sehr gerne in Berlin. Auch verbinden mich mit unserem gegenwärtigen Gesandten Doktor Frank, der Vizekanzler in meinem Kabinett war, gemeinsame Erinnerungen und freundschaftliche Beziehungen. Ich freue mich sehr, in seinem Hause zu wohnen.

Meine Berliner Reise dient, wie gesagt, keinem politischen Zwecke, aber selbstverständlich nehme ich gerne die Gelegenheit wahr, mit den deutschen leitenden Staatsmännern Gedanken auszutauschen, mit den deutschen Politikern zu sprechen, die ich bereits kenne, und neue kennen zu lernen. Heute vormittag bin ich vom Reichsaussenminister Dr. Stresemann empfangen worden, am späten nachmittag werde ich den Reichskanzler Dr. Luther aufsuchen und morgen vormittag werde ich dem Reichspräsidenten v. Hindenburg meinen Besuch abstatten. In meiner heutigen Unterredung mit dem Reichsaussenminister Dr. Stresemann haben wir hauptsächlich von Locarno gesprochen. Ich bin ein überzeugter Anhänger der Locarnopolitik, habe ihm dies zum Ausdruck gebracht und ihn zu den Erfolgen dieser Politik beglückwünscht. Ich habe ihm auch gesagt, dass in der Politik, die durch den Namen Locarno gekennzeichnet ist, vollständige Übereinstimmung zwischen Deutschland und Oesterreich besteht."

Auf eine weitere Frage über den Anschluss Oesterreichs an Deutschland antwortete Doktor Seipel:

"Es kommt darauf an, was man unter Anschluss versteht. Ein politischer Zusammenschluss in dem Sinne, dass Oesterreich in den staatlichen Verband des Deutschen Reiches eintreten würde, ist zurzeit unmöglich und ich würde es als einen grossen Fehler ansehen, für eine solche Unmöglichkeit zu demonstrieren. Überhaupt bin ich, wie gesagt, Gegner der Demonstrationspolitik. Wenn aber der Anschluss bedeutet, dass wir in Oesterreich und in Deutschland der Gemeinsamkeit des Volkstums eingedenk sein wollen, so erkenne ich diese Gemeinsamkeit aus vollem Herzen an. Das deutsche Volk ist in einer unglücklicheren Lage als die westlichen Nationen. Es kann Vielerlei geschehen, um die Volksgemeinschaft enger zu schliessen, namentlich auf wirtschaftlichen Gebieten kann manches getan werden. Ich spreche beispielsweise ganz offen aus, dass durch die letzten deutschen Zollerhöhungen die Oesterreichische Wirtschaft schwer getroffen worden ist.

Aber auch das möchte ich mit aller Offenheit sagen, dass ich zweiterlei Schwierigkeiten sehe, die von Deutschland aus einer Lösung der Anschlussfrage erwachsen könnten. Die eine Schwierigkeit ist ein gewisser Annexionismus, der sich manchmal kundgibt, wenn in Deutschland von dem Anschlusse Oesterreichs gesprochen wird. Man stellt ^{es} hie und da so hin, als sollte Oesterreich für Deutschland eine Kompensation bilden, um es für verlorene deutsche Gebiete, für den Elsass, für Nordschleswig, für

Oberschlesien, zu entschädigen. Diese annexionistische Art, über uns zu verfügen, hat etwas was unseren Empfindungen widerstreitet. Dasselbe gilt von einem gewissen verletzenden Mitleid, mit dem manchmal in Deutschland über Oesterreich gesprochen wird, und in dem ich eine zweite Schwierigkeit sehe, die sich dem Anschlusse entgegenstellen könnte. Man spricht gelegentlich von Oesterreich in einem Tone, als ob es bereits in den letzten Zügen läge und als ob der Anschluss an Deutschland eine Art Kampferinjektion wäre, durch die allein Oesterreich noch am Leben erhalten werden könnte. So weit ist es mit uns wahrhaftig noch nicht gekommen, und diejenigen, die in Deutschland meinen, Oesterreich sei nur noch ein Trümmersfeld, auf dem lediglich der Anschluss an Deutschland noch einmal neues Leben erwecken könnte, sind durchaus im Irrtum und leisten, indem sie das Oesterreichische Selbstgefühl verletzen, dem Anschlussgedanken keine guten Dienste."

"Es hat sich", so schloss Dr. Seipel seine Ausführungen über den Anschluss, "bisher sehr bewährt, dass wir Oesterreicher das Schutzdach eines deutschen Staates über uns hatten. Jedenfalls sind wir mit unserer staatlichen Selbständigkeit bisher besser gefahren als die deutschen Minoritäten, die anderen Staaten angegliedert sind. Der deutsche Staat, den wir Oesterreicher bilden, ist nicht gross, aber er lebt und wird weiter leben, bis wir ihn vielleicht eines Tages gegen einen anderen deutschen Staat eintauschen."

Der Seipel äusserte sich schliesslich noch über die Notwendigkeit eines Zusammenschlusses der europäischen Staaten. "Es brauchen ja", so meinte er, "nicht gerade die Vereinigten Staaten von Europa zu sein. Auf die Formel, unter welcher der Zusammenschluss erfolgt, kommt es nicht an, wenn nur dieser Zusammenschluss sich überhaupt vollzieht. Es ist notwendig, damit Europa nicht der wirtschaftlichen Übermacht Amerikas unterliegt. Das Schicksal Europas hängt davon ab, dass die europäischen Staaten ihre nationalen Streitigkeiten aufgeben und zu einer wirtschaftlichen Einigung gelangen. Entscheidend für die Zukunft Europas wird es sein, ob die europäischen Staaten sich endlich einmal entschliessen können, vernünftig zu werden."

Der Vortrag Dr. Seipels über das Problem des ²¹176 Saal 26.
deutschen Staates. 12/2-26.

Am Abend hielt Dr. Seipel im Volksdeutschen Klub einen Vortrag über das Problem des deutschen Staates. Dr. Seipel führte folgendes aus: An Stelle des Pazifismus der Vorkriegszeit ist jetzt das Streben nach Verständigung der Völker getreten. Während der Pazifismus der Vorkriegszeit wesentlich mit der moralischen Verurteilung des Krieges und der Erfindung rechtlicher Formeln zur Beseitigung der Kriegsgefahren arbeitete, äussert sich der Friedenswille der Nachkriegszeit auf Grund der gemachten Erfahrungen dahin, dass man die Völker zunächst sich verstehen lehren will. Wenn wir die kulturelle Einheit der deutschen Nation betonen, die nicht zu betonen uns, weil sie tatsächlich existiert, unmöglich erscheint, wird bei manchen unserer Nachbarn und Gegner im Weltkrieg dies schon als eine Beunruhigung empfunden, weil sie den Begriff der Einheit der Nation von dem der Einheit des Staates nicht unterscheiden können. Man wirft uns Oesterreichern häufig vor, dass wir kein eigenes österreichisches Nationalgefühl hätten, und man kann nicht verstehen, dass wir das Bewusstsein der Zusammengehörigkeit zu einer weit grösseren Nation mit voller Loyalität gegen den Staat, in dem wir leben, und mit dem aus realpolitischen Erwägungen erwachsenden Willen nichts zu tun, was den Frieden der Welt stören könnte, vereintigen können.

Das beharrliche Streben nach Zusammenschluss des von der Nation bewohnten Gebietes in einen Staat fehlte aus keinem anderen Grunde, als weil den Deutschen und den Italienern der Staatsbegriff fehlte. Italien, das am längsten mit Deutschland parallel gegangen war, seinerseits befriedigt, dass es das Sacerdotium, den Primat des Papsttums in der Welt, haben sollte wie die Deutschen das Imperium, löste sich rasch aus dem Bann der alten Idee. Es brauchte wenig mehr als ein halbes Jahrhundert, um sich den Staatsbegriff und das Staatsideal der Westvölker zu eigen zu machen und dann mit ungeheurer Energie die Wirklichkeit umzusetzen. Ob es dabei bleibt, weiss ich nicht. Das fascistische Italien ringt jedenfalls mit neuen

grossen Gedanken. Seine Idee des Imperiums ist grundverschieden von der mittelalterlichen und von der deutschen. Sie wurzelt im Rom der Antike, und zwar der späten Antike.

Die Deutschen aber? Sie sind meines Erachtens nach immer nicht so weit. Ein Teil von Ihnen hat zwar seit den sechziger Jahren des vorigen Jahrhunderts den westlichen Staatsbegriff aufgenommen und unter grossen Opfern ein national einheitliches Staatsgebiet zu schaffen gesucht, aber sie haben den Reichsgedanken nicht fallen gelassen, der sowohl in der inneren Verfassung des Reiches als in mächtigen Ansprüchen nach aussen zur Geltung kam.

Jetzt, nach dem Kriege, sucht der grössere und vernünftige Teil des deutschen Volkes ein Volk unter Völkern zu werden, er sucht dem deutschen Volk die ihm vorenthaltene Gleichberechtigung mit den anderen Nationen zu erringen, zugleich aber für seine eigene Zukunft klare Ziele zu gewinnen und damit auch alles abzustreifen, was das Misstrauen der übrigen Welt lebendig erhalten könnte. Heisst dies einfach die Begriffe und Ideen der anderen Völker unverändert aufnehmen?

Ich weiss es nicht. Wohl aber bin ich überzeugt, dass wir noch einige Zeit brauchen werden, um unseren Weg in die Zukunft endgültig zu finden. Nicht nur, weil wir von aussen behindert werden, ihn zu gehen, sondern auch, weil wir mit der Geistesarbeit, die dazu notwendig ist, noch nicht fertig sind. In der Zeit, in der wir stehen, hat für das Leben der deutschen Nation nicht nur der deutsche Staat im Reich, sondern auch der deutsche Staat in Oesterreich, eine besondere Aufgabe. Aufgabe des deutschen Staates im Reich ist es, die Verbindung der deutschen Nation mit den Völkern des Westens, Aufgabe des deutschen Staates in Oesterreich ist es, die Verbindung der deutschen Nation mit den Völkern des Südostens herzustellen.

Liste no 2. ref. 189
Berlin
Abschrift.

ad
Dr. Seipel über die Anschlussfrage. 9 176 Sal. D. 26.

12/2-76.
Ein Gespräch mit unserem Berliner Korrespondenten.

Berlin, 4. Februar.

Der ehemalige Bundeskanzler Dr. Seipel hatte die Freundlichkeit, Ihren Korrespondenten heute nachmittag auf der österreichischen Gesandtschaft, wo er abgestiegen ist, zu empfangen. Auf die Frage nach dem Zweck seiner Berliner Reise antwortete Dr. Seipel:

"Ich halte es für unrichtig, immer einen besonderen Zweck zu vermuten, wenn ein österreichischer Politiker nach Berlin kommt. Meine Reise dient auch gar keinem besonderen Zwecke und verfolgt keinerlei politische Absichten. Ich bin nach Berlin gekommen, weil ich eingeladen worden bin, hier zu sprechen. Heute abend werde ich einen Vortrag zugunsten des Hilfswerkes der katholischen Studenten halten, morgen abend will ich im Volksdeutschen Klub reden, in welchem national gerichtete akademische Kreise vertreten sind, zu denen ich seit längerer Zeit in Beziehungen stehe und an deren Zeitschrift ich mehrfach mitgearbeitet habe. Vor allem dürfte es den Tatsachen nicht entsprechen, wenn man in meiner Berliner Reise irgendwelche Demonstrationen für oder gegen den Anschluss sehen will, denn ich bin ein entschiedener Gegner jeder Demonstrationspolitik, auf der anderen Seite aber bin ich auch nicht der Ansicht, dass ein österreichischer Politiker sich scheuen müsste, nach Berlin zu kommen in der ängstlichen Besorgnis, es könnte diesem oder jenem nicht recht sein. Ich glaube nicht, dass wir uns unsere Bewegungsfreiheit durch solche Besorgnisse einschränken lassen sollen. So wie ich heute nach Berlin gereist bin, um Vorträge zu halten, werde ich vielleicht auch einmal nach Paris reisen, um dort zu reden.

Wenn Sie mich nach meinen Berliner Eindrücken fragen," fuhr Dr. Seipel fort, "so kann ich Ihnen nur Günstiges berichten. Ich bin sehr gerne in Berlin. Auch verbinden mich mit unserem gegenwärtigen Gesandten Doktor Frank, der Vizekanzler in meinem Kabinett war, gemeinsame Erinnerungen und freundschaftliche Beziehungen. Ich freue mich sehr, in seinem Hause zu wohnen.

Meine Berliner Reise dient, wie gesagt, keinem politischen Zwecke, aber selbstverständlich nehme ich gerne die Gelegenheit wahr, mit den deutschen leitenden Staatsmännern Gedanken auszutauschen, mit den deutschen Politikern zu sprechen, die ich bereits kenne, und neue kennen zu lernen. Heute vormittag bin ich vom Reichsaussenminister Dr. Stresemann empfangen worden, am späten nachmittag werde ich den Reichskanzler Dr. Luther aufsuchen und morgen vormittag werde ich dem Reichspräsidenten v. Hindenburg meinen Besuch abstaten. In meiner heutigen ~~XXXXXXXXXX~~ Unterredung mit dem Reichsaussenminister Dr. Stresemann haben wir hauptsächlich von Locarno gesprochen. Ich bin ein überzeugter Anhänger der Locarnopolitik, habe ihm dies zum Ausdruck gebracht und ihn zu den Erfolgen dieser Politik beglückwünscht. Ich habe ihm auch gesagt, dass in der Politik, die durch den Namen Locarno gekennzeichnet ist, vollständige Übereinstimmung zwischen Deutschland und Oesterreich besteht."

Auf eine weitere Frage über den Anschluss Oesterreichs an Deutschland antwortete Doktor Seipel:

"Es kommt darauf an, was man unter Anschluss versteht. Ein politischer Zusammenschluss in dem Sinne, dass Oesterreich in den staatlichen Verband des Deutschen Reiches eintreten würde, ist zurzeit unmöglich und ich würde es als einen grossen Fehler ansehen, für eine solche Unmöglichkeit zu demonstrieren. Überhaupt bin ich, wie gesagt, Gegner der Demonstrationspolitik. Wenn aber der Anschluss bedeutet, dass wir in Oesterreich und in Deutschland der Gemeinsamkeit des Volkstums eingedenk sein wollen, so erkenne ich diese Gemeinsamkeit aus vollem Herzen an. Das deutsche Volk ist in einer ungünstigeren Lage als die westlichen Nationen. Es kann Vielerlei geschehen, um die Volksgemeinschaft enger zu schliessen, namentlich auf wirtschaftlichem Gebiete kann manches getan werden. Ich spreche beispielsweise ganz offen aus, dass durch die letzten deutschen Zollerhöhungen die österreichische Wirtschaft schwer getroffen worden ist.

Aber auch das möchte ich mit aller Offenheit sagen, dass ich zweiterlei Schwierigkeiten sehe, die von Deutschland aus einer Lösung der Anschlussfrage erwachsen könnten. Die eine Schwierigkeit ist ein gewisser Annexionismus, der sich manchmal kundgibt, wenn in Deutschland von dem Anschlusse Oesterreichs gesprochen wird. Man stellt ^{da} hier und da so hin, als sollte Oesterreich für Deutschland eine Kompensation bilden, um es für verlorene deutsche Gebiete, für den Elsass, für Nordschleswig, für

Oberschlesien, zu entschädigen. Diese annexionistische Art, über uns zu verfügen, hat etwas was unseren Empfindungen widerstreitet. Dasselbe gilt von einem gewissen verletzenden Mitleid, mit dem manchmal in Deutschland über Oesterreich gesprochen wird, und in dem ich eine zweite Schwierigkeit sehe, die sich dem Anschlusse entgegenstellen könnte. Man spricht gelegentlich von Oesterreich in einem Tone, als ob es bereits in den letzten Zügen läge und als ob der Anschluss an Deutschland eine Art Kampferinjektion wäre, durch die allein Oesterreich noch am Leben erhalten werden könnte. So weit ist es mit uns wahrhaftig noch nicht gekommen, und diejenigen, die in Deutschland meinen, Oesterreich sei nur noch ein Trümmerfeld, auf dem lediglich der Anschluss an Deutschland noch einmal neues Leben erwecken könnte, sind durchaus im Irrtum und leisten, indem sie das österreichische Selbstgefühl verletzen, dem Anschlussgedanken keine guten Dienste."

"Es hat sich", so schloss Dr. Seipel seine Ausführungen über den Anschluss, "bisher sehr bewährt, dass wir Oesterreicher das Schutzdach eines deutschen Staates über uns hatten. Jedenfalls sind wir mit unserer staatlichen Selbständigkeit bisher besser gefahren als die deutschen Minoritäten, die anderen Staaten angegliedert ^{worden} sind. Der deutsche Staat, den wir Oesterreicher bilden, ist nicht gross, aber er lebt und wird weiter leben, bis wir ihn vielleicht eines Tages gegen einen anderen deutschen Staat eintauschen."

Der Seipel äusserte sich schliesslich noch über die Notwendigkeit eines Zusammenschlusses der europäischen Staaten. "Es brauchen ja", so meinte er, "nicht gerade die Vereinigten Staaten von Europa zu sein. Auf die Formel, unter welcher der Zusammenschluss erfolgt, kommt es nicht an, wenn nur dieser Zusammenschluss sich überhaupt vollzieht. Es ist notwendig, damit Europa nicht der wirtschaftlichen Übermacht Amerikas unterliegt. Das Schicksal Europas hängt davon ab, dass die europäischen Staaten ihre nationalen Streitigkeiten aufgeben und zu einer wirtschaftlichen Einigung gelangen. Entscheidend für die Zukunft Europas wird es sein, ob die europäischen Staaten sich endlich einmal entschliessen können, vernünftig zu werden."

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C5.

ASIA: _____

Ministeri Holman raportti no 150.

Berlin.

16/3 1926.

Suomen Lähetystö
Finlands Beskickning

N:o 682/26.

Berlinissä, maaliskuun 16 p:nä 1926.

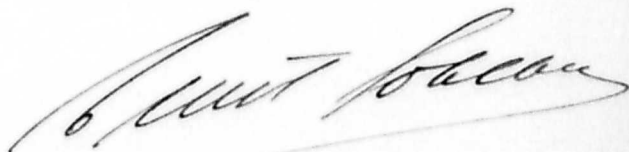
ULKOASIAINMINISTERIÖ		
N:o 13/177 Sal. O. D. 26.		
19/3-26.	2	LII.
5.	CS.	ASIA

H e r r a M i n i s t e r i ,

Kunnioittavimmin täten lähetän Teille, Herra Ministeri, ministeri Holmen raportin N:o 150, joka sisältää:

Anschlusskysymys ja sen yhteydessä olevia seikkoja.

Suvaitkaa, Herra Ministeri, ottaa vastaan täydellisimmän kunnioitukseni vakuutus.



Herra Ulkoasiainministeri
E. N. S e t ä l ä ,
Helsinki.

ULKOASIAINMIISTEERI		
N:o 13/177 Sal. D. 26.		
19/3-26	Te	Liil.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
S.	CS.	

=====

Suomen Berlinissä ja Wienissä olevan Lähettilään

=====

raportti N:o 150.

=====

Wien 15. 3. 26.

Anschlusskysymys ja
sen yhteydessä olevia
seikkoja.

Syitä nykyiseen kieltämättömään hermostuneisuuteen Euroopan politiikassa on — paitsi pysyväisempiä, sellaiset kuin Venäjän kysymys, Etu-Aasian kysymys y.m. — oikeastaan kaksi erikoishetkellistä, joiden ympärille joukko muita ilmiöitä ryhmittyy: nimittäin Saksan tulo Kansainliittoon ja puhe Itävaltan mahdollisesta liittymisestä Saksan valtakuntaan. Yhteisellä rubriikilla voisi nämäkin yhdistää yhdeksi: eräiden allieerattujen ja heidän ystäviensä pelko että germaaninen Keski-Eurooppa on pyrkimässä entiseen asemaansa — fascistilehtien terminologian mukaan: pangermaaninen offensiivi — ja että ratkaiseva käänne tähän suuntaan on oven edessä. Seuraavan katsauksen koetan pääasiassa ryhmittää Anschluss-kysymyksen ja siitä aiheutuvien ilmiöiden ympärille, samalla edellyttäen että edellinen kysymys — Saksan tulo Kansainliiton jäseneksi — on tämän saapuessa Helsinkiin ratkaistu myönteiseen suuntaan.

= = =

Raportissani N:o 149, jossa käsittelin Ramekin uutta hallitusta, koskettelin myös Anschlussia Berlinin kannalta katsoen. En voi kieltää että perspektiivi täältäpäin jossain määrin on toinen. Täällä Wienissä ovat myös Etelä-Tirolin tapahtumat paljoka lähempänä ja edesvastuu senvuoksi paljoka sanoisinko kouraantuntuvampi.

Täällä ei kuule edelleenkään puhuttavan Anschlussista läheskään samassa määrässä kuin Berlinissä; voin sanoa että niinä päivinä jotka täällä olen ollut, en ole kuullut monenkaan siitä puhuvan enkä, paria oppositioonilehteä lukuunottamatta, huomannut lehdistön siitä kirjoittavan. Olen päinvastoin kuulut kaikissa piireissä suuresti paheksuttavan esim. sitä että Saksan Reichstagin presidentti, sosialisti Löbe, ja joukko saksalaisia Anschlussystäviä elokoussa, juuri ennen Itävallalle niin tärkeätä Kansainliiton kuudetta assembléeta, tekivät propagandaretken tänne (Itävallan hallitushan heidät täydellisesti ignoroikin). Itävallan politiikka on edelleen paljoka joustavampi ja varoo liikasanoja, mihin myös sen nykyinen asema sen pakottaa. Niissäkin laajoissa piireissä joissa Anschluss elää ja versoo ollaan siitä mieluummin puhumatta ja ymmärretään ainoaksi mahdollisuudeksi koettaa kunnialla päästä nykyisten vaikeuksien yli, koetetaan "odottaa ja katsoa". Minussa on täälläoloni perustuksella vahvistunut käsitykseni, että Matajan kaaduttua politiikkaa täällä ajetaan paljoka rauhallisemmin, vähemmän advokatyyrina ja että kansleri Ramekin politiikka ikäänkuin on vapautunut ja hän itse tehtävässään entisestään kasvavut, saanut täydemmat mitat.

Muuttumattomana on täällä vallalla se käsitys että, jos Anschluss kerran tulee, se hetki vielä on kaukana ja että sitä ei saa forseerata. Jos se on tullakseen, niin se tulee kun aika on täytetty, kun se voi tapahtua ketään loukkaamatta ja herättämättä poliittisia vaaroja ja kun, tai jos, Euroopalle on käynyt ilmeiseksi että muu ratkaisu ei ole mahdollinen. Mutta ei missään tapauksessa sitä ennen. Ei missään tapauksessa niinkauankuin se voisi häiritä Euroopan tasapainoa, koska tästä lähinnä Itävalta itse eniten kärsisi. Kieltämättä on olemassa tässä suhteessa nyanssi Berlinin ja Wienin käsityskantojen välillä. Wien on täydelleen selvillä merkityksestään juuri Euroopan tasapainon vaa'an nuolena ja käyttää sitä luonnollisesti hyväkseen. Näin ajattelee hallitus, näin kristillis-sosiaalinen, suurimman puolueen, tunnettu johtaja Seipel ja sen mukaan ovat Itävallan sekä entinen että nykyinen lähettiläs Berlinissäkin toimineet. Siinä suhteessa en ole täällä nyt huomannut muutosta aikaisemmista käynneistäni samaani käsitykseen nähden.

Mutta tähän mennessä voidaan monella tavalla edistää itse aatetta. Olen ennen maininnut että suunnittelun alaisena on saman rikoslain ottaminen käytäntöön molemmissa maissa. Kysymys tulliunionista on taas päiväjärjestyksessä ja monet toisarvoisemmat sivistykselliset rinnastelut askarroittavat Anschlussystäviä. Tarkoitus on siten konkreettisesti olla valmistautuneita jos hetki kerran koittaa.

Toiselta puolen hallitus tekee kaikkensa järjestääkseen kaikessa rauhassa suhteensa suksessi-

oonivaltoihin parhaimman mukaan. Sillä tiellä on näinä päivinä saavutettu kaksi hyvin tärkeätä etappia: toinen on välitysoikeussopimus Pragin kanssa, jonka allekirjoittamistilaisuuteen Beneš itse saapui (siitä seuraavassa raportissa enemmän); toinen on ylen tärkeä kauppasopimus Unkarin kanssa, jossa vihdoinkin on päästy molemminpuoliseen suosituimmuuteen ja sarjaan molemmille sopimuspuolille perin tärkeitä tullihelpotuksia (Itävallan spesiaalituotteille Unkarissa ja Unkarin elintarpeille Itävallassa). Sitäpaitsi odotetaan uusiutuvia neuvotteluita Pragin ja Rooman kanssa kauppasopimusten eräiden kohtien tarkistamiseksi.

Tämä naapuripolitiikka on ehdottomasti se ainoa oikea tie jota Itävalta nykyään voi kulkea: osottaa maailmalle hyvää tahtoa ei puuttuvan. Jos sitten käy ilmi että tämä tie ei vie Itävallan säilymiseen omintakeisena valtiona (kuulee usein viitattavan siihen miten Belgia on saattanut pysyä itsenäisenä Ranskan rinnalla), niin on ainakin käytännössä osotettu tämän tien mahdottomuus. Sadat asiantuntijalausunnot Itävallan itsenäisenä pysymisen mahdollisuudesta tai mahdottomuudesta eivät voi korvata sitä käytäntöön perustuvaa kokemusta, jonka olemassaolo on välttämätön ennenkuin lopullinen sana Anschlussista on sanottavissa.

Lisään että mielestäni ei ainoastaan Ramekissa vaan yleensä Wienissä nyt tapaa joka askeleella suurempaa itseluottamusta Kansainliiton kontrollin käytyä näkymättömämmäksi (Zimmermann on tosin vielä täällä). Tuntuu siltä kuin elämä kaikista taloudellisista vaikeuksista huolimatta alkaisi jossain

määrin tasottua, mielet rauhoittua. Taloudellinen pula sitäpaitsi on kait — joskin on toistaiseksi mahdotonta todistaa asian niin olevan — ainakin osaksi vain rengas yleiseurooppalaisessa pulassa, eikä Itävallalle erikoisesti ominainen, joskohta se täällä tuntuu paljoka ankarampa kuin monessa muussa Euroopan maassa, koska Itävallan alueelle St. Germainissa jäänyt teollisuus on vallan satunnainen ja yksipuolisesti edustettuna, käsittäen vaan yksipuolisen osan (parhaasta päästä ylellisyysteollisuuden) laajemmasta taloudellisesta kokonaisuudesta, koska Itävallassa suurtilukset olivat enimmäkseen ulkopuolella nykyisen Itävallan ja jaossa sinne jäivät ja koska täällä keskisääty, joka ei koskaan ollut niin rikas kuin esim. Saksassa, on kokonaan köyhtynyt, muita syitä mainitsematta. (Viittaa myös aikaisempiin raportteihini.) Näinä päivinä julaistut provisooriset tiedot Itävallan kaupasta v. 1925 osottavat ilahuttavaa kehitystä parempaan päin: vienti on kasvanut 27 %:lla edelliseen vuoteen verrattuna, tuonti taas vähentynyt 20 %:lla, joskin kauppabilanssin minus edelleen pysyttelee 600-700 miljoonassa kultakruunua (= n. 5 miljaardia Smk.). Wienin 10:nnessä messun juhlallisissa avajaisissa, jotka tapahtuivat, katsoen näiden messujen järjestyslukuun, tavallista suuremmin juhlamenoisin presidentin ja diplomaattikunnan läsnäollessa, saattoi mielestäni juhlapuheiden sanahelinän läpi selvästi eroittaa entistä suurempaa itseluottamusta ja toivoa tulevaisuuteen nähden. Kuta enemmän kehitys kulkee tähän suuntaan, sitä vähemmän Anschluss on pelättävissä. Tämä tulisi kaikkien Anschluss-vastustajien ensi kädessä muistaa ja sitä mahdollisimmin kannattaa.

En voi kuitenkaan kieltää, että juuri nyt Itävallan hyvä tahto todella pannaan kovalle koe-tukselle. Tarkoitin Mussolinin sortopolitiikkaa Etelä-Tiroolissa. Olen keskustelujeni kautta sekä Münchenin ulkoministeriössä että täällä tosin tullut siihen käsitykseen että sekä Anschluss= että Etelä-Tiroolin kysymyksessä johto ei nykyään ole niin paljon Wienissä kuin Berlinissä. Sen kanssa sopusoinnussa on, että Mussolinin tunnetut hyökkäyspuheet enemmän kohdistuivat Berliniin kuin Wieniin. Wienin hallituksen kanssa selkkaus selvitettiin suhteellisen hiljaisesti tavallista diplomaattista tietä.¹⁾

Etelä-Tiroolin kysymyksessä lienee seuraava todettavissa.

Anschluss=kysymyksen joutuessa polttavaksi — ja sen siihen joutumisessa on paljon syytä myös Matajalla, joka sitä aina kevytmielisesti käytti Genèvessä mörkönä hyväkseen jotain etuja Itävallalle tavoitellessaan — kävi Mussolinille selväksi miten tällainen Euroopan kartan muutos vaikuttaisi Italian pohjoisrajaan. Siitä aiheutuivat hänen ensimmäiset italialaistuttamistoimenpiteensä Tiroolissa, kuten ennen olen esittänyt. Wienissä otettiin nämät vielä rauhallisesti, vaikka, kuten aikaisemmilta matkoiltani

1) Tosin ansaitsee huomiota että kun Itävallan quirinaali-lähettiläs hallituksensa nimessä esitti Mussolinille kysymyksen (Anfragen) Etelä-Tiroolin asiassa, Mussolini ei hyväksynyt (!) sellaisen kyselyn oikeutusta pienen Itävallan puolelta vaan teki siitä Wienissä valituksen, mikä on sängen tärkeä pitää mielessä arvosteltaessa Mussolinin suhtautumista pieniin kansoihin ja heidän kansainvälisiin oikeuksiinsa. Vastauksensa Mussolini muuten antoi siinä epäsuorassa muodossa, että hän muka jo ennen kyselyn tekoa Itävallan puolelta senaatissa puhuessaan oli antanut pyydetyt tiedot.

Wieniin tiedän, nekin kipeästi koskivat tšekäläisiin patriootteihin. Ei ole aivan selvää miten ja missä saksalainen vastahyökkäys oikeastaan alkoi. Münchenin ulkoministeriössä minulle valitettiin muka Berlinistä käsin harjoitetun propagandaa paikan päällä varsinkin influoimalla paikallista lehdistöä. Tähän on totuuden nimessä lisättävä että Baijerin hitleriaanit ainakin yhtä suuressa määrässä olivat tähän propagandaan vikapäätt. Oli miten oli, tämänsuuntainen taktiikka oli perinjuurin erehdys. Sensijaan että koko selkkaus olisi jätetty Wienin hoidettavaksi, jota se lähinnä koski, ja hiljaisuudessa, kärsimyksistä huolimatta, olisi odotettu Mussolinin tuulen muuttumista tai uusien yleiseurooppalaisten poliittisten virtausten mahdollisesti tuomaa parannusta, ärsytettiin diktaattoria yhä uusiin sortotoimenpiteisiin, toisin sanoen saavutettiin vain se että tirolilaisien asema yhä paheni. Minulle sanoi muudan virkamies Münchenin ulkoministeriössä: "Koko Etelä-Tirolin asia on joutunut ammattipolitikoitsijain käsiin; kun tirolilaiset käyvät luonani ottavat he kyllä varoitukseni kuuleviin korviin, mutta heti kun ovat kadulla he joutuvat noiden kiihottajien käsiin. Nämä ovat tehneet asialle suuren karhunpalveluksen. Boykotti, jota hiljaisuudessa propagoidaan, on saavuttanut sangen laajat mitat. Junat Pohjois-Italiassa kulkevat tyhjinä. Saksan tuonti Italiasta on vuoden alusta vähentynyt puoleen, ehkäpä kolmasosaan.¹⁾ Puhumatta näistä haitoista ja vaaroista on boykotti

1) Luonnollisesti on boykotti hakenut myös naurettavia muotoja: m.m. on koetettu estää Münchenin oopperaa esittämästä italialaisia oopperoita !

myös aikaansaanut sen että Etelä-Tirolissa itsessään hotellit ovat tyhjinä. Kun tiedämme että kyseessä-oleva etelätiroolilainen väestö parhaasta päästä elää matkailijaliikenteestä niin käsitätte mitä tarkoitan kun puhun karhunpalveluksesta. Fascismi ei kestä 100 vuotta; etelätiroolilaisia, eteläsaksalaisuuden ehkä sivistyneintä ja kehittyneintä väestönosaa, jossa analfabeetteja ei ole lainkaan, eivät italialaiset kolmessa miespolvessa saa italialaistumaan. Ainoa keino on odottaa rauhallisesti ja kärsiä". Aivan samaa rauhallista sub specie aeternitatis=katsantotapaa edusti myös Baijerin pääministeri Held, kun hänen kanssaan tuli puhe Etelä-Tirolin kohtalosta. Sitä olen myös tavannut kaikissa johtavissa piireissä täällä Wienissä — molemmissa paikoissa on poliittinen käsityö vanhempa sukujuurta kuin Berlinissä! Valitettavaa on myös että saksalainen propaganda Tirolissa on käyttänyt eräitä paikkansa pitämättömiä huhuja, jotka turheen ärsyttävät. Kuvavana sen provokatooriselle luonteelle mainitsen eräässä seurassa täällä kuulleen vakavasti väitettävän että ranskalaisia provokaattoreita on liikkunut Etelä-Tirolissa saadakseen asukkaat tarttumaan näihin epäpuhtaisiin aseisiin! Tosiasia on että kuten jo aikaisemmin mainitsin Berlinin Auswärtiges Amt nyttemmin on lähettänyt v.t. konsuliksi Innsbruckiin erään sanomalehtibyroonsa korkean virkamiehen ilmeisesti taltuttamaan Tirolin lehdistöä.

Että Mussolini, joka tosin aina hakee ulkopolitiittisia sensatiooneja, näin kadotti malttinsa ja piti nuo kuuluisat kiihotuspuheensa on kaikissa tapauksissa käsittämätöntä ja italialaisten kannalta

katsoen ilmeinen erehdys. Stresemannin ja Ramekin rauhalliset vastaukset eivät ole lisänneet Euroopan sympatioja Mussolinia kohtaan Etelä-Tiroomin asiassa. Valitettavaa on että mielet Tiroomissa eivät pääse rauhoittumaan. Joskin muodollisesti asianomaisten hallitusten välillä selkkaus on selvitetty, ovat tiroomilaiset Innsbruckissa pitäneet suuria mielenosotuskokouksia, joissa räikeästi on käyty Wienin hallituksen kimppuun sen muka osottamasta välinpitämättömyydestä. Kiivaimmin on paheksuttu sitä että Ramek puheessaan parlamentissa kutsui Etelä-Tiroomia sen nykyisellä italialaisella nimellä Oberetsch (Haut-Adige) eikä Etelä-Tiroomiksi. Viikko sitten myöskin täällä Wienissä järjestettiin suuria kokouksia ja mielenosotuksia Etelä-Tiroomin hyväksi, jossa sortotoimenpiteet muuttumattomina jatkuvat. Ja joskohta ei tunnu todennäköiseltä että toteutuisi täällä kuulemani pelko että Mussolini, roomalaisten siirtokuntapolitiikkaa noudattaen, siirtäisi tuon 180.000 henkeä käsittävän väestön muuhun Italiaan, tai karkoittaisi sen, ja sijoittaisi italialaisia siirtolaisia Etelä-Tiroomiin, ja joskohta vielä vähemmän uskon eräiden bulevaardilehtien tietoon, että Genèvessä vakavasti olisi harkittu Itävallan jakoa (!), mikä jos mikään olisi häirinnyt Euroopan tasapainoa, niin jää kuitenkin kysymys etelätiroomilaisten kohtalosta ja Mussolinin suhtautumisesta Brennerrajaan, johon hän on tuijottamassa itsensä sokeaksi kuten aikoinaan ranskalaiset Vogeeseihin, huolestuttavaksi pronunciamentoksi Euroopan politiikassa.

=
=
=

Reporttini toisessa osassa koetan valaista näitä ilmiöitä yleisen politiikan kannalta. — Lopuksi vain ~~pieni~~ pari tämän raportin varsinaisen aiheen ulkopuolella olevaa huomautusta.

Mainitsin eräässä aikaisemmassa raportissa Baijerin pääministerin äskettäin julkisesti lausuneen, että Saksan tulevaisuus on riippuvainen sen yhteistyöstä Venäjän kanssa ja huomautin miten näissä sanoissa piili uusi suhtautuminen Venäjään Baijerin puolelta. Käydessäni Münchenissä hänen puheillaan otin tämän muuttuneen kannan avoimesti puheeksi. Pääministeri Held antoi minun ymmärtää että hän tällä oli tarkoittanut taloudellista lähentelyä, lisäten että ¹⁾hyvätkään suhteet Englantiin eivät voi tätä korvata.

Muuten on merkille pantavaa että Saksan tasavaltalaiset puolueet nykyään tekevät suurta propagandaa Baijerissa; siten ovat demokraattisen puolueen johtaja, ent. ministeri Koch ja centrumpolueen vasemmiston johtaja, ent. kansleri Wirth äskettäin pitäneet Münchenissä kaksi suurta tasavaltaista kokousta itse Hofbräussa, joka molemmilla kerroilla oli viimeistä paikkaa myöden täynnä. Lyhyesti todettakoon, että olipa Heldkin oikeistolainen ja monarkis-
ti, nykyinen johto Baijerissa on kuitenkin kaukana

1) Nämät saksalais-englantilaiset kauppasuhteet ovat, sivumennen sanoen, tosin paranemassa, kuten näkyy seuraavista juuri julaistuista numeroista: Englannin tuonti Saksasta oli v. 1924 37 miljoonaa puntaa, v. 1925 jo 48 milj. puntaa. Kasvu on n. 30 %. Englannin vienti Saksaan oli v. 1924 42 1/2 milj. puntaa, v. 1925 44 1/2 milj. puntaa. Kehitys on siis Saksalle sangen edullinen, joskohta ei tule unohtaa että v. 1913 vastaavat numerot olivat: Englannin tuonti Saksasta 80 1/2 sekä Englannin vienti Saksaan 50 1/2 milj. puntaa.

Kahrin, Hitlerin ja Ludendorffin Baijerista, mikä mielihyvällä on pantava merkille. Etelä-Tiroomin tapahtumat ja Unkarin frangiväärennykset ovat myös oleellisesti vähentäneet Baijerin oikeauskoisissa — joskaan ei suinkaan kaikissa! — ihailua Italian ja Unkarin diktatuureihin.

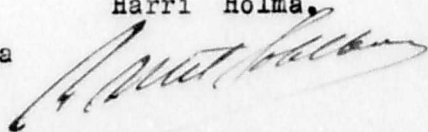
Syistä, jotka aiheuttivat neuvottelujen keskeyttämisen Benesin ja Moskovan Prag-edustajan välillä Moskovan tunnustamisesta de jure, kuulin eräältä korkealta itävaltalaiselta diplomaatilta ja politiikoitsijalta seuraavaa. Benes olisi vaatinut tunnustuksen korvaukseksi 1) kaikinpuolisen suosituimmuuden, 2) vahingonkorvausta legionäreille ja 3) yksityisomaisuuden restituoimista. Moskova puolestaan olisi vaatinut tunnustuksen myöntämisen ehdoitta. [Myöhemmin vahvisti minulle tämän tiedon Wienin ulkoministeriön secrétaire générale Peter, joka hoitaa puuttuvan ulkoministerin tehtäviä: hänelle oli Benes itse kertonut asian näin olevan. Muutos Pragin politiikassa Moskovaan nähden on sitä merkittävämpi koska Pragin ulkobudgetti jo oli tälle vuodelle varannut rahaa viittä Venäjälle perustettavaa konsulaattia varten!]

Kun ylläoleva oli kirjoitettu kuulen ehdottoman luotettavasta lähteestä että Itävallan hallitus Benesille hänen täällä käydessään lupasi pyhkiä Anschlusskysymyksen päiväjärjestyksestä. Seuraukset tästä jo näkyvät m.m. siinä että messujen aikana pidetyissä lukuisissa puheissa ei sanallakaan koskettu Anschlussia. Seipelin puhe pari päivää sitten

puoluepäivillä oli tässä suhteessa melkoista varovaisempi kuin se minkä hän sanoi Berlinissä. Kuvaavaa on myös että vaikka Ramek meni Genèveen oikeastaan vain lausuakseen Saksan tervetulleeksi Kansainliittoon — varsinaisia "itävaltalaisia asioita", paria teknillistä lukuunottamatta, ei siellä ole ollut esillä, sekin todistus siitä että Itävallan olot alkavat järjestyä — ja vaikka Ramek kuun lopussa menee käynnille Berliniin, huomaa Berlinin lehdissä vissin tyytymättömyyden Itävallan objektiivisuuden johdosta, jota yksin sellainen liberaali lehti kuin on Berliner Tageblatt kutsuu turhaksi varovaisuudeksi. (Mitä Beneš Itävallalle mahdollisesti on luvannut kompensatioonina, ei ole vielä tiedossani.) Mitään yllätystä Anschluss-asiassa ei ole missään tapauksessa täältäpäin odotettavissa.

Harri Holma.

K:tta



ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C5.

ASIA: _____

v.a. Asiamiehittäjä Sohlbergin rapo. no 2.

Berlin.

25/3 1926

Suomen Lähetystö

Berlinissä, maaliskuun 26 p:nä 1926.

Finlands Beskickning

N:o 753/26.

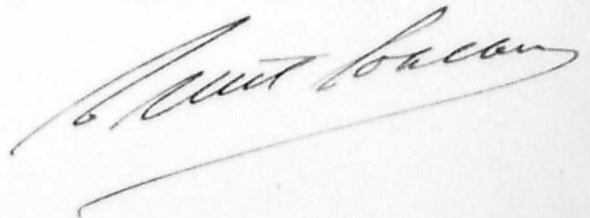
ULKOASIAINMINISTERIÖ		
N:o 15/177 Sal. D. 1926.		
30/3-26	1	LII.
FINLÄ	OSASTO	ASIA
5.	CS.	

H e r r a M i n i s t e r i .

Kunnioittavimmin täten lähetän Teille,
Herra Ministeri, raporttini N:o 2, joka sisältää:

Saksa ja Genève'n kokous.

Suvaitkaa, Herra Ministeri, ottaa vastaan
täydellisimmän kunnioitukseni vakuutus.



Herra Ulkoasiainministeri

E. N. S e t ä l ä ,

Helsinki.

Suomen Berlinissä olevan väliaik. Astainhoitajan raportti N:o 2.

25. III. 1926.

SUOMEN LÄHETYSTÖ		
N:o 15/177 Sal. D. 26.		
30/3-25		LIIT.
	CLASSO	ASIA
5.	CS.	

Saksa ja
Genèven
kokous.

Valtakunnankansleri Lutherin ja ulkoministeri Stresemannin lähtiessä Genèveen ei täällä ollut arvattavissa, ettei Saksa tässä Genèven kokouksessa tulisi Kansainliiton ja liiton-neuvoston jäseneksi. Kaikkien neuvoston jäsenten myönteiset vastaukset Saksan tiedusteluun heidän myötävaikutuksensa suhteen Saksan valitsemiseen neuvostojäseneksi oli jo kauan julkisuudessa mainittu yleisesti tunnettuina tosiasioina, ilman että siihen saakka minkään valtion taholta tätä käsitystä olisi torjuttu. Edelleen oli Saksa, ainakin ulospäin, vain vastahakoisesti, asetettuaan alussa useampia estettä ja ehtoja, johtavien voittajavaltioitten hartaita kehoitteluja noudattaen suostunut liittymään Kansainliittoon. Tällä ei ole tarkoitussanoa, etteivät nykyinen hallitus ja sen kannattajat todellakin olisi toivoneet Saksan liittymistä, jota he kylläkin haluavat Saksan lähentämistä muihin valtioihin ja vapautumista tähänastisesta isoloinnistaan edistävänä askeleena, mutta hallituksella on ollut omassa maassa kova vastarinta voitettavana vahvan vähemmistön taholta, joka pitää Kansainliittoa ainoas-

taan entisten vihollismaitten luomana välikappaleena Saksan jatkuvaksi pysyttämiseksi poliittisessa heikkoustilassa. Voidakseen mennä Geneveen, jonne se alkuaan ei itse pyrkinyt, vaan minkä Locarnon muut sopimusvaltiot asettivat sopimuksen ehdoksi, on Saksan hallituksen täytynyt käydä ankara taistelu oman maansa nationalisteja vastaan ja on Saksan yhtyminen Kansainliittoon muodostunut entente-valloille tehdyksi myönnötykseksi.

Tästä johtuu ettei Geneven konferenssin tulosta täällä voida säällisesti käsittää Saksan politiikan epäonnistumisena, vaikkakin hallituksen vastustajat sitä sellaiseksi selittelevät, vaan pidetään sitä lähinnä entisten vihollismaitten harjoittaman politiikan epäonnistumisena. Se selkeä, että Saksan yhtyminen Kansainliittoon tuli toistaiseksi estetyksi ja tämän kautta maailman rauhan turvaamista tarkoittava Locarnossa aloitettu suuri yhteistyö keskeytetyksi etelä-amerikalaisen valtion lupausrikkomisen kautta, on myös vaikuttanut sen, ettei kokouksen tulos tunnu minään Saksan prestigen alennukseksi, jos kohta se ei ole kohottanut Kansainliiton täällä nauttimaa arvonantoakaan.

Ulkoministeri Stresemannin tämän kuun 22 päivänä valtiopäivillä pitämä puhe muodostui laajakantoiseksi hallituksen ulkopolitiikan ja eritoten sen ajaman, n.k. Locarnopolitiikan selostukseksi, osoittaen että sovinnon politiikka on Saksalle ainoa mahdollinen.

Viitattuaan siihen, ettei Saksa omasta aloitteestaan ole koettanut pyrkiä Kansainliittoon, vaan että ensin liittokokous vuonna 1924 ja sittemmin ne vallat, joiden kanssa Locarnon sopimus tuli solmituksi, olivat kehoittaneet Saksaa liittymään, ja huomautettuaan, että Saksan lähetyskunta Geneveen lähtiesään saattoi asianomaisten valtioiden antamien selitysten perusteella odottaa, että kaikki neuvostoon kuuluvat vallat kokouksessa myöntäisivät Saksalle sijan neuvostossa kuin myöskin että Saksan liittyminen voisi tapahtua vaikeuksista tässä ylimääräisessä kokouksessa, joka yleisen käsityksen mukaan oli kokoonkutsuttu yksinomaan Saksan ottamista varten liittoon, teki Stresemann yksityiskohtaisesti selkoa kokouksen eri vaiheista, painostaen, että Saksa oli loppuun saakka horjumatta säilyttänyt periaatteellisen kantansa. Vaikeaan tilaan oli jouduttu Ruotsin taipuessa luopumaan neuvostopaikastaan, minkä jälkeen oli saavuttu ajatukseen että paitsi Ruotsia myös joku ententevaltojen leiriin kuuluva valtio luopuisi paikastaan ja näin ollen, Puolan rinnalla myöskin joku neutraaleihin kuuluva valtio pääsisi neuvostoon ja saisi siinä Ruotsin paikkan. Kun tämän johdosta Saksassa hallituksen vastustajat puhuvat lähetyskunnan vaikenemisestä sekä 10 päivän "antichambreeraamisesta" on huomattava että Saksan lähetyskunta on pitänyt kiinni niistä periaatteista, joilla se lähti Geneveen, vaikka edesvastuu oli erinomaisen suuri. Locarnon sopimus oli ennen kaikkea pysytettävä eheänä. Kun sitten Brasilian

kannan vuoksi Saksan liittyminen toistaiseksi estettiin, syntyi kysymys siitä, minkä kohtalon saavat Locarnon sopimus ja tämän loogilliset seuraukset nim. Reininmaanvyöhykkeen vapautus ja miehitysjoukkojen supistaminen. Tässä suhteessa olivat sekä Ranska että Englanti myöntäneet Saksan olevan ilman syytä siihen ettei se tullut Kansainliiton jäseneksi, ja että heidän puoleltaan Saksaa on kohdeltava siten, kuin jos tämä sopimuksen ehto olisi tullut täytetyksi. Kaikki Locarnon sopimusvaltiot olivat yhtä mieltä siitä että sopimus oli säilytettävä ja että sen toteuttamista tarkoittavaa politiikkaa oli jatkettava. Kansainliiton täyskokouksen lausuttua yksimielisesti toivomuksen, että Saksan liittyminen voisi ensi tilassa toteutua, oli Saksan lähetyskunta myös voinut olla peruuttamatta Saksan sisäänpääsyhakemuksen.

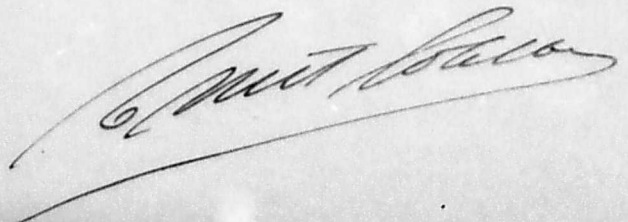
Selostaessaan Genèvekokouksen lopputulosta, joka sinänsä ja erittäinkin Kansainliiton näkökohdalta on syvästi valitettava, painosti Stresemann sitä seikkaa, että ketä tästä tuloksesta lieneekin syytetty, niin ei miltään taholta ole Saksaa vastaan voitu kohdistaa mitään syytöstä siitä. Saksan sisäänpääsyhakemuksen käsittelyä varten asetettu kommissooni oli nimenomaan päättänyt luopua pyytämästä minkäänlaisista selityksistä siitä, miten Saksa on täyttänyt kansainväliset sitoumuksensa. Tämä on Saksalle, jota vuosikausia kaikki vastustajansa ovat syyttäneet sitoumustensa laiminlyönnistä, erinomaisen tärkeä saavutus. Tästä, kuten Locarnon politiikan säilyt-

tämisestä yleensä seuraa loogillisesti, että Saksa voi vaatia, Versaillesopimuksen 431 pykälän tarkoittamaa miehitysaajan lyhentämistä, ja saksalaisten alueitten vapautumista vierasta sorrosta. Täten on Genevessä voitu ylläpitää pyrkimystä tähän Saksan hallituksen politiikan suureen päämäärään.

Päätäten puheensa lausui Stresemann että hallitus yksimielisesti aikoo tämän mukaisesti jatkaa tähänastista politiikkaansa, ollen vakuutettu siitä että Saksan kansan suuri enemmistö sitä kannattaa. Valtiopäivillä ulkoministerin puheen johdosta syntyneen väittelyn tulos oli, kuten tunnettua, se, että deutschnationaalien ja kommunistien ehdottamat epäluottamuslauseet suurella enemmistöllä äänestettiin kumoon ja että hallituksen ehdotus päiväjärjestykseen siirtymisestä tuli hyväksytyksi 264 äänellä 139 vastaan.

Itse asiassa oli valtiopäivillä opposition esiintymisen sängen tuulenpieksämisen tapaista ja sen esiintuomat argumentit miltei yksinomaan vanhoja väitteitään ettei Kansainliittoon eikä entente-valtoihin voitu luottaa. Viittaukseen niihin tuloksiin, jotka Locarnon politiikan kautta jo on saavutettu, eli Kölnin evakuoimiseen sekä jo tapahtuneeseen joukkojen vähentämiseen muilla miehittyillä alueilla, eivät tämän politiikan vastustajat voineet esiintuoda mitään muuta kuin että Saksa olisi ollut oikeutettu näihin saavutuksiin jo ai-koja sitten, voimatta kuitenkaan torjua väitettä että Locarnon politiikka oli ainoa keino, jolla Saksa on voinut päästä

näihin oikeuksiinsa. Oppositio väittää edelleen, että Saksa Genevessä ainoastaan on hankkinut itselleen uusia vihollisia, mutta ei ole kiellettävissä, etteivät ne maat jotka tässä voivat tulla kysymykseen, siis ensinnä Puola, vanhojen riittasuhteitten takia ja Espanja kauppasopimuksen äkinäisen irtisanomisen takia, jo olivat vähemmän suopeita Saksaan kohtaan. Mitä Brasiliaan tulee, ei sen menettelyä voitane puolustaa eikä sen kanta liene riittävä syy Saksan politiikan muuttamiseksi. Mitä tulee yleiseen mielialaan muissa maissa, ja etenkin Englannissa sekä Yhdysvalloissa, lienee se, Saksan Geneve-delegation rauhallisen ja maltillisen kannan johdosta lähinnä kallistunut Saksalle entistä suopeampaan suuntaan. Kun Locarnon muut sopimusvaltiot, jotka olivat vaatineet Saksan liittymistä Kansainliittoon, eivät Genevessä voineet ajaa läpi Saksan jäseneksi ottoa sovitulla tavalla, ovat he joutuneet Saksaan nähden velallisen asemaan, eikä Saksalla ole syytä liittymisanomuksensa peräyttämisellä, tai luopumalla Locarnopolitiikastaan, luopua tästä Saksalle edullisesta asemasta. Sekä ulkoministerin että myös kansleri Lutherin valtiopäiville antamista selostuksista käy myöskin nimenomaan selville, ettei hallituksella ole aikomusta peruuttaa liittymisanomusta ja että hallitus aikoo järkkähtämättä jatkaa sitä sovinnollista ulkopolitiikkaa, jota Saksa on ajanut siitä saakka, kun sen pakosta täytyi luopua vastarinnasta Ruhrissa, ja joka vahvistui ja lähemmin määriteltiin Locarnossa.



ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C5.

ASIA: _____

Ministeri Holman raportti no 151.

Berlin

31/3 1926.

Suomen Lähetystö

Berlinissä, maaliskuun 31 p:nä 1926.

Finlands Beskickning

N:o 816/26.

ULKOASIAINMINISTERI		
N:o 16/178 Salp. h. 26.		
6/4-26	2	Litt.
SA	GRAND	ASIA
S.	Cs.	

H e r r a M i n i s t e r i .

Kunnioittavimmin täten lähetän Teille, Herra
Ministeri, raporttini N:o 151, joka sisältää:

Kaakkois-Euroopan politiikkaa.

Suositkaa, Herra Ministeri, ottaa vastaan täy-
dellisen kunnioitukseni vakuutus.

Holma

Herra Ulkoasiainministeri

E. N. S e t ä l ä ,

Helsinki.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
16/78 Sal. D. I. 26		
6/4-26	2	Liit.
5.	C5.	ASIA

=====

Suomen Berlinissä ja Wienissä olevan Lähettilään

=====

raportti N:o 151.

=====

Wien 24. III. 26.

Kaakkois-Euroopan
politiikkaa.

Se levottomuus yleiseurooppalaisessa poliitikassa, minkä edellisessä raportissani kosketteleman Anschluss- ja Etelä-Tirolin kysymykset äskettäin herättivät, ovat, jos kohta ne sen parempi taasen näkyvät melkoisesti asettuneen ja palautuneen rauhallisempaan uomaan, katsottavat laajempaa poliittista taustaa vastaan. Tämä poliittinen tausta, jonka pääpiirteet muodostavat Locarno, venäläis-turkkilainen sopimus (osaksi myös Čičerinin kuuluisa matka) eikä vähimmin Italian ulkopolitiikan lisääntyvä aktiivisuus, muita syitä mainitsematta, on vielä suureksi osaksi protoplasmaattisessa alkutilassa, missä monet vastakkaiset voimat vielä estävät plastillisten muotojen muovailtumista. Koetan kuitenkin seuraavassa, Wienissä käymieni keskustelujen ja kuulemani perustuksella, muutamien piirtein selvittää tämän "uuden politiikan" edellytyksiä täältäpäin (Wienistä) katsottuina. En voi olla aluksi todistuksena Euroopassa nykyään vallitsevien poliittisten mielialojen vastakohtaisuudesta mainitsematta, että olen talven kuluessa säännöllisesti eri maiden sanomalehdistä

leikkaillut erikoisesti Kaakkois- ja osaksi Etelä-Eurooppaa koskevia kirjoituksia; kun ne nyt luen yhteen rupeamaan, en voi kuvitella ainoatakaan poliittista kombinatiota linjalla Lontoo-Paris-Rooma-Wien-Balkan-Prag-Varsova-Angora-Moskova, jota ei näissä lukuisissa leikkeleissä olisi mahdollisena esitetty! Siksi sekava on juuri nyt poliittinen ilmapiiri, siksi erilaiset jopa vastakkaiset ovat samoissakin valtioissa ja valtioryhmityksissä pyrkimykset liittoutumisiin ja turvallisuusyhdistelmien etsiskelytarpeet, mikä luonnollisesti on seuraus Locarnon uusien sopimuslinjojen aikaansaamasta hermostuneesta turvattomuudentunteesta kaikissa niissä maissa, joita Locarno ei suorastaan koskenut tai jotka pelkäävät sen vaikutuksia omalta kohdaltaan. Tätä hermostuneisuutta ei Genève'n äskettäinen onneton tulos ole ollut omiaan hälventämään. Mitään ehdottoman selviä linjoja ei näin ollen ole mahdollista vetää; on tyydyttävä premissien toteamiseen.

Ryhmitän paraiten esitykseni kahden keskipisteen ympäri: toinen on Pragin ja pienen ententen politiikan uusien päämäärien etsintä ja uusi ryhmitys keskenään ja ulospäin, toinen Italian suhtautuminen Saksaan ja Balkaniin.

Kuten tunnettua muodostettiin pieni entente Ranskan erikoisesta toivomuksesta vaalimaan rauhan-sopimusten noudattamista Kaakkois-Euroopassa, erikoisesti kohdistuen Unkariin, osaksi myös Itävaltaan. Tästä ryhmittymästä Englanti silloin oli melkoisen kiinnostunut. Sensijaan oli ranskalaisorientoidun pienen ententen syntyminen Italialle perin epämieluisa ja on sitä tähän saakka ollut, siten myös lisäten

ranskalais=italialaisia vastakohtia. Syy tähän Italian suhtautumiseen on aivan luonnollinen: Italia oli toivonut sodan jälkeen sekä vanhan kaksoismonarkian että Venäjän vaikutusvallan sille niin tärkeällä Balkanilla siirtyvän itselleen; pienen ententen muodostuminen, joka oli räikeässä vastakohdassa Italian ja Pragin välillä sodan jälkeisinä alkuvuosina vallinneeseen erinomaiseen ystävyteen, vähensi päinvastoin Italian vaikutusvaltaa näissä seuduissa ja vahvisti erikoisesti juuri Jugoslavian asemaa, joka maa rauhanteossa peri kaikki vanhan Itävalta-Unkarin vaikeudet Adrian rannoilla, ennen kaikkea vanhan vastakohtaisuuden Italiaan. Onhan kuvaavaa että Italia, joka rauhanteossa tunsii itsensä monessa suhteessa joutuneensa lapsipuolen asemaan, ensi aluksi vastusti Habsburgien vallan täydellistä jakoa, koska se aivan oikein pelkäsi tämän jaon vahvistavan slaavilaisuuden ja eritoten Jugoslavian valtaa; se olisi tyytynyt keisari Kaarlen valtakunnan melkoiseen heikentämiseen vaatimatta sen perinpohjaista hajoitusta. Italia ei senvuoksi voinut rauhallisesti nähdä pahimman kilpailijansa Jugoslavian voimankasvua pienen ententen turvissa. Myös Jugoslavialle tuntui Triestin italialaistuminen kipeästi: tämän kaupungin merkitys suuren Hinterlandin satama-kaupunkina on Belgradille yhtä tärkeä kuin aikoinaan Wienille ja sen kuuluminen Italialle onkin todellisuudessa geopolittinen muodottomuus¹⁾ aivan

1) Mainittakoon tästä yhtenä todistuksena, että Pragin Versailles-sa saama oikeus vapaasatama=alueeseen Hampurissa, katsoen Elben rahtien halpuuteen, johdattaa Tshekkian kaupan pohjoisille vesille, kun sitä vastoin ennen sotaa Triest oli sille kotimainen satama.

kuten Fiumekin kauppapoliittisesti on Tonavan=alueen eikä Italian luonnollinen satamakaupunki. Ei liene lupa toivoa että näiden kaupunkien kohtalo ainiaaksi jäisi tällaiseksi. Sen vaaran Italia luonnollisesti on käsittänyt ja saatuaan v. 1923 suhteensa Espanjaan (ja sen kautta latinalaisiin valtamerentakaisiin maihin) turvatuksi, Mussolini kaikella tarmolla ryhtyi järjestämään suhteensa Belgradiin, onnistuenkin saavuttaa useiden sopimusten kautta modus vivendin, joka tosin viime aikoina ei ole tarjonnut täyttä turvaa suhteiden rauhalliselle kehitykselle. Mainittakoon myös tässä että Italia on tehnyt kaikkensa saadakseen Jugoslavian, jolla — kulumaton kansa ja tervevaistoinen kansakunta kun se vielä on — lienee suuria kehitysmahdollisuuksia ja luonnollisesti ekspansioonissaan aikaisemmin tai myöhemmin joutuu Italian tielle, siirtämään maritiimiset pyrkimyksensä Adrian mereltä — jota D'Annunzio jo ennen sotaa nimitti mare amarissimo "katkerin meri" — Egean merelle. Tässä Belgradin hallitus kuten tunnettua, ja kuten ennen olen raporteerannut , on joutunut ristiriitaan Kreikan kanssa pääasiallisesti Salonikin kysymyksistä eikä ole vielä toivoa että tämä vastakohta on poistettavissa.

Samassa määrässä kuin Ranskan vaikutus Balkanilla viime aikoina on vähentynyt — syynä siihen ovat kapina Marokossa, kapina Syyriassa ja frangin lasku — samassa määrässä on pienen ententen politiikan alunperäinen selkänoja heikentynyt. Lisäksi pienen ententen jäsenten omat poliittiset päämäärät

1)

~~Vrt. rap. N:o~~

olojen kehittyessä ovat olleet monen muutoksen alaisia. Seuraavassa luettelen tärkeimmät.

Pragin asema on päivä päivältä yhä isoiloitunut: suhde Saksaan on vähemmistöky symysten vuoksi huono; suhde Englantiin ei ole koskaan ollut hyvä Benesin ollessa Parisin kuuliainen vasalli ja Englannin konservatiivien epäillessä Prag in sisäpolitiikan vasemmistotuntua ja sen Venäjä=ystävyyttä; suhde Unkariin on aina ollut huono ja on sitä edelleen; vastakohtaisuus Italiaan on yllämainituista syistä ja Itävallan vuoksi, mistä kohta enemmän, pysynyt huomattavana tekijänä. Tätä isolointia lisää se Benesin ulkopoliitiikalle perin haitallinen tosiasia, että Prag sisäpoliittisesti parhaillaan käy läpi vakavan kriisin. Vaikeus edelleen hallita viime vaalien antamalla melkoisesti pienennetyllä parlamenttienemmistöllä tähänastisten signaalien, s.o. leppymättömän ja vähemmistöjen, ei vain saksalaisten, oikeuksia loukkaavan sentralisoinnin periaatteiden mukaan lisääntyy, huolimatta oppositiopuolueiden keskenäisestä riitaisuudesta, päivä päivältä, mistä viime viikolla sattunut hallituksen vapaaehtoinen peräytyminen on paras todistus (sosialistit, joiden tappio viime vaaleissa olivat tavaton, eivät näet kommunistien kasvun vuoksi uskalla enää seurata hallituspuolueiden muka liian porvarillista sisäpolitiikkaa.)¹⁾

Ulkopoliittisesti Prag yhä enemmän loittonee tähänastisista liittolaisistaan. Rumanian kanssa — jossa sitäpaitsi tämän kuun 28 päivänä Bratianun

1) Varsinkin ovat hallituksen veropolitiikka, kysymys agraarituloista ja kysymys asevelvollisuusajan pituudesta sosialisteille epämieluisat.

hallitus jättää paikkansa — on olemassa kaksi vastakohtaa: suhde Moskovaan ja suhde Budapestiin. Jos kohta Beneš edelleen ei ole tunnustanut Moskovaa de jure — sen lisäksi mitä edellisessä raportissani tästä kerroin mainitsen hyvästä lähteestä kuulleen että tunnustuksen viipyminen myös suureksi osaksi riippui Kramáin ja hänen chauvinistiensa jyrkästä vastustuksesta, huolimatta siitä että nämät vaaleissa supistuivat tusinan käsittäväksi ryhmäksi ja huolimatta siitä että Beneš heitä tyydytti sangen ankaralla vähemmistökielilailailla — niin on Pragın suhtautuminen Moskovaan kuitenkin periaatteellisesti, s.o. rotusympatiojen vuoksi, toinen kuin Bukarestin, eikä Benešillä liene mitään halua turvata Bukarestille Bessarabian omistusoikeutta. Budapestin viha Pragia kohtaan taasen rauhansopimuksen ja sen soveltamisen sekä unkarilaisten irredenttojen kielikohattelun vuoksi ei ole vähimmässäkään määrässä vähentynyt, mieluummin päinvastoin, kun sitävastoin Bukarest, sen vaaran vuoksi joka sitä aina idästä uhkaa, mielellään näkisi suhteensa Budapestiin paranevan. Joskaan Budapest ei hyväksynyt Bukarestin v. 1924 sille tekemää sovintotarjousta, ei Bukarest uskaltaisi ryhtyä mihinkään tekoon Unkaria vastaan, joka tätä voisi turhaan ärsyttää. Siten esim. Rumanian ulkoasiainministeri Duca pienen ententen viimeisessä kokouksessa Temesvarissa helmikuun alussa jyrkästi vastusti unkarilaisten frangiväärennysten johdosta Kansainliitossa tehtävää démarchea.

Bukarestin ja Budapestin suhteita arvosteltaessa on vielä muistettava erikoisesti, että Englannin vaikutus näissä molemmissa maissa päivä päivältä on

kasvamassa. Mitä Rumaniaan tulee on tämä sanomattakin selvää: Englanti tukee jokaista masta jonka suhde Moskovaan on vastakohtainen¹⁾. Bessarabian vuoksi ovat siis Englannin sympatiat a priori Bukarestin puolella. Sen lisäksi on Englanti viime aikoina, samassa määrässä kuin frangi on joutunut pulaan, alkanut taloudellisesti kiinnostua Rumiasta. Samanlaisesti on Englannin jalansija Unkarissa säännöllisesti kasvamassa ja täällä luetaan kokonaan Englannin ansioksi että Unkarin surulliset frangiväärennykset eivät ole johtaneet poliittisiin seurauksiin. Englannin lehdistön kannanotto pani näet huomattavan sordinon Unkarin ympäryskansojen halulle puhaltaa frangijuttu suureksi myrskyksi, ja kuvaavaa on että Temesvarin kokouksessa ei ollut läsnä ainoakaan englantilainen sanomalehtimies. [Englantia sitäpaitsi sitoo frangiväärennysasiassa sen oma vastaava toiminta aikoinaan Napoleonin sotien aikana!]

Lopuksi on pienen ententen jäsenten poliittisten pyrkimysten erikaltaisuudesta puhuttaessa mainittava, että Prag luonnollisesti ei lainkaan ole kiinnostunut Belgradin eripuraisuuksista Kreikan kanssa Salonikin asiassa eikä liioin serbialaisten ja kroaattien keskenäisestä pyykinpesusta tai kroaattien ja sloveenien Mussolini- ja fascisminpelosta. Jopa Unkariin nähden on Belgrad viime aikoina osottanut

1) Täällä pidetään todennäköisenä että Chamberlain siitä syystä olisi ollut taipuvainen kannattamaan Puolan vaatimuksia Genève vii-meisessä assembléessa, että hän toivoi Skrzynskin siten luopuvan niistä Moskovan-teistä, joita hän viimeksi on kulkenut. Neue Freie Pressen päätoimittaja Benedikt piti luultavana että Skrzynskin helmikuiset sopimushieromiset Moskovassa tarkoittivat valttien saamista mukaan Genèveen ja Chamberlainin painostamista niiden avulla. Myös Puolassa on sitäpaitsi taloudellisilla näkökohdilla, frangin laski-essa, Englannin kannalta kasvava merkitys.

ilmeistä halua välien selvittelyyn — juuri Unkariin nähden, jonka suhteen Pragissa vallitsee yhtä leppymätön epäluulo kuin on päinvastaisessa suunnassa asian laita.

Jos jätämme huomioonottamatta Puolan, johon Pragin aikaisemmin sangen viilleät välit yhä ovat paranemassa mutta joka sekin Pragille niin tärkeässä Moskova=kysymyksessä on ehättänyt Pragia melkoista edelle¹⁾, näemme siis että Pragin ulkopoliittinen isolointi todella on omiaan tuottamaan Benešille vakavia huolia. Tältä kannalta, jota olen ollut pakoitettu näin laajasti erittelemään, saa Benešin äskettäinen käynti Wienissä erikoisen merkityksen. Kannattanee tätä käyntiä siis tarkastella hieman lähemmältä.

Benešin ulkopoliittiseen ohjelmaan kuuluu muuttumattomana se Versailles'ista johtuva sanoisinko klassilliseksi käynyt ranskalais-tshekkiläinen aksioomi, joka oli pienen ententenkin perustamisen varsinainen edellytys, että näet vanhan kaksoismonarkian alueelle muodostuneet uudet valtiot on saatava ehdoilla millä tahansa säilymään sellaisina miksi ne rauhanteossa muodostuivat. Sitä on Benešin toiminta

1) Mainitsemista ansaitsee että keskusteluissa Puolan ja Tshekkian mahdollisesta liittoutumisesta sekä Varsovan että Slovakian puolelta (viimeksi Pressburgin johtavassa lehdessä Slovak) varovaisesti on esitetty ajatus Puolan, Tshekkian ja Slovakian välillä muodostettavasta valtioliitosta. Että slovaakit, jotka, ei ilman syytä, väittävät Masarykinkin heille juhlallisesti lupaaman autonomian jääneen paperille, siten toivovat nykyistä itsenäisempää asemaa, on sanomatta selvää, samoin kuin että Puola mahdollisessa liitossa saisi johtajaseman, jos Prag ja Pressburg esiintyisivät kahtena, keskenään monessa kysymyksessä eripuraisena, jäsenenä. Pragin lehdistö (viimeksi johtava lehti Narodni listi) vastustaa luonnollisesti jyrkästi tällaista ratkaisua. Pragin ja Varsovan välejä tämä sanomalehtiväittely tietenkään ei ole parantanut.

herpaantumatta tarkoittanut. Tosin Parisin ja Pragin pyrkimykset sikäli kulkivat eri suuntiin, että edellinen, Versaillesin luoman tilanteen säilyttämiseksi, pyrki joskin onnistumatta, aikaansaamaan taloudellisen Tonava-liiton (Donau-Föderation), kun sitä vastoin Prag, pelähten tällaisen liiton ehkä voivan viedä vanhan kaksoismonarkian uudestaan syntymiseen jossain muodossa, koko ajan on tätä ajatusta vastustanut. Italia taas, joka sodan jälkeen ensimmäisenä vihollisena pian palautti vanhat hyvät suhteensa Saksaan, olisi vielä vuosina 1920-21 mieluummin nähnyt Itävallan liittymisen Saksaan kuin Tonava-liiton, joka olisi heikentänyt sen vaikutusvaltaa Balkanilla. Siten aluksi Pragin ja Rooman pyrkimykset Tonava-liiton vastustamiseksi, tosin erilaisista vaikuttimista, menivät samaan suuntaan. Tässä suhteessa Italia, syistä joista kohta alempana, tosin täydellisesti on muuttanut ohjelmansa.

Niin paradoksaaliselta kuin kuuluukin on Beneš siten nykyisen Itävallan olemassaolon tarmokkaimpia kannattajia. Ei vain niin että hän vastustaa Itävallan liittymistä Saksaan vaan myös niin että hän vastustaa Itävallan mahdollista jakoa tai sen nykyisen mantieteellisen-poliittisen kokoonpanon väkivaltaista muuttamista naapurien (lähinnä Italian ja Jugoslavian) hyväksi.

Mitä erikoisesti vielä tulee Anchlussiin, liian aikaisemmin kertomaani seuraavaa. Tiedän nyttemmin mitä varmimmasta lähteestä että Beneš Wienissä kuun alussa käydessään ja allekirjoittaessaan tshekkiläis-itävaltalaisen arbitragesopimuksen ei ainoastaan pyytänyt Wienin hallitusta välttämään kaikkea mikä turhanpäiten voisi uudelleen saada Anchluss-ajatuksen aktuaaliseksi — jota toivomusta Wienin hallitus senjälkeen

myös on noudattanut — vaan nimenomaan selitti että Prag katsoisi Anschlussin, jos sellaista nyt yritettäisiin, sodan aiheeksi. Uudistan minkä edellisessä raportissani sanoin, että vakaumukseni nyt vielä enemmän kuin täälläoloni ensi päivinä on, että Wienistä päin mikään Anschlussvaara ei nyt uhkaa. Ramek on myös Genèveissä antanut tässä suhteessa täysin rauhoittavia vakuutuksia. Ei ole sattuma että Ramek Berlinistä, minne hän matkustaa tämän kuun 26 päivänä vastatakseen Marxin Wienissä=käyntiin kaksi (!) vuotta sitten, palaa Pragin kautta, jääden Pragiin päiväksi. Siten hän ilmeisesti haluaa vähentää Berlinissä=käyntinsä mahdollisia epämiellyttäviä vaikutuksia Parisissa ja naapurimaissa. Myös on kuvaavaa että Ramekia seuraa m.m. kauppapoliittisen osaston päällikkö Schüller ja että matkan tarkoituksista puhuttaessa aina alleviivataan Berlinissä käytävän neuvotteluja eräistä muutoksista kauppasopimukseen.

Ramekin matka sinänsä todistaa normaalisuhteiden palautumista Berlinin ja Wienin välillä, jotka suhteet osaksi Seipelin mutta varsinkin Matajan aikana olivat vailleät jopa huonot. Muuta me kitystä kuin sanoisinko Matajan tekojen anteeksipyyntö en antaisi Ramekin käynnille. Sitä ovat myös tarkoittaneet Seipelin monet matkat ja kaksimieliset haastattelut, joilla kuten myös lukuisilla puheillaan hän tosin on pilaamassa suurta mainettaan. Minulle sa-
nottiin Wienissä että Seipel ikäänkuin haluaa vähentää aikaisemman politiikkansa Saksassa herättämää tyytymättömyyttä, mutta että hän pohjimmaltaan on yhtä Anschlussvastainen kuin ennenkin. Sydämessään ei moni itävaltalainen ole Anschlussin kannattaja ja niissäkin

laajoissa piireissä, missä otaksutaan sen kerran automaattisesti, luonnon pakosta, tulevan, ei tapaa sisäistä innostusta asian puolesta. Siksi erilainen on molempien kansojen sisäinen luonne. Tästä olen vakuuttautunut tällä käynnilläni enemmän kuin aikaisemmin. Sitä ei voi vähentää Englannin Lontoo-ambassadöörin Houghtonin (joka ennen oli Berlinissä) Coolidgelle jättämässään tunnetussa pessimistisessä raportissa tekemä huomautus, että Itävallan yhtyminen Saksaan on Itävallan kysymyksen ainoa luonnollinen ratkaisu. Jos niinkin on, ei sellainen muutos Itävallassa herättäisi kansallisriemua. Se on Saksan politiikan otettava huomioon. Lyhyesti: uudistan ennen sanomani että Anschlusskysymys nykyään on poistettu Itävallan virallisesta poliittisesta ohjelmasta.

Varsin kuvaavaa on seuraava tämän kuun 22 päivänä kokemani tapaus. Ramekilla oli tavanmukainen diplomaattien viikkovastaanottonsa. Tapasin odotushuoneessa paitsi kolleegoja ulkoministeriön johtavat herrat kenraalisihtööri Peterin (joka hoitaa ulkoasiainministerin tehtäviä) ja lähettiläs Junkarin. Kysäsin heiltä, jotka molemmat seuraavat Ramekia Berliniin, onko Berlinissä Ramekin käynnin yhteydessä suunniteltu yleistä diplomaattivastaanottoa (jotta tietäisiin olla Berlinissä viimeistään sinä päivänä). Silloin mainitut herrat minulle kertoivat itävaltalaisien tällaista haluavan, mutta saksalaisten kaikennäköisillä verukkeilla sitä vastustavan. Ja Peter lisäsi: "Saksalaiset haluavat ilmeisesti järjestää käynnin saksalais-itävaltalaiseksi perhejuhlaksi; sitä meidän on kaikin mokomin vastustettava, sillä me tahdomme juuri senkautta välttää käynnin perhejuhlaluonnetta,

että myös muiden valtojen edustajille tarjotaan tilaisuus tutustua meidän edustajiimme". Tapaus on kuvaava sille erilaisuudelle, jolla Wien ja Berlin suhtautuvat itävaltalais=saksalaisiin kysymyksiin ja vahvistaa minkä viimeksi kerroin Berlinin halusta ottaa näiden asioiden ohjaket omiin käsiinsä ja Wienin tyytymättömyydestä tällaiseen asiain kääntöseen. Muutenkin täällä tuon tuostakin huomaa miten erinomaisen arkoja itävaltalaiset ovat kaikkeen nähden mikä voidaan tulkita Itävallan nykyisen merkityksen vähäksymiseksi — eletäänhän täällä vielä suureksi osaksi menneissä ajoissa.¹⁾

Yleisenä käsityksenä kuitenkin Wienissä on, että Benesin täällä käynti ja arbitragesopimuksen allekirjoittaminen, jossa mielenkiintoista kyllä sopimuspuolet sitoutuvat koettamaan alistaa myös poliittiset erimielisyydet välitystuomion ratkaistaviksi, ei niin paljon tarkoittanut varoittaa Wieniä Anchlussista kuin päinvastoin antaa sille moraalista tukea

¹⁾ Mahdollistahan on myös että Berlin pelkää juhlimalla Ramekia liian suurissa muodoissa herättävänsä pahaa verta mainituissa, Anchlussiin nähden aroissa maissa. Joka tapauksessa on Peterin sanoilla merkityksensä sikäli että ne todistavat miten täällä ajatellaan ja tunnetaan. Tämän eroituksen ajattelutavoissa, luonteessa, suorastaan koko olemisessä tapaa edelleen joka askeleella eikä ole millään tavalla entisestään pienentynyt. (Myöhemmin Berlinistä: Juhlissa Ramekin kunniaksi ei sittenkään ulkovaltain edustajia ollut läsnä, paitsi Hindenburgin samiaisilla nuntius, diplomaattikunnan vanhimpana. Sen rinnalla oli silmiinpistävää, että Itävallan lähettilään Bierabendissa olivat läsnä Puolan, Tshekkian, Unkarin, Jugoslavian ja Sveitsin, siis naapurimaitten lähettiläät.)

sen epätasaisessa taistelussa eteläisiä naapureitaan vastaan. Italian diktaattorin suuret eleet Saksaa ja Itävaltaa kohtaan, hänen uhkauksensa Anschlusskysymyksen johdosta, jota eräät lehdet paisuttivat oven edessä olevaksi, ja hänen maltittomuutensa Etelä-Tiroolissa saattoivat ilmeisesti Praginkin pelkäämään Roomasta käsin joitain odottamattomia yllätyksiä, joiden seurauksena voisi olla Itävallan nykyisen muodon muuttuminen — perspektiivi jota kuten jo sanoimme Prag joka muodossa vastustaa, myöskin Itävallan eventuaalisen jaon muodossa esim. Pragin, Budapestin, Belgradin ja Rooman kesken, koskapa Beneš hyvin tietää Tshekkoslovakian ei voivan sulattaa ainoatakaan saksalaista kylää nykyisen saksalaisen vähemmistönsä lisäksi. Tiedän ensi käden lähteestä — Beneš on sen itse sanonut Benediktille, joka sen kertoi minulle — että Beneš, jonka koko poliittiselle maailmankatsomukselle fascismi luonnollisesti on periaatteellisesti vieras jopa vastenmielinen, on syvästi huolissaan siitä mitä Italiassa fascismin seurauksena vielä voi tapahtua ja että hän otti tämän vaaran puheeksi jo Temesvarin kokouksessa. Kun sitten Ninčić odottamatta lähti Roomaan ennen Genèveen assembléeta ja kun oli odotettavissa Rooman neuvotteluissa käsiteltävän myös Itävallan kysymystä, teki Beneš matkansa Wieniin (jonka ainakin 3 kertaa aikaisemmin oli lykännyt). Täällä Wienissä pidetään enemmän kuin todennäköisenä että Beneš tällä matkalla tahtoi demonstroida Mussolinin hillittömyyttä vastaan Tiroolissa. On myös kuvaavaa että heti käynnin jälkeen Italian lehdissä väitettiin Benešin kotimatalla Genèvestä aikovan käydä myös Roomassa. Tätä hän ei

tehnyt ja tshekkiläinen kolleegani Wienissä sanoi minulle hänen ei sitä koskaan ajatelleenkaan.

Ninčićin matka Roomaan, jota myös on katsottava laajempaa taustaa vastaan, on sikälikin perin mielenkiintoinen, että se oli seuraamus Belgradinkin kasvavasta isoloinnista Locarnon jälkeen. Puhuimme jo Belgradin ja Italian vastakohtista ja Serbiassa vallitsevasta Mussolini-pelosta sekä sen ristiriidasta Kreikan kanssa, joka ristiriita on estänyt Kreikan tulemista pienen ententen jäseneksi (samoinkuin Puolan ja Tshekkian monet erimielisyydet ovat pitäneet Puolan ulkopuolella pienen ententen). Kaikista päinvastaisista huhuista huolimatta eivät Belgradin ja Sofian lähentelysuunnitelmat liioin näy sanottavasti edistyvän.¹⁾ Näin ollen Belgradin lehdistö alkoi hiljakselleen huolestua maan ulkopoliittisesta isoloinnista, yksinpä puolivirallinen Samoprava ja sen päätoimittaja Marković, Ninčićin hyvä ystävä, ilmaisivat levottomuutensa. Silloin tapahtui äkkiä Ninčićin matka Roomaan, joka ainakin osaksi merkitsi Belgradin kääntymistä pois päin pienestä ententesta ja liittymistä Rooman vanaveteen. Se sai erikoisen merkityksensä myös siitä että samanaikaisesti Kreikankin ulkoministeri oleskeli Roomassa, joten olettamus on lähellä että Mussolinin tarkoitus oli sovittaa Ateenan ja Belgradin välillä vallitsevat erimielisyydet Egean meren rannoilla (Saloniki), saada siten Jugoslavia jättämään Adria-unelmansa sekä saada molemmat yhtymään siihen itäiseen Välimeri-

¹⁾ Tätä paljon toivottua ja paljon vastustettua eteläslaavilaista lähentelyä, joka kaiketi aikaa myöden tulee tosiasiaaksi, on myös haitannut se seikka että sitä Bulgarian puolelta erikoisesti ajoi Stambulinkin tunnettu puolibolshevikinen hallitus. Tämän hallituksen kaatumista seurannut sisäinen kaaos, joka nyt vihdoin näyttää kirkastuvan, ei ole tehnyt mahdolliseksi seurata varmoja ulkopoliittisia linjoja.

politiikkaan, joka on Mussolinin silmämääränä. Tämä merkitsisi tosin Italian politiikassa melkoista muutosta, koska Italia tähän asti on pelännyt Belgradin ja Ateenan yhtymistä sekä jälkimäisen tuloa pienen ententen jäseneksi, mikä olisi lisännyt verivihollisen valtaa. (Kun v. 1924 Serbia sanoi irti vanhan v:sta 1913 voimassaolleen ystävyyssopimuksensa Ateenan kanssa, jota sopimusta Salonikin ja Makedonian vuoksi vieläkään ei ole uusittu, iloitsi Italian ulkoministeriön vuoksi vilpittömästi.)

Ei ole merkillistä että Italia Locarnon jälkeen tunsi itsensä hermostuneeksi. Sopimus, joka pyrki ainiaaksi rauhoittamaan Ranskan, Englannin ja Saksan keskenäiset suhteet, jätti Italian elinkysymyksineen ja uusine rajoineen ulkopuolelle garantiojen. Kun kohta sen jälkeen Moskova ja Angora solmivat tunnetun, Genèveä ja yleensä Eurooppaa vastaan tähdätyn sopimuksensa, jolla Cicerin Moskovalle halusi näyttää ei palaavansa tyhjin käsin Eurooppa=matkaltaan, tunsi Mussolini tämän sopimuksen — jos kohta lienee lupa epäillä tämän sopimuksen pysyvää merkitystä katsoen Venäjän ja Turkin moniin geopolitiittisiin vastakohtiin nyt kuten ennen — melkoisesti rajoittavan Italian toimintatapautta Välimeren itäosissa ja Mustalla merellä, jdsä seuduissa asukasluvultaan nopeasti kasvavan ja tulevaa ekspansiooniaan siis ajattelevan Italian intressit, osaksi Vähän=Aasian (Adalia, Kilikia myös Dodekanesos) osaksi afrikkalaisten siirtomaiden vuoksi, ovat suuret.

Tätä Mussolinin ymmärrettävissä olevaa, tosiasioihin perustuvaa hermostuneisuutta, jota suurensi hänen

halunsa, maksoi mitä maksoi, näytellä myös ulkopoliittisesti Caesarin osaa, käytti Chamberlain hyväkseen tavatessaan ennen joulua Mussolinin Rapallossa. Mitkään dementiat eivät mielestäni voi vähentää tämän tapaamisen merkitystä, varsinkin kun heti sen jälkeen Italia järjestäessään sotavelkaansa Englannin kanssa sai n. 6/7 näistä anteeksi. Tälläkin merkillisellä toimenpiteellä on täytynyt olla tarkoitus. Rapallon tapaamisesta kävi myös ilmi, että Mussolini ei ollut tehnyt salaisia sopimuksia Moskovan (eikä myöskään Angoran) kanssa, kuten oli väitetty muistaakseni Yhdysvaltain sanomalehdissä. Päinvastoin Rooma täten asetui Englannin rinnalle turvatakseen yhteisiä intressejään Välimeressä Venäjää ja Turkkiä vastaan.

Näin pitkälle on Mussolinin politiikka selvä. Epäselvemmäksi jää sensijaan kysymys mistä aiheutui Mussolinin äkinäinen hurja viha saksalaisia vastaan. Osaksi se saa selityksensä siitä että Mussolini, jonka informatiot kaikesta päättäen ja ainakin fascistilehtien sisällyksestä päättäen, eivät nähtävästi aina ole ensiluokkaiset, ja joka ilmeisesti ei ole treenattu noudattamaan ulkopoliittisessa ajattelussaan varovaisempia mittapuita kuin sisäpolitiikassaankaan, jossa mahtisanansa on suprema lex, että Mussolini todella pelkää Saksan uutta nopeata kasvua ja näkee siinä tulevan suurimman vastustajansa, sekä pelkäsi tämän mahdollista vaikutusta Tirooliin — joka todellisuudessa on paljoa lähempänä Müncheniä kuin Wieniä ja missä Münchenin lehdet ovat saatavissa puoli päivää ennen wieniläisiä ! — ja ehkäpä koko Itävaltaan. Olen myös kuullut sanottavan että Mussolinia olisi pelästyttänyt — paitsi minkä edellisessä raportissani

lausuin — se seikka että osa Itävallan legitimistejä olisi nyttemmin muuttanut Anschlussystäviksi (nähdessään Itävallassa monarkistisen restauration mahdollisuuden). Myös kerrotaan Wienissä että Vatikaani, joka tähän asti on Anschlussia vastustanut, olisi muuttamassa politiikkaansa, koska se arvelee että Anschluss antaisi Saksan valtakunnan katoollisuudelle muutaman miljoonan lisäänen muodossa arvaamattoman selkänojan ja edesauttaisi Pohjois-Saksan rekatolisointia, jota silmämäärää pyhä istuin kuten tunnettua edelleen ajaa. (Onhan myös tunnettua että Vatikaani jyrkästi vastusti Baijerin eroamista valtakunnasta, koska se pelkäsi siten kadottavansa nykyisen asemansa Berlinissä, missä katoollinen centrumpuolue muodostaa vahvan puolueen Reichstagissa.) Tämäkin olisi Mussolinia huolestuttanut.

Mutta Wienissä ainakin pidetään myös todennäköisenä, että Mussolini antoi antisaksalaiselle mielialalleen tällaisen, Baijerin pääministerin tunnetun Tirooli-puheenkaan ei oikeuttaman, jyrkän muodon vetääkseen suurpoliittisessa pelissään Saksan perivihollisen Ranskan puolelleen, Ranskan joka Rapallon tapamisesta ei ollut mielissään (sehän vastasi toisella shakkivedolla: kuuluisalla de Jouvenelin tekemällä ranskalais=turkkilaisella sopimuksella, joka jo antoi aiheen yhdistelmään Ranska-Turkki-Moskova contra Englanti-Italia-Balkan) ja joka hiljaisuudessa pelkää Italian suurta ja Amerikan anti=immigratio=politiikan vuoksi yhä kasvavaa siirtolaisuutta Etelä=Ranskassa. Koko Parisin lehdistö, muutamia poikkeuksia lukuunottamatta, antoikin Mussolinille siunauksensa Tiroolin asiassa.

On niitä, jotka arvelevat Mussolinin siten olevan tavottelemaisillaan jonkinlaista uutta Saksan saartoa, minkä painopiste olisi siirtymässä Parisista Roomaan. Tähän Mussolinin suurvaltaunelmaan kuuluu vielä luonnollisesti Balkan, missä Italia kuten jo alussa huomautin, kaikin mokomin pyrkii määräävään asemaan. Itse asiassa on Mussolini täälläpäin jo saavuttanut joukon muitakin huomattavia tuloksia kuin Ninčićin matkan Roomaan. Mainitsimme että Kreikan ulkoministeri äskettäin kävi Roomassa. Siten alkanevat Korfu-seikkailun jäljet peittyä ja Ateena, huolimatta vastakohtaisuudestaan Italiaan Albaniassa ja Dodekanesos-saarilla, asettua Rooman rinnalle yhteisessä taistelussa Turkkiä vastaan, jossa pyrkimyksissään näillä mailla on Englannin täysi kannatus. Ninčićin matka Roomaan, josta varsinkin kroaatit ja sloveenit, Italian katkerimmat viholliset, ovat kaikkea muuta kuin mielissään ja jonka suhteen myös Belgradissa mielipiteet ovat hyvin jakautuneet¹⁾, on sikälikin voitto Mussolinille, että ennen joulua Turkin ulkoministeri kotimatkallaan Parisista, missä hän Čičerinin kanssa oli solminut kuuluisan sopimuksensa, pysähtyi Belgradiin koettaen saada Belgradin hallituksen, joka juuri

1) Myöhemmin saapui tieto että Ninčić, tehdessään Skuptshinassa selkoa matkastaan Roomaan, Parisiin ja Genèveen, miltei kaikilta tahoilta sai ankeran kritiikin osakseen: niin suuri on vuosisataisviha eteläslaavien ja italialaisten välillä. Merkillepantavaa on että kun eräs oppositiopuhuja vaati pysymistä Ranskan politiikan linjalla hänelle myrskyisesti osotettiin suosiota. Ei myöskään puuttunut ääniä, jotka varottivat Roomaan turvautumasta, koska tämä voisi ärsyttää Saksaa.

sitä ennen Angoran kanssa sopimuksellisesti oli järjestänyt vielä epäselvät suhteensa, liittymään lähemmin Angoraan ja ilmeisesti suostumaan jonkinlaiseen Balkanpaktiin, jossa Turkilla olisi johtava asema, mikä luonnollisesti olisi tuottanut pahaa hallaa Genèvestä käsin toivotuille Balkanliittoutumisille. Tähän tarjoukseen, joka luonnollisesti ei miellyttänyt Roomaa eikä Lontootta, ei Ninčić suostunut, mistä hänen äskettäinen matkansa Roomaan on näkyvänä todistuksena.

Mainittakoon täydellisyyden vuoksi vielä että Mussolinin ohjelmaan myös kuuluu Puolan ystävyys, Puolan joka sekin Locarnon jälkeen tuntee itsensä isoloiduksi ja etsii turvasopimuksia. Mussolinin tämänhetkinen saksalaisviha on tälle houkuttelulle otollinen ja siitä saa selvityksensä myös miksi Mussolini oli valmis myöntämään Puolalle pysyvän paikan Kansainliiton neuvostossa. Puolassa ovat italialaissympatiat senkin vuoksi suuret, että Puola v. 1921 sai kiittää Sforzaa Yläsleesian jaosta.

Lopuksi mainittakoon lyhyesti että Italian ja Unkarin välit Kaarle keisarin kuoleman jälkeen ovat paranemaan päin.

Luonnollisesti nämät uudet merkit jälkilocarnolaisella poliittisella taivaalla eivät suinkaan kaikki ennusta sään muutosta. Mielihyvällä on todettava että viimeisen viiden viikon kuluessa tilanne, joka todella helmikuun alussa oli vakava, ja joka hyvin helposti olisi voinut puhjeta väkivallantekoihin molemmin puolin Brenneriä — varsinkin Benedikt minulle huomeutti miten suuri tämä vaara itse asiassa oli —

että se siitä lähtien on melkoisesti rauhoittunut. Jo ennen Ramekin menoa Genèveen alkoi tämä rauhoittuminen näkyä, osaksi juuri Benešin käynnin vuoksi osaksi sen johdosta että Italian tšekäläinen lähettiläs Bordonaro, joka on Itävallan ja Italian hyvien suhteiden säilymisen todellinen kannattaja, yksityisesti — kuten aivan varmasta lähteestä tiedän — pyysi Itävallan hallitusta rauhoittumaan ja odottamaan hyökkäyksen laskeutumista fascismin leirissä. Bordonaro on nyttemmin nimitetty Italian ulkoasiainministeriön valtiosihteeriksi, joka ehkä takaa rauhallisten suhteiden jatkumisen. Ainakin Wienissä on häneen suuri luottamus. Tähän voin lisätä — jota tietoa pyydän käsittelemään erinomaisen varovasti — että, mikäli parhaasta lähteestä kuulin, Innsbruckin tienoille on koottu kaiken varalta aseita, luonnollisesti ei niin paljon että aseistariisuttu Itävalta voisi niillä mitään fascistiarmeijaa vastaan, mutta kuitenkin niin paljon että aseellinen mellakka voisi saada Euroopalle epämiellyttäviä seurauksia. (Sotkeutuisiko Kansainliitto tällaiseen selkkaukseen?) Tämäkin tieto panee luonnollisesti jokaisen asianosallisen tarkkaan harkitsemaan tekojaan. Nyt on lisäksi yllämainitsemani Itävallan ulkoasiainministeriön osastopäällikkö Schüller ollut parisen viikkoa Roomassa, täälläkin muka vain järjestääkseen eräitä kauppapoliittisia seikkoja, mutta itse Ballhausissa ei peitellä että hänen tehtävänsä on yhtä paljon poliittista laatua. Ja vaikkakaan en katso voivani uskoa siihen Ballhausissa saamaani vakuutukseen että Mussolini ja Ninčić muka eivät keskusteluissaan edes olisi kosketelleet Keski-Euroopan eikä Itävallan vaan

ainoastaan Balkankysymyksiä — kenraalisihteeri Peter minulle jopa luki Genèvestä, nähtävästi Ramekilta itseltään, saamansa sähkösanoman, jossa tätä vakuutettiin — ja vaikkakin toiselta puolen fascistilehdistö Genève'n fiascon jälkeen on käyttänyt Saksasta, jota se pitää epäonnistumisen syynä ja syntipukkina, kieltä jolleista tuskin koskaan ennen on käytetty ystävällisissä suhteissa olevasta maasta, niin katsoisin kuitenkin että jännitys melkoisesti on laskenut ja että sekä Anschluss- kuin myös Tiroolin kysymys ovat joutuneet rauhallisempaan, järkevämpään uomaan. Ansio tästä lankeaa suureksi osaksi Ballhausin herrojen ja heidän nykyään rauhallisen politiikkansa hyväksi, minkä myöntävät monet nykyisen régimeen vastustajatkin. Uudistan vieläkin miten oli Itävallalle ja koko Euroopalle onnellista että tämän kriisin aikana Mataja ei istunut ulkoministerinä.¹⁾

Todistuksena tästä rauhoittumisesta samoinkuin siitä pyrkimyksestä turvallisuussuhteisiin Balkanin maiden kesken, joka on seurauksena ylläkoskettelemistamme jälkilocarnolaisista ilmiöistä, ovat ne uudistetut neuvottelut Balkan=Locarnosta, joita on käyty osaksi Genève'n assembléen aikana osaksi muualla ja joille itävaltalais-tshekkiläinen arbitragesopimus antoi uutta vauhtia. Joskohta täällä Wienissä ei pidetä todennäköisenä, että yleinen Balkanin turvallisuussopimus Locarnon henkeen vielä on kypsä eikä myöskään että Benešin tunnettu ehdotus tähän suuntaan on toteutettavissa — Unkarin vastustus ja vastustus Unkariin nähden sekä Belgradin ja Ateenan välinen ainakin vielä jatkuva erimielisyys ovat tämän ajatuksen pahimpia kompastuskiviä — ja jos kohta täällä ainakin

1) Tämän sanoi minulle suoraan eräs ulkoministeriön korkeimpia herroja.

dementoidaan Daily Telegraphin uutinen että olisi odotettavissa poliittisia neuvotteluja Parisin, Rooman, Belgradin ja Wienin (!) välillä — missä taas sukeltaa esille saartoajatus jopa Wienin myötävai-
kutuksella ! — niin ei voi kieltää että ajatus arbitrage=sopimusten solmiamisesta erinäisten Balkanin maiden kesken on ilmassa. Neue Freie Pressen sisältämän uutisen johdosta, jonka mukaan piakkoin olisi odotettavissa tällaisia sopimuksia Wienin ja Belgradin, Wienin ja Bukarestin sekä Wienin ja Rooman välillä, sanoivat minulle sekä Ramek että Peter, että uutinen on ennenaikainen joskin ajatus on vi-
reillä. Kuvaavana tälle uudelle mielialalle mainit-
sen että muudan lehti pari päivää sitten puhui Ninčićin odotettavissa olevasta käynnistä Wienissä, mikä uutinen tosin virallisesti on peruutettu. Sen käsityksen kuitenkin olen keskusteluistani tšekäläisten johtohenkilöiden kanssa saanut, että Wien puolestaan on miltei kuumeisessa työssä liittämään niihin kauppasopimuksiin, jotka se on solminut kaikkien naa-
puriensa kanssa, arbitragesopimuksia, siten vahvistaak-
seen omaa kansainvälistä asemaansa, välttääkseen äs-
keisten kriisien uudistumista ja siten edesauttaak-
seen tämän Euroopan rauhattoman kolkan poliittista rauhoittumista.

Kuten jo alussa sanoin on mahdotonta näistä sekavista intresseistä toistaiseksi vetää suoraa suun-
taviivoja. Edellisen tarkoituksena on vain ollut sel-
vitellä näiden intressien laatua ja todistaa, miten Locarno sekä fascismin voittokulku ja sen vaikutus Italian ulkopoliittikkaan näillekin Euroopan osille ovat luoneet uusia vaikeasti ratkaistavissa olevia poliittisia problemeja.

=
=
=

Berlinissä 30. III. 26. Itävallan kansleri Ramek matkusti eilen takaisin Wieniin. Jos kohta vastaanotto on ollut suuremoinen, ei lehdistö ole osottanut erikoista innostusta. Sanoopa Kölnische Zeitung suoraan, että Itävalta ei aina ole käyttäytynyt Saksa kohtaan sodan jälkeen niin kuin veljeskansalta olisi odottanut ja että varovaisuus ei ole aina paikalleen. Ehkäpä myös Ramekin matka Pragiin täältä on vaikuttanut hillitsevästi. Oheenliitän myös Lutherin päivällisillä kanslerien välillä vaihdetut maljapuheet, jotka, kun ne tarkkaan lukee, eivät sisällä asiallisesti paljoakaan. Mielestäni Berlin ei täysin oivalla Wienin toisenlaista, arkaa asemaa. Se unohtaa minkä sanoi kerjäläinen kun häneltä kysyttiin miten hän voi kerjätä vuoroin synagogan ja vuoroin kirkon ovella: "Näinä kurjina aikoina en voi elää yhdestä jumalasta". Tätä tosi sanaa on täydellä syyllä sovitettu Wienin nykyiseen asemaan.

Bajjerin lähettiläs, jonka eilen pikimmältä tapasin, väitti että mitään tärkeämpiä tuloksia käynnin yhteydessä käydyissä neuvotteluissa ei saavutettu. Kauppasopimusta on päätetty pääsiäisen jälkeen alkavissa neuvotteluissa eräissä kohdin tarkistaa.

Kolms

Valtakunnankansleri Tri L u t h e r i n puhe:

Herr Bundeskanzler !

Lassen Sie mich mit einigen Worten dem Gedanken Ausdruck geben, die uns alle in diesen Tagen bewegen, in denen Sie als Vertreter des uns so herzlich befreundeten Nachbar- und Brudervolkes bei uns weilen. Wie immer, wenn Vertreter der beiden Staaten in grösserer Veranstaltung zusammenkommen, werden in uns die grossen gemeinsamen Erinnerungen und die Gefühle treuer Freundschaft lebendig, die unzerstörbar zwischen dem Deutschen Reiche und Oesterreich bestehen. Wir gedenken besonders der starken und wechselseitigen kulturellen Ströme, die seit alter Zeit verbindend und befruchtend zwischen den beiden Staaten geflossen sind. Wir gedenken in Deutschland Wiens als eines der fruchtbarsten Ausgangspunkte deutscher Kultur. Wie sich auf literarischem und künstlerischem Gebiete die schöpferischen Kräfte Oesterreichs und des Reiches gegenseitig fördernd ergänzen, so³ ist es auch auf dem Gebiete der Wissenschaft und des praktischen Lebens. Ich darf insbesondere an den grossen Gedanken der Rechtsangleichung erinnern, die Handel und Wandel in beiden Staaten möglichst unter die gleichen rechtlichen Normen stellen will. Bei alledem wird es uns zur tröstlichen und festen Gewissheit, dass unsere geistige Einheit ein unverlierbares Gut ist, was auch immer die politische Entwicklung den Staaten sonst bringen mag.

Seit vor zwei Jahren mein Herr Vorgänger und der Herr Reichsaussenminister in Wien festlich empfangen wurden, hat sich für Ihr Land wie für ~~uns~~ das unsere die allgemeine Lage zweifellos gebessert. Sie hatten damals gerade die ersten Stufen des schweren finanziellen

Wiederaufbaues unter der weisen Fürsorge Ihres Herrn Vorgängers, des Bundeskanzlers Seipel, hinter sich. Wir unserseits streckten noch mitten im ersten Ringen um die Selbsterhaltung auf dem glücklich wiedergewonnenen Boden einer festen Währung. Es ist unverkennbar, dass seit der damaligen Zeit sich die wirtschaftlichen Verhältnisse sowohl in Oest~~e~~erreich als auch im Reich wesentlich gebessert haben. Doch auch heute noch bedrängt uns hüben wie drüben wirtschaftliche Not und stellt höchste Anforderungen an das vaterländische Pflichtgefühl aller Volksteile. Allmählich hat auch in Europa nach den starken Gegensätzen der Kriegszeit die Erkenntnis der Notwendigkeit verständnisvoller Zusammenarbeit an Boden gewonnen.. Lassen Sie mich der Hoffnung Ausdruck geben, dass diese Entwicklung sicher und stetig fortschreite, wenn sie auch langsamer sich vollziehen mag, als wir es wünschen. Sie wird zum Heile sowohl Oesterreichs wie des Reiches dienen, und ich bin gewiss, dass sich unsere beiden Länder dabei stets in gemeinsamer Front befinden werden.

In diesem Sinne bitte ich Sie, die besten und herzlichsten Wünsche des Reiches für Oesterreich entgegenzunehmen. Ich erhebe mein Glas und trinke auf Ihr Wohl, Herr Bundeskanzler !

Tri R a m e k 'in vestauspuhe:

Herr Reichskanzler !

Ich danke Ihnen vom Herzen für die freundlichen Worte der Begrüssung, die Sie an mich zu richten die Güte hatten, und für all die Liebenswürdigkeit, die mir hier in der lebenskräftigen Hauptstadt des grossen Deutschen Reiches in so überwältigend reichem Masse zuteil wird.

Sie haben, Herr Reichskanzler, in Ihrem Trinkspruche an den Wiener Besuch Ihres hochverehrten Amtsvor-

gängers, des Herrn Dr. Marx, und des ausgezeichneten Mannes erinnert, der wie heute an Ihrer Seite schon damals die Last der Verantwortung für die Aussenpolitik des Deutschen Reiches trug. Wenn wir von jenem für Oesterreich so erfreulichen Datum weiter zurückdenken an die beängstigenden und bedrückenden Sommertage von 1922, als Dr. Seipel vor Einleitung des Genfer Sanierungswerkes zu Dr. Wirth nach Berlin kam, als Oesterreichs Staats- und Privatwirtschaft niedergebrochen schien, als Deutschlands Lage in der Welt sich immer schwieriger gestaltete, und wenn wir dann mit dieser Erinnerung die heutige Situation unserer beiden Staaten vergleichen, dann, glaube ich, dürfen wir wohl, den zurückgelegten Weg überblickend, eine gewisse Genugtuung empfinden: Unsere Staatshaushalte sind in Ordnung, unsere Währungen gesichert; unsere Wirtschaften haben den Tiefpunkt einer schweren Genesungs- und Anpassungskrise bereits durchschritten; unsere Beziehungen zu den fremden Staaten haben sich bedeutend gebessert und wenn die Hoffnung nicht trügt, nähern wir uns unaufhaltsam einem von allen "guten Europäern" ersehnten Zustande eines auf wahrer Völkerversöhnung verankerten europäischen Friedens.

Die ganze Welt legt nunmehr Wert darauf der deutschen Mitarbeit auf dem Wege zu diesem herrlichen Ziele teilhaftig zu werden. Ist dies nicht ein Zeichen mehr, und vielleicht das schönste dafür, dass jahrelange Finsternis dem hellen Lichte zu weichen beginnt und wenn auch noch zögernd und schwankend ein neues Europa im Werden ist?

Es geht vorwärts auf allen Gebieten des Lebens in unseren beiden Staaten.

Wer ist es, der dies bewirkt, dem die Ehre gebührt, diese gewaltige Aenderung in der internationalen Stellung unserer Staaten vollbracht zu haben? Es ist das deutsche

Volk, das in den Werkstätten und Laboratorien , in den Comptoirs und auf den Aeckern Deutschlands und Oesterreichs mit Hammer und Meissel, mit Feder und Pflug die Geschichte seines Wiederaufstieges aus tiefster Not verzeichnet. Jeder Stamm des Deutschen Volkes schreibt ein eigenes Kapitel dieser Geschichte. Der Rhythmus ist verschieden, aber die Sprache ist gleich und gleich ist der Glaube an eine bessere, freie deutsche Zukunft.

Auf diese Zukunft erhebe ich mein Glas.

Ich trinke auf das Wohl Eurer Exzellenz und Seiner Exzellenz des Herrn Reichsaussenministers, auf das Wohl Seiner Exzellenz des allverehrten Herrn Reichspräsidenten v. Hindenburg und auf das Blühen und Gedeihen des Deutschen Reiches.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C5.

ASIA: _____

Ministeri Holman raportti no 152.

Berlin.

22/4 1936.

Suomen Lähetystö
Finlands Beskickning

N:o 991/26.

Berlinissä, huhtikuun 24 p:nä 1926.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
20/179 Sal. D. 1926.		
27/4-26	2	LIL
	ASIA	
S.	CS.	

H e r r a M i n i s t e r i .

Kunnioittavimmin täten lähetän Teille, Herra
Ministeri, raporttini N:o 152, joka sisältää:

Moskovan ja Berlinin neuvottelut.

Suvaitkaa, Herra Ministeri, ottaa vastaan
täydellisen kunnioitukseni vakuutus.



Herra Ulkoasianministeri
E. N. S e t ä l ä ,
Helsinki.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
N:o 20/179 Sal. D. 1 26.		
27/4-26	12	LII.
FINNÄ	OSTASTO	ASIA
S.	CS.	

Suomen Berlinissä ja Wienissä olevan Lähettilään

raportti N:o 152.

Berlin 22. 4. 26.

Moskovan ja Berlinin
neuvottelut.

Se kuva minkä tähänastisista keskusteluista¹⁾ olen saanut Timesin paljastusten kautta äkkiä ensi luokan poliittiseksi kysymykseksi kehittyneistä sopimusneuvotteluista Moskovan ja Berlinin välillä ei ole vielä lopullinen. Ennenkuin itse sopimusteksti on kaikilta osiltaan tunnettu ei tällaista kuvaa saata täydellisesti rekonstruoida.

Kun tieto Genève'n ylimääräisen assembléen onnettomasta tuloksesta saapui — olin silloin Wienissä — oli ensi vaikutelmani: miten tämä tulee vaikuttamaan Saksan ja Venäjän suhteisiin? Kirjeessä ulkoministeri Setälälle esitinkin huolestumiseni näiden suhteiden mahdollisesta lämpiämisestä. Koettakoot Saksan politiikan virallinen johto ja lehdistö selitellä miten

1) Erikoisesti mainitsen keskusteluni valtiosihteeri v. Schubertin ja ministeriaalitirehtöörin Gaussin ja Köpken kanssa (edellinen on Wilhelmstrassen kuuluisa pääjuristi, jälkimäinen Keski-Euroopan ministeriaalitirehtööri). Ulkoministeri Stresemannia en ole voinut tavata koska hän edelleen on matkoilla.

paljon haluavat neuvottelujen jo ennen Genèveä olleen pitkälle kehittyneet — onhan luonnollista että Saksan suhde Kansainliittoon ja syysassembléen vireillä oleviin valmistuksiin vaikeutuisi erinomaisessa määrässä jos se myöntäisi Genèveen tuloksen antaneen aihetta lähentelyyn Moskovaan nähden —, aivan ilmeistä kuitenkin on että Genèveen kielteinen tulos ja sen Saksalle aiheuttama nolous — oikeiston taholla lisäksi suuttumus — antoivat varsinaisen sysäyksen positiiviseen suuntaan pitkittyneille ja kuukaudesta kuukauteen venähtäneille keskusteluille Kremlin ja Wilhelmstrassen välillä. Lieneekin ehkä syytä ensin tarkastella pikimmältä kysymyksen historiallista puolta.

Samanaikaisesti kuin Saksa alkuvuodesta 1925 teki ensimmäisen ehdotuksensa länsivalloille senlaatuista neuvotteluista, jotka sitten johtivat Locarnoon, Saksa Brockdorff-Rantzaun kautta piti Kremlä ainakin pääasiassa näiden lännessä käytyjen neuvottelujen tasalla, olkoon että Kreml katsoi Berlinin antaneen sille vähemmän yksityistietoja näistä neuvotteluista kuin sillä muka Saksan Rapalloystävänä olisi ollut lupa odottaa.

Kremlissä nämät Saksan länsipuhut luonnollisesti herättivät vähemmän myötätuntoa, mutta sitä enemmän vastatoimenpiteitä. Sillä hetkellä Čičerin sai kouraantuntuvasti tuta kasvavan isolointinsa ja siitä hetkestä on lähtöisin se uusi ulkopoliittinen asenne — Saksan lehdistö rakastaa kutsua sitä Čičerinin offensiiviksi — joka karakterisoi Kremlin ulkopoliitikkaa viimeisinä 10 kuukautena, jonka iimenemismuotoja ovat Čičerinin kuuluisa matka, neuvottelut Parisissa ja nyt Saksassa, nonaggression=ehdotukset meille, Puolalle

ja Baltialle y.m. ja jonka rinnalla käy Venäjän uusi taloudellinen suunta. Mielestäni on turha etsiä syy näihin ilmiöihin siitä että Moskovan viimeaikaiset vastoinkäymiset Kiinassa olisivat kääntäneet sen kasvot länteenpäin ja pintapuolista katsantotapaa todistaa Kreuzzeitungin eilinen väite että "Cicērinin offensiivi" antaa kuoliniskun ortodoksiselle käsitykselle Moskovan ulkopoliittikan aasialaisesta perussävyistä. Ymmärtääkseni ei silti tarvitse olettaa Kremlin Aasian politiikan tämän jälkeen oleellisesti muuttuvan eikä viimeisten viikkojen tapausten tarvitse merkitä ilmansuuntain vaihdosta. Sen voi aivan hyvin selittää niin että siinä "uudessa Euroopassa", joka suurten sopimusten kautta nyt on saamaisillaan hahmon ja jossa jokaisen valtion on pakko tarkistaa ohjelmansa, Venäjänkin täytyy turvata intressejään ja stabilisoida asemansa: sen täytyy siis järjestää suhteensa sekä lähempiin että kaukaisempiin eurooppalaisiin naapureihinsa, joista se kuitenkin, ei vähintään taloudellisesti, monessa suhteessa on riippuvainen. Koko tämän uuden suunnan -- jota eräs Auswärtiges Amtin korkeimmista herroista, ehkä ei aivan ilman syytä, kutsui Cicērinin hysteriaksi -- tarkoituksena on suojella Venäjää siltä isoloinnilta, johon se oli joutumassa. Asian luonnossa on että se tässä tarkoituksessa käyttää välikappaleita, jotka tähtäävät Englannin ja Kansainliiton heikentämiseen ja euroopalaisen kaaoksen ylläpitämiseen.

Ensimmäinen näkyvä seuraus ylläsanotusta muutoksesta Kremlin ulkopoliittisissa signaaleissa oli Cicērinin yritys saada Stresemann vielä ennen Locarnoa sopimuksen muodossa takaamaan Rapallo=ystävyyyden jatkuvaisuuden. Tämä oli Moskovan ensimmäinen offensiivi.

Kyseessä oli täydellinen jälleenvakuutussopimus. Sen Stresemann, kuten ennen olen kertonut ja kuten näinä päivinä avoimesti lehdissä on todettu, hylkäsi. Pitkin syksyä olivat välit kylmät ja Stresemann käsitteli kaikkia venäläisiä sopimusneuvotteluehdotuksia dilatoorisesti. Uudistan, minkä ennen olen sanonut, että huolimatta monella tavalla havaittavissa olevasta Moskova-rakkaudesta Saksassa virallinen politiikka koko Locarnon ja Genève'n välisen ajan pysyi Moskovalle kylmänä. Sen vahvisti tänään valtiosihteeri v. Schubert puhues-
saan keskusteluja käydyin Saksan puolelta "mit viel Missbehagen und wenig Wohlwollen".

Tuli sitten toinen offensiivi.

Tiedän nyt varmasti että Moskovan uusi ehdotus tehtiin juuri ennen Genèveä, helmikuun lopulla. Ehdotus sisälsi neutraliteettisopimuksen venäläis=turkkilaisen sopimuksen mukaisesti. Tähän muotoon Saksa sanoi ei voivansa missään tapauksessa suostua mutta ilmoitti tyydyttääkseen Venäjää olevansa valmis fikseeraamaan sopimuksellisesti suhteensa Moskovaan mikäli Kansainliiton jäsenyys ja Saksan senkautta muuttunut asema antoivat sellaiseen aihetta. Lähinnä tietysti Moskova halusi Saksan puolelta kirjallisen vakuutuksen siitä, että paktin § 16, jolle Locarnossa annettu selitys on enemmän de facto= kuin de jure=selitys, Saksan puolelta tullaan tulkitsemaan sillä tavalla kuin Saksa ennen Locarnoa ja Locarnon jälkeen Venäjälle selitti sen tulkitsevansa. Kuitenkin Saksa sanoi ei haluavansa neuvotella näistä asioista lopullisesti ennen Genèveä, koska se ei mielellään tahtonut mennä Genèveen sellainen salainen paperi taskussaan: sen ilmituleminen olisi voinut saattaa Genève'n tuloksen, johon silloin vielä luotettiin, vaaranalaiseksi. Se pyysi Moskovaa rauhoittu-

maan kunnes se olisi Kansainliiton jäsen.

Moskovan uusi aktio — sivumennen sanoen — tapahtui erinomaisen salassa; kukaan kolleegani ei näy siitä saaneen vihiä (olin silloin Wienissä). Kuvaavaa m.m. on, että kun heti palattuani Berliiniin käväsin (30/3) Latvian Venäjän asioissa aina hyvin informoidun lähettilään luona ja häneltä kysyin oliko hän huomannut oireita Moskovan ja Venäjän lähentelemiseen Genèven seurauksena, tämä vielä silloin kielsi sen jyrkästi. Myös Tanskan lähetystössä, missä asiaa kysyin, sain saman vastauksen.

Heti Genèven jälkeen Moskova taas uudistaa ehdotuksensa. Ja tällä kertaa Wilhelmstrasse myöntyy. Neljä päivää ennen pääsiäistä Saksan hallitus ilmoitti Moskovan kanssa neuvotteluja käytävän. Englannin ambassadöörille täällä, joka heti lähti Lontooseen, ja Hoeschin kautta Briandille, joka, kuten Gauss minulle kertoi, kuultuaan sopimuksen pääsisällyksen oli sanonut: "ymmärrän kyllä että sopimus juriidisesti ei ole vaarallinen, mutta haluaisin tietää mikä tulee olemaan sen poliittinen merkitys".

Ennenkuin menemme puhumaan sopimuksen mahdollisesta sisällyksestä ja syistä jotka aiheuttivat Timesin indiskretion juuri nyt, haluan lisätä vielä pari sanaa sopimuksen historiallisesta puolesta.

Sanoimme jo olevan luonnollista, että Saksa Kansainliiton vuoksi koettaa esittää asian niinkuin Genèven kielteinen tulos ei olisi vaikuttanut lopulliseen päätökseen suostua Moskovan ehdotukseen ja ikäänkuin neuvotteluja olisi käyty jo toista vuotta. Tämä on ilmeinen mot d'ordre. Saksalaisten esityksissä tässä kohdin onkin ilmeisiä ristiriitoja. Sitä suhdetta,

mikä Moskovan ja Berlinin välillä vallitsi Locarnon ennen ja jälkeen, ei voi kutsua "neuvotteluiksi". Ne olivat enimmäkseen sangen kiivaita keskusteluja, jotka aina päättyivät kielteiseen tulokseen. Ja jos kerran Saksa helmikuussa lupasi suostua kirjallisesti fikseeraamaan suhteensa Moskovaan sen jälkeen kuin se olisi tullut Kansainliiton jäseneksi, niin olisihan johdonmukaisuus vaatinut odottaa syksyyn. Varsinkin kun, kuten Gauss minulle kertoi, koko sopimus on rakennettu sille että Saksa on Kansainliiton jäsen! Kun Gauss toiselta puolen sanoi: "Meidän oli vaikea antaa venäläisten kauemmin odottaa", ja toiselta puolen kertoi sopimuksen edellytyksenä olevan Kansainliiton jäsenyyden, jopa siinä määrin että, kuten hän sanoi, "sopimus tulee aiheettomaksi (gegenstandslos) jollemme tule Kansainliiton jäseneksi — joka tosin ei ole varmaa, mutta jota toivon", niin on tässä kieltämätön ristiriita: helmikuussa Saksa lupaa Venäjälle määritellä suhteensa kunhan se ensin on Kansainliiton jäsen; vaikka se ei sitä vielä ole ja vaikka jäseneksi tulo sinänsä on epävarma, se kuitenkin solmii sopimuksen, joka lähtee siitä edellytyksestä että Saksa on Kansainliiton jäsen. Tällaiseen ristiriitaan on vain yksi selitys: Genève antoi sopimushankkeille uuden sysäyksen, mutta maailman rauhoittamiseksi tämä muoto säilytettiin. Lisäksi lienee otettava huomioon joukko muita syitä. Ulkopoliittisesti ensiksikin Puolan ja Romanian uusi sopimus, joka, senkautta että siitä on poistettu Venäjän kärki, voidaan käsittää myös Saksaa kohtaan tähdätyksi.¹⁾ Italian saksalaisviha ja Saksaan

¹⁾ Auswärtiges Amtissa olen sekä valtiosihteeriltä että v. Dirkseniltä kuullut että Puolan hallitus viimeiseen asti epäili Venäjän vuoksi uudistaa tämän sopimuksen, mutta että painostus Bukarestista ja Parisista oli siksi suuri että Skrzynskin oli pakko myöntyä.

kohdistuva saartopolitiikka, edelleen Puolan ja Pragin lähentely y.m.s. ovat varmeankin antaneet vauhtia neuvotteluille. Auswärtiges Amtissa on minulle niinikään kerrottu, miten Boncourin Puolan=matka ja senaattori Raynaldin matka Itämeren maihin täällä ovat hermostuttaneet. Varsinkin edellisen epädiplomaattiset puheet Varsovassa ovat kiihottaneet tšekäläisiä mieliä. Myös on ambassadöörikonferenssin viimeinen suhtautuminen Saksan aseistariisumiseen, johon on verrattava Chamberlainin vastaus alahuoneessa ripeämpää valtausjoukkojen poistamista tarkoittavaan välikyselyyn, herättänyt pahaa verta.

Ainakin yhtä tärkeät ovat sisäpoliittiset syyt. Olen aikaisemmin osottanut miten erikoisesti Saksan oikeisto antilocarnolaisten mielialojensa vuoksi on viime aikoina lähennellyt Moskovaa ja miten yksinpä Baijeri on muuttanut aikaisemman antimoskovalaisen kantansa.¹⁾ Genèven jälkeen alkoi myös kansanpuolue, talouspuolue par préférence, joka puolue on Stresemannin puolue, osottaa selviä oireita Moskovaan päin. Genèven jälkeisinä päivinä Isvjestia pani täällä toimeen enquêtes, johon rotupuolueen, kansallisten ja kansanpuolueen — siis oikeistopuolueiden — johtajat Rewentlow, Hoetzsch ja Scholz peittelemättä ilmaisivat käsityksensä että aika on tullut jälleenvakuutussopimuksen solmiamiseksi Moskovan ja Berlinin välillä. Kaikkiällä sivistyneistössä tapaa tällaisia mielialoja. On tulossa

1) Baijerin lähettäjä, vanha tuttavani, kertoi tänään olleensa ensi kertaa Venäjän ambassadöörin vieraana. Hän oli 3 kertaa kieltäytynyt sinne menemästä mutta neljännellä kutsulla hän pyysi ohjeita kotoaan saaden määräyksen mennä. Hän lisäsi kuiskaten: "Mutta sanon sen Sinulle, se oli minulle kamala hetki. Vaan minkä sille mahdamme? Talouspulamme vaatii lähentelyä sinne päin".

iskusanaksi että Saksan talouselämä on pelastettavissa vain Venäjän avulla; moni tosin ei ole yrittänytkään perehtyä tämän iskusanan edellytyksiin. Nyt kuten niin monasti ennen täällä uskotaan ihmeeseen, fantoomiin. Kysymys tavarakreditistä¹⁾ on myös tärkeä sekä aineellinen että psykologinen tekijä. Kaikki nämät seikat, joista tein laajasti selkoa raportissani N:o 143, on Genève'n jälkeen virallisenkin politiikan johdon täyty-nyt ottaa huomioon. Luther, joka on erikoisesti talous-
spesialisti ja jonka rahaministerin ohjelmassa nimen-
omaan puhuttiin Venäjän markkinoista, ei uskalla hallita ilman talouspiirien tukea. Sitäpaitsi Luther, joka pohjaltaan on lähempänä oikeistoa kuin vasemmistoa, ei halua rikkoa välejään Moskovan=orientoimista vaativan oikeiston kanssa, joskohta toiselta puolen hänen on otettava huomioon sosialistienkin olemassaolo, jotka sekä ennen Genèveä että sen jälkeen ovat hänen hallituksensa pelastaneet.

Mikäli tiedän on Luther-Stresemannin hallituksella kaikki puolueet takanaan neuvotteluissa Moskovan kanssa. Kylmin kannatus kuulema on nyt kuten aina sosialistien, jotka Moskovassa näkevät pahimman vihollisensa. Ebertin ajoilta saakka tämä Vorwärtsin antimoskovalainen kanta säännöllisesti milteinpä traditionaalisesti tulee näkyviin. Nytkin Vorwärts lopettaa pääartikkelinsa t.k. 18. päivältä näistä kysymyksistä seuraavin sanoin:

"Die überraschende Kunde von diesen Verhandlungen kam just nach der Veröffentlichung der Antwortnote Tschitscherins, dieser sowjetrussischen Kriegserklärung an Völkerbund und Locarno. Das ist wohl kein Zufall.

1) Kts. Lähetystön kirje N:o 982/26 tältä päivältä.

Wer hat ein Interesse daran, im Trüben zu fischen? Wer versucht immer wieder, Misstrauen zwischen den Locarno=Mächten zu säen? Wer will den Völkerbund zerstören? Wer will Locarno kaputt machen?

Wir wollen an Locarno festhalten, ohne damit Rapallo zu kündigen. Jede Angleichung der beiden Verträge, die nicht dem Geist von Locarno schadet, ist uns willkommen. Wir bleiben, gemäss unserer geographischen und politischen Lage, zwischen Ost und West und lehnen es ab, uns freiwillig für das eine oder gegen das andere zu entscheiden.

Aber das sei Herrn Tschitscherin in Ruhe, wenn auch mit aller Deutlichkeit gesagt: Wenn er durch seine jetzige Offensive gegen Völkerbund, Locarno und Abrüstungskonferenz -- die wir übrigens als eine Offensive gegen die auswärtige Politik der deutschen und der internationalen Sozialdemokratie empfinden müssen -- Deutschland zwingen will, zwischen Rapallo und Locarno zu wählen, dann sei ihm im voraus unsere Wahl mitgeteilt: dann sind wir für Locarno! "

Tulemme sitten kysymykseen siitä mitä sopimus tulee sisältämään. Olen siitä kuullut seuraavaa.

Sopimus tulee olemaan aivan lyhyt, tuskin puoli tusinaa pykälää. Auswärtiges Amtin herrojen vakuustusten mukaan se ei tule sisältämään mitään sensationellista, "se ei tule olemaan sen kummempi kuin jos kahden ystävällisen maan ulkoministerit olisivat keskustelleet maittensa ulkopoliittisista suhteista, huomanneet ne keskenään harmoonisiksi ja halunneet panna sanansa paperille" (Gauss). "Se ei tule missään

muodossa sotimaan Kansainliittoa eikä Locarnoa vastaan, päinvastoin tullaan noottivaihdossa toteamaan saksalais-ten puolelta että Kansainliitto on rauhaninstrumentti, minkä venäläiset ottavat ad notam (zur Kenntnis) vastaanuksessaan" (Schubert). Riidanalainen kohta on edelleen sen pykälän sanamuoto joka puhuu neutraliteetista. Neutraliteetista turkkilaisen sopimuksen mukaan luonnollisesti ei voi olla Kansainliiton vuoksi puhetta, korkeintaan n.k. "beschränkte Neutralitätista". Tässä suhteessa noudattavat kuitenkin Auswärtiges Amtin herrat järjestelmällistä vaiteliaisuutta, koska neuvottelut eivät vielä ole päättyneet. Tässä kohden on luonnollisesti vaikeinta löytää sellainen sanamuoto, joka ei ole ristiriidassa Genèven ja Locarnon kanssa. Mikäli olen kuullut odottaa Berlin vielä Moskovasta lopullista vastausta eräaseen Berlinin tekemään ehdotukseen tässä suhteessa. Näin ollen voi sopimus olla valmis minä päivänä hyvänsä, mutta voi myös vielä kestää muutaman viikon ennenkuin sopimuspuolet ovat lopullisesti d'accord.

Se seikka, että sekä Chamberlain että Briand, kuin myös Englannin ja Ranskan lehdet, niin rauhallisesti ovat suhtautuneet annettuihin ennakkotietoihin -- m.m. on Le Temps sisältänyt neljä perättäistä artikkelia, jotka kaikki ovat ihmeellisen rauhalliset -- todistaa että heille annetut tiedot ovat samansuuntaiset kuin täällä lähettiläille ilmoitetut.

Näin ollen tekstin juriidinen sanamuoto ei tule olemaan sopimuksen oleellisin puoli, vaan sen poliittinen. Tulee kysyneeksi, tahtooko Saksa sen avulla "painaa" lännessä, aikooko se todella antaa taloudellisille intresseilleen idässä poliittisen kannatuksen,

aikooko se ehkä kohottaa aktiviteettiään Itämeressä, vai onko sen tarkoituksena vain tyyntyttää hermostunutta Ciceriniä. Tästä on vaikeata toistaiseksi lausua muuta kuin hajanaisia arveluita. Mutta mielenkiintoista on että sekä v. Schubert että Gauss vakuuttavat sopimuksen jos minkään olevan ehdottoman rauhanaseen; "ei ole mahdollista kauemmin pitää Venäjää ulkopuolella tapahtumien, on parempi rakentaa silta lännestä itään kuin pystyttää barriäreja, jotka vain Venäjää ärsyttävät". "Venäjän uuteen politiikkaan Eurooppaan nähden täytyy meidänkin suhtautua uudella tavalla, joka ottaa Venäjän huomioon", y.m. Kuinka paljon tässä on façon de parler kuinka paljon todella tarkoitettua, on vaikea sanoa.

Mielenkiintoinen on myös kysymys siitä kenen toimesta ja kenen intressistä Times enneaikojaan julkaisi tiedon — indiskretio tuli todella Saksalle hyvin epämieluisana yllätyksenä ja erinomaisen sopimattomalla hetkellä. Toisten mukaan olisi paljastus tullut Lontoosta, joka alkoi pelätä Moskovan käyvän neuvotteluja samalla kertaa Parisissa ja Berlinissä ja tämän tosiasian voivan viedä jonkinlaiseen kontinentaaliyhteisymmärrykseen, missä Englanti jäisi ulkopuolelle.¹⁾ Toisten tietojen mukaan ranskalaiset olisivat syypäät paljastukseen, koska heitä pelotti uusi Rapallo. Kolmansien tietojen mukaan paljastus oli

1) Olen myös kuullut sanottavan että Chamberlain senvuoksi olisi suosinut Moskovan ja Varsovan nonagressioajatusta, koska hän toivoi tällaisen vaikuttavan kylmästi Moskovan ja Berlinin neuvotteluihin. Siis: mieluummin pienempi paha kuin suurempi. Toiselta puolen on Lord D'Abernon äskettäin puhuttaessa saksalais-venäläisestä sopimuksesta rauhallisesti sanonut: "Yhdentekevää; Lontoon tie Moskovaan menee kuitenkin 'Brandenburgin portin' kautta".

tapahtunut bolshevikien omasta alotteesta siten sekä pakottaakseen Berlinin nopeasti saattamaan neuvottelut lopulliseen tulokseen että painostaakseen tällä Quai d'Orsayta, joka venäläis-ranskalaisissa neuvotteluissa näkyy, mikäli täällä olen kuullut, olevan taipumattomampi kuin Moskova. Mikä näistä huhuista on oikea, osottautunee piakkoin.

Asian valaisemiseksi en voi olla kertomatta erästä keskustelua, mikä minulla t.k. 16. päivänä Sveitsin lähettilään kutsuissa oli ministeriaalitirehtööri Köpken kanssa, joka aterian jälkeen oli avomielisellä tuulella. Köpke kutsui Čičerinin diplomaatista offensiivisia hysteriaksi, kertoi että Čičerin lakkaamatta on painostanut Wilhelmstrassea kunnes tämän täytyi suostua johonkin modukseen j.n.e. Ja hän lisäsi: "Katson todistukseksi Čičerinin hysteriasta hänen tunnetun pääsiäisjulistuksensa sekä hänen hävyttömän noottinsa Sveitsille, joka on sitä merkillisempi koska hän tästä huolimatta edelleen neuvottelee Berlinin ja Parisin kanssa aseistariisumisesta. Me emme voi ajan pitkään istua kahdella tuolilla: aikaisemmin tai myöhemmin on meidän valittava lännen tai idän välillä. Minä puolestani olen jo opteerannut lännen hyväksi. Muu mahdollisuus ei meille jää. Tosin tuleva sopimus ei tule sisältämään mitään sensationellia (tämä sana on ilmeinen mot d'ordre Auswärtiges Amtissa), mutta minä kysyn: mitä hyötyä meillä on Venäjän ystävydestä? Olemmehan jo nähneet että Rappallo ei tuottanut taloudellisesti paljoa mitään siitä mitä toivoimme. Olemme hyvällä tiellä tehdä

saman tyhmyyden minkä teimme yhdistäessämme aikoinamme kohtalomme toiseen heikkoon nimittäin Itävaltaan. Ei ole järkeä siinä että juuri nyt lähentelemme Venäjää, tämä kun päivä päivältä liukuu yhä onnettomampaan taloudelliseen kaaokseen. Juuri tämä taloudellinen pula samaten kuin Venäjän poliittinen isolointi ovat syynä siihen mitä kutsun Čičerinin hysteriaksi. Hän hakee hakemalla oljenkorsia eikä enää jaksa säilyttää rauhaansa". Huomattava on että Köpkellä on ensirivin paikka Auswärtiges Amtin poliittisella osastolle.

Köpke kutsui myös Skrzynskin viimeaikaista, sisäisesti vastakkaista politiikkaa, se kun m.m. samalla pyrkii Moskovan ja Bukarestin kanssa välisen selvittelyyn, hysteriaksi. Tässä yhteydessä mainittakoon, että valtiosihteeri v. Schubert, kun tänään keskustelin hänen kanssaan, Puolasta ^{nyt kuten ennenkin tästä puhuttaessa} /puhuttaessa/ miltei menetti mielenmalttinsa. Hän sanoi m.m.: "Eurooppaan ei tule rauha ennenkuin Puola järjestää suhteensa meihin. Puola on edelleen vuoden 1918 kannalla: se ei näe miten kehitys kulkee eteenpäin. Yksinpä Parisin kanssa me nykyään neuvottelemme rauhallisesti ja asiallisesti hyvillä tuloksilla. Sanon kuten monasti ennen Teille että emme halua virittää kysymystä rajojemme mahdottomuudesta -- vaikka luulen että se itsestään kerran

virittää — mutta olen sitä mieltä, että siitä kaaoksesta, joka Puolaa uhkaa, se itse pelastaa samassa suhteessa enemmän kuin nopeammin se pyrkii järjestämään suhteensa meihin".

[Myöhemmin 23.4.26 : Tägliche Rundschau, joka lehti on lähellä Stresemannia, lausuu tänäiltana sen otaksunan että saksalaiset ehkä itse halusivat saada asian julkisuuteen. Tarkoituksena olisi siinä tapauksessa ollut vähitellen valmistaa mielipidettä siihen mitä on odotettavissa. — Ruotsin lähettiläs kertoi minulle tänään seuraavaa. Hän oli eilen illalla ollut jossain juhlassa, missä Luther ja Krestinski olivat läsnä. Sattumalta oli lähettiläs joutunut kuulemaan mitä mainitut herrat keskenään keskustelivat. Luther oli näet äkkiä kiivastunut ja tiuskaissut Krestinskille: "Olettahan jo saaneet kaiken minkä olette pyytäneet ja tulette taas uusine vaatimuksinenne. Me emme voi mennä tämän pitemmälle". Mitä kysymystä keskustelu koski on sanomatta selvää, mutta tapaus osottaa millaisen painostuksen alla Berlin Moskovan puolelta koko ajan on ollut. /

Tulee luonnollisesti kysyneeksi onko mitään sisäistä yhteyttä Moskovan täällä harjoittaman "diplomaattisen offensiivin" — jota Gauss karakterisoi seuraavin sanoin! "kyllä suureksi osaksi taktiikkaa, mutta samalla poliittinen välttämättömyys isoloituvalle Venäjälle" — ja niiden nonagressioehdotusten välillä, jotka Kreml on tehnyt meille, Baltialle ja Puolalle. Tähän kysymykseen en haluaisi vielä lopullisesti vastata, joskin ajatus ^{henkensä} on lähellä. Tahdon ensiksi neuvotella eräiden asiaa tuntevien henkilöiden kanssa, ja rajoitun tällä

kertaa muutamien piirteiden esittämiseen, semminkin kun täällä sekä lehdissä että yksinpä Auswärtiges Amtissa ei nähtävästi olla täysin selvillä nonagressioehdotusten yksityiskohdista.

Puolan lähetystössä, missä minulle m.m. kerrottiin että tšekäläinen sovjetambassaadi koko ajan jyrkästi on koettanut kieltää Moskovan ja Varsovan välisen nonagressiosopimuksen mahdollisuutta, kuulien sen merkillisen uutisen, että sama ambassaadi on koettanut saada Saksan oikeistolehdet¹⁾, joihin sillä on hyvät suhteet, esittämään Kremlin nonagressioehdotukset siinä valossa että toivotaan Saksan ne garanteeeraavan. Itse asiassa ainakin Kreuzzeitung sisälsi pari heikkoa viittausta tähän mahdollisuuteen. Myös Daily Telegraph on lausunut pari sanaa tällaisesta mahdollisuudesta. Olen koettanut keskusteluissani Auswärtiges Amtissa varovaisesti viedä puheen näihin kysymyksiin, saamatta selvyttä siitä mitä täällä ajatellaan. Gauss, joka arveli että tulevan venäläis-saksalaisen sopimuksen, se kun muka estää Venäjän isolointia ja rakentaa sillan idän ja lännen välillä, sikäli pitäisi olla meillekin edullisen, koska se estää Venäjää odottamattomista eruptiooneista lännessä, ei katsonut olevan mahdollista puhua garantioista koska ei vielä olla selvillä millaisen muodon mahdolliset nonagressiosopimukset, jos sellaiset syntyvät,

¹⁾ Merkillistä on että viikkoina ennen Timesin uutista Saksan lehdistö yleensä ei sisältänyt Venäjästä mitään lämpimiä kirjoituksia, mieluummin päinvastoin. Siten esim. 8-Uhr-Abendblatt sisälsi samana päivänä, jolloin Timesin uutinen näki päivänvalon, ankeran arvostelun Venäjän talousoloista. Onko tämän takana taktiikkaa en tiedä. Sen tiedän kuitenkin varmasti että ainakin Tageblattin Wolff oli saanut Wilhelmstrasselta tiedon neuvotte-
luista jo useita päiviä ennen Timesin uutista, mutta hänen leh-
tensä ei liioin sisältänyt mitään Venäjä-artikkeleita niinä päi-
vinä.

saavat. "Politikot puhuvat garentioista ja garanti-
oista, me juristit kysymme ensiksi mitä on garantoi-
tava". Ihmeekseni hän lisäsi: "Sanon Teille vallan
tuttavallisesti että me olemme antaneet Brockdorff-
Rantzaulle määräyksen ja hänen kauttaan lausuneet
Kremlille toivomuksen että Moskovasta käsin suhtaudut-
taisiin reunavaltioihin ystävällisesti". Tämä tieto
vahvistaa tervetulleella tavalla sen, minkä ministeri
Hackzell on kertonut Brockdorff=Rantzaun muuttuneesta
suhtautumisesta meihin ja Baltiaan. Toinen asia on,
onko Moskovan nonagressiointi ehkä osaksi Berlinistä
inspiroitu, luonnollisesti tarkoituksella riistää Eng-
lannilta ¹⁾initiatiivin Itämeren turvallisuussopimuspuu-
hissa. Ja tarkottaako, jos asia näin on, tämä odo-
tettavissa olevaa suurempaa kiintoa Saksan puolelta
Itämeren maissa? Tätä kysymystä koetan lähiaikoina
erikoisesti pitää silmällä. Se on luonnollisesti oleel-
lisessa yhteydessä laajemman kysymyksen kanssa, sen
näet, kuten jo sanoimme, onko tuleva sopimus pelkkä
Venäjän tyydyttämistoimenpide ja valtin hankkiminen
länttä vastaan vai merkitseekö se uutta orientoitu-
mista Saksan puolelta.

En luonnollisesti kysynyt Gaussilta sanaakaan
siitä mitä Auswärtiges Amt arvelee tällaisten nonagres-
siosopimusten suotavuudesta, mutta hän sanoi itsestään
että hänen mielestään idea on kannatettava, jos so-
pimukset saadaan mahtumaan Kansainliiton puitteisiin
ja jos ne voivat edesauttaa rauhan säilymistä. Hän

1) Ei ole veilla kiintoa todeta että yksin Puolan lähetystössä
täällä minulle lausuttiin peittelemättä sen käsityksen olevan
vallalla tšekäläisissä puolalaisissa piireissä että ministeri
Erichin tunnetun ehdotuksen takana oli Englanti !

piti Venäjän initiatiivia sikäli kiintoisana että Čičerin, joka aina on sanonut ei voivansa suostua mihinkään arbitrageen, koska muka maailmassa ei ole ainoatakaan puolueetonta tuomaria, näiden ehdotusten kautta on ottanut ensimmäisen askeleen arbitragea kohtaan. Kun ajattelen miten v. Schubert, kertoessaan ylempänä mainitsemani kohdan uudesta sopimuksesta, jossa Saksa kutsuu Kansainliittoa rauhaninstrumentiksi, minkä Venäjä ottaa ad notam, lisäsi: "das ist schon allerhand von seiten der Russen", niin ei voi olla ajattelematta sitäkin mahdollisuutta että Berlin tahallaan koettaa ajaa Kremlin sellaisiin tilanteisiin, jotka helpottavat sen vähittäistä siirtymistä Kansainliittoon, mikä luonnollisesti Saksalle, katsoen sen ilkeään välikäteen idän ja lännen välillä, olisi erinomaisen tervetullutta ja helpottaisi sen omaa asemaa. Tämä, sanon sen nimenomaan, on puoleltani pelkkä kombinatio.

Salasähkösanomassani N:o 63 ilmoitin, että Latvian hallitus täällä on kysellyt mille kannalle Saksan hallitus asettuu Moskovan ehdottamiin nonagressioehdotuksiin nähden. Sain tämän tiedon suoraan Auswärtiges Amtin asianomaiselta virkamieheltä. Vahvistuksen saa se seuraavasta. Latvian lähettiläs kysäsi minulta eräänä päivänä tiedäkö onko jokin balttilainen hallitus tehnyt yllämainitunlaisen démarchen. Kysymys tarkoitti ilmeisesti vain päästä selville siitä olisiko täällä Latvian kysely jo tiedossa, ja kysymys oli kieltämättä lyhytnäköinen, koska lähettilään olisi pitänyt huomata mihin asemaan hän kysymyksensä kautta joutui, jokaisen tietäessä että Tallinna Puolan vuoksi

tuskin sellaisen kysymyksen tekisi, vielä vähemmän Kovno, joka kuten tunnettua viime aikoina melkoisesti on isoloinut politiikkansa Saksasta Venäjän hyväksi.

Liettuan ja Moskovan neuvotteluista on täällä liikkunut eri huhuja, joita en voi kontrolloida. Koska Liettuan ulkoministeri näiden neuvottelujen vuoksi nyt näkyy kaatuneen, lienee kysymys joutunut uuteen käänteeseen, jota en täältä voi arvostella. Rajoitun pariin huomautukseen. Mielestäni Auswärtiges Amtissa on suhtauduttu kysymykseen rauhallisesti. Schubert kertoi äskettäin keskustelleensa Liettuan lähettilään kanssa, joka ei ollut antanut tietää neuvottelujen olevan niin pitkällä että myönteinen tulos olisi oven edessä. Ja hän lisäsi: "kun Sidzikauskas itse ei alkanut puhua Moskovan ja Kovnon neuvottelujen suhteesta Memeliin, niin en minäkään ottanut asiaa puheeksi". Sen sijaan sanoi Gauss: "Me olemme ker-
ran vapaaehtoisesti allekirjoittaneet Versaillesin ja luopuneet Elsassista; mikään mahti ei saa meitä vapaaehtoisesti allekirjoittamaan paperin, joka garanteeraa Memelin jäämisen toiselle valtiolle". Minun on turha huomauttaa mihin kestäättömään asemaan Liettua jää, jos se Moskovalta saa garantian Vilnalle ja Memelille. Se merkitsisi vastakohtaisuuden ikuistuttamista Puolaan ja Saksaan.

Venäläis-saksalaisista neuvotteluista huolimatta, jatkuvat keskustelut Kansainliiton ensi assembléen valmisteluista. Saksan hallituksella on siinä monta vaikeutta edessään, yleisössä kun ei tapaa pienintäkään innostusta näihin kysymyksiin. Genèveen onnettomuus alkaa vasta nyt vähitellen näkyä täydessä laajuudessaan. Itse asiassa katson lähikuukausien politiikkaa täältä kannalta hyvin synkästi. Mikään saksalainen hallitus ei voi ajatellakaan lähettää uutta valtuuskuntaa syyskuussa Genèveen, jollei sillä ole ehdottomasti takeita siitä, että Saksan otto Kansainliiton jäseneksi tulee olemaan puhtaasti muodollista laatua. Tällaisia takeita ei toki ole olemassa. Päinvastoin on jokaisessa maassa yleinen opiniooni niin fiksoitu vissiin kantaan että sen muuttaminen ei tule olemaan helppoa. Useat kolleegani, kuten Tanskan ja Ruotsin, ovat kanssani samaa mieltä että tilanne on erittäin vakava, ehkä vakavampi kuin herrat Wilhelmstrassessa uskovat. Kuvaavaa on että hallituksessa on ryhmä, etunenässä Luther¹⁾, joka haluaisi Englannille ja Ranskalle lähetettäväksi ultimatumin Kansainliiton neuvostoasiassa, vaatien lopullisia sitoumuksia. Tätä kantaa kuulema kannattaa Hindenburg. Sen sijaan toinen ryhmä, johdossa Stresemann, suosittelevat varovaisempaa menettelyä.

Ruotsin lähettäjä kertoi minulle saaneensa joku aika sitten hallitukseltaan tehtäväksi kysellä täällä, miten Kansainliiton neuvostokysymystä pohtimaan asetettavan komisionin perustamisen käy. Pelättiin näet Tukholmassa että suurvallat tai Locarnovallat liian omavaltaisesti, pieniä kansoja kysymättä, pyrkivät kysy-

¹⁾ Tulen toisessa yhteydessä käsittelemään niitä monia sisäpoliittisia vaikeuksia, jotka Lutherilla juuri nyt on voitettavanaan ja jotka jo olivat vähällä viedä hallituspulaan (ruhtinaitten korvausjuttu, uusi Aufwertungoffensiivi oikealta y.m.). Toiselta puolen on todettava että viime kuukausien kauppataase (maaliskuulla 280 milj.Rm.vientivoittoinen) todistaa talouselämän vähittäistä stabilisointia.

myksen järjestämään. Lähettiläs sanoi sekä Saksan hallituksen että tšekäläisten asianomaisten ambassadöörien olleen aivan neuvottomia. Eräässä neuvottelussa oli tultu siihen tulokseen että "ehkä pyhä henki jollekulle antaa ilmestyksen"! Lähettiläs sanoi saaneensa sen käsityksen että "piireissä" vallitsi suoranainen kevytmielisyys suhtautumisessa näihin vakaviin asioihin. Pari kuukautta sitten oli myös Englannin ambassadööri sanonut kertojalleni ehkä käyvän välttämättömäksi järjestää Euroopan politiikka Locarnovaltojen kesken !

Kun ylläoleva oli kirjoitettu saapuu tieto että Saksan hallitus on määrännyt Parisissa olevan suurlähettiläänsä edustamaan Saksaa Kansainliiton neuvostokomisioonissa. Luullaan että Gauss määrätään hänen avustajakseen.

Holma.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C5.

ASIA: _____

Ministeri Holman raportti no 153.

V Berlin

1/5 1926.

Suomen Lähetystö

Berlinissä, toukokuun 1 p:nä 1926.

Finlands Beskickning

N:o 1123/26

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
N:o 22/179 Sal. P. 26.		
6/5-26	U	UL
5.	CS.	

H e r r a M i n i s t e r i .

Kunnioittavimmin täten lähetän Teille, Herra
Ministeri, raporttini N:o 153, joka koskee
saksalais-venäläistä sopimusta.

Suvaitkaa, Herra Ministeri, ottaa vastaan
täydellisen kunnioitukseni vakuutus.

Herra Ulkoasiainministeri

E. N. S e t ä l ä,

Helsinki.

Suomen Berlinissä ja Wienissä olevan lähettildän

raportti N:o 153.

31. IV. 26.

Vieläkin saksalais-
venäläisestä sopimuksesta.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
P: 22/179 Sal. D. 1 26		
6/5 - 26	2	LII.
8.	Os.	

Sain toissapäivänä Auswärtiges Amtista ilmoituksen että ulkoasiainministeri Stresemann sind päivänä olisi tavattavissa olin pyytänyt audienssia jo 10 päivää sitten, mutta hän on miltei koko ajan ollut matkoilla -- ja noudatin luonnollisesti kehoitusta.

Totesimme ensiksi kauppasopimusneuvottelujen olevan käynnissä. Hän ei syventynyt tähän aineeseen, jonka yksityiskohtia hän luonnollisesti ei tunne.

Vein puheen samana aamuna lehdissä olleisiin uutisiin Suomen ulkopoliitikasta. Olin samana päivänä, ennenkuin sain kehotuksen tulla ulkoasiainministerin puhelille, sähköttänyt asiasta kotia seuraavan sähkösanoman (N:o 75): "Kreuzzeitung kertoi eilen Hackzell ilmoittanut Kremlille kielteisen vastauksemme nonagr. ehdotukseen. Voss tänään taas tekee Tschaksten matkast johtopäätöksen Suomi lähestymässä Baltiaa. Kiitollinen informatioista missä asteessa non agr. kysym. juuri nyt on." Tähän sähkösanomaan luonnollisesti en ennen käyntiäni ulko-

asiainministerin puheilla ollut ehtinyt saada vastausta, joten keskustelussa pysyttelin ylimalkaisissa lauseparsissa, avista-
en kuitenkin jotenkin Ulkoasiainministeriön vastauksen, joka
saapui tänään (N:o b-55), olevan sensisältöisen kuin se oli.
Sanoin meidän luonnollisesti ei lykkäävän luotamme ainoatakaan
ehdotusta rauhan varmentamiseksi meidän kolkallamme, jos vain
ehdotus luo todellisen pohjan neuvottelulle ja jos se on sopu-
soinnussa Kansainliiton paktin kanssa. Sanoin myös Latvian
valtionpäämiehen matkan Suomeen ei suinkaan merkitsevän kään-
nettä Suomen ulkopolitiikassa, sillä matkaa on jo suunniteltu
paljoa ^{en}ennekuin saksalais-venäläistä ^{hse}sopimusta mitään tiedet-
tiin; y.m.

Stumennen mainitsen että senjälkeenkin on näkynyt leh-
dissä uutisia sekä Suomen hallituksen muka lopullisesta kiel-
täytymisestä jatkaa neuvotteluja Moskovan kanssa (Kreuzzeitung,
Kölnische Zeitung ja Neue Freie Presse) että myös Tschaksten
matkan merkityksestä Suomen politiikkaan (Vossische Zeitung).
Koska jo pääasiassa olen sanonut sanottavamme Stresemannille
en katso olevan syytä tehdä Ulkoasiainministeriön sähkösano-
massa edellytettyä demenciaa erikoisen demarchen muodossa vaan
teen sen sopivan tilaisuuden sattuessa, mikä varmaankin lähi-
päivinä tapahtuu.

Stresemann vei itse hyvin pian keskustelun päivän suu-
reen kysymykseen: saksalais-venäläiseen sopimukseen. Se minkä
hän siitä sanoi ei sisällä oleellisesti uutta yli sen minkä

hän on sanonut ~~Hearst~~lehdistön edustajille (ort. liittettä), mutta hänen sanoissaan oli monta pikku piirrettä jotka ansaitsevat tulla kerrotuiksi.

Siteeraan Stresemannin sanat hänen omina sanoinaan, niinkuin ne heti kotia tultuani pantu paperille.

"En käsittä miksi ulkomainen kritiikki erikoisesti kohdistuu sopimuksen 1 §:ään, jossa vain todetaan että Moskova ja Berlin poliittisesti edelleenkin tulevat säilyttämään ystävyyssuhteensa. Tässä ei ole mikään novum vaan jo olemassaolevan suhteen jatkuvaisuuden toteaminen. Ymmärtäisin paremmin jos kritiikki kohdistuisi 2 §:n neutraliteettiklauseliin. (Sillä välin on yhä kärjistynyt kritiikki kyllä käynyt tähänkin kohtaan.) -- Olen juuri saanut Parisista hieman kummallisen tiedon (otaksuttavasti on tieto Saksan ambassadööriltä Parisissa), että Parisin "pitreissä" olisi toivottu meidän odottavan kunnes Ranskakin solmisi Venäjän kanssa samantapaisen sopimuksen. Tähän voin vain huomauttaa, ettemme voineet ruveta odottelemaan sitä epämääräistä hetkeä, jolloin Moskova ja Paris ovat saaneet erimielisyytensä tsaarinakuisista veloista sovitetuksi. (Muuten kertoo Vossische tänään Moskovan todella venäläis-ranskalaisten neuvottelujen aikana tehneen Quay d'Orsay'lle ehdotuksen samanlaisen sopimuksen solmimiseksi kuin on uusi saksalais-venäläinen sopimus.) -- Minun varma käsitykseni on se, että Moskova sekä taloudellisista että poliittisista syistä haluaa ulos nykyisestä isoloinnistaan. Tätä pyr-

kimystä meidän ei tule estää, päinvastoin: kuta enemmän saamme Moskovan vedettyä Eurooppaan, sitä pienemmäksi käy sieltä uhkaavien odottamattomuuksien ja eruptioontmahdollisuuksien vaara. Minä painostan erikoisesti (vrt. edell. rap.) että Cicerin nootissaan "nimmt Akt" oman noottini siitäkkin kohdasta, jossa kutsun Kansainliittoa rauhaninstrumentiksi. Ja luulen että Cicerin syksyllä olisi ollut valmis menemään Lontooseen jos häntä sinne olisi huolittu. Moskovassa aletaan huomata että ilman kapitalistista maailmaa se ei tule toimeen. Minä en tunne bolshevismän nykyistä henkeä sen eri nyansseissa niin tarkkaan enkä sitä kysykään; minä näen vain sen että Moskova poliittisesti pyrkii Eurooppaan ja olen tahtonut edesauttaa sillan rakentamista sen ja Euroopan välillä, koska katson että ainoastaan tämä tie vie Euroopan lopulliseen rauhoittumiseen."

"Sopimus ei merkitse siis, että me tulemme pois Genèvestä vaan että Venäjä tulee lähemmäksi Genèveä. Meille se merkitsee Venäjä plus Locarno. Emme hetkeäkään ole ajatelleet toisesta tai toisesta luopumista. Meidän maantieteellinen ja taloudellinen asemaamme jo pakottaa meidät tällaiseen politiikkaan. Otaksun muuten, että sopimus tulee Eduskuntaan, joskaan tämä juridisesti ehkä ei ole välttämätöntä. Mutta ensiksikin katson tämän suotavaksi senvuoksi että muuten voisi syntyä käsitys tämän sopimuksen olevan vähemmänarvoisen kuin oli Rapallo ja toiseksi koska kerrankin haluaisin nähdä yksimielisen kamarin!^{*)} On ollut huvittavaa nähdä miten kommunistit ovat rai-

^{*)} Kerrotaan että Stresemann ulkoastain valtokunnassa, kun kaikki puolueet olivat ilmaisseet suostumuksensa, oli siteerannut tutut sanat: "mir graut vor dem Neid der Götter"!

voissaan: sopimus vie heiltä kaikki iskusanat. (Luulen muuten että sosialidemokraatit osaksi juuri tästä syystä saatiin mukaan sopimuksen puolelle, koska he ymmärtävät sen heikkou-^{entä-}vän vaarallisimman kilpailijansa, kommunistisen puolueen, viime aikoina kasvanutta valtaa.)"

"En pidä muuten mahdottomana, että monopolisysteemi ehkä on Venäjän ulkokaupan luontevin muoto."

Sopimuksen syntyhistorian kannalta ansaitsee kiinnittää huomiota seuraaviin Stresemannin sanoihin:

"Moskovaalaisten kanssa on vaikeata neuvotella. Siellä vallitsee byrokratia, joka on melkein yhtä suuri kuin meikäläinen (!) Pienestä sanasta neuvotellaan viikkoja. Siten kävi m.m. erään ehdotuksen jonka tein venäläisille joulukuun lopulla." Tämä viittaa siihen, minkä myös konstatoi Sv. Dbl. tämän kuun 28 päivältä, että näet Stresemannin suhtautumisessa Cicerinin jatkuviin painostuksiin joulukuun lopulla ensi kertaa oli havaittavissa positiivisempi asenne, vaikka lopulliset neuvottelut sopimuksesta lykkäytyivät aikaan ennen ja jälkeen Genèven ylimääräisen assembléen.

Tapasin samanpäivänä Itävallan lähettillään jonka kanssa myös pitkään keskustelin sopimuksesta. Oli mielenkiintoista todeta, että hänkin piti sopimuksen hetked onnettomana ja että hän ei katsonut tekstin sanamuotoa pääasiaksi vaan sen seikan että yleensä sopimus on syntynyt. "Pieninkin sattuma voi tehdä

että sellainen instrumentti saa aivan toisen merkityksen kuin alkuaan tarkoitettu. Ajan pitkään on vaikea balansoida kahdella tuolilla."

On kieltämätöntä että se yhä kiihtyvä kritiikki, joka länsivaltain lehdistössä on seurannut ensi päivien tyyntä suhtautumista sopimukseen, ^{*)} on alkanut täällä vähitellen hermostuttaa. Ensi päivien olympinen rauha ja subereeninen tapa muutamin fraasein selviytyä koko jutusta alkaa väistyä ja Wilhelmstrasselle alkaa selviää että sopimuksen seuraukset tulevat olemaan paljon kauemmas kantavia kuin ensiksi luultiin. Doumerguen tuleva ostentatiivinen matka Lontooseen Englannin kuninkaan vieraaksi, Barthoun matka Roomaan, uhkaukset yhteisestä démarchesta täällä ent. ententen puolelta, vaara että Saksaa ei haluta Kansainliittoon y.m. ovat selviä todistuksia siitä miten sopimus tulee vaikuttamaan Euroopan politiikkaan.

On ilmeistä että Berliner Tageblattin tämäänpäiväinen pääkirjoitus jo todistaa uusia signaaleja. Tosin hyvin varovaisessa muodossa koetetaan sordnoida sopimuksen innokkaimpia kommentaattoreita ja koko kirjoituksen tarkoitus näkyy olevan heikentää sitä Saksalle epämieluisista vaikutusta, minkä Parisissa

*)

En voi olla mainitsematta kuulleeni että yhtenä syynä Englannin rauhalliseen suhtautumiseen sopimukseen olisi se seikka että Englanti toivoo pian aikaansaavansa Turkin kanssa ystävyys sopimuksen (samaa suuntaan kuin v. 1878). Kun Turkkiin ei ole Kansainliiton jäsen, olisi sellaisen sopimuksen mutatis mutandis verrattavissa nyt solmittuun saksalais-venäläiseen.

ja Lontoossa on tehnyt Litvinoffin sopimuksesta antama selitys. Myös Vorwärts näyttää tänään pienessä varovaisessa toimituksen kirjoituksessa hämmästynttä naamaa. Olin tuskin ehtinyt tehdä nämät havainnot kun luokseni saapui Ruotsin lähettiläs, kuten hän sanoi, "för att höra om icke ministern har samma uppfattning som jag, att här idag råder en viss dagen-efter-stämning".

Kävin toissapäivänä Latvian lähettilään luona keskustelemassa sopimuksen luomasta tilanteesta mutta en voi sanoa kuulleeni mitään joka antaisi lisävalaistusta. Mielestäni hän katseli sopimuksen merkitystä Itä-Euroopan politiikkaan ehkä hieman liian optimistisesti.

Myöhemmin. 1.V.26.

Tänään kirjoittaa Vossischen päätoimittaja Bernhard lehdessään pitkän artikkelin, joka aivan kuin eilinen Berliner Tageblattin kirjoitus jättää lukijalle mahdollisuuden lukea rivien välistä miten Parisin ja Lontoon reaktio alkaa huolestuttaa vasemmistopuolueita. Bernhard lähtee Doumerguen suunnitellusta matkasta Lontooseen, käy suoraan niiden lehtien kimppuun jotka kommentaareissaan ovat heittäytyneet uuden sopimuksen luoman mielialan valtaan, valittelee sopimuksen syntyhetken valintaa ja myöntää sopimuksen Venäjälle olevan pelkän poliittisen instrumentin lännessä. Kreuzzeitung taas

huomauttaa siitä miten sopimus on Venäjälle paljoka edullisempi kuin Saksalle. Ja itse Stresemann, joka nähtävästi viimeinkin on huomannut, että hänen sanomalehti-byronsa aivan ~~puhtas-~~teellisesti on hoitanut lehdistöä siihen nähden mitä sen olisi tullut kirjoittaa, on tänään antanut Tageblattille (kuten myös Wolffin byrolle) haastattelun joka on luonteeltaan apologeettinen täysin. (Illalla hän tulee puhumaan sopimuksesta myös Berliinin radiossa.)

Koska en ollut pitempään aikaan tavannut Ranskan tšekäläistä ambassadööriä, pyysin tänään audienssia. Istuin koko kauan hänen luonansa ja puhe siirtyi pian sopimukseen.^{†)} Olin odottanut että de Margerie joka aina on pyrkinyt selittämään ranskalais-saksalaiset suhteet paraimpaan päin, koettaisi bagatellisoida sopimuksen merkitystä. Tätä hän ei kuitenkaan tehnyt vaan päinvastoin hän heti ensiksi sanoi: "En sitä kiellä, olen siitä hyvin huolestunut (troublé). Stresemann on minua koettanut rauhoittaa ja vakuuttanut että sopimuksella ei ole muuta tarkoitusta kuin minkä hän julkisestikin on sanonut sillä olevan, nim. sillan luomisen lännen ja idän väliin, j.n.e. Mutta sopimuksen syntyhetki ynnä muut psykologiset näkökohdat eivät anna minulle rauhaa."

†) Hän kyseli myös kauppaneuvottelujamme ja annoin hänelle lyhyen asiallisen esityksen siitä miksi me pyrimme sopimukseen, erikoisesti alleviivaten ei-suosituimmuuden prohibitiivisuutta erälle maataloustuotteillemme.

Yleensäkin on tulkittavissa diplomaattipiireissä se käsitys vallalla että saksalaiset nyt kuten Rapallossakin ovat valinneet mahdollisimman soptimattoman ja itselleen epäedullisen hetken sopimuksen solmittiseksi, että sopimus Moskovalle on pelkkä poliittinen ase kun sillä sitävastoin Saksalle ensi kädessä on taloudellinen merkitys, että sopimukselle ei olisi tarvinnut antaa tällaista tamtam-säestystä ja että lehtien kommentaarit ovat heikentäneet Saksan diplomaattista asemaa.

Palaan vielä toiste sopimuksen eräisiin yksityiskohtiin ja sen mahdolliseen merkitykseen Itämeren kysymyksiin.

Stresemannin odotushuoneessa tapasin Liettuan lähettlään. Täydellisyyden vuoksi mainitsen minkä hän minulle sanoi liettualais-venäläisistä neuvotteluista: "On totta, että ne olivat kehittyneet melko pitkälle; mutta ulkoministerin äskettäinen ero tulee kyllä hidastuttamaan niiden jatkumista."

Holm.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: Cö.

ASIA: _____

Ministeri Salmen raportti no 154.

Berlin

5/5 1926.

Suomen Lähetystö
Finlands. Beskickning

N:o 1152/26

Berlinissä, toukokuun 5 p:nä 1926.

Ulk. Min. Kirjasto		
N:o	23/179	Sal. 26
*/5-26	2	L.
5.	CS.	

H e r r a M i n i s t e r i .

Kunnioittavimmin täten lähetään Teille, Herra
Ministeri, raporttini N:o 154, joka koskee
saksalais-venäläistä sopimusta.

Suvaitkaa, Herra Ministeri, ottaa vastaan täy-
dellisen kunnioitukseni vakuutus.

Holma.

Herra Ulkoasiainministeri

E. N. S e t ä l ä ,

Helinki.

ULKOASIA.		
N:o 25/179 Sal.		26.
8/5-26		
5	Es	

Suomen Berlinissä ja Wienissä olevan lähettilään

raportti N:o 154.

4. 5. 26.

Vieläkin saksalais-
venäläisestä sopimuksesta.

Koska en ollut tavannut Venäjän-osaston johtajaa Auswärtiges Amtissa Wallrothia sopimuksen allekirjoittamisen jälkeen, kävin eilen hänen luonaan, samalla ilmoittaakseni milloin kauppaneuvottelijamme ovat osapuilleen uudelleen tänne odotettavissa.

Keskustelumme siirtyi pian vastasolmittuun saksalais-venäläiseen sopimukseen. Sain selvästi sen vaikutelman tästä keskustelusta, että Wallroth, joka, jos kohta hän innokkaasti ajaa saksalais-venäläisiä kauppasuhteita, ^{tietäkseni} ei/koskaan ole ollut saksalais-venäläisen poliittisen lähentelyn/ystävällisen, ^{erikoinen} olti sopimuksen aiheuttamasta uudesta tilanteesta huomattavasti hämillään eikä mielellään halunnut siitä puhua. Sängen ylimalkaisin sanoin hän koetti osoittaa sopimuksen vaarattomuuden, m.m. sanoen luulevansa että Ranskassa yleinen mieliteki pian tulee rauhoittumaan kuten viralliset piirit jo ovat rauhoittuneet, y.m. fraaseja. Hänen väitteensä, että itse sopimuksen sanamuoto on aivan vaaraton -- joka jossakin määrin tavallaan on vastakohdassa siihen minkä hän juuri si-

tä ennen oli sanonut tekstin pitkäaikaisesta ja monivaiheisesta hiomisesta ja jokaisen sanan punninnasta! -- en voinut olla huomauttamatta, että ulkoasiainministeri Stresemann päivää ennen apologeettisessa radiopuheessaan ^{*)} sopimuksen sisälllyksestä ja merkityksestä aivan päinvastoin oli sanonut sopimuksen sanamuodon ei olevan pääasian. Wallroth joutui ilmeisesti hämilleen ja jäi vastausta vaille.

Oli mielenkiintoista kuulla Wallrothin suusta, että sopimusta ei ole valmisteltu varsinaisesti Venäjän osastolla, vaan juriidisella osastolla, saman miehen kädessä (Gaus), joka Auswärtiges Amtissa on vastuussa Locarnon sopimuksen juriidisesta osasta.

Omasta puolestani haluaisin siihen mitä Wallroth kertoi huomauttaa, että sopimuksen merkitys ja kantavuus, oli se Saksan puolelta tarkoitettu kuinka paljon tahansa rauhainstrumentiksi, ei tule riippumaan ainoastaan Saksasta, vaan ehkä vielä enemmän toisesta sopimuspuolesta, ja unter Umständen ehkä kaikkein entten niistä vieraista valloista, jotka katsovat sopimuksen loukkaavan heidän omia intressejään ja jotka senvuoksi voivat ryhtyä vastatoimenpiteisiin, joihin nähden Saksalla luonnollisesti ei ole määräämisvaltaa. Poliitikassa ei saa liioin vähäksyä odottamattomien tilapäisyyksien lakia, jonka edessä usein paraskin valtiomiestaito on aseeton. Ei ole kiellettävissä, että Itämeren

^{*)} Josta selvitys tämähpäivödisessä postissa lähetetään Ulkoasiainministeriölle.

Ja meidän kysymyksiin nähden sopimus merkitsee itäisen naapurimme poliittista vahvistumista, jota Saksa varmaankaan ei näe vastenmielisesti; -- jätön juristien harkittavaksi missä määrin sopimus on Kansainliiton hengen mukainen.

Kun huomasi että Wallroth ei mielellään syventynyt sopimukseen siirryin muihin kysymyksiin. Liettuasta puhuttaessa Wallroth ei voinut olla huomauttamatta -- ja tämä huomautus ei ole mielenkiintoa vaille -- että "tokkopa Moskova menisi garantoimaan saksalaisen Memelalueen jäädystä Liettualle". Sain aivan selvästi sen käsityksen, että Wallroth tarkoitti olevan luonnotonta jos Moskova sen garantoisi nyt, kerran solmittuaan tunnetun sopimuksen Saksan kanssa. Omasta puolestani lisään että jo tässä saattaa huomata sopimuksen ensimmäisen poliittisen vaikutuksen.

Koskettelin myös omaa politiikkaamme kertoen Ulkoasiainministeriön antamien ohjeiden mukaisesti kantamme nonagressioon y.m. Joskin Wallroth näkyi olevan selvillä siitä mitä meikäläiset lehdet ovat kirjoittaneet (esim. dementiamme uutisen johdosta joka koski ministeri Hackzellin muka Moskovalle jättämää kielteistä vastausta), sain sen käsityksen että ministeri Piipin matka Helsinkiin ja Latvian valtionpäämiehen suunnittelema matka Suomeen ei aina-

kaan vielä täällä ole herättänyt huomiota. Päinvastoin Wallroth nimenomaan sanoi että "onhan luonnollista että neuvottelette naapurienne kanssa Moskovan ehdotuksista". Oliko Wallroth tietoinen esim. Uuden Suomen arvostelevasta pääkirjoituksesta 31/4 ei käynyt ilmi keskustelusta, joskaan en voi kieltää että hänen esiintymisessään oli eräänlainen reservi, joka kuten^{jo}/alussa sanoin myös saattoi aiheutua siitä että hän oli hämillään vasta solmitusta sopimuksesta.

Puhuimme myös saksalais-venäläisistä kauppasuhteista. Kysyin onko Kölnische Zeitungin käsitys oikea, nim. että se seikka että Kellogg on Harrimanilta kieltänyt osaroton saksalaiseen konserniin jonka tarkoitus oli rahoittaa tunnettu 300 milj. Rmk:n tavaraluotto Venäjälle, käsitettävä mainitun lehden mukaan uudeksi ankarammaksi negatioksi Washingtonin puolelta Moskovaan nähden. Wallroth ei ollut kuullut tällaista selittelyä eikä pitänyt lehden arvelua oikeana, koska oli luonnollista että Washington ei sallisi Harrimanin ottaa osaa rahoitukseen, jonka etuus tulisi parhaasta päästä Saksan^{hjo} osaksi. Harriman olisi näet ollut valmis garantoimaan sen osan mainittua lainaa pankkikonsernille, jota Saksan ja osavaltioiden hallitukset eivät takaa, s.o. 40 % koko lainasta. Wallroth puolestaan ei katsonut tämän merkitsevän mitään uutta Venäjä-asennetta Washingtonin puolelta. -- Muuten neuvotellaan edelleen maini-

tusta tavaraluotosta. Samassa määrässä kuin Saksan diskontto alenee kasvaa myös mahdollisuus päästä tulokseen, koska näet toiselta puolen saksalaiset vaativat 2 % yli virallisen diskonton ja $1 \frac{3}{4}$ provistioonin ja toiselta puolen Moskova ei halua maksaa missään tapauksessa yli 10 %.

Taloudellisista suhteista Saksan ja Venäjän välillä puhuttaessa ansaitsee mainintaa tämänpäiväinen Kreuzzeitungin/kirjoitus "Der Berliner Vertrag und die russische Wirtschaftslage". Sen tekijä on meilläkin tunnettu C. von Kügelgen. On merkille pantavaa että kirjoituksessa selvin numeroin ja vakavin sanoin varoitetaan suurta yleisöä liiallisesta optimismista Venäjän Saksalle tarjoomiin taloudellisiin mahdollisuuksiin nähden sopimuksen solmimisen jälkeenkin. Kirjoitus on sitä mielenkiintoisempi koska tämä lehti aina on edustanut erikoista Moskovan-ystävyyttä. Se liittyy näin ollen niihin "kohmelo"-kirjoituksiin joista viime raportissani puhuin. Oheenliittän sen.

Holma.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C5.

ASIA: _____

Ministeri Holman raportti no 155.

Berlin

14/5 1926.

Suomen Lähetyk
Finlands Beskickning

N:o 1225/26.

Berlinissä, toukokuun 14 p:nä 1926.

ULKOASIAINMINISTERIO		
No 27/179 Sal. D. 13 26.		
17/5-26	to	Liit.
RUUSKA	OSASTO	ASIA
5.	CS.	

H e r r a M i n i s t e r i .

Kunnioittavimmin täten lähetän Teille,
Herra Ministeri, raporttini N:o 155, joka koskee
Saksan uutta hallituspulaa.

Suvaitkaa, Herra Ministeri, ottaa vastaan
täydellisen kunnioitukseni vakuutus.

A. Holma.

Herra Ulkoasiainministeri
E. N. S e t ä l ä,
Helsinki.

Suomen Berlinissä ja Wienissä olevan lähettilään

raportti N:o 155.

13. 5. 1926.

Saksan uusi
hallituspula.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 24/179 Sal. D. 1926		
17/5-26	To	Liit.
OTTEMA	OSASTO	ASIA
5.	Es.	

Siitä saakka kun syksyllä kansalliset Locarnon vuoksi kutsuivat Lutherin hallituksesta omat miehensä pois ja Luther pitkälistien neuvottelujen jälkeen lopultakin tammi-kuussa oli saanut kokoon uuden, n.k. pienen koalition pohjalle rakennetun toisen hallituksensa (jonka takana siis olivat kansanpuolue, centrum, demokraatit, Baijerin kansanpuolue ja teollisuuspuolue, mutta eivät kansalliset eivätkä sosialidemokraatit), on Lutherin aikaisempi voima ja energia hiljakselleen ollut laskemassa. Tämä ilmiö saanee luonnollisimman selityksensä siitä, että Luther pohjimmaltaan lukeutuu oikeistoon, joskin maltilliseen, ja että hän sen jälkeen kun kansalliset hänet jättivät on tuntenut itsensä turvattomaksi, varsinkin kun hän uuden hallituskautensa aikana on ollut pakotettu läheisesti ottamaan huomioon sosialistien kannan, he kun kahdesti sekä ennen että jälkeen joulun, kannattamalla hänen Locarno-politiikkaansa, hänet pelastivat kaatumasta.

Mainiossa puheessaan toissapäivänä Lutheria vastaan lippuridassa, josta kohta alempana, sosialisti Breitscheid

sattuvasti sanoi hänestä: "Man kann nicht ewig von abgelehnten Misstrauensvoten leben". Liikanimi cunctator, jonka hän jo ensimmäisen hallituksensa aikana sai, onkin tavallaan osottanut oikeaksi. Häneltä on viime kuukausina puuttunut aloitekykyä ja hän on liiaksi luottanut tapausten automaattiseen kehitykseen. Räikeimmän on tämä aloitteen puute tullut näkyviin ruhtinatten omaisuutta koskevassa kysymyksessä, joka nyt on ajautunut sellaiseen umpikujaan, ettei kukaan voi ennustaa miten kesäkuussa tapahtuva kansanäänestys tulee ratkeamaan. Tällä hetkellä, senjälkeen kun Reichstagen lakivaliokunta hylkäsi kaikki tehdyt välitysehdotukset, seisovat nädet vastakkain molemmat äärimmäiset ehdotukset, s.o. ruhtinatten omat vaatimukset sekä sosialistien ja kommunistien yhteinen ehdotus mainittujen omaisuuksien poikkeuksettomasta takavarikoimisesta. Jollei hallitus ensi tilassa saa käsistään kompromissiehdotusta, jonka ympärille kaikki keskustapuolueet, kansanpuoluetta myöden, voivat ryhmittyyä, niin toisen tai toisen mainituista äärimmäisyysehdotuksista täytyy tulla hyväksytyksi, mikä, yhdentekevää kumpi voittaa, tulee viemään maan uusiin kiivaisiin sisäisiin taisteluihin.

Voi sanoa että Luther ulkopolitiikassaan on koettanut turvautua vasemmistoon, sisäpolitiikassaan taasen oikeistoon. Genèveen onneton tulos oli näin ollen hänelle tältäkin kannalta suuri pettymys. Hän oli toivonut voivansa, senjälkeen kun Saksa olisi Kansainliiton jäsen, vähitellen vapautua sosialistien holhouksesta ja riippuvaisuudestaan heistä ja hil-

jakselleen taas voitansa lähennellä kansallista, joiden kanssa hän teki ensimmäisen starttinsa. Genève'n kautta Saksan tulo Kansainliittoon lykkäytyi ja siis myös Luther tuli pakotetuksi jatkamaan balanssipolitiikkaansa oikeiston ja vasemmiston välillä syksyyn saakka. Tästä linjasta hän oikeastaan luopui jo silloin kun hän teki venäläisen sopimuksensa, joka kuten jo ennen olen esittänyt etupäässä oli oikeiston toivomusten mukainen ja oikeiston jo kauan vaatima ulkopoliittinen varotus lännelle.

Kuta kauemmin Luther on istunut kanslerina, sitä selvemmäksi on käynyt että hän, huolimatta suurista ansioistaan Ruhrin jälkeisen kaaoksen selvittämiseksi, ei omaa suuren poliitikon lahjoja. On sanottu että hän kanslerinakin on osoittanut olevansa "Saksan paraita pormestareita" (hän oli ennen Essenin ylipormestari). Häneltä puuttuu parlamentaarisen politiikan syvämpi ymmärrys ja sen hienonhienojen säikeiden tuntemus. (Vrt. mitä Stresemann hänestä sanoi minulle joulukuussa, raportti N:o 144.) Hän on kylmä, jopa kyynillinen persoona (mikä esim. tuli ilmi hänen puhuessaan Ebertin haudalla), rationalisti, jolle kansanpsykeen imponderabilia jäävät vieraksi. Tätä täytyy valittaa, sillä hänen harvinaisen laajat tietonsa, energiansa ja henkilökohtainen ehdoton Anständigkeit tekisivät hänestä, jollei häneltä yllämainitut ominaisuudet puuttuisi^{vat}, suuren valtiomiehen.

Lutherin kykenemättömyys arvostella kansassa vallitsevia mielialoja tuli paraiten ilmi siinä, että hän kesken ny-

kyistä hermostunutta poliittista tilannetta heitti esille onnettoman lippuriidan. Yhdentekevää kuka tämän alotteen varsinainen keksijä on -- siitä alempana -- Luther on siitä edesvastuussa. Ja antamalla alotteelle presidentin asetuksen muodon veti hän turhanpäiten presidentin henkilön etualalle ja loukkasi parlamenttia, jonka jäsenille asetukset tulivat täydellisenä yllätyksenä. Ulkomaihin nähden lippuasetus antoi uutta vauhtia huhuille Saksan sisäisten olojen kehityksestä oikealle, jotka huhut Hindenburgin vaalista saakka, eikä vallan ilman syytä, itsepintaisesti jatkuvat. Saksalaisvenäläisen sopimuksen ulkomailta herättämä mielipaha ei liioin tästä asetuksesta vähene.

Uusi asetushan sisältää sen, että niissä Saksan lähetystöissä ja konsulaateissa, jotka sijaitsevat ulkopuolella Euroopan tai eurooppalaisissa satamakaupungeissa, tulee liiputtaa paitsi valtakunnan lipulla (musta-puna-kulta) myös kauppalipulla, joka on muuten vanhan musta-valko-puna-lipun näköinen paitsi että sen vasemmassa yläkulmassa on valtakunnan uusi lippu pienoiskoossa (n.k. Gösch). Tätä itsessään merkittävää ajatusta puolustetaan sillä että ulkomailta asuvat saksalaiset, jotka entimmäkseen ovat vanhoillisia, siten koetetaan saattaa lähemmäksi virallista edustusta. Puolustus on naurettava, sillä auslandsdeutscheja asuu myös ei-satamakaupungeissa, joissa lähetystö tai konsulaatti ei ole oikeutettu liiputtamaan muulla kuin valtakunnan uudella lipulla musta-puna-kulta! Siis Wienissä liiputetaan toisin

kuin Helsingissä, Madridissa toisin kuin Riassa! Ja minkä vaikutuksen tekee ulkomaalaisiin kaksois-liputus: luonnollisesti sen että ulkomaat saavat kouraantuntuvan todistuksen Saksan sisäisestä rikkinäisyydestä. Muodollisesti tuskin voi asetuksen laillisuutta kieltää, mutta se sotti ilmeisesti perustuslain henkeä vastaan. On paljon tasavaltalaisia, jotka paheksuvat että Weimarissa värit muutettiin, mutta he sanovat kaikki yhteen ääneen nyt, että kun kerta uusi lippu on määrätty tasavallan virallisiksi väreiksi ja se on muodostunut tasavaltalaisen mielenlaadun näkyväksi ilmaisuksi ja sen edestä 7 vuotta taisteltu, siitä on pidettävä kiinni ainakin kunnes joku uusi kaikkia tyydyttävä ratkaisu on löydetty.

Oma käsitykseni on se, että Lutherin tarkoitus on ollut mennä lippukysymyksessä pitemmälle; uusi asetukset oli olevalle etapille lopullisen ratkaisun tiellä. Siihen viittaa myös Hindenburgin avoin kirje Lutherille, jolla Hindenburg koetti pelastaa kanslerinsa. Kirjeessä nämä puhutaan suoraan lopullisesta ratkaisusta, joka voisi tyydyttää kaikkia puolueita. Joka tapauksessa oli lippukysymyksen esille ottaminen myönnytys oikeistolle, jonka täytyi herättää tasavaltalaisissa vastustuksen myrskyn. Sen se tekikin. Sekä sisä- että ulkopoliittisesti oli siis kysymyksen virittäminen nyt juuri käsittämättömän lyhytnäköisyyden todistus.

Tilannetta vaikeutti se, että demokraattien ja centrumin edustajat hallituksessa, varsinkin sisäministeri Külz

ja oikeusministeri, ent. kansleri Marx, olivat Lutherin puolella, vaikka heidän puolue ryhmänsä kuten oli odotettavissa heti asettuivat asetusta vastaan. Siten Lutherilla ei ollut takanaan edes kaikkia hallituspuolueita. Olen kuullut monen oikeistoedustajankin olevan tyytymättömän Lutherin alotteeseen, ja aivan yleinen on se mielipide, että hetki oli erinomaisen sopimattomasti valittu todistaen Lutherin poliittisen vastustajan puutetta.

Sosialistien Reichstagissa tekemä epäluottamusehdotus antoi aihetta kahden päivän pitkiin ja kiivaisiin istuntoihin (toissapäivänä ja eilen). Luultiin jo että kansalliset äänestisivät Lutherin puolesta ja että demokraatitkin ottaisivat pois edustajansa hallituksesta, jolloin pulasta tällä kertaa olisi päästy pienellä rekonstruoinnilla. Joskohta centrum, joka periaatteessa on asetusta vastaan, ilmoitti tyytyvänsä siihen että asetuksen voimaannapano lykättäisiin siksi kunnes lippukysymys kokonaisuudessaan lopullisesti ratkaistaan (jolloin siis sen merkitys olisi ollut nollan arvoinen!), mihin Luther jo ilmoitti peräytyvänsä, ja johon demokraatitkin olisivat suostuneet, kävi kuitenkin eilisessä äänestyksessä niin että 176 äänellä 146 vastaan sosialistien ehdottama epäluottamuslause hyväksyttiin. Kansalliset näet pidättyivät äänestyksestä, koska eivät hyväksy Lutherin Locarnopolitiikkaa, ja demokraatit taas äänestivät häntä vastaan kun Luther, toivoen kansallisten sittenkin häntä äänestävän, peruutti jo antamansa lupauksen voimaannapano aikaan nähden. ^{*)}

^{*)} Tai oikeammin: hän muutti sen siten että sanoi asetuksen teknillisen (!) toteuttamisen (lippujen hankinnan, ilmoituksen antamisen kaikille konsulaatille [sic!] y.m.) olevan joka tapauksessa 2-3 kk. aikaa, ilmoitus joka naurettavuudessa hakee vertaa.

Ilmeisesti kuitenkin Lutherin kaasi hänen toissapäivänä Reichstagissa pitämänsä kurjan kurja puolustuspuhe, jonka jokainen lause vaikutti kuin naula hänen poliittiseen arkuunsa. Ainakin diplomaattitietossa oli yleinen käsitys se että Lutherin poliittinen tie ainakin pitkiksi ajoiksi, ehkäpä ainiaaksi, sen puheen kautta nousi pystyyn. Reichstagin jäsenet olivat suorastaan häpetyssään ja illalla Baijerin lähettilään suuressa parlamentaarisessa Bierabendissa en tavannut ketään joka olisi puhetta puolustanut. Luther nädet osotti puheessaan että hän ei lainkaan käsittänyt mistä oli kysymys. Hän koetti järkisyillä ylipuhutella vasemiston asiassa, jossa yksinomaan sentimenteillä on sananvaltaa. Ei voi maulla sanalla kuvata puheensa vaikutusta kuin että hänet "naurettiin ulos".

Millainen hallitus on nyt odotettavissa?

Tuntien hallituspulien sitkeyden täällä on syytä olettaa, että nykyinen hallitus jää ilman Lutheria, jolloin joku fakkiministereistä ottaa kanslerintömetkin, ainakin toistaiseksi, hoidettavakseen. Pelätään näet että yksikin uusi mies hallituksessa, jolla on niin helppo parlamentaarinen kannatus, voisi häiritä sen tasapainoa. Että sosialistit astuisivat hallitukseen, ei ainakaan tänään tunnu luultavalta. Tulevina kansleritehdokkaina puhutaan Duisburgin pormestarista Jarresista, joka Marxin hallituksessa oli sisä-

ministerinä ja joka oli oikeiston ensimmäinen presidenttiehdokas ennenkuin Hindenburgin ehdokkuus keksittiin, sotaministeri Gessleristä ja Stresemannista. Viimemainitun osa lippuriidassa ansaitsee erikoista huomiota.

Ehdotus lippuasetukseksi lähti luonnollisesti Stresemannin ministeriöstä, se kun koski ulkomaisen edustajiston liputusta. Väitetään että erikoisesti Saksan lähettiläs Tukholmassa v. Rosenberg, Cunon ulkoministeri, joka Tukholmassa jo kauan on liputellut oman mielensä mukaan, ambassadööri Nadolny Turkissa (ennen Tukholmassa) sekä ent. yliamiraali Behncke, joka jätettyään toimensa kaksi vuotta sitten on tehnyt pitkän poliittisia tarkoituksia omaavan matkan maailman ympäri, olisivat erikoisesti painostaneet Stresemannia. Tosiasia on että Stresemann on lippuasetuksen takana, mikä myös kävi ilmi erästä lyhytnäköisestä välihuudostaan Reichstagissa -- joskohta hän sitten piiloutui Lutherin selän taakse.

En voi olla kertomatta seuraavaa minkä hyvästä lähteestä olen kuullut. Stresemann olisi tahallaan virittänyt lippukysymyksen, osaksi siten lepyttääkseen hänelle Locarnon vuoksi katkeran oikeiston ^{*)}, osaksi virittääkseen ansan Lutherille, jonka jatkuvan hallitsemisen mahdottomuuden hän jo kauan on huomannut. Hänen syvin tarkoituksensa olisi ollut saada lippukysymys vierimään, jotta hän itse saisi tilaisuuden viedä lippuriita onnelliseen, kaikkia tyydyttävään

^{*)} Sellainen lepytysyritys oli Stresemannin puolelta myös Berlinin sopimus.

ratkaisuun, siten hankkien itselleen ikuisen maineen. Väitteeseen että Stresemannilla tuskin voi olla halua nyt juuri, poliittisen taivaan ollessa sangen synkissä pilvissä, tarttua ohjaksiin, on huomautettava että Stresemann on taisteluluonne, joka hakee taistelun tuoksinaa ja ottaa vaaran, jos siitä on laakereita niitettävissä (vrt. hänen kansleriksituloaan elok. 1923 Ruhrin kaaoksen pelastamiseksi). Pidän tätä todistelua, myös siinä tapauksessa että Stresemann ei nyt tulisi kansleriksi, hyvin todennäköisensä, sillä joskohta nyt juuri Gesslerillä, joka Hindenburgin sähkökehotuksesta tänään on saapunut Berliniin, on mahdollisuuksia tulla kansleriksi, ei pula ole lopullisesti haudaan saatettu. Nykyisellä hallituskoalitiolla ei voi ajan pitkään hallita ja neuvotteluja käydään nytkin, varsinkin itse Hindenburgin tahdosta, n.k. suuren koalition aikaansaamisesta (s.o. nykyiset puolueet plus sosialistit), aikaisemmin tai myöhemmin täytyy turvautua uusiin vaaleihin, j.n.e. Gesslerin mahdollisuuksia vähentää se että hän ei ole sosialistien suosiossa, millä seikalla on pitkä esihistoriansa (hän on baijerilainen, joskin demokraatti). Pidän sen vuoksi varsin todennäköisensä että Stresemann hiljakselleen valmistautuu astumaan uudelleen kanslerin paikalle, kannatuksenaan leveämpi hallitustausta kuin oli Lutherilla. Suuri koalitio on luonnollisesti jokaisen kanslerin päämäärä. Tuntuu kuitenkin epätodennäköiseltä että uskallettaisiin tällä kertaa pidentää pulaa niin pitkäksi ajaksi kuin neuvottelut isosta

koalitiosta vaatisivat.

Mitään ratkaisevaa käännettä Saksan sisäpolitiikassa ei käsitteäkseen Lutherin eilen tapahtunut kaataminen kuten yllä sanotusta käy ilmi voine merkitä. Ulkopoliittisesti ei liioin, koska Stresemann joka tapauksessa jää uuteenkin hallitukseen ulkoministeriksi, siten taaten tähänastisen politiikan jatkuvaisuuden.

Preussin poliisin paljastamasta oikeistokaappausyrityksestä sekä eräistä muista sisäpoliittisista seikoista kirjoitan seuraavassa raportissa.

Siitä miten vakavalta kannalta on otettava Preussin poliisin näinä päivinä paljastamat oikeistoputschihommat, on vielä vaikeata sanoa mitään varmaa. Suurta huomiota on herättänyt että kaappauksen valmistelijat olivat aikoneet Lübeckin pormestarin, tohtori Neumannin, tulevaksi kansleriksi. Neumann kieltää osuutensa salavalmisteluihin mutta myöntää olleensa kirjeenvaihdossa tunnetun Class-nimisen putschistin kanssa. Jäljet näkyvät olevan myös Ruhrin ja lännen teollisuuspiireihin, jotka jo kauan ovat olleet visissä vastakohdassa Berliiniin ja toivoneet diktatuuria pelastuksena taloudellisesta pulasta.

Holma.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C5.

ASIA: _____

Ministeri Holmström raportti no 136.

Berlin

27/5 1926.

Suomen Lähetystö
Finlands Beskickning

N:o 1449/26.

Berlinissä, toukokuun 27 p:nä 1926.

K: 27/180 Sal. ... 26	
1/6-26	2
KYHMÄ	ADIN
5.	CS.

H e r r a M i n i s t e r i .

Kunnioitavimmn täten lähetän Teille, Herra
Ministeri, raporttini N:o 156, joka koskee

Saksan sisäpolitiikkaa.

Subaitkaa, Herra Ministeri, ottaa vastaan täy-
dellisen kunnioitukseni vakuutus.

Holma.

Herra Ulkoasiainministeri

E. N. S e t ä l ä ,

Hel sinki .

Suomen Berlinissä ja Wienissä olevan lähettilään

raportti N:o 156.

26. 5. 26.

Saksan sisäpolitiikkaa.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 27/180 Sal. D. 1126		
1/6-26	19	Litt.
ASIA	OSASTO	ASIA
5	Cs.	

Kuten oli odotettavissa päättyi Lutherin kaatumisen kautta aiheutunut hallituspula siten että hallituksen kokoonpanoa ei sen koommin muutettu ja että vain kanslerin paikka uudelleen täytettiin. Syistä tähän puhuin jo edellisessä raportissani. Ei ollut liioin luultavaa että ensi päivien kansleritehdokas Gessler onnistuisi saamaan tarpeeksi kannatusta, hän kun ei sosialistien kanssa vedä yhtä köyttä Reichswehriä koskevissa kysymyksissä. Huonona pilana on pidettävä Kölnin pormestarin Adenauerin kansleritehdokkuutta; hänhän on Rheinimaiden tunnetuimpia separatisteja, luonnollisesti ei siinä mielessä missä v. 1923 separatismia ajettiin, mutta joka tapauksessa Rheinimaiden autonomian innokkaana kannattajana.

Koska kaikesta päättäen Stresemann, jonka hiljakkaisesta valmistautumisesta kanslerinpaikalle edellisellä kerralla jo puhuin⁺⁾, nähtävästi ei vielä katso aikansa tulleen, oli keskustamiehen Marxin ehdokkuus todennäköisimpiä. Hänen tilalleen oikeusministeriksi nimitettiin Bell, Reichstagen varapuhemiehtiä,

^{+) Olen myöhemmin voinut todeta, että sekä Ruotsin että Latvian lähettiläät tässä suhteessa ovat samaa mieltä kanssani.}

kuten Marxin centrummies, siis katoollilainen.

Ottamalla huomioon sen, että Marx vuosi sitten oli varsinaisten tasavaltaiten puolueiden presidenttiehdokas, on itsestään selvää että Marxin koko poliittinen suunta on paljoo enemmän vasemmalle menevä kuin Lutherin. Le Temps sanoo satubasti että Luther koetti hallita kansallisten myötävaikutuksella loukkaamatta sosialisteja, ja että Marx sensijaan koettaa hallita sosialistien myötävaikutuksella loukkaamatta kansallisia. Marx, kuten tunnettua entinen kansleri hänkin, ei tosin ole katoolisessa puolueessaan niin kaukana vasemmalla kuin entinen kansleri Wirth, mutta on kuitenkin lähinnä luetava puolueensa vasemmistoryhmään (oikeata siipä johtaa Stegerwald). Tällainen ratkaisu oli senkin kautta luonnollinen että Lutherin kaasivat vasemmistopuolueet, joten eräänlainen vahvempi vasemmistonyanssi uudessa hallituksessa vastaa parlamentaarista vaatimusta. On näin ollen ilmeistä että Marxin hallituskausi tulee kulkemaan enemmän vasemmistomerkeissä kuin Lutherin. Vaikeuksia tulee Marxillekin tuottamaan se että hänellä ei ole parlamentaarista enemmistöä takanaan. Suuren koalition aikaansaaminen osottautui nytkin mahdottomaksi sen oikeistokehityksen vuoksi joka kansanpuolueessa (Volkspartei) on havaittavissa ja joka estää, ainakin vielä toistaiseksi, tämän puolueen ja sosialistien yhteistyön.

Kun Marx pari päivää sitten esittäytyi Reichstagille, ei tapaus herättänyt suurempaa huomiota. Luottamuslauseesta

äänestettiin huutoäänestyksellä, jolloin vain molemmat äärimmäiset puolueet, rotupuolue ja kommunistit, äänestivät epäluottamuslausetta. Kansalliset pidättyivät äänestyksestä; sosialistit, joskohta eivät ole hallituskoalitiossa, äänestivät luottamuslauseen puolesta.

Marxin esittelypuhe ei ollut laaja eikä mielenkiintoinen. Ulkopoliittisesti hän ilmoitti seuraavansa edeltäjänsä ohjelmaa, s.o. pyrkivänsä mahdollisimman pian Kansainliiton jäseneksi. Venäjän sopimus, sanoi Marx, ei voi tätä pyrkimystä estää.

Lippuriitaan nähden, joka kuten muistettaneen Lutherin kaasi, ilmoitti Marx, joka Lutherin hallituksen oikeusministerinä oli puolustanut lippuasetuksen perustuslainmukaisuutta, ei kumoavansa asetusta mutta jättävänsä sen voimaansaattamatta kunnes lippuriita Hindenburgin avoimen kirjeen mukaisesti on lopullisesti ratkaistu. Marxilla lienee tarkoituksena aikaansaada kommissiooni laajalla pohjalla kysymyksen kaikinpuoliseksi valmisteluksi ja valaisemiseksi. Olen muuten kuullut -- mikä vahvistaa viime raportissani Stresemannista sanomaani -- että tällä todella olisi valmis lippuehdotus jonka hän hetken tullen aikoo koettaa ajaa läpi. Se kuulama on musta-valkopuna, keskellä isohko kilpi musta-puna-kulta-väreissä. Jos näin on asian laita, ei tunnu luultavalta että tällaisen ehdotuksen ympärille yksimielinen kansakunta on saatavissa.

Arassa kysymyksessä ruhtinaiden omaisuuksista Marx lu-

pasi mahdollisimman pian jättää Reichstagille kompromissiehdotuksen, jota vanha hallitus oli suunnitellut.

Ei voi kieltää että Marxin tulo kansleriksi on vaikuttanut rauhoittavasti poliittiseen ilmapiiriin. Marxin ehdoton Anständigheit, periaatteellisuutensa ja poliittinen luotettavuutensa, joista jo on olemassa mieluisia kokemuksia, jopa paljoo vaarallisemmilta ajankohdilta kuin on nykyinen, ovat tekijöitä, joihin voi laskea ja jotka rauhoittavat.

On ehkä enemmän kuin pelkkä tilapäisyys, että viime presidentinvaalin molemmat ehdokkaat, Hindenburg ja Marx, toinen oikeiston toinen vasemmiston ehdokas, nyt istuvat toinen presidenttinä toinen kanslerina.

Holma.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C5.

ASIA: _____

Ministeri Holman raportti no 157.

Berlin

7/9 1926.

Suomen Lähetystö
Finlands Beskickning

Berlinissä, elokuun 7 p:nä 1926.

N:o 2106/26.

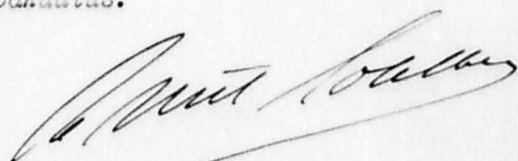
ULKOASIAINMINISTERIÖ		
N:o 30/182 Sal. D. 13 26.		
12/8-26	9	Litt.
AFRIKA	AMERIKA	ASIA
5.	es	

H e r r a M i n i s t e r i ,

Kunnioitavimmoin täten lähetän Teille, Herra
Ministeri, ministeri Holman raportin N:o 157, joka si-
sältää:

Saksan sisäpolitiikkaa.

Suositkaa, Herra Ministeri, ottaa vastaan täydellisin
kunnioitukseni vakuutus.



Herra Ulkoasiainministeri

E. N. S e t ä l ä ,

Hel sinki.

ULKOPOLITIIKKA		
30/182 Sal. D. 26.		
12/9-76	5	LII.
5.	C5.	ASIA

Berlinin ja Wienin lähettildän raportti N:o 157.

Saksan sisä-
politiikkaa.

Viimeiset kuukaudet ennen lomallelähtöäni kul-
kivat niin kokonaan kauppasopimusneuvottelujen merkeissä
että minulta ei jäänyt aikaa tarkemmin seurata Saksan
silloisia mielenkiintoisia sisäpoliittisia ilmiöitä. Koe-
tan senvuoksi seuraavassa jlestäpäin esittää niistä
muutamia yleisiä piirteitä.

Saksan sisäpolitiikan keskuksessa on talvesta
saakka ollut kysymys entisten hallitsijasukujen omai-
suuksien korvauksesta. Kuten tunnettua vasemmistopuolu-
eet, vastakohtaksi ruhtinaitten paljon kommentoiduille
ja kieltämättä monessa suhteessa yli kaiken kohtualli-
suuden meneville vaatimuksille, vaativat että kansa
itse kansandänestyksen muodossa saisi tilaisuuden lau-
sua tästä arasta kysymyksestä mielipiteensä. Kansandä-
nestyksen toimeenpanemiseksi tarvittavan äänimäärän va-
semmistopuolueet suuremmitta vaikeuksista saivat kokoon
(muistaakseni n. 12 miljoonaa ääntä, siis n. 3-4 milj.
yli tarvittavan äänimäärän). Täten ei enää mikään
voinut estää kansandänestykseen vetoamista.

Kuten ennen olen esittänyt, teki ent. kansleri
Luther kieltämättä juuri tässä suurimman virheensä,

siten että hän, cunctator=politiikalleen uskollisena, — mitään muuta selitystä en näet löydä —, ei esittänyt Reichstagille hallituksen välitysehdotusta ennen kuin kansandänestystä vaadittiin. Jos hän sen olisi tehnyt, olisi varsin mahdollisesti puolueintohimoja lietsova kansandänestys jäänyt tekemättä ja järkevä välitysehdotus Reichstagissa hyväksytty. Nyt hän oli pakotettu kuitenkin sellaisen esittämään, mutta vasta kun kansandänestys ei enää ollut vältettävissä. Lutherin toimenpide tuli täten post festum: vasemmistopuolueet näet olivat pakotetut jatkamaan herran aloittamaansa linjaa ja kysymyksen myöhempi käsittely Eduskunnassa vaikutui luonnollisesti sen taktiikan vuoksi, jota kaikkien puolueiden vaalitaistelun aikana oli pakko seurata. Ja ennen kaikkea oli valitettavaa, että se pakotti sosialistit yhteistyöhön kommunistien kanssa.

Ei ole mikään salaisuus että vasemmistopuolueet eivät toivoneetkaan voittavansa loppudänestyksessä. Sen saattoi, kuten myös ennen dänestystä raportissani tein, matemaattisesti etukäteen laskea.¹⁾ Mutta ei ole liioin mikään salaisuus, että oikeistopuolueet säpsähtivät sitä suurta dänimäärää minkä vasemmistoparoli sittenkin kykeni kokoomaan (n. 15 milj.)²⁾. Oikeistopuolueiden taktiikka oli luonnollisesti se, että niiden ei tulisi lainkaan ottaa osaa dänestykseen, koska dänestämättömyys käytännöl-

1) Kansandänestyksessä, jossa luonnollisesti dänestettiin ruhtinaitten vaatimuksiin nähden vain joko "jaa" tai "ei", tarvittiin n. 20 miljoonaa ääntä, jotta toinen tai toinen kanta voittaisi. Koska Saksassa on n. 39 milj. äänivaltaista ja koska yleensä dänestyksiin ei ole ottanut osaa kuin n. 30 milj., oli etukäteen vähemmän luultavaa että 2/3 dänestävistä asettuisi toiselle tai toiselle kannalle.

2) Koska kirjoitan tämän raportin maalla, en voi jokaista lukua niin tarkalleen ulkoa muistaa.

P

lisesti oli saman veroinen ja koska niiden siten ei tarvinnut paljastaa kannatuksensa suuruutta. Meidän on siis äänestysnumeroita tarkastettaessa tyydyttävä analysoimaan ruhtinaitten vaatimuksia vastustaneiden äänimäärää.

Merkillepantavaa on ensinnäkin että Berlinissä hyvän joukon yli puolet äänioikeutetuista äänesti ruhtinaita vastaan. Juuri Berlinissä, Hohenzollerien pääkorttelissa. — Toiseksi on aivan varmaa, että paitsi sosialisteja ja kommunisteja ja paitsi demokraatteja, joiden puoluejohto oli jättänyt äänestyksen yksityisille puoluejäsentililleen vapaaksi, paljon muita porvarillisia äänesti vasemmiston kanssa. Tämä oli varsinkin laita katoollisen centrum=puolueen, jonka kokoonpano käsittää kaikki sosiaaliset vivahteukset. Huolimatta siitä että pitkin maata katoolliset papit olivat kehottaneet kuulijoitansa olemaan äänestämättä, arvellaan että parisen miljoonaa katoollista on äänestänyt vasemmiston kanssa. — Erinomaisen merkillinen on se tosiasia että yli puoli miljoonaa äänilippua kelpaamattomana hylättiin, joka ymmärtääkseni on niin selitettävissä että painostus molemmiin puolin oli suuri, joten monet vain näennäisesti, peläten puoluekuria, kävi äänestämässä.

On näin ollen perin vaikea äänestysnumerosta päätellä kuinka suuressa määrin juuri sosialistien kannatus valtakunnassa todella on kasvanut. Että se on kasvanut, siitä ei voi olla epäilystä ja siitä on kasvattanut juuri tämä onneton ruhtinaskysymys. Valtiopäivävaalit Mecklenburgissa keuhdella todistavat parhaiten, miten yksinpä tässä kansallisten pesässä sosialistitainekset voittavat alaa: kansallisten tappio oli täällä murhaava. Mecklen-

burgin valtiopäivillä istuu nyt ei=porvarillinen enemmistö ja Mecklenburgin uusi hallitus on sosialistinen. Varmuudella voi sensijaan joka tapauksessa sanoa että äänestysnumerot todistavat tasavaltaitten ainesten kasvua valtakunnassa.

Nämä seikat on pidettävä mielessä tilannetta Saksassa arvosteltaessa. Täällä Ranskassa näkee lakkaamatta kirjoitettavan että olot Saksassa kulkevat samaan suuntaan kuin ennen v. 1914, s.o. että chauvinistinen aines pyrki etualalle. On sanomattakin selvää että olojen tasaantuessa ja taloudellisten olojen järjestyessä elämä Saksassa n.s. porvarillistuu. Tämä merkitsee kiellettä myös sitä että yleistähti, kuri ja itsekielto (egodesentrisyys), joihin saksalainen porvari aina on ollut ja on alttiimpi kuin useiden muiden maiden porvari, uudelleen asetetaan johtotähdeksi. Tietysti sellainen tapaus kuin Hindenburgin vaali on omiaan tätä kehitystä alleviivaamaan. Ei voi liioin kieltää että oikeistojärjestöissä, samoin kuin yliopistoissa ja virkamiehistöissä on paljon sellaisia, jotka haluaisivat vanhojen olojen palautumista ja joissa yksinpd sanaa "kosto" ei välttetä. Ei ole myöskään kiellettävissä että tasavalta=ate Saksassa on olemukseltaan toisenlainen kuin esim. liberalismi Englannissa. Ja ennen kaikkea tulee muistaa missä oloissa Saksan tasavalta luotiin. Siitä sanoo erinomaisen sattuvasti vanha Brentano äskettäisessä kirjoituksessaan Berliner Tageblattissa, missä hän ottaallisesti erittelee Saksan tasavalta=atteen syntyä ja sen olemusta (ent. kansleri Wirthin kuuluisan tasavaltaisen kehoituksen johdosta; kts.al.) seuraavaa: - - - - - " Wenn ich auf die Revolutionen in England und Frankreich zurückblicke, finde ich, dass sie von Leuten getragen waren, die, von einem

gemeinsamen Ideal beseelt, schwertunggürtet durch die Strassen schritten, Schlachten schlugen, Bastillen erstürmten und sich nicht zufrieden gaben, bis sie den Grund zu einem Neubau gelegt hatten, von dem sie die Verwirklichung eines Reiches erhofften, in dem alle glücklich würden. In Deutschland hat es 1918 an jedem solchen Ideal gefehlt. Wir haben überhaupt keine Revolution gehabt, sondern nur einen Zusammenbruch, und die Republik ist an die Stelle der verschiedenen deutschen Monarchien getreten, nicht weil sie als die ideale Staatsform erstrebt worden wäre, sondern wie eine Konkursverwaltung an die Stelle eines verkrachten Geschäfts.

Unsere Republik ist also eine rein verstandesmäßige, nicht von erhabenen Gefühlen getragene Schöpfung, und die Erinnerung an die manifestierte Unfähigkeit derer, die ihr vorausgegangen sind, ist, was sie aufrecht hält. Sie hat als Gegner diejenigen, die von deren Sünden Vorteil gehabt haben und die alten Verhältnisse daher zurückwünschen." - - - - - . Tämä kaikki on totta ja vaikeuttaa muutosprosessia, mutta että suurin osa Saksan kansaa nykyään seisoo tasavallan kannalla, sitä on kansandönestys ruhtinaskysymyksessä ollut omiaan alleviivaamaan.

Näistä seikoista herran puhuessani en voi olla huomauttamatta seuraavaa. Ulkomailta ja varsinkin täällä Ranskassa tehdään yleisesti se virhe, että sohketaan yhteen kaksi erillistä seikkaa: toiselta puolen entiselleen=palautumishalu, joka vallitsee jyrkemmässä ja vaikutusvaltaisessa oikeistossa, sekä se monipuolinen herätys, joka menee punaisena lankana läpi Saksan kaikkien ker-

rosten, ei vähintään kasvavan nuorison, juuri nyt. On äkkiä vedetty musta risti yli sen mikä on ollut, on uskallettu miltei kyynillisesti unohtaa miljoonien kärsimykset sodanjälkeisinä vuosina ja amerikkalaisuutta (josta on sanottu että se on saksalaisten Amerikkaan tuoma) muistuttavalla innolla ja häikäilemättömyydellä on käyty luomaan uutta tulevaisuutta. Kysymys monarkiasta tai ei=monarkiasta ei ole päädasia, ei ole aktuaalinen, kaikkien päämäärinä on saattaa Saksa taloudellisesti ja teknillisesti uudelleen pystyyn ja hankkia elämisen mahdollisuuksia puolimiljoonalla vuodessa lisääntyvälle kansalle. Minulla on monasti se tunne että n.s. Hampuri on muuttamassa Berliniin, laajoine perspektiiveineen ja yrittävine uskallatuksineen. Tämä on päämäärä joka yhdistää kaikki: luoda Saksalle samat kehitysmahdollisuudet kuin sillä oli ennen v. 1914 ja käyttää tässä hyväkseen Saksan sentraalista asemaa Euroopassa. Muut kysymykset, poliittisetkin, ratkeavat sitten itsestään, tarvitsematta niitä forseerata. Onhan oikeistokin jo valmis nielämään jopa Locarnonkin, koska se näkee siinä etapin Saksan kulussa eteenpäin. Saksan aseettomuus on sekin ollut sen ehkä paras ase näinä vaikeina vuosina. Saksaa ei ole sotilaallisesti pelätty eikä sen ole tarvinnut uhrata miljardeja armeijan ylläpitoon. Eikä Locarno=suunta ole Saksassa vain iskusana, sen takana on reaalinen halu yhteisymmärrykseen Euroopassa.

Olen näinä päivinä lukenut erään erinomaisen kirjan: L. N a u d e a u, En écoutant parler les allemands (1925). Sen tekijä on ollakseen ranskalainen sangen hyvin perehtynyt Saksan oloihin. Koko kirjan läpi kulkee

kuin hätuhuuto tekijän omille kansalaisille: "Kunhan kykenisitte jättämään bulevardipolitiikkamme ja emakkoluolonne Saksasta! Tilanne on meille paljon vakavampi kuin minkä merkitsee kourallinen kostoajatuksen eldhyttämää saksalaisia ylipatriootteja. Te ette tiedä että tämä maa valmistautuu ottamaan taloudelliset ohjaukset Euroopassa käsitteä. Te ette tiedä miten tässä maassa tehdään työtä. Sitä meidän on pelättävä, sitä uutta nousua". Joskohta asiain ei ole raportoida vieraan maan oloista, katson kuitenkin velvollisuudekseni kertoa, että kun v. 1924 vietin lomani Ranskassa minusta tuntui tullessani Saksasta rajan yli kuin olisin herännyt painajaisesta. Kun nyt tulin tänne, oli vaikutukseni jollei päinvastainen, niin ainakin hyvin suuressa määrässä toinen. Niin on Saksassa näinä kahtena vuotena nauttu eteenpäin. Enkä pääse siitä vaikutelmasta joka askeleella että täällä suureksi osaksi — tietysti vain sen perustuksella minkä matkailija näkee — eletään samanlaisia oloja kuin Itävallassa ja Saksassa inflation aikana.

Tämän syrjähyppäyksen jälkeen palaan taasen ruhtinaitten omaisuuskykyyn.

Kun kansandänestys ei ollut vienyt tulokseen, oli olemassa vain kaksi ehdotusta: ruhtinaitten oma ja hallituksen kompromissiehdotus. Oli luonnollista että kansalliset pitäsivät kiinni edellisestä. Kysymys keskittyi näin ollen siihen tulisiko sosialistipuolue kannattamaan jälkimäistä. Tätä toivoi porvariston vasemmisto.

Liekö sosialisteissa vallinnut ja maailmalle propagoi-
mansa usko, että kansandänestys oli osottanut heidän
äänimääränsä olevan kasvamassa, osaltaan ollut syytä
siihen että näin ei käynyt. Joka tapauksessa sosialis-
tit eivät uskaltaneet jättää yhteistä linjaa kommunis-
tien kanssa peläten niiden voimainkasvua sellaisen mene-
telmän kautta. Kun hallitus siis näki että sen väli-
tysehälytys ei saisi 2/3 äänten enemmistöä, peruutti se
esityksensä. Tähän vaikutti myös sen pelko, että änes-
tyksessä ilmenevä epäluottamuslause veisi uusin vaalei-
hin — sitä kait toivoivat molemmat oppositiopuolueet —
ja uuteen hallituspulaan. Ruhtinaitten omaisuuskyselys
jäi siis tähänastiselle kannalleen, s.o. voimassa oleva
laki, jota en täällä voi tarkastaa mutta jonka pää-
sisältö on se että tuomioistuimet kielletään käsittele-
mästä ruhtinaitten omaisuuskyselyistä ja että niiden
on tyydyttävä siihen minkä tähänastisessa (eri liitto-
valloissa erilaisissa) järjestelyissä ovat saaneet, tämä
n.k. Sperrgesetz jää edelleen voimaan kunnes kysymys
koko laajuudessaan on saatu ratkaistuksi. On odotetta-
vissa että hallitus syksyllä esittää uuden esityksen
asiasta Reichstagille.

Tähän sosialistien kantaa olivat varsinkin de-
mokraatit perin tyytymättömät. He olivat näet toivoneet,
että jos sosialistit ruhtinasasiassa yhtyvät hallitus-
puolueisiin, siten itsestään syntyy kauan toivottu "suuri
hallitushallitus", s.o. sosialisteista kansanpuolueeseen.
Berliner Tageblatt ja Vossische Zeitung kävivätkin hy-
vin ankartin sanoin sosialistien kimppuun, maalaten sei-
nälle sen "Ruck nach rechts", joka tästä tulisi ole-
maan seurauksena.

Tällainen kehitys näyttikin itse asiassa hetken todennukaiselta. Kuitenkin kävi pian sen jälkeen centrum-puolueen suuressa puoluekokouksessa ilmi, että tämä, usein vaa'an kielen osaa näyttävä puolue ei lainkaan ollut halukas tekemään käännöstä oikealle. Päävastoin tervehdittiin yksimielisesti ent. kanslerin Wirthin paluuta puoluejohtoon, mikä seikka katsoen siihen että Wirth kuuluu puolueen äärimmäiseen vasemmistosiipeen, merkitsee mieluummin puolueen siirtoa vasemmalle kuin oikealle. Kun myös nykyinen kansleri Marx lukeutuu puolueen vasempaan ryhmään, ei ole otaksuttavaa että mitään suurempia muutoksia Saksan sisäpolitiikassa on odotettavissa. Mikä tosin voisi aikaansaada käännöksen Saksan nykyisessä sisäpolitiikassakin, on se tapaus että Saksan tulolle Kansainliiton jäseneksi syyskuussa tehtäisiin uusia vaikeuksia — mikä tuskin lienee luultavaa — tai että Poincaré uudistaisi chauvinistisen politiikkansa, mikä seikka sekään ei ole luultavaa niinkauan kuin Briand on ulkoministeri hänen hallituksessaan.

En voi olla uudistamatta tässäkin yhteydessä että Hindenburgin kuuluisa kirje ruhtinasasiassa viime presidentinvaalin Hindenburg-ehdokkaus=lautakunnan puheenjohtajalle, ent. ministeri Loebellille, joka kirjeen julkaisi, on horjuuttanut presidentin asemaa tasavaltaisissa piireissä. Hänen nimensä, ainoa joka oli pysynyt puolueriittojen yläpuolella, on nyttemmin vedetty näiden pyörteisiin. Tätä tosiasiaa täytyy valittaa Saksan ja Euroopan yleisen politiikan kannalta.

Lippuriita, johon Luther kaatui (olen siitä ennen raporteerannut), on pantu lepäämään. Kysymystä valmistel-

SUOMEN LÄHETYSTÖ
FINLANDS BESKICKNING

laan nyt seikkaperäisesti asiantuntija- ja muissa valio-
kunnissa.

Sensijaan oteltiin Reichstagissa ankarasti sen istuntokauden viimeisinä viikkoina, jopa tunteina, elintarpeitten suojelustulleista. Kuten muistettaneen hyväksyivät heinäkuussa v. 1925 Reichstagin vasemmistopuolueet vain sillä ehdolla uuden tullitariffin, että elokuun 1 päivään 1926 useisiin elintarpeisiin nähden (ruis, voi y.m.) kannettaisiin melkoista alempia tulleja (n.k. kompromissitulleja). Elokuun 1 päivän lähestyessä hallitus, mistä meilläkin kauppaneuvotteluissamme oli hyllin kokemusta, tuli levottomaksi, koska se toiselta puolen tiesi vasemmiston nostavan kauhean melun jos 1/8 tullit nousisivat autonomiseksi siitä johtuvan elintarpeitten hintojen nousun vuoksi, ja koska se toiselta puolen pelkäsi agraarien vastustusta jos tulleja ei 1/8 nostettaisi. Hallitus keksi sen vuoksi välimuotoja: meille annettiin voitullin nähden 2:50 Rmk:n alennus (100 kilolta) ja ruotsalaiset saatiin sopimukseensa ottamaan m.m. rukiin tullin 6:- Rmk:ksi (siihen asti 3:50, auton. tulli 7:-) vaikka Ruotsi ei koskaan vie Saksaan ruiskiloakaan. Tämä ruotsalaisten varomattomuus oli tulla heille kalliiksi, sillä oli vallan täpärällä että Reichstag ei hyväksyisi ruotsalaista sopimusta. Joka tapauksessa saivat ruotsalaiset tehdä sen epämiellyttävän kokemuksen, että heidän sopimuksensa kytkettiin sisäpoliittiseen riitaan elintarvetulleista. (Tanskalaisista sopimusta kohdanneut sitkeä vastustus, joka jo monasti näytti sen kaatavan, riippui, ainakin minun käsitykseni mukaan, suureksi osaksi poliittisista syistä.) Näytti hetken

SUOMEN LÄHETYSTÖ
FINLANDS BESKICKNING

siltä että sosialistit asettuisivat sille kannalle, että he ruhtinasasiassa kannattaisivat hallitusta jos tämä kannattaisi heidän tullipolitiikkaansa. Näinhän ei kuitenkaan käynyt ja hallitus sai eräillä korjauksilla, joista lähetystöstäni on tehty selkoa, Reichstagin enemmistön hyväksymään sen elintarvetullipolitiikan. Siten myös Ruotsin sopimus viime hetkessä tuli hyväksytyksi.

Se joka niinä päivinä seurasi Reichstagin työtä, oli pakotettu kysymään itseltään, mihin seurauksiin voi johtaa Reichstagissa käytäntöön nyt otettu tapa kytked vieraiden valtojen kanssa jo allekirjoitettuja sopimuksia sisäpoliittisiin ja puolueriittoihin.

Wirthin julkinen kehoitus kaikille tasavaltalaisille ryhmille ja neljänsadan tunnetun kansalaisen julkinen kirjelmä Euroopan yhteyssymmärryksen hyväksi — molemmat Saksan kansanvälisen aseman kannalta sangen merkillisiä ilmiötä, joista Ranskan lehdet miltei poikkeuksetta ovat sisältäneet vain vähäpätöisiä uutisia, — ovat tapahtuneet lähtöni jälkeen Berlinistä, joten niistä en voi puhua. En ole myöskään täysin selvillä siitä miten reparatiokomissioonin 6 uutta noottia Saksan hallitukselle aseistariisumisasiassa (missä kysymyksessä Englannin hallitus on osoittanut merkillistä epävarmuutta) juuri nyt Saksan Kansainliittoon tulon kynnyksellä ja Poincarén paluuta hallitukseen Saksassa arvostellaan. Niistä saanen kertoa palattuani Berliniin.

Erikoista mainitsemista ansaitsee että Baijerin ent. pääministeri kreivi Lerchenfeld ¹⁾, baijerilaisen kansan-

¹⁾ Sen Lerchenfeldin veljenpoika, joka vv. 1881-1919 oli Baijerin lähettiläs Berlinissä. — Tunnen uuden wieniläisen kolleegani v:sta 1921.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

FINLANDS BESKICKNING

puolueen Reichstag=ryhmän puheenjohtaja, on nimitetty Saksan lähettilääksi Wieniin. Oli jotenkin varmaa että sinne lähetettäisiin katolinen, koska hänen edeltäjänsä, pfalzilainen Pfeiffer (joka kuoli) oli katolinen ja koska katoliset ovat pitäneet etuoikeutenaan saada täyttää tämä paikka omalla miehellään. Mutta mikä on merkillistä on se että Lerchenfeld on baijerilainen. Ilmeisesti on valtakunnanhallitus-täten tahtonut sekä Itävaltalalle että ulkomaille asottaa halunsa olla kärjistämättä Anschluss=ajatus, koskapa kreivi Lerchenfeld on tunnettu federalisti, s.o. puolustaa liittovaltioiden laajennettuja erikoisoikeuksia vastustaen varsinkin vasemmalla vallalla olevia unitaristisia virtauksia. Tämä itseessään luonnollisesti ei estä Lerchenfeldiä varovasti ajamasta Anschlussia, mutta juuri hänen nimityksensä antaa Berlinin suhtautumiselle Itävaltaan aivan toisen leiman kuin jos Wieniin olisi lähetetty berliniläinen poliitikko.¹⁾ Toiseksi on Lerchenfeldin nimitys sikäli mielenkiintoinen, että se todistaa miten Berlinin ja Münchenin välit ovat kehittyneissä rauhallisempaan suuntaan. Vielä kolme vuotta sitten, jolloin Baijeri unelmoi omia separatistisia unelmiaan -- niistä teki Poincaré Ruhrissa ja Ludendorff=Hitler Münchenissä lopun! --, olisi Lerchenfeldin tai yleensä baijerilaiseen korkeaan aatelistoon kuuluvan henkilön nimitys lähettilääksi Wieniin ollut aivan mahdoton. Tämäkin on todistus Saksan olojen rauhoittumiselle.

1) Tietysti on myös mahdollista että valtakunnan hallitus ajattelee wieniläisten olevan alttiimpia Baijerista kuin Berlinistä tuleville sireeniähdille.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

FINLANDS BESKICKNING

Muista lukuisista siirroista Saksan diplomaattikunnassa on meille kiintoisaa että Kobnoon tulee uusi lähettiläs, Monrath Auswärtiges Amtista. Häntä en tunne. Saksan nykyinen lähettiläs Köpenhaminassa v. Mutius siirtyy lähettiläksi Bukarestiin.

Etelä=Ranskassa heinäkuulla 1926.

H o l m a .

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C5.

ASIA:

Ministeri Kalmun raportti no 158.

Berlin.

6/9 1926

Suomen Lähetystö
Finlands Beskickning

N:o 2290/26

Berlinissä, syyskuun 6 p:nä 1926.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 33/184 Sal. D. 10 26.		
9/9-26	90	LÖL
5	CS	

H e r r a M i n i s t e r i .

Kunnioitettavimmoin täten lähetän Teille, Herra
Ministeri, raporttini N:o 158, aiheesta
Saksan teollisuuspäivät ja tasavalta .
Suvaitkaa, Herra Ministeri, ottaa vastaan täy-
dellisen kunnioitukseni vakuutus.

Holma.

Herra Ulkoasiainministeri

E. N. Setälä,

Ulkoasiainministeriö.

Helstinki.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
33/184 Sal. 26		
9/9-26	12	Luul.
5.	CS.	ASIA

Suomen Berlinissä ja Wienissä olevan lähettillään
raportti N:o 159.

5. 9. 26.

Saksan teollisuuspäivät
ja tasavalta.

Viime raportissani koetin m.m. esittää miten kaikista oikeiston ponnistuksista huolimatta tasavaltainen aate Saksassa vahvistuu ja miten Saksan taloudellinen nousu on paljon aktuaalisempi kysymys kuin konsa kysymys monarkiasta. Tälle käsitykselle antaa Reichsverband der Deutschen Industrie nimisen Saksan teollisuuden keskuselimen vasta Dresdenissä päättynyt yleiskokous, johon otti osaa kolmattatuhatta teollisuusmiestä niiden joukossa maan huomattavimmat teollisuuspomot, tervetullutta läsävalaistusta. Huomiota ansaitsi ensinnäkin nuoren valtakunnanrahaministeri Reinholdin (joka Saksin rahaministerinä panti Saksin raha-asiat kuntoon ja joka valtakunnan rahaministerinä m.m. aikaansai äskettäisen helpotuksen Saksalle Dawes-järjestelmään) puhe, jossa hän tehosti hallituksen ja teollisuuden yhteistyötä, asettuen turhaa fiskalismia vastaan, lupaten verojen uusjärjestelyä talouselämän etuja silmälläpitäen y.m.

Viellä paljon huomattavampi oli Reichsverbandin presidion johtajan tohtori Silverbergin suuri puhe, jossa hän teollisuuden

nimessä allekirjatuissa lauseissa asettuu nykyisen hallitusmuodon kannalle, jota kaikin voimin on kannatettava ja jonka kannan omaksuminen vapauttaa turhasta puoluekiikkosta ja salapolitiikoinnista kansallisia aktiivisia voimia rakentavan yritteliäisyyden hyväksi. Edelleen lausui tohtori S. teollisuuden tulleen vakuutetuksi siitä, että hallitseminen ilman sosialisteja ei ajan pitkään käy ja että nämät on saatava hallitukseen yhteisrintamaan kaikkien isänmaan todellista etua harrastavien ryhmien ja puolueiden kanssa.

Vorwärts, joka tosin itse toistaiseksi suhtautuu välttel-
len milteipä eväten ojennettuun käteen, tietää kertoa että Reichsverbandin presidio oli valtuuttanut tohtori S:n pitämään tämän merkillisen ja koko Saksassa tavatonta huomiota herättäneen puheen. Vorwärts huomauttaa myös vallan oikein siitä mikä tavaton ero on S:n sanojen ja sen puheen välillä, minkä v. 1910 Reichsverbandin silloinen yleissihteeri toimestaan erottaessaan piti ja jossa hän m.m. puhui "välttämättömyydestä työnantajien vahvasti yhteenliittyä horjumattomalla tahdollaan hävittääkseen (vernichten) ammattijärjestöt".

Jos kohta tohtori S:n puhe ei vielä merkitse siinä lausuttujen ajatusten toteuttamista ja jos kohta osa kokousta suhtautui puheeseen kylmästi, mikä oikeistolehdissä heti sai vastakäytön, on puhe semmoisenaan tasavaltaisen aatteen eteenpäin-
kulun tärkeimpiä etappeja. Se merkitsee kiilan iskemistä oikeistoleiriin ja sen seurauksena voi olla kauan toivottu suuri

koalitio, s.o. kaikkien niiden puolueiden yhtyminen hallituksessa, joiden äärimmäiset ryhmät ovat: oikealla kansanpuolue (teollisuuspuolue) ja vasemmalla sosialistit. Sen merkitystä lisäävät eräät muut samanaikaiset tapahtumat, joista erikoisesti mainitsen seuraavat.

Kansallisessa puolueessa (deutschnational) on ilmeinen kahtiajako huomattavissa. Westarp ryhmineen on valmis tunnustamaan Locarnon ja menemään hallitukseen, äärimmäisen sivun pyrkinessä rotupuolueen kanssa yhteisrintamaan nykyisiä oloja vastaan. [Tätä hypöksen käyttäen koettivatkin edusmiehet Jarres (ent. sisäministeri ja presidenttiehdokas) ja von Gayl äskettäin rakentaa sillan kansanpuolueen ja maltillisten kansallisten kesken, siinä kuitenkin^{so} onnistumatta. Myös Wirthin (ent. kanslerin) tunnettu tasavaltainen herätysliike todistaa yleisen tarpeen olevan olemassa liittää mahdollisimman laajoja kansakerroksia yhteen yhteisrintamaan.] Voi lyhyesti sanoa, että Saksan tulo Kansainliittoon melkoisesti heikentää oikeisto-opposition vaikutusvaltaa, varsinkin kun nykyistä hallitusta tukee sen voimakas ja määrätietoinen ulkopolitiikka, selvä finanssipolitiikka ja taloudellista pulaa päivä päivältä vähentävä talouspolitiikka.

Rotupuolueen puoluepäivien fiasco viime viikolla on myös ajan merkki. Useat puolueen omat johtajat avoimesti tunnustivat puolueen sivuuttaneen Zenith-kohdan.

Ja lopuksi tulkoot mainituiksi ne suuret sisäiset vaikeudet

jotka nykyään karakterisoivat kreivi von der Goltzin johtamien n.k. isänmaallisten liittojen (Vaterländische Verbände) toimintaa ja jotka osottavat miten näiden olemassaolo vuosi vuodelta alkaa olla yhä keinoitekoisempi. Uudistan tässä yhteydessä sen minkä monasti ennen olen sanonut että kun Rheinin miehitys lakkaa, nämätkin liitot menettävät positiivisen merkityksensä samoin kuin separatismi ja hitlerianismi hävi^{vat} samalla kun ranskalaiset jättivät Ruhrin.

Tulen syksyn kuluessa vielä palaamaan näihin, lähitulevaisuudessa ilmeisesti erittäin kiintoisiksi kehittyviin ilmiöihin; mutta katsoin nyt jo aihetta olevan kiinnittää huomiota yllälausuttuun. Ensimmäinen vaikutelmani palattuani lomalta on se, että olot Saksassa jatkuvasti ovat kehittymässä sille onnelliseen ja teroeseen suuntaan.

Teollisuuspäivien taloudellisesta puolesta samoin kuin muista taloudellisista seikoista (Dawes, Leipzigin ja Königsbergin messut, tuleva hiilisota Englannin kanssa y.m.) laatii Lähetystön kauppa-attasea yksityiskohtaisen esityksen.

Holma.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: Cs.

ASIA:

Berlinin lähetysten raportti no 159.

Berlin

21/9 1926.

Berlinissä, syyskuun 21 p:nä 1926.

Suomen Lähetystö

Finlands Beskickning

N:o 2423/26.

ULKOASIAINMINISTERI.		
35/184 S. D. 1926		
25/9-26	10	LII.
		ASIA
S.	ES.	

H e r r a M i n i s t e r i ,

Kunnioittavimmin täten lähetän Teille, Herra Ministeri, raportin N:o 159, joka sisältää attasea maisteri Kivimäen laatiman selostuksen:

Eräitä aktuelleja kysymyksiä Saksan talouselämässä 1926. I.

Suvaitkaa, Herra Ministeri, ottaa vastaan täydellisen kunnioitukseni vakuutus.

Holma.

Herra Ulkoasiainministeri

E. N. S e t ä l ä ,

Helsinki.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
35/184 Sal.		D. 13 26
25/9.26	7	Liit.
S.	25	ASIA

Berlinin Lähetyksen raportti N:o 159.

ERÄITÄ AKTUELLEJA KYSYMYKSIÄ

SAKSAN TALOUSELÄMÄSSÄ 1926.

I.

POSTINLAISTUNUT:		
35/184 Sal. D. 10.26.		
25/9-26	12	Liit.
USA	USA + J	ASIA
5.	C.S.	

DAWES - SUUNNITELMA.

Saksan suoritettavaksi määrätyn vahingonkorvauksen järjestely n. s. Dawes-suunnitelma, on kokeena osoittautunut tulokselliseksi. Se on ylittänyt suunnitelman sanelijain toiveet ja Saksa on näyttänyt voitansa tehdyt sitoumukset täyttää. On kuitenkin huomattava, ettei Saksa vielä ole joutunut kestämiään suunnitelman mukaisista koko rasitusta, sillä vasta viidentenä suoritusvuonna 1928/29 eräytyy maksettavaksi suurin, seuraaviksi vuosiksikin pysyväksi arvioitu määrä, 2.500 milj. Rmk. Ensimmäisenä korvausvuonna Saksa selviytyi 800 milj. Rmk:n ulkomaisella lainalla ja toisena, elokuun 31:nä 1926 päättyneenä se suoritti vahingonkorvausta 1.220 milj. Rmk. Syyskuun 1:nä alkaneella vuosijaksolla sen on suoritettava 1.500 milj. ja sitä seuraavana 1.750 milj. Nykyinen asema on siis vielä edullinen. Ja vaikka suoritussmäärä vuosi toiselta lisääntyy vain muutamilla sadoilla miljoonilla, on neljännen ja viidennen suorituksen välinen ero, 750 milj., niin suuri, että sen selvittäminen talousarvion puitteissa tulee vaikeaksi tehtäväksi.

Dawes-suunnitelman onnistuminen riippuu lopulta Saksan maksukyvyistä. Saksan sekä valtiotalouden että teollisuuden vastainen kehitys on taitavasti kytketty tähän suunnitelmaan.

Maksuedellytysten parantuessa Saksan on suoritettava vastaavasti lisäkorvauksia. Tällaisen "pienen parannussetelin" suoritus on edellytetty tapahtuvaksi kolmantena ja neljäntenä korvausvuonna, jos tulli- ja pantatut kulutusverotulot voidaan laskea v. 1926/27 1.000 miljoonaksi ja v. 1927/28 1.250 miljoonaksi Rmk:ksi. Kumpanakin vuonna on "parannusseteliä" maksettava vähintään 1/3 yli miljaardin kertyvistä tuloista, maksimimäärän ollessa 250 milj. Rmk., yhteensä siis 500 milj. Rmk. Kuluvan talousvuoden budgetissa on nämä tulot arvioitu 1907 miljoonaksi Rmk:ksi. Lisäkorvauksen edellytys on siis olemassa. Lontoon pöytäkirjan mukaan piti tämän puolen miljaardin suorituksen alkaa syksyllä 1927 ja kestää kaksi vuotta.

Kuluvan syyskuun alussa on Saksan finanssiministeriö tehnyt korvauskomissionin pääagentin Parker Gilbertin kanssa sopimuksen, jonka mukaan kysymykseen tuleva 500 miljoonan lisäsuoritus alennetaan 300 miljoonaan. Sen suoritus alkaa lokakuun 5 päivänä 1926 ja maksuaika on 12 kuukautta. Seitsemänä kuukautena tulee maksettavaksi 18 miljoonaa kuukin ja seuraavina viitteenä kuukautena 34,8 miljoonaa kuukin.

Samalla on pantattuja verotuloja valvomaan asetettu komissari, joka tähän asti on suoraan perinyt nämä tulot ja vasta kuusi viikkoa myöhemmin tilittänyt ne valtionkassaan, ilmoittanut luopuvansa tästä kuuden viikon pidätysoikeudesta. Järjestely koittuu valtionkassalle suureksi helpotukseksi,

sillä näin saadut varat joutuvat välittömästi hätäaputöihin käytettäviksi. Edelleen on sovittu, ettei näitä 300 miljoonaa siirretä puhtaana rahana korvauskomissionin haltuun, vaan sijoitetaan luontaisuuorituksiksi Saksan teollisuutta tukemaan.^{†)}

Vaikka lisäkorvauksen suoritus alkaakin jo kuluvan vuoden lokakuussa, helpottuu kulumassa olevan vuoden (1/4 1926 - 31/3 1927) talousarvio 37,8 miljoonalla, seuraavan vuoden talousarvio 58 miljoonalla ja sitä seuraavan 104,2 miljoonalla.

+

+

+

Toinen korvausvuosi 1/9 1925 - 31/8 1926.

Korvaussuoritusten pääagentin toimintakertomuksen mukaan oli toisena korvausvuonna kertynyt korvausvaroja yhteensä 1.169,8 milj. Rmk. Korvauskomission on suorittanut yhteensä 1183,22 milj. Kassassa oli elokuun 31:nä 93,6 milj.

^{†)} Ellei sopimusta olisi saatu aikaan, olisi kysymyksessä olevat 500 miljoonaa siirretty käypänä valuuttana ulkomaille, kuitenkin vain siinä mitassa, ettei Saksan valuutan arvo pääsisi kärsimään.

Korvaussuoritukset jakautuvat eri maille seuraavasti:

<i>Ranska</i>	565,63	<i>mlj. Rmk.</i>	
<i>Englanti</i>	226,68	"	"
<i>Belgia</i>	116,37	"	"
<i>Italia</i>	77,05	"	"
<i>Jugoslavia</i>	38,18	"	"
<i>Yhdysvallat</i>	14,84	"	"
<i>Romania</i>	8,97	"	"
<i>Japani</i>	2,81	"	"
<i>Portugali</i>	6,27	"	"
<i>Kreikka</i>	3,15	"	"
<i>Puola</i>	0,15	"	"
<i>Vuoden 1924 lainan lyhennys</i>	97,21	"	"
<i>Korvauskomissio</i>	3,25	"	"
<i>Korvauskomission toimisto</i>	3,70	"	"
<i>Rheininmaan komissio</i>	6,93	"	"
<i>Sotilaskontrollikomissio</i>	4,50	"	"
<i>Välitystuomioistuintakausten kulut</i>	0,03	"	"
<i>Saksan rautatieyhtiön suorittamien maksu-</i> <i>jen diskonto</i>	7,41	"	"
	<i>Yhteensä</i>	1183,13	" "

Velkojille suoritetusta erästä, 1060 miljoonasta, tulee miehityksen osalle 86,18 mlj., 243,09 mlj. hävitettyjen alueitten rakemustöihin, 70,6 mlj. siirtosijoituksiin ja 655,92 mlj. tavaraluovutuksiin. Mikä merkitys tällä viimeksi mainitulla erällä on Saksan teollisuudessa, ymmärtää kun mainitaan, että kivihiilenä on luovutettu 273,42 mlj., kemiallisten lannoitusainesten muodossa 50,82 mlj., puuna 23,53 mlj., maataloustuotteina 17,28 mlj., sokerina 12,89 mlj. ja väriaineina ym. lääketarpeina 11,22 mlj.

SAKSAN HIILITEOLLISUUS.

Englannin hiilikatvoslakko on luonut Saksan kivihiiliteollisuudelle hyvät menekkimarkkinat. Kivihiilen vienti on lisääntynyt touko - heinäkuun aikana 1,83 miljoonasta tonnista 3,64 miljoonaan eli lähes kaksinkertaiseksi ja viennin arvo samana aikana 45,46 milj. Rmk:sta 89,69 miljoonaan. Kuluvan vuoden alusta heinäkuun loppuun on Saksan kivihiilenvienti ollut 12,7 milj. tonnia vastaavan määrän ollessa viime vuonna 7,87 milj. tonnia. Suurimpana ostajana on esiintynyt Hollanti, jonka osuus yllämainitusta määrästä, 12,7 milj. tonnista, on 5,29 milj. tonnia eli 41,6 %. Tämä prosenttimäärä ei kuitenkaan ole johtunut Englannin katvoslakosta, sillä jo kuluvan vuoden tammikuussa oli Hollannin osuus Saksan kivihiilen viennistä, 1,01 milj. tonnista, 530000 tonnia eli 52,4 %. Lisäys onkin havaittavissa viennissä muihin maihin. Niinpä Belgiaan ja Luxemburgiin: tammikuussa 40000 tonnia, heinäkuussa 400000 tonnia, Skandinavian maihin 40000 ja 140000 tonnia, Ranskaan 40000 ja 880000 tonnia, muihin maihin 280000 ja 750000 tonnia (sittä Suomeen: huhtikuussa 60, toukok. 7270, kesäk. 9450 ja heinäkuussa 8290 tonnia). Suomen osuus valaiseekin parhaiten katvoslakon vaikutusta Saksan hiilenvientiin. Saksalaisen tilaston mukaan Suomi ei tuottanut saksalaista kivihiiltä kiloakaan tammi-maaliskuun aikana, mutta jo toukokuussa -- katvoslakon ensimmäisenä kuukautena -- oli tuonti 7270 tonnia.

Saksan kivihiilivarastot ovat kesä-elokuun aikana vähentyneet 2,1 milj. tonnista 0,7 miljoonaan. Elokuussa oli tämä vähennys 400000 tonnia. Koksivarastot ovat niinikään vähentyneet 3,59 miljoonasta tonnista 3 miljoonaan. Samaan aikaan on tuotantoa voitu lisätä. Huhtikuun tuotanto oli 10,09 milj. tonnia, ^{touko} ~~kesä~~kuun 10,68 milj, kesäkuun 11,76 milj. ja heinäkuun 13,07 milj. Päivittäinen tuotanto on Ruhrin alueella kohonnut 323000 tonnista 376000 tonniin ja kivihiiltä kuljettavien vaunujen päivittäinen määrä huhti-elokuun aikana 21710:stä 29720:een. Kaivostyöläisten lukumäärä ¹⁹²² samaan aikaan lisääntynyt 10000:lla.

Saksan kivihiilimarkkinat ovat siis olleet vilkkaat ja niiden tulevaisuus näyttää ainakin toistaiseksi lupaavalta. Tilauksia on vuoden loppuun riittävästi, erittäin laskelmien mukaan vielä pitkälle ensi vuottakin. Minkälaiseksi tilanne kehittyy, kun Englannissa palataan rauhallisiin oloihin, on vaikea vielä sanoa. "Hiilisodan" mahdollisuus on lähellä, ellei Englannin ja Saksan välillä saada solmituksi samansuuntaista sopimusta, mikä on aikaansaatu Länsi-Europan rautateollisuuden alalla ja joka järjestää menekkimarkkinat. Tällaisen sopimuksen aikaansaantia vaikeuttaa Englannin hiilikäivosteollisuuden järjestymättömyys. Saksan hyvin organisoidun hiiliteollisuuden rinnalle Englanti ei voi asettaa vastaavanlaista järjestöä sopimuksesta neuvottelemaan.

Alkavassa kilpailussa Saksalla tosin on hyvä etumatka,

mutta muuten se joutuu taistelemaan epäedullisemmissä olosuhteissa kuin Englanti. Tuotanto- ja kuljetuskustannukset ovat näet Saksassa suuremmat kuin Englannissa. Kaivostyöläisten palkka nousi syyskuun alussa 4 %. Saksalaisilla kaivoksilla on kestettävänä suurempi velkataakka kuin englantilaisilla. Kuljetuskustannukset edullisimmin sijoittuneesta Westfal-alueen kaivoksesta Hampuriin ovat korkeammat kuin etäisimmästä englantilaisesta kaivoksesta samaan paikkaan. Saksalaisen kaivosteollisuuden kilpailukapasiteetiksi on erään laskelman mukaan saatu 4 Rmk. tonnilta ja englantilaisen 6,5 shillinkiä. Nämä ovat kylläkin varteenotettavia selkkoja, mutta niiden vastapainoksi on asetettava saksalainen organisaatio ja kiinteä myyntijärjestelmä sekä viime aikoina yhä pitemmälle kehittynyt rationalisointi, joka on omiaan vähentämään tuotantokustannuksia ja lisäämään työtehoa. Merkitystä vailla ei ole myöskään se hyvä arvostelu, joka ruotsalaisen ostajapiirin taholta on saksalaisen kivihillen laadusta ja toimitustavan täsmällisyydestä lausuttu.

VALTAKUNNAN RAHATALOUS.

"Mercatorin" elokuun 27 päivän numerossa on luettavissa lehden Berlininkirjeenvaihtajan laatima katsaus Saksan verotuloihin kuluvan talousvuoden ensimmäisellä neljänneksellä, joka osoittaa, että tulot ovat tällä ajalla olleet talousarviossa laskettuja pienemmät, mainiten syiksi jatkuvan pulakauden ja keväällä toteutetut verouudistukset. Tilanne on senjälkeen melkoisesti muuttunut. Toisen neljänneksen kaksi ensimmäistä kuukautta, heinä- ja elokuu, ovat verotna ja tullimaksuina tuottaneet, edellinen 708 milj. ja jälkimäinen 651,43 milj. Rmk. Elokuun loppuun mennessä olivat nämä tulot yhteensä 2814,73 milj. Rmk. Talousarviossa on ne laskettu 6465,3 milj. Rmk:ksi eli 538,78 miljoonaksi kuukausittain. Viiden ensimmäisen kuukauden tulot ovat talousarvion mukaan 2693,9 milj., joten kertyneet tulot ylittävät 120,17 miljoonalla arvioituiden tulot. Näiden kuukausien keskimääräiset tulot nousivat siten 562,95 miljoonaan.

Erikoisen huomattavat ovat heinäkuun tulokset. Edellisen kuukauden tuloihin verrattuna ne merkitsevät 272,72 miljoonan lisäystä (708,0 ja 435,28 milj.). Suurimmat tulolisykset ovat: palkkavero 4,6 milj. (93,34 milj.), yleinen tulovero 122,5 milj. (142,69), yhdistysvero 56,4 milj. (65,47), yleinen liikevaihtovero 22,5 milj. (80,65), pörssivero 3,68 milj. (6,29), autovero 3,41 milj. (16,10), tullitulot 49,9

milj. (113,01), tupakkavero 6,90 milj. (49,3), sokervero 3,93 milj. (25,18) ja olutvero 2,11 milj. (24,71).

Elokuun verotulot olivat 56,57 milj. edellisen kuun tuloja pienemmät. Vähennystä on havaittavissa yleisessä tuloverossa 20,49 milj. (122,20), yleisessä liikevaihtoverossa 18,68 milj. (61,97), autoverossa 7,05 milj. (8,95) ja tullituloissa 48,18 milj. (64,83). Omaisuusverotulo sensijaan on kohonnut 50,15 milj. (57,29), samoin eräät kulutusverot (tupakka, sokeri, olut, viinamonopoli) yhteensä 7,62 milj. (121,62).

Rahaministeri Reinholdin viimekevätiset verouudistukset, joista on lähetetty Ministeriölle selostus (kirjelmä N:o 782/26 maalisk. 29 p.), ovat osoittautuneet hedelmällisiksi. Verotulojen kokonaisvähennys arvioitiin silloin 470 miljoonaksi Rmk:ksi. Ja kuitenkin olivat verotulot elokuun loppuun mennessä 120 miljoonaa arvioituja suuremmat.

Valtion kokonaistulot ja -menot, jotka on arvioitu 7626,8 miljoonaksi (kuukausikeskimäärä 635,6 milj.), käyvät ilmi seuraavasta taulukosta:

	Tulot	Menot	Ylijäämä + Va. jaus -
Huhtikuu	590,6 milj.	609,6 milj.	- 19,0 milj.
Toukokuu	482,3 "	552,6 "	- 70,3 "
Kesäkuu	451,6 "	555,3 "	- 103,7 "
Heinäkuu	748,8 "	646,5 "	+ 102,3 "
Yhteensä	2273,3 "	2364,0 "	- 90,7 "

Berlinissä, syyskuun 21 p:nä 1926.

Arho Kivimäki

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: Cr.

ASIA:

Ministeri Holman raportti no 160.

Berlin.

21/10 1926.

Berlinissä, lokakuun 22 p:nä 1926.

Suomen Lähetystö
Finlands. Beskickning

N:o 2641/26

ULKOASIAINMINISTERIÖN		
38/185 Sal. L. 26		
25/10-26	to	Lit.
	ULKOASIAINMINISTERIÖN	ASIA
S.	CS.	

H e r r a M i n i s t e r i ,

Kunnioittavimmin täten lähetän Teille, Herra
Ministeri, raporttini N:o 160, aiheesta

Eräitä keskusteluja. - Suomen ja Saksan suhteet.

Suvaitkaa, Herra Ministeri, ottaa vastaan täydellisen kunnioitukseni vakuutus.

A. Holma.

Herra Ulkoasiainministeri

E. N. S e t ä l ä ,

Helsinki.

ULKOASIAINMINISTERIO		
N:o 38/185 Sac D. D 26.		
45/10-26	to	LII
S.	ES.	ASIA

=====

Suomen Berlinissä olevan Lähettilään raportti N:o 160.

=====

21. 10. 26.

Eräitä keskusteluja. -

Suomen ja Saksan suhteet.

Paluuni jälkeen on minulla ollut joukko mielenkiintoisia keskusteluja eri henkilöiden kanssa, jotka ovat koskettelleet nykyistä poliittista tilannetta ja eritoten Suomen ja Saksan keskinäisiä suhteita. Arvelen olevan käytännöllisintä, jos teen selkoa niistä aikajärjestyksessä.

= = =

Kuten jo Herra Ulkoasiainministerille olen yksityisesti tiedottanut, oli rouvani poissaollessani vapasherra von Rheinbabenilta, joka oli Saksan kansainliiton=valtuuskunnan jäsen, kuullut perin ankaraa arvostelua esiintymisestämme Genèvessä 16 artiklan johdosta. Kun viime maanantaina (18/10) tapasin referenttimme Auswärtiges Amtista, kreivi Bassewitzin, ymmärsin myös hänen sanoistaan, että huolimatta ministeri Erichin ja valtiosihteeri von Schubertin välillä myöhemmin tapahtuneesta keskustelusta, asiaa ei oltu Auswärtiges Amtissa unohdettu. Tälle epäilykselleni sain sen pahempi pian monenlaista vahvistusta.

Toissapäivänä (19/10) tuli luokseni Tanskan lähettiläs Zahle, kuten tunnettua maansa kansainliitonvaltuuskunnan ensimmäinen valtuutettu. Hänellä oli ilmeisesti tarkoituksena puhua minulle Suomen suhteesta ensi vuoden neuvostovaaliin (josta alempana), mutta alkoi keskustelun puhumalla Liettuan sopimuksesta, jonka suhteen huomasin hänen saaneen kotoaan tehtäväksi udella erinäisten kohtien merkitystä. Hän tiesi tästä itse kertoa, että neuvottelujen alussa Saksa oli ollut levoton jonkun erikoiskysymyksen vuoksi, mutta saatuaan siinä suhteessa rauhoittavia tietoja, oli Saksa desintresoitunut neuvotteluista (arvatenkin tämä kohta oli Memelin kysymys). Muuten Zahle piti sopimusta vielä vähemmän Kansainliiton hengen mukaisena kuin Saksan-Venäjäjän huhtikuunsopimusta.

Tästä jouduimme kysymykseen uusien sopimusten suhteesta yleensä Kansainliittoon ja 16 §:ään. Ihmeellisen avomielisesti Zahle sanoi suuresti ihmetelleensä Suomen edustajan esiintymistä tässä asiassa 1:ssä komissiossa. Zahlen sanat kuuluivat näin:

"Kaikkihan Genèvessä tiesivät, miten arka tämä kohta koko Kansainliiton kannalta on. Kun ministeri Erich teki esityksensä, kävi ihmettely ei ainoastaan saksalaisten vaan myös muiden edustajien rivien kautta. Katsoen asian arkaluontoisuuteen päätelimme että Erichillä täytyy olla hallitukseltaan aivan tarkat ohjeet toimia näin, emmekä voineet käsittää miten Suomen hallitus uskaltaa mennä niin heikolle jälle (verba formalia). Gaus, joka siihen saakka ei ollut esiintynyt turvallisuuskysymyksessä eikä sitä tahtonut tehdä, oli pakotettu sen tekemään. Sekä Stresemann että von Schubert ja Gaus tulivat vuoron perään spontaanisesti asiasta puhumaan kanssani. Varsinkin von Schubert oli aivan kuo-

huksissaan. Kukaan heistä ei voinut ymmärtää Suomen edustajan tarkoitusta."

Ilmoittaessani tämän keskustelun salasähköitse ulkoasiainministeri Setälälle (N:o 207) pyysin, jos kohta Helsingissä suullisissa keskusteluissa olin saanut pääpiirteisen käsityksen siitä, kuitenkin samalla kaiken varalta saada tarkkaan tietää millaiset instruktioit Suomen edustajalla olivat olleet, koska näet juuri tämä kysymys, kuten myös muualta olen kuullut, näkyy askartaneen komission muiden jäsenten mieliä.

Zahle alkoi sitten puhua Suomen suhteesta Kansainliiton neuvostovaaliin ensi vuonna; hänen sanansa sattuivat näin:

"Niistä kolmesta vuosipaikasta, jotka ensi vuonna taasen on täytettävä, saanee Cuba Salvadorin paikan ja Portugal Belgian paikan. Meitä tulee luonnollisesti eniten kiinnostamaan kysymys siitä kuka saa Tšhekkoslovakian paikan. Suomellahan on suuret chanssit tulla valituksi, jos se, säsom ett anständigt land naturligtvis gör, jo ennen assembléeta diplomaattisesti valmistaa kysymystä niin että Genèveissä pelkkä muodollisuus on jäljellä." (En ole varma siitä, piilikö näissä sanoissa pieni neuvo.) Kun sanoin että ensi kädessä asia toki riippuu siitä, haluaako Suomi lainkaan kandideerata, alkoi Zahle suureksi hämmästykseni esittää mielipiteitä, jotka ovat aivan päinvastaisia sille käsityskannalle, jota hän tähän asti on edustanut. Hän näet lausui seuraavaa:

"Tähän asti olen ollut sitä mieltä, että esim. Tanskan ei missään tapauksessa ole mentävä Kansainliiton neuvostoon. Mutta kun nyt neuvoston liikkuva vain paikkain lukumäärä on noussut yhdeksään, niin

tulen kysyneeksi: voiko kukaan, meistä pienistä ajan pitkään kieltäytyä jos meidät halutaan neuvoston jäseneksi? Emmekö ole velvolliset ottamaan vuoron perään sellaisen tarjouksen vastaan? Eikö se riski, joka aiheutuu varovaisuudesta ja vastenmielisyydestä senvuoksi ruveta neuvoston jäseneksi, voi käydä suuremmaksi, kuin jos menemme mukaan ja saamme äänemme kuuluville? En voi vannoa ettenkö vuoden parin perästä tässä ajattele toisin kuin olen tähän asti ajatellut (verba formalia)".

Kuta enemmän näitä sanoja pohdin, sitä enemmän alan uskoa että Tanskan virallisessa suhtautumisessa Kansainliiton neuvoston jäsenyyskysymykseen on tapahtumassa käänne ja että Zahlen sanat merkitsevät Moltken alulle panemaa varovaista ensi sondeerausta nähdäkseen miten maailma suhtautuisi Tanskan neuvostoehdokkuuteen ensi tai sitä seuraavana vuonna. Personallisesti Zahle — siitä olen varma — jo kauan mielellään itse olisi pyrkinyt neuvostoon, mutta hänellä on ollut mot d'ordre selittää Tanskan olevan aivan desintresoidun tässä suhteessa. Nyt hän kertoi jopa saaneensa kyselyjä jo Genèvessä eikö hän voisi tulla neuvostoon ("kuten tiedätte on neuvostovaali yhtäpaljon henkilökysymys kuin kysymys asianomaisten maiden sopivaisuudesta"), sanoi ennen niin skeptillisen Moltken nyt olleen kovasti intresoidun Genèvestä y.m.

En voi olla lisäämättä, tämä Zahlen esiintyminen silmieni edessä, että jos me todella haluamme ensi vuonna **vakavasti** kandidoida, meidän jo nyt olisi syytä alkaa asiaa valmistella diplomaattista tietä. Jos Suomen esiintyminen 16 artiklan kysymyksessä eräissä Kansainliittopiireissä todella on herättänyt epämieluisia tunteita, ei näet ole epätodennäköistä, että

kilpailijamme tulevat sitä käyttämään hyväkseen ehdokkuuttamme vastaan.

Lopuksi Zahle sanoi pitävänsä sängen mahdollisena, että Kansainliiton neuvoston maaliskuunkokous pidetään Berlinissä.

= = =

Samana päivänä oli minulla useamman tunnin kahdenkeskinen keskustelu Latvian lähettilään kanssa. Keskustelumme koski parhaasta päästä Saksan sisäpolitiikkaa, josta raporteeraan toisessa yhteydessä. Meitä kiinnostavista aktuaalisista kysymyksistä, joista oli puhe, mainitsen seuraavat.

Woitilla oli sama tieto kuin minkä Liettuan tšekäläinen lähettiläs Sidzikauskas Genèvessä ministeri Erichille oli kertonut, nim. että Saksa on painostanut Moskovaa nonagressiosopimusten johdosta siihen suuntaan, että nämä sopimukset olisi tehtävä mahdollisimman separaattisesti. Tämähän on aivan Saksan politiikan mukaista, se kun edelleen pelkää Puolan hegemonian alaista reunavaltiolinjaa.

Liettuan sopimukseen nähden Woiit ei voinut olla lausumatta julki paheksumistaan sen johdosta että Kovnon hallitus ei edes epävirallisesti ollut neuvotellut missään muodossa Rigan hallituksen kanssa. Sopimuksen merkitykseen nähden ei Woiitilla ollut mitään erikoista lisättävänä. Että sen kärki on Vilnean ja Varsovaan kohdistettu, ei kaipaa selityksiä. Woiitkin vahvisti tiedon, minkä jo Herra Ulkoasiainministerille kirjoitin, että Wilhelmstrassessa

ollaan hyvin tyytyväisiä sopimukseen, senjälkeen kuin Memelin kysymys saatiin jäämään sopimuksen ulkopuolelle. Saksalle sopimuksesta on kahdenlainen edullinen merkitys: ensiksi se heikentää Puolaa, toiseksi se rikkoo yhteisen reunavaltiolinjan. -- Voitinkin tietojen mukaan Lontoossa pidetään sopimusta erittäin vaarallisena Liettuan prestigelle, jolla käsityksellä voi olla psykologisesti turmiollinen vaikutus myös Liettuan pohjoisille naapureille.

Mitä tulee Latvian suhteisiin Saksaan totesi Voit uudelleen, että ne ovat vain paranemaan päin. Erityisesti toivoo hän näiden suhteiden paranemista kun saksalais=latvialainen kauppasopimus lähitulevaisuudessa saadaan katon alle. Hän oli kanssani yhtä mieltä siitä että, kuta enemmän Saksan poliittinen asema Euroopassa vahvistuu, ja katsoen Saksan ja Venäjän ystävyyteen, meidän on suhteissamme Venäjään otettava huomioon tämä Saksan asema ikäänkuin poliittisena reliefinä. "Saksalaista invasioonia Balticumiin emme pelkää; ainoa vaaramme on Venäjä; sitä suurempi syy meillä on viljellä suhteitamme edelliseen". Omasta puolestani lisään, että tämä balttilaisten valtioiden kategorinen imperatiivi niille tulee vielä kategorisemmaksi samassa määrässä kuin tuo tunnettu Annexe F. antaa Saksalle mahdollisuuden tulkita Kansainliiton paktin 16 artiklaa oman mielensä mukaisesti. Onneksihan meidän politiikkamme Venäjään ja nonaggressiosopimukseen nähden tulee yhtä suuressa määrässä toiseen tasoon kuin meidän geopoliittinen asemamme eroaa mainittujen maiden vastaavasta asemasta.

Voit lisäksi saaneensa Pragın tšekäläiseltä

lähettiläältä, kun hän tältä kysyi syytä miksi saksalaisia on otettu Pragin hallitukseen, sen suoran vastauksen, että tämä toimenpide merkitsee Pragin reaalista uussuhtautumista Genèveen ja Thoiryn luomaan uuteen poliittiseen tilanteeseen, jossa Saksan näyttelemä osa on kasvamassa. (Tosin oli mainitulla toimenpiteellä myös sosiaalis-taloudellinen merkitys, mistä lähemmin toisessa yhteydessä.) Samaan ilmiösikermään kuuluu myös huhu, että Varsova olisi aikeissa lähettää Berliniin uuden, enemmän prosaksalaisesti väritetyn lähettilään (puhutaan ruhtinas Radziwillistä). Toitaiseksi tämä on pelkkä huhu, mutta sellaisenaan jo symptomaattinen.

Tässä yhteydessä tulokoon toiselta puolelta mainituksi että esim. Berliner Tageblatt viime sunnuntaisessa pääkirjoituksessaan, jonka on kirjoittanut Th. Wolff itse, varottaa Saksaa kaikenlaisilta unelmilta idässä: toivo että itäkysymysten väkivaltainen Aufrollen tuottaisi Saksalle poliittisia etuja on kerta kaikkiaan jätettävä. Päinvastoin on Saksan diplomatian pyrittävä siihen, "että Venäjä tulee Kansainliittoon ja Kansainliitto Venäjälle". Sekä Moskovassa että Genèveissä on vähitellen ymmärrettävä tämän vaatimuksen kategorisuus. Kirjoituksesta, jonka jo olen lähettänyt lähetystöneuvos Yrjö-Koskiselle, oheenliitän toisen kappaleen. Sen merkitystä lisää se seikka, että se on julaisu sunnuntain numerossa, eikä, kuten tavallisesti Wolffin artikkelit, maanantaina.

= = =

Koska Stresemann on vuoteenomana ja v. Schubert lomalla, pyrin eilen, varsinkin kun minulla oli joukko juokseviakin asioita ^{Wilhelmstrassessa} hoidettavana, Wallrothin puheille. Huomasin heti ovensuussa että Wallrothin kohtelu oli toinen kuin ennen: hän oli juhlallinen, puhui virallisesti ja afmätt. Oli ukkosta ilmassa. Puhuin ensiksi geodeettisopimuksesta, josta sain kuulla että ratifiointiasiakirjat jo ovat Hindenburgin kansliassa; tämän monet viimeaikaiset matkat ovat hidastuttaneet allekirjoittamista. Koskettelin sitten salakuljetussopimuksen ratifiointia ja huomautin minulle syyskuussa annetusta puolittaisesta lupauksesta että tämä ta-
pehtuisi marraskuun 1 päivänä. Wallroth lupasi asiaa valvoa.

Kun parista muusta asiasta vielä oli puhuttu, alkoi Wallroth peittelemättä puhua Genèveissä sattuneen välikohtauksen jälkeenhjättämästä mielipahasta Auswärtiges Amtissa. Hänen sanansa sattuivat:

"Emme olisi ihmetelleet, jos tällainen isku olisi tullut Rumanian, Puolan tai Tshekkian taholta, mutta juuri vanhan ystävämme Suomen! Annexe F:hän oli koko meidän Kansainliittoon tulomme angelpunkt, jota kuukausia valmisteltiin." Kun aloin selittää periaatteellista kantaamme ja jyrkästi kielsin ministeri Erichin lausunnon olleen tähdätyn Saksaa vastaan, keskeytti minut Wallroth sanoilla: "Jos ymmärrämmekin Teidän periaatteellisen kantanne, niin emme ymmärrä tätä salaperäisyyttä: miksei asiasta, kuten Kansainliitossa on tapana, voitu neuvotella etukäteen, niin olisi koetettu löytää jokin formule? Sitäpaitsi oli silmiinpistävää että Suomen valtuuskunta oli kokoonpantu juuri Saksan Kansainliittoon tulon assembléessa, paitsi Erichiä, Parisin

ja Varsovan edustajista ja Holstista. Ymmärrämmehän mistä Erichin lausunto näin ollen oli lähtöisin." Protesteerasin luonnollisesti tällaista tulkintaa vastaan, mutta se on kuvaava sinänsä.

Keskustelimme vielä hetken tähän suuntaan, kunnes Wallroth, kädellään tehden kuvaavan eleen, sanoi: "niin, mitä siitä nyt enää kannattaa puhua, puhukaamme muista seikoista." Lisään vielä että Wallroth nimenomaan sanoi sekä Stresemannin että von Schubertin yhä edelleen olevan perin katkeria meille.

Keskustelimme myös ehdotetusta värjätyn kahvin tullin korotuksesta ja saatoin Wallrothille kertoa valtiovarainvaliokunnan päätöksestä (tästäkään tärkeästä päätöksestä, kuten yleensä koko tämän poliittisestikin tärkeän asian käsittelystä, ei lähetystö ole saanut kotoa pienintäkään virallista tietoa; ehdotetusta korotuksesta kuulin ensi kerran — Saksan lähetystössä Helsingissä!). Wallroth antoi minun ymmärtää, että asiasta ovat intressoidut eräät hyvin vaikutusvaltaiset Reichstagin jäsenet, varsinkin kansanpuolueen jäsen Dauch (hampurilainen), sekä hansapiirit. Hän kertoi myös että Reichsratissa suomalais-saksalaista kauppasopimusta käsiteltäessä Baijerin edustajat pidättyivät äänestämästä osaksi koska sopimus ei anna alennuksia baijerilaiselle leikkikaluteollisuudelle osaksi koska se muka liiaksi helpottaa maataloustuotteiden tuontia Saksaan. "Tahdon sanoa Teille että jos otamme huomioon senkin, että hansalaiset edelleen ovat valmiit sopimuksen kaatamaan kansallisen kohtelun vaatimukseen, joka kävi ilmi heidän Reichsratissa antamastaan deklaratiosta (julaistiin aikanaan Suomen lehdissä), niin voi kahvitulliasia, jos sitä Teillä edelleen ajetaan hallituksen ehdottamaan suuntaan, painaa vaa'assa niin

että koko sopimus kaatuu." On sanomatta selvää, että Wallrothille selitin ne syyt jotka ovat aiheuttaneet hallituksen toimenpiteen. Olisin kiitollinen jos lähetystöä voitaisiin pitää tästä lähtien kysymyksen kehityksen tasalla, koska nykyisen mielialan vallitessa Auswärtiges Amtissa meitä vastaan jokaista asiaa siellä on ajettava suurimmalla delikatessilla.

Lopuksi keskustelimme vielä tilanteesta Venäjällä. Ulkoasiainministeriöltä juuri saamani salasähkösanoman N:o C=68 johdosta utelin Moskovassa aikaansaadun "rauhan" todellista luonnetta. wallroth ei peitelletyt saaneensa Moskovasta samanlaisia tietoja kuin mitkä Hackzell on sähköttänyt Helsinkiin. Hänkin piti "rauhaa" vain aselepona, lisäksi keinotekoisena sellaisena. Eräs kommunisti oli sanonut Saksan ambasasadissa Moskovassa että "rauha" oli saavutettu siten että 90 %:iin opposition vaatimuksia oli suostuttu. Wallroth jatkoi: "Joskin tässä on liioittelua, näyttää kuitenkin siltä että opposition hyökkäys vain tilapäisesti on saatu pysäytetyksi. Mutta olettaakaammekin että oppositio pääsee valtaan: mikä siitä on seuraus? Kaunis teoreettinen hallitusohjelma, jota oppositio ei kykene realisoimaan. Se lykkää vain joksikin aikaa, eli siksi kuin kukkaro on lopen tyhjä, sen ratkaisun, johon nykyinen hallitus alkaa olla valmis." Sain sen käsityksen että wallrothin tietojen mukaan tilanne Kremlin valtiaille ei ole aivan niin kriittillinen kuin miksi sen mainittu Ulkoasiainministeriön sähkösanoma kuvaa.

Tapasin eilen myös ensi kerran Japanin vasta tulleen ambassadöörin, jonka luona, täällä vallitsevan tavan mukaan, olin pyytännyt audienssia. Kes-

kustelu oli luonnollisesti varovaisesti hapuileva, kuten aina ensi tapaamisella, mutta ambassadööri antoi minun kuitenkin ymmärtää, että hän ei luottanut Tassin virallisesti rauhoittaviin kaunomaalauksiin Moskovasta.

= = =

Lopuksi mainittakoon, että Telegraphen-Union niminen tšekäläinen tietotoimisto eilen levitti sellaisen tiedon että Englannin ja Turkin välillä olisi piakkoin odotettavissa ystävyyssopimus. Sopimus olisi jo parafoitu. Englanti siinä myöntäisi Turkille eräitä huomattavia poliittisia ja taloudellisia etuja Etu-Aasiassa ja antaisi sille suuren edullisen lainan. Turkki puolestaan tulisi Kansainliiton jäseneksi. En ole saanut vahvistusta tälle tiedolle.

Holma.

Blick auf den Osten.

T. W. Man möchte niemandem die gute Laune verderben, aber es ist doch nötig, die Aufmerksamkeit auf einige graue Nebel hinzulenken, die in der Ferne über die Friedenswiese ziehen. Es handelt sich um keine akute Gefahr, die Ruhe ist nicht bedroht, die Pessimisten brauchen nicht die Stirn zu runzeln — aber an gewisse Dinge soll man gerade dann denken, wenn man ungefährdet im Lichte wandelt und nicht die hebbende Furcht im Nacken verspürt. Wir haben seit vielen Monaten eigentlich nur nach Westen geblickt, und das konnte nicht anders sein. In Paris, in London, in Locarno, Genf und Thoiry sind Fragen erörtert worden, die wir zunächst gelöst sehen möchten, und die erste außenpolitische Aufgabe war doch, Deutschland wieder verhandlungsfähig zu machen, es in den Kreis der Großmächte zurückzuführen und von der Armeeführerrolle zu befreien. Inzwischen aber ist anderswo auch allerlei geschehen. Und da jedes Ding zwei Seiten hat, und Deutschland zwei empfindliche Seiten, muß man die Lampe einmal so drehen, daß das Licht nach Osten fällt.

Mein Freund Paul Scheffer, der die ostasiatischen Probleme dort studiert hat, wo sie wachsen, und in Moskau auch auf keinem schlechten Beobachtungsposten sitzt, hält es mindestens nicht für unwahrscheinlich, daß der Kampf um die Mandchurei, den Japan und Sowjetrußland jetzt teils mit wirtschaftlichen Mitteln und teils mit Hilfe der chinesischen Generale führen, eines Tages mit offener Kriegsanlage zur Entscheidung gebracht werden wird. Diese Meinung wird nicht von allen Problemkundigen geteilt, aber wer Gründe und Gegengründe abwägt, kommt doch zu dem Schlusse, daß dort, wo zwei Jüge sich aufeinander zu bewegen, immerhin mit einem Zusammenstoß zu rechnen ist. Die Idee, daß Japan einen Konflikt mit Amerika suchen könnte, steht nur in den Traumbüchern der Großdenk- und Wahrsagerinnen, existiert für die ernsthafte Politik nicht mehr. Mancher versichert, daß Japan in der klimatisch ungünstigen Mandchurei kein geeignetes Terrain für seine Expansionskraft sehen könne, aber diese Ansicht, daß die rauhere Luft abschreckend wirke, wird doch durch zuviel sichtbare Tatsachen widerlegt. Für Sowjetrußland würde es sich darum handeln, ob es die ostasiatische Bahn und Wladiwostok aufgeben will. Was es gegenwärtig in China treibt, sieht nicht so aus, als beabsichtige es, sich wie die Schnecke latenslos in sein Haus zurückzuziehen. Nun könnten wir sagen: was kümmert uns die Mandchurei? Aber bei diesen Steppenbränden weiß man nie, wie weit sie gehen, und rund um Rußland ist etwas viel brennbares Material aufgehäuft. Die erste Flamme könnte auch anderswo aufsteigen, der Funke könnte auch von Europa nach Asien, statt von Asien nach Europa, hinüberspringen. Die Frage des Ursprungsortes ist beinahe gleichgültig, denn gewiß würde das Feuer nicht dort enden, wo es beginnt.

Am 29. September ist die Welt mit der Nachricht überrascht worden, daß Sowjetrußland und Litauen einen Garantievertrag abgeschlossen haben, den, wie den deutsch-russischen Vertrag, eine erläuternde Note ergänzt. Besonders interessant ist dieses Begleitdokument, in dem die Sowjetregierung die Rechte Litauens auf das ihm geraubte Wilna anerkennt. Den Paragraphen sechzehn der Völkerbündelsatzung, der vom Durchmarschrecht und von der gemeinsamen Expedition gegen Friedensbrecher handelt, hat Litauen ungefähr nach dem deutschen Muster kommentiert. Man scheint einigen Wert darauf gelegt zu haben, die litauische Neutralitätserklärung der deutschen anzupassen und so eine Gemeinsamkeit der Anschauungen zum Ausdruck zu bringen. Nach der Unterzeichnung des Locarno-Vertrages wurde viel über eine Verständigung Rußlands mit Polen gesprochen, das dem englischen Einfluß entzogen werden sollte, und die polnischen Nationaldemokraten, die damals regierten, reichten den Sowjetleuten die Hand. Seit Pilsudski, der als ein hitziger Gegner Sowjetrußlands gilt, zur Nacht gelangt ist, hielt man in Moskau diesen Weg für versperrt, und da man meinte, bei der Lage der Dinge für Sicherungen sorgen zu müssen, schloß man sich mit dem anlehnsbedürftigen Litauen in einer antipolnischen Front zusammen. Natürlich sollen alle solche Verträge nur Barrieren sein, nur feindliche Gelüste abschrecken, den Frieden fester umhegen, und es braucht auch nicht immer, wie vor zwölf Jahren, aus der Furcht das Gefürchtete, aus dem Übermaß der Sicherungen die Katastrophe zu entstehen. Nein, dieses massenhafte Papier braucht nicht wieder, wie damals, zum Fißbüß zu werden, der aus Versehen in das Pulverfaß fällt. Aber es zeigt sich doch, daß eine Politik, die Rußland möglichst isolieren will, ebenso wie die russische Politik, die sich eine Ausnahmestellung wahren möchte, in eine sehr ungewisse Zukunft führt. Bei soviel Mißtrauen, einer solchen Absonderung, kann die Wohlfahrt nicht gedeihen. Ob die russische Politik nicht zu sehr und zu lange in unpraktischem Dogmatismus, bombastischen Agitationsphrasen und herausfordernden Weltrevolutionärsmanieren stehengeblieben ist, erscheint zum mindesten zweifelhaft. Es war ja sehr eindringlich — und wir alle haben es amüsiert gefunden —, wenn Tschitscherin in Genua mit geistvollem Hohn die Gewaltigen ärgerte, und all die nach Genf geschleuderten Notizen waren Meisterstücke einer aggressiven Stilistik, aber was ist eigentlich dabei heraus-

gekommen? Es scheint, daß auch die oppositionelle Führergruppe in Moskau sich diese Frage vorlegt und nach realistischen Methoden strebt. Und hat England an der antirussischen Strategie des Kabinetts Baldwin schon sehr viel Freude erlebt? Der russisch-litauische Vertrag, der gegen den Willen Englands den Zusammenhang der Randstaaten hindert, ist vielleicht nur eine kleine, nicht sehr wesentliche Enttäuschung, eine Unannehmlichkeit. Schlimmer ist, daß man durch die Absperrung die notwendige Entwicklung, die Auflösung der wirtschaftlichen Starrheit, den Lebergang vom allein selbst machenden Monopoldogma zur allem fikt machen den Handelsfreiheit verzögert und eine Atmosphäre dumpfer Unruhe erzeugt. Die menschlichen Leidenschaften erlöschen nicht wie das Licht, wenn man einen Kasten darüber deckt. Es ist wahr, daß Sowjetrußland sich selbst eingeriegelt hat, aber man hat auch von außen ein Vorlegeschloß an die Tür gehängt.

Phantasten glauben, daß Deutschland bei einem Konflikt im Osten dieses oder jenes gewinnen könnte, aber vernünftig würde es nur Verlierer sein. Nach einer Niederlage Rußlands würde die politische Position Deutschlands sich sehr ungünstig verändern, und da die Westmächte schwerlich geneigt sein würden, militärische Erfolge der roten Armee als Schicksalsfügung hinzunehmen, würde schnell wieder die Durchmarschfrage auftauchen und der Wunsch sich äußern, uns in die üble Geschichte hineinzuziehen. Den Theoretikern des Pazifismus und den

une ver-
auf einige
Friedens-
die Ruhe
Stirn zu
de dann
und nicht
seit vielen
das konnte
rno, Genf
zunächst
gabe war
en, es in
der Arme-
dwo auch
hat, und
ampe ein-

Probleme
auch auf
tindestens
ndichurei,
hastlichen
e führen.
gebracht
Problem-
abwägt,
sich auf-
erstos zu
Amerika
Groschen-
cht mehr.
günstigen
stionskraft
Luft ab-
Tatsachen
handeln.
ben will.
aus, als
ein Haus
t uns die
man nie,
was viel
e könnte
n Europa
gen. Die
nn gewiß

cht über-
in einen
deutsch-
Besonders
te Wilna
dsfassung,
en Gepe-
ungefahr
t einigen
atralitäts-
meinjam-
Nach der
über eine
dem eng-
polnischen
hen den
hibiger
hielt man
meinte,
müssen,
sitauen in
ollen alle
elüste ab-
ucht auch
urcht das
Die Kata-
r braucht
der aus
doch, daß
benso wie
g wahren
viel Miß-
fahrt nicht
zu lange
gitations-
emanieren
haft. Es
haben es
enua mit
all die
cke einer
i heraus-

kommen? Es scheint, daß auch die oppositionelle Führergruppe in Moskau sich diese Frage vorlegt und nach realistischen Methoden strebt. Und hat England an der antirussischen Strategie des Kabinetts Baldwin schon sehr viel Freude erlebt? Der russisch-litauische Vertrag, der gegen den Willen Englands den Zusammenhang der Randstaaten hindert, ist vielleicht nur eine kleine, nicht sehr wesentliche Enttäuschung, eine Unannehmlichkeit. Schlimmer ist, daß man durch die Absperrung die notwendige Entwicklung, die Auflösung der wirtschaftlichen Startheit, den Uebergang vom allein selig machenden Monopoldogma zur allein satt machenden Handelsfreiheit verzögert und eine Atmosphäre dumpfer Antrufe erzeugt. Die menschlichen Leidenschaften erlöschen nicht wie das Licht, wenn man einen Kasten darüber deckt. Es ist wahr, daß Sowjetrußland sich selbst eingeregelt hat, aber man hat auch von außen ein Vorlegejoch an die Tür gehängt.

Phantasten glauben, daß Deutschland bei einem Konflikt im Osten dieses oder jenes gewinnen könnte, aber vermutlich würde es nur Verlierer sein. Nach einer Niederlage Rußlands würde die politische Position Deutschlands sich sehr ungünstig verändern, und da die Westmächte schwerlich geneigt sein würden, militärische Erfolge der roten Armee als Schicksalsfügung hinzunehmen, würde schnell wieder die Durchmarschfrage auf tauchen und der Dünkel sich äußern, uns in die üble Geschichte hineinzuziehen. Den Theoretikern des Pazifismus und den-

jenigen, die in ihrer Ungeduld nicht einen Augenblick lang auf der Völkerbundschwelle warten wollten, erschien es überflüssig, und fast als eine Beleidigung der Gottheit, daß hier immer wieder, zuerst und dann unablässig, auf die Gefahr hingewiesen wurde, die der Artikel sechzehn in sich trägt. Indem Deutschland erklärte, daß es sich den Forderungen dieses Artikels nicht unterwerfen könne, wahrte es sein Recht auf Neutralität. Aber niemand täuscht sich darüber, daß Erklärungen und Rechtsansprüche keine Stahlwände sind. Es kann auch nicht vergessen werden, daß wir uns noch eines regen Landsknechtens erfreuen, Abenteurer, romantische Naturen und Katalinarien voll Tatendrang bei passender Gelegenheit ein Heldenchauspiel inszenieren und der Meinung sein würden, man müsse marschieren — ohne klare Vorstellung von Ziel und Richtung, aber irgendwohin. Die deutsche Politik darf sich nie wieder von einem Wirbelsturm überraschen lassen, und darum müssen ihre verantwortlichen Dirigenten, anders als die Landsknechte, wissen, wohin sie zu gehen hat. Ihre Aufgabe muß es sein, zu vermitteln und dafür zu arbeiten, daß Rußland zum Völkerbunde und der Völkerbund zu Rußland kommt. Viel hängt von dem weiteren Verlauf der Parteidrille in Moskau ab. Alle, die Rußen und die Völkerbundstaaten, müssen einsehen, daß aus Selbstisolierung und Isolierung nicht ein Dauerzustand werden kann. Deutschland muß versuchen, in Genf die Rolle des christlichen Mäkers zu spielen, die Bismarck so oft übernommen hat

und die vor 1914 am ehesten Sir Edward Grey hätte übernehmen können. Das ist kein ganz aussichtsloses Geschäft, denn die europäischen Mächte sehnen sich inmitten ihrer Wirtschaftsnöte nicht nach Kanonendonner, und den Völkern ist keine Bestüre so verhasst, wie die der Kriegsbuletins. Mit diesen östlichen Angelegenheiten kann man, wie schon bemerkt, heute sich in Ruhe beschäftigen, weil alles noch in der Ferne gestallt vorüberwaltet. Bisweilen ist es auch heilsam, daran zu erinnern, daß die Erde noch immer ihre vulkanischen Stellen hat. Wie Shakespeares Bolingbroke sagt, die Vorstellung des Guten gebe „nur desto stärkeres Gefühl des Schlimmern“, so läßt sich auch sagen, daß man beim Gedanken an das Schlimmere das Gute, den Frieden, nur noch höher schätzt. Der Mensch genießt sein Glück am besten, wenn er ein bißchen auch an das Unglück denkt.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: Cs.

ASIA: _____

Ministeri Holman raportti no 161.

Berlin

24/10 1926

Berlinissä, lokakuun 25 p:nä 1926.

Suomen Lähetystö

Finlands Beskickning

N:o 2673/26.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
39/185 Sal, D. 13 26		
28/10-26	to	Liit.
A	OSASTO	ASIA
S.	CS.	

H e r r a M i n i s t e r i ,

Kunnioittavimmin täten lähetän Teille, Herra
Ministeri, raporttini N:o 161 aiheesta:

Seipelin uusi hallitus wienissä.

Suvaitkea, Herra Ministeri, ottaa vastaan täy-
sellisen kunnioitukseni vakuutus.

Holma.

Herra Ulkoasiainministeri

E. N. Setälä,

Helsinki.

Suomen Berlinissä ja Wienissä olevan Lähettilään

raportti N:o 161 .

24. X. 26.

39/185 lae. D. D 26.		
28/10-26	lo	Liit.
OSASTO	ASIA	
S.	C.S.	

Seipelin uusi hallitus Wienissä.

Kun Seipel, jonka Itävallan parlamentti viime viikolla Ramekin hallituksen kaaduttua uudelleen valitsi liittokansleriksi, kaksi vuotta sitten jätti hallituschjakset, luuli jokainen, että ei kestäisi monta kuukautta ennenkuin hän uudelleen istuisi Ballhausissa. Katsottiin että hänen peräytymisensä oli häntä vastaan kesällä v. 1924 tehdyn murhayrityksen ja hänen pahan sokeritautinsa aiheuttaman vussin väsähtäneisyyden seuraus ja että hän toipumisensa jälkeen heti taasen ottaisi hallitusedesvastuun päälleen. Hänen seuraajansa Ramek on kuitenkin kaikkien — ei vähimmin omaksi — ihmetykseksi johtanut maan asioita melkein kaksi kokonaista vuotta, ja joskohta Ramekin hallitus on ollut monen pulan uhrina (jotka ovat aiheuttaneet erinäisiä henkilövaihdoksia kabinetin kokoonpanossa) täytyy myöntää että tämä läpeensä kunnan mies suurin piirtein kiitettävällä tavalla on suoriutunut vaikeasta tehtävästään. Tosin on Seipel varsinaisen hallituspuolueen, kristillis=sosiaalisen, maan suurimman puolueen, johtajana koko aikana kulissien takana, näytellyt huomattavaa osaa, mutta silti ei voi kieltää Ramekin

itsensäkin omanneen melkoisia johtajaominaisuuksia, jotka tehtävän kuluessa kasvoivat ja varmistuivat.

Hallituspulat Itävallassa ovat v:sta 1920, jolloin vallankumouksen jälkeen vallinnut sosialistiregime lopullisesti kaatui, sikäli merkilliset että kaikissa senjälkeisissä hallituksissa aina sama puolue, kristillissosiaaliset, on ollut enemmistönä ja kaikki kanslerit, Schober, Seipel, Ramek, kuuluneet tähän samaan puolueeseen. Täydennyksenä on kussakin hallituksessa ollut eräitä suursaksalaisia, oikeistolaisia, joten hallitus koko ajan on perustunut porvarilliseen kokoomukseen. Suurin piirtein voi sanoa Itävallassa kaksipuoluejärjestelmän olevan vallalla, mutta niin että sama puolue, jonka enemmistö aina on taattu, aina on hallituksessa. Hallituspulat ovat senvuoksi säännöllisesti aiheutuneet enemmistöpuolueen omissa riveissä vallinneista erimielisyyksistä ja koska parlamentissa hallituksella aina on enemmistö ei hallituksen kaatuminen koskaan johdu sille epämieluisesta äänestyksestä parlamentissa vaan on hallituksen pakko itse tehdä itsensä mahdottomaksi kaatuakseen. (Itävallassa näet parlamentti, kuten Preussissäkin, valitsee pääministerin.)

Seipel, joka v. 1922 astui Schoberin tilalle pelastamaan maan inflatiosta ja taloudellisesta perikadosta, kaatui syksyllä v. 1922 näennäisesti rautatieläisten palkkavaatimusten aiheuttamaan rautatielakkoon. Todellisenä syynä hänen kaatumiseensa oli kuitenkin keskushallituksen ja liittomaiden välillä vallinnut syvä erimielisyys, varsinkin koskien liittomaiden finanssioikeuksia, josta erimielisyydestä useassa aikaisemmassa raportissa olen tehnyt selkoa. Ramek, itse salzburgilainen asianajaja, edusti kansleriksi tullessaan liittomaiden federaa-

lisiä intressejä, — jotka Itävallassa kuten kantonalismi Schweizissä viime kädessä pohjautuvat vuoristoväestölle yleensä ominaiseen paikallispatiotismiin osaksi myös Wienin kaupungin luonnottoman suuruuden aiheuttamaan epäbalanssiin sen ja maaseudun välillä —, ja hänen on todella onnistunut, varsinkin näitä suhteita järjestävän autonomialainsäädäntönsä kautta, saada Wienin ja maaseudun vastakohtat ainakin jossain määrin tasotetuiksi.

Mutta hänellä on itsellään ollut monta taistelua taisteltavana liittomaita vastaan. Hänen ensimmäinen rahaministerinsä oli brasilainen pankinjohtaja Ahrer, joka oli kokonaan steiermarkilaisten talouspomojen (etupäässä hiilipomo Wutten) ja Steiermarkin kaikkivoivan kuuluisan ent. maaherran Rintelenin (joka viime kuukausina oli Ramekin kultusministerinä) johdettavissa. Tämä Ahrer, joka kuvaavasti kyllä on erään brasilaisen pankin hallituksen elinaikainen varapuheenjohtaja, toi uusia metoodeja maan raha-asioiden hoitoon sotkien toisiinsa epäilyttävässä määrässä politiikan ja finanssikysymykset ja ollen tästä syystä lopulta pakoitettu eroamaan. Kun hänen seuraajakseen otettiin pieni badenilainen kauppias, joka valtiofinanssien hoidosta ei tiennyt kerrassaan mitään, pääsi Ahrerin onneton perintö jättämään huolestuttavia jälkiä poliittiseen elämään. Ramek, itse ehdottomasti yläpuolella puolueen eräiden jäsenten pyrkimysten hyödyttää omaa kukkaroaan politiikan avulla, ei ollut kyllin tarmokas puhdistukseen myrkytetyn ilmakehän. Eräät sangen arveluttavat hallituksen finanssioperatiot perikadon partaalla olevan säästökassojen keskuspankin hyväksi (perikadon olivat aiheuttaneet hallituspuolueen muutamien jäsenten vähemmän selvät spekulatiot)

näiden pääasiallisten talonpoikien säästörahojen avulla) kaasivatkin lopullisesti Ramekin, jos kohta tämä kaatumisensa näennäiseksi syyksi valitsi liittovirkkailijain palkanvaatimustaistelun ja lakkouhan. Liittomaiden lisä hallitusasioiden hoitoon ei näin ollen ole ollut erikoisen onnellinen (palautan myös mieleen Ramekin taistelun n.k. Steiermarkin talousohjelmaa vastaan, joka arveluttavasti olisi uhanut maan kansainvälisiä taloussuhteita), ja jos kohta uusi kansleri Seipel saa vaikean työn puhdistessaan poliittisen maaperän näistä rikkaruohoista, niin on toiselta puolen hänellä, mikäli täältä voin asioita Wienissä seurata, nyt parempi positio liittomaiden suhteen kuin kaksi vuotta sitten. Seipeliä vastaan voi ehkä syystä huomauttaa, että hän puolueensa johtajana liian kauan antoi tapahtumien kulkea omaa latuaan. Hän ei tahtonut puuttua niihin ennenkuin paise oli valmis puhkaistavaksi. Siten hän tavallaan itse on edesvastuussa siitä että olot puolueessa ovat saaneet ylläkuva-
tun epäterveen kääntein.

Rahaministerikseen Seipel on kutsunut ent. rahaministerinsä Kienböckin, joka nimi takaa maan rahanasioiden vapauttamisen viimeaikaisista epäterveistä ilmiöistä, joskohta juuri Kienböckin sentralisoiva rahapolitiikka oli suurimpana syynä liittomaiden tyytymättömyyteen Seipelin aikaisempaan hallitukseen.

Ramekin ulkopolitiikka on suurin piirtein katsoen vahvistanut maan kansainvälistä asemaa. Tosin teki hänen ensimmäinen ulkoministerinsä Mataja huikentelevalla ja epävakaalla politiikallaan parhaansa saattaakseen maan vaikeisiin tilanteisiin. Hän ei ainoastaan tehnyt

Itävallan suhteita Saksaan kylmiksi, vaan entiset entente=valtiotkaan, joita hän liehakoi, eivät häneen luottaneet. Senjälkeen kun Mataja oli pakotettu luopumaan ulkoministerin paikalta (eräät vähemmän selvät osakekaupat, jotka hänen eronsa aiheuttivat, eivät vieläkaan ole saaneet täysin tyydyttävää selvitystä) ja Ramek itse otti ulkoasioidenkin johdon omiin käsiinsä, on Itävallan ulkopoliitikka sen parempi joutunut rauhalliseen uomaan. Suhde naapureihin on sopimuksilla saatu rauhoitetuksi, Ramekin matka Berliniin hälvensi Matajan täällä aikaansaaman hermostuneen mielialan, Anschluss-kysymys on virallisesti pantu hyllylle ja Etelä-Tiroolin probleemi, joka tosin itävaltalaisille on karvas pala niellä, on jätetty tulevaisuuden ratkaistavaksi. Ramekin ansiota on myös että Kansainliiton finanssikontrrolli on lakkautettu. Ulkopoliittisesti uusi kansleri siis ei voi valittaa Ramekilta saamaansa perintöä. Ennenkaikkea on mainittava Pragin kanssa viime maaliskuussa solmittu arbitragesopimus, jota seurasi Ramekin ja Benešin käynnit toistensa luona.

Uusi kansleri Seipel on varakansleriksi ottanut suursaksalaisen Dinghoferin, joka on tunnettu innokkaaksi Anschluss-ajajaksi. Tämän hän ilmeisesti on tehnyt rauhoittaakseen Berliniä, missä Seipeliä pidetään Anschlussin vastustajana. Mutta Seipelin nimi, kuten Le Tempskin toteaa, on takeena siitä että mitään yllätyksiä Anslussiin nähden ei ole odotettavissa. Tämä tietysti ei estä Anslussmiehiä molemmin puolin edelleen ajamasta aatettaan kaikilla mahdollisilla aloilla, joista ehkä tärkein on Saksan ja Itävallan lainsäädännön yhtenäistyttäminen. (Siiv^{säl}ipä Berliner Tageblatt äskettäin artikkelin, jossa ehdotetaan annettavaksi Saksan kansalaisille mahdollisuus olla samalla myös Itä-

vallan alamaisia ja päinvastoin.)

Seipelin katoollisuus sensijaan ei tule viemään kysymystä koulun vapauttamisesta kirkosta eteenpäin. Tämä kysymys jo viime keväänä uhkaili Ramekin hallituksen olemassaoloa, ja Ramekin ensimmäinen kultusministeri Schneider olikin pakotettu luopumaan salkustaan, koska hän oli koulukysymyksessä tehnyt sosialisteille liian suuria myönnytyksiä. Kristillis=sosiaalisen puolueen suuri enemmistö näet ei hyväksynyt näitä myönnytyksiä eikä halunnut koulukysymyksen päästämistä paisumaan kulttuuritaisteluksi, koska tämä olisi voinut uhata sangen erilaisia aineksia sisällänsä pitävän enemmistöpuolueen olemassaoloa. — sen sisäinen heterogeenisuus näet useasti uudessa Itävallassa on osoittautunut sisäpoliittisesti yhtä vaikeasti hoidettavaksi kuin muiden maiden monipuolueisuus !

Kaikki muut Seipelin uuden kabinetin jäsenet kuuluivat joko hänen ensimmäiseenkin hallitukseensa tai ovat siirtyneet siihen viimeisestä, Ramekin hallituksesta.

Lyhyesti voinee sanoa, että Seipelin uudelta hallitukselta lienee lupa odottaa jatkuvaa sisäpoliittista vakaantumista. Vielä suuremmassa määrässä on odotettavissa että Seipel ulkopoliittisesti lujittaa sitä terveellistä kehitystä, joka karakterisoi hänen ensimmäistä hallituskauttaan ja jota Ramekin, Matajan ulkoministeriaikaa lukuunottamatta, seuraili, ja että hän siten tulee vahvistamaan maansa kansainvälistä asemaa. Siitä ovat takeina Seipelin henkilöllinen integrisyys, hänen suuri kokemuksensa ja kykeneväisyytensä sekä se suuri arvonanto, jota hän kaikkialla maansa rajojen ulkopuolella nauttii.

Holma.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C5.

ASIA: _____

Ministeri, Holman raportti no 162.

Berlin

24/10 1926.

Berlinissä, lokakuun 27 p:nä 1926.

Suomen Lähetystö
Finlands Beskickning

N:o 2707/26.

ULKOASIAINMINISTERIÖN		
40/185	Sa.	D. 10. 26.
30/10-26	12	Litt.
5.	CS.	

H e r r a M i n i s t e r i ,

Kunnioittavimmin täten lähetän Teille, Herra
Ministeri, raporttini N:o 162 aiheesta:

- 1/2
- I. Käynti valtakunnanpankin presidentin
Schachtin luona.
 - II. Vieläkin Seipelin uusi hallitus.

Suvaitkaa, Herra Ministeri, ottaa vastaan täy-
dellisen kunnioitukseni vakuutus.

H. Holma.

Herra Ulkoasiainministeri
E. N. S e t ä l ä ,
Helsinki.

ULKOMA-AINHEISTO	
40/185 Sal.	26.
30/10-26	
5.	C.S.

Suomen Berlinissä ja Wienissä olevan Lähettilään

raportti N:o 162 .

24. X. 26.

I.

Käynti valtakunnanpankin
presidentin, Schachtin,
luona.

Toissapäivänä (22.10) pyrin valtakunnanpankin tunnetun presidentin Schachtin puheille haastellakseni häntä kuuluisan talousmanifestin ja sen yhteydessä olevien kysymysten johdosta. Schacht, jonka tunnen melko hyvin, kertoi minulle seuraavaa. (Huhu että Schacht ei itse olisi nimeään manifestiin kirjoittanut, on sen vastustajien keksimä valhe, sen vaikutuksen heikentämiseksi.)

" Ajatus julaista tällainen kansainvälinen talousmanifesti lähti englantilaiselta taholta jo noin 1/2 vuotta sitten. Tahdon erikoisesti painostaa, että al-lekirjoittajat eivät suinkaan parhaasta päästä ole rahamiehiä, vaan on heidän joukossaan myös suuri määrä teollisuusmiehiä -- eräistä maista on näitä jopa enemmän kuin rahamiehiä -- joten vastustajien levittämä väite että kyseessä olisi kansainvälisen haute finanssien ~~intressien~~ ^{itsekkyysoimenpide}, on kokonaan aiheeton. Monet suuret saksalaiset teollisuusmiehet ovat minulle sanoneet olevansa manifestin kannalla, joskaan eivät tahtoneet antaa nimeään siihen. Manifestin tarkoitus on ollut arvovaltaiselta taholta kerrankin vakavasti kiinnittää

maailman huomio siihen mihin ollaan menossa, jos tähänastista taloudellista rajamuuripolitiikkaa jatketaan. Jaan manifestin aiheuttaneet motiivit ja sen tarkoitusperät kolmeen ryhmään:

1:o. Kaikki uudet valtiot pyrkivät ensimmäisessä kansallisessa huumauksessaan luomaan omia teollisuuksia, myös missä sellaisille ei ollut minkäänlaisia edellytyksiä, sensijaan että jokainen valtio ensikädessä olisi pyrkinyt kehittämään niitä taloudellisia lähteitä, jotka sille ovat erikoiset ja luontaiset. Erinomaisen kuvaavaa tässä suhteessa on että esim. Puola nyt hankkiutuu luomaan oman automobiiliteollisuuden¹⁾. Tämä luonnottomuus ei voi olla vaikuttamatta maailman taloussysteemiin epäedullisesti, koska tavaraa näin ollen ei enää osteta sieltä missä se on paras ja halvin ja koska luonnottomat teollisuudet tarvitsevat luonnottomia tullisuoja.

2:o. Kansainväliset velkakysymykset on saatava järjestykseen. Ne häiritsevät kansojen luonnollista keskenäistä kaupankäyntiä. Kuten ehkä huomasitte pidin eilen (eräessä taloudellisessa järjestössä) esitelmän tästä kysymyksestä, jossa myös varotin maanmiehiäni lisäämästä ulkomaista velkaansa²⁾. Kansojenvälistä velkaantumista on rajoitettava ja järjestettävä.

3:o. Nykyisiä esteitä kansojenvälisessä kanssakäymisessä on vähennettävä. Tämä ei tarkoita vain

1) Pitkin matkaa huomasin nytkin miten Schacht kuten yleensä kaikki johtopiirit täällä syvästi halveksivat puolalaisten tapaa hoitaa sekä poliittisia että taloudellisia asioita.

2) Eräälle kollegalleni sanoi Schacht äskettäin: "Es geht uns in Deutschland viel zu gut um neue amerikanische Anleihen aufnehmen zu müssen" !

tullimuureja, vaan visumeja, maksuja, tariffeja, oikeuksia asettua asumaan toiseen maahan, y.m.s. Ajattelen myös tulliuuioneja pienempien kesken, joiden ei millään tavalla tarvitse merkitä asianomaisen maan suvereniiteetin loukkausta. Ajatelkaa vain Luxemburgia, jonka esimerkki kehoittaa jatkamaan sillä linjalla.

Manifestin allekirjoittajat eivät suinkaan ole toivoneet, että heidän ajatuksensa realisoitaisiin tänään tai huomenna. Luonnollisesti löytyy joka maassa piirejä, jotka vastustavat siinä lausuttuja ajatuksia. Kansalliset yltiöpäät näkevät lempiajatustansa uhatun, kysymys kansainvälisistä veloista on ehkä enemmän poliittinen kuin taloudellinen (siitä kritiikki Ranskassa), Yhdysvalloissa republikaaninen puolue juuri ennen vaaleja ei voi käydä puolustamaan vapaakauppaa — joskin on todettava että Coolidgen julkinen kannanotto manifestiin, jossa hän selittää manifestin ajatusten olevan Euroopassa kannatettavia, ei ollut lainkaan niin negatiivinen kuin olisi voinut luulla —, ja protektionismilla on kaikkialla maailmassa kannattajia. Mutta me uskomme että kehoitus- huutomme maailmalle on kantava joskin hitaasti hedelmiä ja että kaikkien järkevien ihmisten huomio herää näkemään mihin olemme luisumassa."

Omasta puolestani haluan lisätä että yksinpä siksi vapaamielinen lehti kuin Berliner Tageblatt hyvin reservoidusti suhtautuu manifestiin. Se huomauttaa, että kauan jo valmiina ollut teksti jätettiin makaamaan kunnes brittiläinen Imperial Conference kokoontuisi: manifesti oli annettava vastapainoksi tälle kongressille, jonka imperialistis=protektionistisia, pan-brittiläisiä ja antieurooppalaisia mielialoja pelättiin ja pelätään. Se väittää, jota en täältä voi kontrol-

loida, että manifestin tarkoitus tässä suhteessa ei ole vastannut toiveita. Ja se tekee lopuksi sen jhotopäättöksen, että manifestin osakseensaama viileys ei ennusta hyvää Kansainliiton suurelle talouskonferenssille. Lisään tähän että manifestin julkaisemishetki ei sen omalta kannalta ollut onnellisesti valittu: Thoiry, Pan-Europa, rautakartelli ynnä muut kansainvälisyyttä ja kansain välisiä suhteita tarkoittavat monet viimeaikaiset ilmiöt ovat ilmeisesti olleet "liian paljon yhdellä kertaa", jotta yleinen opinio olisi voinut ne sulattaa. Päinvastoin on huomattavissa näissä kysymyksissä juuri tällä hetkellä eräänlainen reaktio, joka varmaankaan ei ollut manifestin vastaanotolle terveellinen. Tämän seikan luonnollisesti ei sinänsä tarvitse merkitä manifestin joutumista nopeaan unholaan.

Schacht vältti kosketella manifestin poliittista puolta. Hän ei uudistanut saksalaisten lehtien lausuntoja, että manifesti on Versaillesin rauhan talussuunnitelmien kuolinisku. Se seikka että tšekäläinen lehdistö tätä näkökohtaa on toivotellut ei liioin ole ollut manifestin vastaanotolle ententemaissa edullinen, olkoon että tuo väite tulee sängen lähelle totuutta. Miten perin juurin manifesti itse asiassa on Versaillesin hengen vastainen, käy näet paraiten ilmi jos sitä vertaa siihen kuuluisaan talousresoluition, jonka liittoutuneet 17 p. kesäkuuta 1916 Pariisissa hyväksyivät ja Renskan silloisen kauppaministerin Clémentelin tälle resoluutiolle antamaan kommentaariin. Tuon resolution a ja o juuri oli aikaansaada sellainen taloudellinen kahtiajako maailmassa, jota manifesti nyt vastustaa ja jonka poistamiseen maailman kaikkien talousmiesten toiminta nyt tähtää !

Toiselta puolen en voinut Schachtin kanssa keskustellessani olla toteamatta miten hänen koko tapansa ajatella ensi kädessä on suurvallan jäsenen ja suurfinanssin johtajan. Pienten ja uusien kansojen elinehdot eivät näyttäneet häntä lämmittävän ja puhuessaan aitojen repimisestä hän ilmeisesti ajatteli omien kansalaistensa esteetöntä mahdollisuutta levittää Saksan kauppaa kaikkialle. Olen ennenkin viitannut siihen, että Saksan puolelta lähitulevaisuudessa on odotettavissa häikäilemätöntä taloudellista imperialismia, joka tulee olemaan paljokaan vaarallisempi kuin keisarillinen. Olen myös huomauttanut siitä mikä vaara meille pienille piilee suurvaltojen yhteistyöstä Kansainliitossa, mikä jo tuli selvästi näkyviin viime assembléen kynnyksellä kun neuvoston uusjärjestys oli saatava aikaan. Tulen toisessa yhteydessä, puhuessani Thoirysta, vielä koskettelemaan tätä kysymystä, haluan kuitenkin jo nyt kiinnittää huomiota siihen, miten kaikki nykyhetkelliset poliittiset ja taloudelliset kansainväliset liittymät, yhteisymmärrykset, kartellit j.n.e. — olkoon että niiden tarkoitus on saattaa maailman politiikka ja talouselämä ulos siitä umpikujasta mihin sodanjälkeinen eripuraisuus ne on vienyt — samalla pieniltä kansoilta kysyy entistä suurempaa valppautta ja merkitsee suurta vaaraa, joka lisääntyy samassa määrässä kuin Saksa ja Venäjä alkavat osallistua yleiseurooppalaiseen konserttiin. — En voi olla mainitsematta että esim. Ruotsin tšekäläinen lähettiläs katsoo näitä ilmiöitä yhtä vakavasti ja huolestuneesti.

Kysäsin myös Schachtilta onko Lontoossa pankkihuone Schröder & K:in johdolla muodostettu kansainvälinen finanssitrusti asetettava kausaalisesti yhteyteen talousmanifestin kanssa. Hän kielsi tämän jyrkästi väittäen tuon trustin olevan eräiden pankkiiriliikkeiden tavallisen yhtymän, jolla on puhtaasti yksityinen luonne. Jos lehdissä on kerrottu trustin tarkoituksena olevan finanssioida Saksan rautatieobligatioiden myynti, niin on tämäkin tuulesta temmattu: uusi trusti tosin samoinkuin jokainen pankkilaitos mielellään luonnollisesti haluaisi päästä mukaan "på ett hörn" kun näiden obligatioiden myynnistä kerran tulee tosi. ¹⁾

1) Näiden obligatioiden sijoitusprobleemi - joka oli Thoiryn keskeisimpiä kysymyksiä - on seuraava. Kun Dawes-suunnitelman mukaan Saksan valtion rautatiet muodostettiin yhtiöksi (Eisenbahngesellschaft), jossa Saksan valtakunnalla on osakeenemmistö ja jonka tulot ovat yksi Dawes-maksujen takuista, emitteerattiin 11 miljardin edestä tämän yhtiön obligatiooneja, jotka toistaiseksi makaavat Dawes-komissaarin tresoorissa. Thoiryssa keskusteltiin näiden obligatioiden mobilisoimisesta Ranskan frangin stabilisoimiseksi ja mahdollisesti Saarín takaisinostamiseksi ennen v. 1935. Tämä operatio käy kuitenkin vaikeaksi sen vuoksi että niin suurta summaa ei yhdellä kertaa voida negosoida, mutta ennenkaikkea senvuoksi että ainoa maa, joka oston voisi suorittaa, on Amerikka, joka taasen ei halua tätä välillistäkään tietä auttaa Ranskaa ennenkuin tämä edes on ratifioinut Bérenger-Mellonin velkasuoritus sopimuksen. Tämän circulus vitiosuksen välttäminen nykyään askartaa asianomaisia kabinetteja.

Kysyin sitten Schachtilta, missä määrin Romseyssä käydyt neuvottelut Englannin ja Saksan teollisuuspiirien kesken ovat aiheutuneet rautakartellin muodostumisesta. Tähän taasen Schacht vastasi seuraavasti. " En voi sanoa näiden neuvottelujen suorastaan aiheutuneen rautakartellista, jos kohta tämäkin tärkeä tapaus vaikutti niihin ja jos kohta neuvottelujen tarkoitus on samantapainen. Neuvottelut ovat näet jo kestäneet kauan; ne lähtivät Saksan hiilipiireistä, jotka pelkäävät (kts. lähetystön raporttia N:o 159) Englannin lakon jälkeistä takatalvea Saksan hiilelle. Neuvottelut eivät vieneet vielä tulokseen, sillä Englannin talousrakenne on niin toinen kuin meidän ja ennen kaikkea on Englannissa sisäinen talousorganisaatio vielä niin takapajulla, että heidän kanssaan ei ole helppo neuvotella. Mutta olemme hyvällä tiellä ja neuvotteluja tullaan jatkamaan.

Mitä muuten hiiliteollisuuteen tulee, täytyy myöntää että me olemme erinomaisessa asemassa. Mutta emme ole koko tänä aikana halunneet tehdä englantilaisille vaikeuksia. Me olemme kaukonäköisiä tarpeeksi ymmärtääksemme mistä on kysymys. Emme ole kuin puolalaiset, joilta äkillinen hiilikonjunkturi on pannut pään pyörälle — vaikka heiltä puuttuu organisatio voidakseen sitä täydelleen eksploatoida — jopa siinä määrin että useiden maiden hallitusten on ollut pakko virallisesti Varsovassa huomauttaa kontraktien sitovaisuudesta. "

Kun lopuksi jouduimme puhumaan maailman kulutuksen vähenemisestä varsinkin Venäjän kaaoksen vuoksi, lausui Schacht seuraavat kiintoisat sanat:

" Riippumatta siitä, voittaako Moskovassa oppositio vai hallitus, niin luulen, että Venäjä pikemmin kuin yleensä luullaan tulee vedetyksi eurooppalaiseen talousliitokseen (Wirtschaftsgefüge). Minulla on syytä uskoa että tämän oleellisesti tulee aiheuttamaan Englanti. En pidä mahdollisuuksien rajojen ulkopuolella, että Englannin ja Moskovan välillä pian syntyy ymmärrys. Krassinilla lienee pitkälle menevät valtuudet. Englantilaisille on pääasia että sovinnon teossa löydetään formeli, joka muodollisesti hyväksyy yksityisen omistusoikeuden periaatteen. Velkojen takaisinmaksamista ei Englanti enää toivo. "

Tähän mielenkiintoiseen väitteeseen, joka ei ollut noin vaan konstruoitu vaan jonka takana ilmeisesti -- sen saatoin keskustelusta todeta -- oli yksityiskohtaisia tietoja, haluan lisätä sen että joku kesän alussa kuulin puhuttavan samasta asiasta, jopa siinä muodossa että Stresemann olisi Lontoossa tarjonnut bona officiansa välittääkseen Lontoon ja Moskovan välillä (kts. salasähkösanomani N:o 106/26 ja kirjeeni ulkoasiainministeri Setälälle kesäkuun 13 päivästä). Sitten tuli Englannin lakko, jonka aikana Moskovasta lakkolaisille tulleet rahat panivat esteen näille tuumille. Syksyllä näkyy kysymys taas heränneen, josta puhui esim. Svenska Dagbladetin Lontoonkirjeenvaihtaja Eswe 13/10. Myös Le Tempsin 21/10 päivän pääkirjoituksen loppu osoittaa huomattavaa optimismia tässä suhteessa. Schachtin sanoista saatoin vetää sen varman johtopäätöksen, että kysymys nykyään kiinnostaa Saksan virallisia piirejä.

Itse asiassa tämä Stresemannin välittäjätoimi olisi täydessä sopusoinnussa hänen yleisen politiikkansa kanssa, jonka voi lyhyesti formuloida näin: olla

siltana idän ja lännen välillä, s.o. vetää Venäjä Eurooppaan, ja samalla kiitos Saksan geopoliittisen keskeisen aseman profiteerata tästä välittäjätehtävästä mahdollisimman paljon sekä poliittisesti (pelamalla suuret naapurit toisiaan vastaan) että taloudellisesti (kaikista suurvalloista Venäjän lähimpänä naapurina). Tämän tehtävän suorittaminen on Stresemannin suuri kunnianhimo.

Minun lienee turha erikoisesti huomauttaa siitä, miten Englannin ja Venäjän yhteisymmärrys varsinkin meidän kannaltamme lisääisi sitä suurvaltojen yhteistyön merkitemää vaaraa, josta ylempänä jo puhuin.

Holma.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 40/1935 Sal. D. 126		
30/10-26	to	Lil.
	URASTO	ASST
	5.	C.S.

Raportti N:o 162.

II.

26. X. 26.

Vieläkin Seipelin
uusi hallitus.

Lisäyksenä toissapäiväiseen raporttiini otsakeasiasta mainitsen seuraavaa.

Seipel on nyttemmin parlamentissa pitänyt ohjelmapuheensa. Ulkopoliittisesti on mielenkiintoista todeta, että hän sangen kylmässä äänilajissa ja miltei sivumennen käsitteli suhdetta Saksaan, välttäen käyttää sanaa Anschluss. Väitetään että hän ainoastaan suursaksalaisten pakotuksesta yleensä lainkaan esittelyssään puuttui tähän kysymykseen. Saksalaiset lehdet asettuvatkin senvuoksi jossain määrin reservoidulle kannalle, huomauttaen että joskin Seipel julkisesti on sanonut 90 % Itävallan väestöstä äänestävän Anschlussia, jos nyt kansanäänestykseen vedottaisiin, hän ei vedä tästä niitä johtopäätöksiä, joita odotaisi. Huomautetaan myös että Seipel alleviivatusti antoi nimensä Wienissä äskettäin pidetyn paneuroopalaisen kongressin hyväksi, siten osottaakseen että hän sitä tietä odottaa parempia tuloksia kuin Anschlussin kautta Keski-Euroopan olojen uusjärjestelyksi. Uudistan tässä sen minkä jo monta vuotta ^{sitten} sanoin, että näet Seipel ensi kädessä on katoollilainen prelaatti, toisessa

SUOMEN LÄHETYSTÖ
FINLANDS BESKICKNING

itävaltalainen ja vasta kolmannessa saksalais=germaani.

Kuulen myöhemmin että Seipelin uusi kultusministeri Schmitz, joka Seipelin ensimmäisessä hallituksessa oli sosiaaliministeri, on uskonnollisissa kysymyksissä ultraklerikaali. Yhdistelmä Seipel-Schmitz ei siis takaa kultuskysymyksissä pienintäkään edistysaskelta vapaamielisempään suuntaan, mikä myös käy ilmi sosialistilehtien Seipelille antamasta vastaanotosta.

Holma.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: *5.*

OSASTO: *Cs.*

ASIA: _____

Ministeri Holman raportti no 163.

Berlin.

29/10 1926.

Berlinissä, lokakuun 30 p:nä 1926.

Suomen Lähetystö

Finlands-Beskickning

N:o 2748/26.

ULKOASIAINMINISTERIO		
N:o 41/186 Sal. D. 10 26		
27-26	to	Liit.
S.	Es.	ASIA

H e r r a M i n i s t e r i ,

Kunnioittavimmin täten lähetän Teille, Herra
Ministeri, raporttini N:o 163 aiheista:

I. Wallroth tilanteesta Moskovassa.

II. Kenraali von Seecktin ero.

Suvaitkaa, Herra Ministeri, ottaa vastaan täy-
dellisen kunnioitukseni vakuutus.

Holma. ---

Herra Ulkoasiainministeri

E. N. S e t ä l ä ,

Helsinki.

ULKOASIAINMINISTERIO		
41/186 Sal. D. 13 26		
2/11-26	62	Liit.
5	Cs.	

=====

Suomen Berlinissä ja Wienissä olevan Lähettilään

=====

raportti N:o 163.

=====

29. 10. 26.

I.

Wallroth tilanteesta
Moskovassa.

Kun tänään kävin ministeriaalitirehtööri Wallrothin luona, siirtyi puhe Moskovon kongressiin ja sikäläiseen taisteluun hallituksen ja opposition välillä. Kuten muistettaneen ja kuten raportissani N:o 160 tiedoitin, menivät 10 päivää sitten Wallrothin tiedot siihen suuntaan, että opposition nöyryytys oli vain näennäinen ja saavutettu suurilla konsessioilla. Nyt sen sijaan Wallroth kertoi olevansa pakotettu uskomaan että opposition kukistuminen on ollut paljokaan perusteellisempi kuin hän silloin luuli ja että hallitus näkyy sittenkin uskaltaneen, kuten hänen sanansa sattuivat, den Bogen überspannen, jota todistaa että se ei ole asettanut kylmille ainoastaan Sinorjevin vaan muutkin kuten Trotzkin. Wallroth oli eilen puhutellut erästä juuri Moskovasta saapunutta Saksan sikäläisen ambassaadin jäsentä, joka vielä pari päivää sitten Moskovasta lähtiessään oli luullut Kremlin koettavan päästä jonkinlaiseen sovintoon opposition kanssa. Häntä oli tieto opposition lopullisesta rankaisemisesta suuresti hämmästyttänyt. Wallroth lopetti sanansa sanoen:

" luulen että olemme sittenkin pakotetut laskemaan
siihen että Kremlin nykyiset miehet vielä kauan
jäävät hallituksen peräsimeen".

Holma.

ULKOASIAINMINISTERIÖ	
47/186 Sac.	D. 26.
2/11-26	Liite
5. Es.	

Raportti N:o 163.

29. X. 26.

II.

Kenraali von
Seecktin ero.

Tästä niin suurta huomiota herättäneestä tapauksesta kiertelee yhä edelleen mitä erilaisempia huhuja. Olen koettanut niitä eritellä ja mielestäni kaksi niistä ansaitsevat erikoista huomiota.

Potsdamissa kuulin sen versionin, että kruununprinsessa olisi ohi v. Seecktin kääntynyt suoraan Hindenburgin puoleen poikensa puolesta, joka on erikoisesti innostunut sotilaan ammatista mutta jolla ei ole tilaisuutta itseään siinä kehittää. Tällöin olisi Hindenburg luvannut antaa pojan seurata syysmanöövereita. Tästä v. Seeckt ei olisi lainkaan tiennyt, mutta asian tullessa julkiseksi uhrautunut Hindenburgin vuoksi. Huolimatta siitä että kuulin tämän huhun hyvin informoiduissa Potsdam-piireissä, en siihen kuitenkaan usko,

1) koska en pidä mahdollisena että kruununprinsessa, joka paljon seurustelee v. Seecktin kanssa, olisi syrjäyttänyt tämän;

2) koska, kuten siellä olleilta olen kuullut, manöövereillä yleisesti tiedettiin kruununprinssin pojan niitä seuraavan. (M.m. konsullimme täällä Dix, joka syyskuussa oli manööveri-alueella yksityisasiassa, siitä kertoi.) Ei ole oletettavissa ettei tieto siitä olisi tullut v. Seecktin korviin.

Toinen huhu, jonka olen kuullut Ruotsin tåkäläiseltä sotilasasiamieheltä ja jota Ruotsin lähettiläs pitää todennäköisimpänä, ja joka on Reichswehrpiirien omaksuma selitys, on seuraava.

Kruununprinsessa oli pyytänyt lupaa pojalleen ensiksi von Seecktiltä. Kun tämä sanoi ei, kääntyi hän rouva v. Seecktin puoleen, joka lopulta sai miehensä suostumaan. (Hindenburg ei nähtävästi tiennyt asiasta mitään.) Kuten jo Ulkoasiainministerille pari viikkoa sitten kirjoitin, oli ensi ajatukseni kun asiasta kuulin: tässä on rouva v. Seecktin sormenjälkiä. Tämä merkillinen nainen on jo monasti ennenkin tahtonut näytellä erikoista osaa — siten Hitlerputschi syksyllä v. 1923 osaltaan palautuu rouva v. Seecktin ja Reichswehrin Münchenissä olevan komentajan välillä syntyneeseen erimielisyyteen, joka sai hitleriaanit luulemaan hetken tulleen müncheniläisen Reichswehrin houkuttelemiseksi puolelleen; komentaja pysyi kuitenkin valtakunnanhallitukselle uskollisena ja putschi kukistettiin alkuunsa (tämän on rouva v. Seeckt itse minulle kertonut ja olen voinut kontrolloida asian niin todella olleen.)¹⁾

Ruotsin lähetystössä kerrottiin myös Reichswehrin upseeriston ensiksi olleen v. Seecktin erosta niin suutuksissaan että jopa puhuttiin upseerien kaappauksesta. Tästä sen parempi ei kuitenkaan tullut mitään.

1) Erimielisyys rouva v. Seecktin ja komentajan välillä riippui siitä että edellinen syytti jälkimäistä leväperäisyydestä Baijerissa. hänestä levitettyjen ilkeämielisten huhujen peruuttamiseksi.

L
Vaikka potsdamilaiset syyttivät v. Seecktiä liiallisesta lojaalisuudesta tasavallalle, he kuitenkin luottivat hänen "oikeauskoisuuteensa". Ja itse asiassa täytynee myöntää että hän heille teki paljon myönnytyksiä (vapasehtoisten suosiminen, ent. upseerien osanotto manöövereihin y.m.). He saavat nyt syyttää itseään siitä minkä ovat aikaansaaneet.

Ei voi olla toteamatta, että Stresemannin Thoiry-politiikalle v. Seecktin kaatuminen tuli erinomaisen sopivasti. Sillä kaikesta huolimatta juuri v. Seecktin persoona on ollut alituisen syytä Parisin ja Berlinin erimielisyyteen aseistariisumisasiassa. Seecktin kaatuminen ehdottomasti tulee helpottamaan Stresemannin ponnistuksia Quai d'Orsaylla.¹⁾ Stresemannilla oli sikäläkin "onni" mukanaan että samanaikaisesti Preussin sisäministeri, oikeiston vihaama Severing ^{erosi} ~~kaatui~~. Tämä seikka tulee Stresemannille helpottamaan Saksan oikeistopiirien mukaanvetämistä hallituksenpolitiikan ympärille.

Mielestäni voi liioittelematta sanoa, että v. Seecktin ero, oli sen esihistoria mikä tahansa, tulee edesauttamaan Reichswehrin sisäisen hengen tasavaltalaistumista.

Holma.

1) Merkityksellinen ~~erimielisyys~~ on myös v. Seecktin ja Stresemannin perheiden välillä vallinnut syvä "erimielisyys", josta paljon juttuja kerrotaan.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C5.

ASIA: _____

Ministeri Holman raportti no 164.

Berlin.

1/11 1926.

Suomen Lähetystö

Berlinissä, marraskuun 2 p:nä 1926.

Finlands. Beskickning

N:o 2765/26.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
N:o 43/190 Sal. 11. 26		
5/11-26	6	U
S.	C5.	

H e r r a M i n i s t e r i ,

Kunnioittavimmin täten lähetän Teille, Herra
Ministeri, raporttini N:o 164 aiheesta:

Saksin valtiopäivämiesvaalit.

Suvaitkaa, Herra Ministeri, ottaa vastaan täy-
dellisen kunnioitukseni vakuutus.

Holma.

Herra Ulkoasiainministeri

E. N. S e t ä l ä ,

Helsinki.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
N:o 43/180 Sal. D. D. 26.		
5/11-26	3	LII.
5.	es.	

=====

Suomen Berlinissä ja Wienissä olevan Lähettilään

=====

raportti N:o 164.

=====

1. XI. 26.

Saksin valtiopäivä-
miesvaalit.

Eiliset Saksin valtiopäivämiesvaalit jätivät sangen synkän tuloksen. Osanotto vaaleihin oli, varsinkin porvaripiireissä, laimea (n. 70 %, v. 1924 81 %). Kaikki suuret porvaripuolueet menettivät odottamattoman paljon ääniä, joten niiden edustus uusilla valtiopäivillä tulee olemaan nykyistä paljoa heikompi. Kansalliset saavat nyt vain 14 (v. 1924 19), kansanpuolue 12 (19), demokraatit 5 (8) paikkaa 96:sta. Vahvasti ovat voittaneet kommunistit (aivan kuten Berlinin kunnallisvaaleissa ja Tshekkoslovakian eduskuntavaaleissa viime talvena), saaden nyt 342,000 ääntä (v. 1924 294,000). Molemmat sosiaalidemokratistiset puolueet ovat ^{yhteensä} hävinneet 6 paikkaa (nyt 35, v. 1924 41), arvatenkin kommunisteille. Porvarien menetettyt paikat ovat enimmäkseen joutuneet uusille, yksityisintresseihin perustuville ryhmille: siten on uusi talouspuolue saanut kokonaista 10 paikkaa (v. 1924 0) ja Aufwertungpuolue (!) 4 paikkaa (v. 1924 0). Tämä ilmiö on parhaimpia todistuksia siitä kyllästyneisyydestä suurten puolueitten ohjelmiin ja niiden

puoluekuriin, joka varsinkin maaseudulla alkaa näkyä, ja yhä kasvavista paikallisista ryhmä- ja etuintresseistä.

Erinomaisen kummallinen on sosiaalidemokraattisten puolueitten äänikäyrä. Tämä puolue oli nykyisessä edustuksessa jakautunut kahtia: oikeistosiipeen ("Saksin vanha sosiaalidemokraattinen puolue"), jolla oli 23 paikkaa, ja vasemmistosiipeen ("Saksin sosiaalidemokraattinen puolue"), jolla oli 18 paikkaa. Saksin sosiaalidemokraatit olivat siten tähän mennessä ainoa sosiaalidemokraattinen puolue Saksassa, missä vanha kahtiajako oikeisto- ja vasemmistososialisteihin (l. sosialistit ja riippumattomat), josta Nürnbergissä v. 1922 luovuttiin, vielä oli olemassa. Kauan oli käyty taistelua siitä, kumpi Saksin sosiaalidemokraattinen puolue saisi valtakunnan sosialistien kannatuksen. Kehitykselle kuvaavaa on että päätös lopulta lankesi vasemmistoryhmän eduksi. Edellisissä vaaleissa oikeistoryhmä saikin tyytyä 4 paikkaan, vasemmistoryhmän kasvaessa 31 paikkaa käsittäväksi. Ottamalla huomioon, että kommunistitkin voittivat sekä absoluuttisesti että suhteellisesti, täytyy todeta, että yleinen kehitys Saksissa viime vaalien jälkeen on mennyt huomattavasti vasemmalle. Mielenkiintoista ja aikaisemmin kertomalleni äärimmäisen oikeiston yleiselle voimainvähenemiselle kuvaavaa on, että völkisch-puolue (rotupuolue), joka viime vaaleissa sai 83,000 ääntä, nyt sai vain 11,000.

Yleisenä arvosteluna vaaleista voi siis sanoa, että äärimmäiset vasemmistoainekset ^{ovat voittaneet} -- Berliner Tageblatt varustaakin vaaleja selostavan pääkirjoituksensa tänä iltana päällekirjoituksella "Das röttere Sachsen" -- ja että porvarilliset puolueet ovat

hajaantuneet ja sen kautta heikontuneet. Kaikki puolueet, kommunisteja lukuunottamatta, lausuvatkin julki tyytymättömyytensä tulokseen; porvarilliset lehdet eivät salaa levottomuuttaan lähitulevaisuudessa odotettavaan kehitykseen nähden.

Tätä tyytymättömyyttä lisää vaikeus uusien vaalien perustuksella saada aikaan hallitus, joka nauttisi edustuksen luottamusta.

Senjälkeen kun v. 1923 huippuunsa kehittynyt kommunistinen suunta Saksissa, joka oli viemässä maan suorastaan sovjeetin käsiin, kiitos ruhr-jälkeisen järkiintymisen ja vakiintumisen sekä Reichswehrin tarmokkaan toiminnan oli saatu kukistetuksi (virallisesti on myönnetty että poliisijoukkoja silloin lisäiltiin yli Versaillesin myöntämän lukumäärän, mikä myöhemmin vei ikäviin hankauksiin ambassaadikonferenssin kanssa), eivät kuitenkaan sitä seuraavat vaalit v. 1924 antaneet toivottua porvarillista tulosta; siksi voimakas oli, huolimatta siitä mitä oli tapahtunut, vasemmistohenki teollisuuden emämaassa Saksissa. Pitkien neuvottelujen jälkeen saatiin lopulta kuitenkin aikaan hallitus, jonka muodostivat kansanpuolue (19), demokraatit (8) ja sosiaalidemokraattien oikea siipi (23), yhteensä siis 50 jäsentä 96:sta. Nyt suoritettujen vaalien tulos osoittaa, että nämät hallituspuolueet yhteensä eivät saaneet kuin 21 paikkaa (12, 5 ja 4). Porvarillisten toivo, että vaalit veisivät varmaan porvarilliseen enemmistöön, osoittautui sekin erehdykseksi, sillä kaikilla porvarillisilla puolueilla yhteensä on uudessa edustuksessa vain 47 paikkaa käytettävään (kansalliset 14, kansanpuolue 12, demokraatit 5, talouspuolue 10, Aufwertungpuolue 4 ja kansallissosialistit 2). Toiselta

puolen sosialisteilla ja kommunisteilla on uudessa kamarissa vain 45 paikkaa (sosiaalidemokraatit 31 ja kommunistit 14). Vaa'an kielenä tulevat näin ollen olemaan tuo oikeistososialistien pieni ryhmä (4), joka ei yhdy sosiaalidemokraatteihin ja kommunisteihin, jos nämät aikovat muodostaa hallituksen, mutta jotka toiselta puolen eivät liioin mene hallitukseen kansallisten seurassa. On pelättävissä, että uuden hallituksen muodostaminen näin ollen tulee olemaan pitkien neuvottelujen takana.

Voi olla huvittavaa todeta seuraava erikoisesti Saksin poliittiselle kuvalle tyypillinen piirre, joka todistaa sen riippuvaisuutta mielialoista. Kun aikoinaan Saksin kruununprinsessa karkasi opettajansa kera, tuli dynastisissa tunsteissaan loukatun saksilaisen porvarin suuttumus ilmi siinä että seuraavissa Reichstagvaaleissa tulos oli mitä punaisin. V. 1922 oli valtiopäivämiesvaalien tulos samaten punainen — siitä johtui ylempänä mainittu punainen régime Saksissa v. 1923 — mutta v. 1925 Saksin valitsijain suuri enemmistö äänesti Hindenburgia presidentiksi !

On mielenkiintoista tässä yhteydessä todeta, miten Saksissa, kuten useimmissa liittovaltioissa, hallituksen kokoonpano on toinen kuin Reichstagissa. Viimeksimainitussa muodostavat näet koalition kansanpuolue, katolinen centrum (jolla protestanttisessa Saksissa ei ole ainoatakaan edustajaa valtiopäivillä), baijerilainen kansanpuolue ja demokraatit, — siis ilman sosialisteja. Preussissa taas on hallituksen kokoonpano seuraava: centrum, demokraatit ja sosiaalidemokraatit, — siis ilman kansanpuoluetta ! (Katooli-

sessä ja oikeistohenkisessä Baijerissa ovat puolueolot aivan toisenlaiset, incommensurabelit, lähinnä muistuttaen puolueoloja Itävallassa: kummessakin vallitsee selvä enemmistöpuolue, edellisessä baijerilainen kansanpuolue, jälkimmäisessä kristillis-sosiaalit.) Äskettäin Preussissa tehty yritys saada kansanpuolue muiden hallituspuolueiden kanssa saman katon alle ei onnistunut. Sekä valtakunnan että mainittujen osavaltioiden jokaisen hallituksen päämääränä on näet saada luoduksi n.k. suuri koalitio, joka käsittäisi kaikki puolueet paitsi kansallisia ja kommunisteja. Voi liioittelematta sanoa, että taistelu tästä päämäärästä on koko Saksan sisäpolitiikan a ja o, jota toiselta puolen kansallisten kosiskelu sukulaishenkisen kansanpuolueen riveissä, toiselta puolen sosialistien epäilyks kansanpuolueen tasavaltaiten mielipiteitten suhteen ja kommunistien kilpailun pelko edelleen vaikeuttavat. On kuvaavaa, että teollisuuspiirien äskettäisen tasavaltalaistunnustuksen jälkeen (josta kts. rap. N:o 158) kansalliset heti osoittivat halua ottaa osaa hallitukseen, joka luonnollisesti automaattisesti heikensi toiveet saada yhä tasavaltaisemmin tosin ajatteleva, mutta työnantajaleimaa erikoisesti kantava kansanpuolue ja yhä enemmän vasemmalle kallistuvat sosialistit, jotka eivät enää kaikessa seuraa yhä porvarillisemmin ajattelevia ja sosiaalidemokratian sodanjälkeisen vararikon aiheuttaneita johtajiaan, saman katon alle. Tilanteen komplikoitumista valtakunnassa ei vähennä tähän asti katoolisille ihanteille uskollisena pysyneen centrumpuolueen sosiaalis-poliittinen kahtiajako, joka juuri päättyneillä centrumin puoluepäivillä Erfurtissa tuli entistä selvemmin näkyviin, mutta vielä tällä kertaa, kiitos kansleri Marxin välittäjätoiminnan, saatiin vältetyksi.

Marx itse lähentelee centrumpuolueen vasenta siipeä, jota johtaa ent. kansleri Wirth, mutta on ensi kädessä kuitenkin katolinen (jopa bigotti sellainen) ja näkyy ainakin toistaiseksi saavan puolueensa säilymään eheänä tämän tunnussanan ympärillä. Ylihuomena kokoontuva Reichstag, jossa ruhtinaitten korvauskysymys, Thoiry y.m. heti alussa tulevat nostamaan intohimot korkealle, on tosin asettava monta vaikeata kompastuskiveä Marxin hallitukselle, joka Lutherin keväällä kaaduttua oikeastaan muodostui pelkäksi välitilahallitukseksi ja jolta puuttuu Reichstagissa ehdoton enemmistö.

Holma.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C5.

ASIA:

Ministeri Holman raportti no 165.

Berlin.

6/11 1926.

Berlinissä, marraskuun 8 p:nä 1926.

Suomen Lähetystö

Finlands Beskickning

N:o 2807/26.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 44 / 186 S. D. 10 26		
"/"-26	fo	Liit.
AMMÄ	OSASTO	ASIA
5.	C5.	

H e r r a M i n i s t e r i ,

Kunnioittavimmin täten lähetän Teille, Herra
Ministeri, raporttini N:o 165, aiheesta:

Käynti ulkoministeri Stresemannin luona.

Suvaitkaa, Herra Ministeri, ottaa vastaan
täydellisen kunnioitukseni vakuutus.

Holma.

Herra Ulkoasiainministeri

E. N. S e t ä l ä ,

Helsinki.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
N:o 44/186 Sal D. 13 26.		
11/n-26	to	Liit.
TYÖMÄ	OSASTO	ASIA
5.	CS.	

=====

Suomen Berlinissä ja Wienissä olevan Lähettilään

=====

raportti N:o 165.

=====

6. XI. 26.

Käynti ulkoministeri
Stresemannin luona .

Heti palattuani Helsingistä lokakuun puolivälissä pyrin ulkoministeri Stresemannin puheille. Valittavasti Stresemann juuri niinä päivinä sairastui eikä kahteen viikkoon ole ollut tavattavissa. Kun hän tämän viikon alussa taasen ryhtyi virantoimitukseen, ilmoitin uudelleen haluavani häntä tavata. Tänään aamupäivällä soitettiin hänen kansliastaan että heti voisin tulla.

Näin jo ovesta sisään astuessani, että käynti ei tulisi olemaan mieluisa: Stresemann tervehti näet minua juhlallisesti ja koko esiintymisensä oli harkittua.

Tästä piittaamatta lausuin iloni sen johdosta että hän oli parantunut pahasta grippestaan. Sanoin valittavani että vein hänen nyt juuri kallista aikansa, mutta haluavani mikäli mahdollista ottaa vaa-
rin siitä lupauksesta, minkä hän ministeri Enckellille Genèvessä oli tehnyt, nimittäin jatkaa silloin keskeytynyttä keskustelua ja kertoa jotain kokemuksistaan sopimusneuvotteluista Moskovan kanssa. Stresemann, joka

ilmeisesti oli odottanut että alkaisin puhua Genèvessestättuneesta konfliktista, haki hetken asennetta ja saadaakseen aikaa kysäsi, mitä näkökohtia etupäässä ajattelin. Olin jo tällä hetkellä selvillä ettei Stresemann tulisi mitään kertomaan, mutta otin vaarattomimpana keskusteluaiheena puheeksi arbitragen. Stresemann sanoi ensiksi, haettuaan saksalais-venäläisen sopimustekstin, pitävänsä että hänen sopimusta seuranneen kirjeensä kohta 4 ei voi selittää muulla tavalla kuin niin että se periaatteellisesti sitoo venäläiset. Siirtyen sitten puhumaan neutraliteettikäsitteestä ja sanoen kauan neuvotellun, aina viime tunteihin saakka ennen allekirjoitusta, käsitteistä "Neutralität", "wohlwollende Neutralität" ja "Neutralität im Rahmen des Völkerbundes", hän yht'äkkiä keskeytti itsensä ja alkoi puhua siitä mitä hänen mieltään koko ajan oli askartanut ennenkuin löysi sopivan lähtökohdan. Hän näet sanoi näin:

"Meillä oli näistä asioista ministeri Enckellin kanssa erinomaisen miellyttävä ja avomielinen keskustelu ja valitan että se keskeytyi. Mutta minun täytyy Teille suoraan sanoa että senjälkeen mitä sen keskustelun jälkeisenä päivänä Genèvessä tapahtui — Te ymmärrätte että tarkoitan ministeri Erichin esiintymistä Kansainliiton 1. kommissionissa — valitan etten voi enää Teidän hallituksenne edustajan kanssa puhua yhtä vapaasti tästä sopimuksesta, joka juuri aiheutti Erichin esiintymisen. Minä olin "ausserordentlich frappiert" siitä että ministeri Erich tämän askeleen otti. Minä sanon Teille, en virallisesti vaan yksityisesti, persoonallisten suhteittemme siihen oikeuttamana, että meillä täällä on se käsitys että Suomen hallitus viime aikoina meille on osottanut

joukon epäystävällisiä tekoja ("Fülle unfreundlicher Handlungen"). Kun tähän koetin saada pari sanaa väliin, hän minut keskeytti jatkaen: "Se seikka että meidän tulomme Kansainliittoon aiheutti § 16:n osaksi tulleen selityksen, todistaa että Erichin esiintyminen ensi kädessä tarkoitti meitä. Ja me saamme lisätuen tälle käsityksellemme siitä, että me varmasti tiedämme Erichin ennen esiintymistään kääntyneen muiden maiden valtuutettujen puoleen pyytäen heiltä, joskin turhaan, kannatusta. Meille, joita asia lähinnä koski, hän ei sanonut mitään ennenkuin kokouksen alussa, jolloin hän Gausille mainitsi aikovansa asiasta puhua. En voi kutsua tällaista esiintymistä, joka so-
tii kaikkia Kansainliiton tapoja vastaan ja joka on jyrkässä ristiriidassa maidemme kesken vallinneiden hyvien suhteiden kanssa, muuksi kuin hyökkäykseksi (Ueberfall") meitä vastaan. En edes voi uskoa siihen, että Erich olisi toiminut omin päin tai ylittänyt valtuutensa, sillä tämäkin toivo raukeaa siihen että Teidän ulkossainministerinne on "Berlingske Tidendelle" antamassaan haastattelussa ¹⁾ sanonut ei vain että Annexe F. heikentää art:ia 16 vaan myös että Suomen hallitus edelleen tulee "verfolgen" tätä kysymystä. En voi tästä vetää muuta johtopäätöstä kuin sen, että Erichin aktiooni oli laajemman suunnitelman osa ja että me siis lähitulevaisuudessa saamme odottaa taholtanne uusia hyökkäyksiä."

1) Pari tuntia myöhemmin soitettiin Stresemannin kansliasta lähetystöön ja ilmoitettiin että ulkoministeri ei ollut tarkoittanut Berlingske Tidendeä, vaan Politikenia. Lähetystössä olevista suomalaisista lehdistä en ole tätä haastattelua löytänyt.

"Minun on pakko yhdistää tähän suunnitelmaan hallituksenne nootti Ahvenan asiasta ja ministeri Wennolan puhe Dybbölnissä, ja kysyn: minkä minä olen tehnyt Teille, mikä oikeuttaisi Teidät tällaiseen epäystävälliseen menetelmään? Päinvastoin me vielä äänestimme Suomea Kansainliiton neuvostoon, jossa me mielellämme olisimme nähneet Suomen. En ymmärrä muuta kuin että Te ulkopoliitikassanne olette aikeessa hakeutua "uuteen tai toiseen suuntaan" (ein neuer oder anderer Kurs) ja että Te ehkä olette liittoutuneet toisten valtojen kanssa ("dass Sie sich mit anderen Mächten vielleicht verbunden haben")". Kun tässä tein hämmästyneen eleen, hän lisäsi: "ehkäpä reuna-
valtioiden kanssa (lue: Puolan!)"

Tähän suuntaan Stresemann puhui 15-20 minuuttia antamatta minulle puheenvuoroa.

Kun lopulta sain tilaisuuden vuorostani puhua, torjuin luonnollisesti kaikki Stresemannin väitteet. Sanoin olleeni juuri Suomessa ja puhuneeni Ulkoasiainministerin kanssa useampaan kertaan näistä asioista sekä voivani vakuuttaa että mistään sellaisesta, josta Stresemann oli puhunut, ei ole kysymys. Mitä Politikenin interviewseen tulee, en ollut sitä nähnyt ja pidätin oikeuden palata siihen sen nähtyäni. Dybbölin intermezzosta sanoin jo antaneeni tyydyttävän selityksen. Minun on turha tässä yksityiskohtaisesti uudistaa argumenttejani, tahdon vain mainita, että minun onnistui lopulta saada Stresemann ymmärtämään että ministeri Erichin aktiooni ei ^dtähännyt ketään Locarnossa mukana ollutta valtiota vaan fait accompli'ta, oli sitten sen aiheuttaja kuka tahansa, ja että tämä fait accompli, s.o. Annexe F, ei ole sopusoinnussa intressiemme kanssa. Tätä erotusta saksalaisten näet yleensäkin on vaikea käsittää.

Kun Stresemann lopulta oli jossain määrin rauhoittunut — käytän tahallisesti tätä sanaa, sillä hän oli keskustelun kuluessa monasti vallan suunnitteen — ja kun 3/4 tuntia oli kulunut sekä huomaisin osaksi että hänellä jo oli kiire muualle osaksi ettemme tänään pääsisi mihinkään lopulliseen tulokseen, rupesin tekemään lähtöä. Stresemann sanoi silloin lopuksi näin:

"Haluaisin jatkaa ensi viikon lopulla tätä keskustelua, kun ulkopolitiikan käsittely Reichstagissa on lopussa. Ja olisin Teille kiitollinen jos silloin voisitte antaa jonkun tyydyttävän selityksen hallituksenne puolesta".

Tähän päättyi sangen myrskyisä keskustelumme. Kuvaavana mainitsen, että Stresemann ei saattanut minua ovelle ja kun ovensuussa käännyin tehdäkseen tavanmukaisen loppukumarruksen, jota hän aina keskellä lattiaa odottaa, huomasin hänen jo hautautuneen papereihinsa pöytänsä ääressä.

Koska käsitykseni on se, että Auswärtiges Amtin katkeruus Suomea kohtaan Genève välikohtauksen johdosta on niin suuri, että, jos olisimme pakotetut nyt siltä pyytämään jotain diplomaattista avunantoa, meiltä sellainen todennäköisesti kiellettäisiin, ja koska tällainen suhde suurvaltaan ei voi olla maallemme eduksi, katsoisin suotavaksi että saisin tehtäväksi virallisesti hallitukseni nimessä antaa Stresemannille rauhoittavan selityksen, s.o. nimenomean hallitukseni nimessä uudistaa sen minkä jo olen sanonut.

Holma.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C5.

ASIA:

Ministeri Holman raportti no 166.

Berlin.

17/11 1926.

Suomen Lähetystö

Berlinissä, marraskuun 18 p:nä 1926.

Finlands Beskickning

N:o 2890/26.

BERLINIIN		
N:o 46/187 Sae. D. 126.		
22/11-26	fg	L.
AMMA	ORANTO	ASIA
5	CS	

H e r r a M i n i s t e r i ,

Kunnioittavimmin täten lähetän Teille, Herra
Ministeri, raporttini N:o 166, aiheesta:

Saksan sisäisistä oloista.

Suvaitkaa, Herra Ministeri, ottaa vastaan täy-
dellisen kunnioitukseni vakuutus.

Holma.

Herra Ulkoasiainministeri

E. N. S e t ä l ä ,

Helsinki.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
46/187 Sap. 26		
22/11-26	12	LIL
WYKKA	ORJAHO	ASIA
5	CS.	

=====

Suomen Berlinissä ja Wienissä olevan Lähettilään

=====

raportti N:o 166 .

=====

17. XI. 26.

Saksan sisäisistä
oloista.

Raportissani N:o 164, puhuessani Saksin valtiopäivämiesvaaleista, viittasin lopussa niihin vaikeuksiin, jotka odottaisivat kansleri Marxia Reichstagin kokoontuessa. Tuskin oli Reichstag tämän kuun alussa koolla ennenkuin kabinetin vaikeudet alkoivat. Työttömyysavustuskysymys, itsessään juuri nyt talven lähe-
tyessä polttavimpia, muodostui hallituksen ensimmäiseksi kompastuskiveksi. Hallituksen ehdotus työttömyysavustus-
ten kohottamiseksi 10 - 15 % herätti näet sosialis-
teissa tyytymättömyyttä; he vaativat taktillisista
syistä tämän korotuksen 30 %:ksi, s.o. hallituksen
ehdotuksen lisäämistä n. 100 %:lla. Asiasta äänestet-
täessä sosialistit ja kommunistit äänestivätkin hal-
lituksen esitystä vastaan. Mutta suureksi hämmästyk-
seksi myös oikeisto, kansalliset ja rotupuolue, yhtyi-
vät oppositioon, joten hallitus joutui äänestyksessä
melkoiseen vähemmistöön. Hallitus ei kuitenkaan äänes-
tyksestä vetänyt äärimmäisiä johtopäätöksiä vaan jul-
kaisi, kun Reichsratkin hyväksyi hallituksen kannan,
asetustietä alkuperäisen esityksensä, jättäen Reichs-
tagin päätöksen huomioonottamatta, jota itse asiassa

ei mikään hallitus kykenisikään toteuttamaan — sen sosialistitkin kyllä tiesivät. Tämän hallituksen menetelmän mahdollistuttivat muutamat onnelliset muodolliset sattumat käsittelyn aikana, joista lienee turha tarkemmin tehdä selkoa.

Joskohta uhannut pula siten saatiin välte-tyksi, tuli kysymys hallituksen kokoonpanosta siten uudelleen kiintoisaksi. Ymmärrettiin että näin kokoonpanulla keskustahallituksella, jolla Reichstagissa ei ole enemmistöä, ei ajan pitkään voi suorittaa positiivista työtä. Marxin ja Stresemannin hallitus on tähän asti koettanut hallita milloin sosialistien milloin kansallisten avulla. Edellisten avulla tehtiin sosiaali- ja ulkopoliittikkaa, jälkimäisten avulla taloudellista lainsäädäntöä. Kuten Bismarckin aikana! Mutta jos kansalliset todella luulivat tällä tavalla saavansa hallituskoalition laajennetuksi oikealle päin, s.o. käsittämään heidät itsensäkin, ja saavansa sen lopullisesti luopumaan sosialistien kannatuksesta, niin he surkeasti erehtyivät.

Kansallisten halu päästä taasen hallitukseen on viime kuukausina ollut liiankin näkyvä. Kuten muistettaneen, heillä ensimmäisessä Lutherin hallituksessa oli kaksi edustajaa. Heti Locarnon jälkeen puolue kutsui nämät hallituksesta pois, vaikka se ensin oli oikeuttanut heidät hallituksessa hyväksymään Saksen Locarno=valtuuskunnan kaikki toimenpiteet. Puolue näet viime tingassa pelästyi tätä ulkopoliittista askelta, joka olisi vienyt sen siihen asti vastustamansa myöntymyspolitiikan tielle ja siten heikentänyt sen agitatiomahdollisuuksia. Nyt on puolueen enemmistö kuitenkin nolens volens vähitellen hyväksynyt Locarnon — viimeinen vastustus ilmeni siinä

että se kielsi jäsentään professori Hoetzschia kuulusta Saksan ensimmäiseen Kansainliitto=valtuuskuntaan — ja se huomaa nyt että, hallituspuolueiden ajaessa todella aktiivista sekä ulko= että sisäpolitiikkaa, se jää tapahtumain ulkopuolelle, silti omaamatta edes varmaa oppositioplatformua. Osa puolueesta on jo monessa suhteessa aivan hallituksen politiikan kannalla, vähemmistön tarrautuessa vielä kiinni vanhoihin tunnussanoihin; äärimmäisen oikealla oleva siipi ajattelee sydämessään rotupuolueesti. Puolue pelkää senvuoksi heikentymistä, johon vaikuttaa myös että uudet porvarilliset ryhmätupuolueet (Wirtschaftspartei, Aufwertungs-
partei y.m.), joiden tunnussanana on "Entpolitisierung der Politik", alkavat vetää puoleensa niitä valitsijoita, jotka viime vaaleissa kansallisten suurten lupusten (esim. 100 % Aufwertungia) suggeroimina äänestivät näitä mutta nyt huomaavat tullessa vedetyiksi nenästä.

Kansallinen puolue toivoo senvuoksi kahta: uusia vaaleja ja osanottoa hallitukseen. Mutta kylästyminen kansallisten häälyväisyyteen sekä ulko= että sisäpoliittisissa kysymyksissä ja varsinkin alussa kertomani kevytmielinen äänestys, jolla ei ollut mitään muuta tarkoitusta kuin tehdä hallitukselle kiusaa, ovat saaneet Marxin ja hänen hallituksensa ryhtymään resoluuttiin tekoon: he ovat uudelleen ryhtyneet neuvotteluihin sosialistien kanssa paljon puhutun suuren koalition henkiinherättämiseksi (s.o., oikealta vasemmalle: kansanpuolue, Baijerin kansanpuolue, talouspuolue, centrum, demokraatit ja sosialistit). Lopullisiin tuloksiin tosin ei vielä ole päästy. Vaikeudet ovat näet siinä että kansanpuolueen oikea siipi, joka on hyvin lähellä kansallisten vasenta siipeä ja joka kansallisten sisäisestä heikkoustilasta toivoo itselleen

sieltäpäin vahvistusta, ei tahdo yhtymällä sosialistien kanssa yhteen koalitioon pilata näitä chanssejaan. Huolimatta Silverbergin kuuluisasta puheesta syyskuun alussa (raportti N:o 158) ei näet ojennettuun käteeseen (teollisuusmiesten muodostaman) kansanpuolueen ja sosialistien välillä vielä ole lopullisesti tartuttu. Kuitenkin on niin paljon saavutettu että sosialistit eräillä ehdoilla ovat suostuneet hallitusta kannattamaan, silti itse vielä menemättä siihen (kommunistien vuoksi!). Tätä uutta tilaa kutsutaan "Die stille grosse Koalition". Tuleeko se johtamaan todelliseen suureen koalitioon, jossa siis myös sosialistit istuvat hallituksen jäseninä, on todennäköistä, mutta ei vielä varmaa. Joka tapauksessa on hallituskoalitio tämän kautta saanut uuden sysäyksen vasemmalle, ja centrumpuolueeseen kuuluvan kansleri Marxin kääntyminen sosialistien puoleen itse asiassa oli vain niiden päätösten realisoitua, jotka puolueen Erfurttokokous äskettäin, alleviivaten tasavaltaista mielialaansa, hyväksyi.

Siten kansallisten turhaan herättämä pula on aikaansaanut sen että he nyt ovat entistä kauempana hallitustuoleilta, joilla he etupäässä taloudellisten kysymysten vuoksi mielellään istuisivat. Suuttumus heidän tempuiluunsa työttömyysavustusasialassa on suuri ja turhaan he koettavat sitä itse perästäpäin selitellä. Lisäksi tulee vielä seuraava näkökohta.

Jokunen aika sitten Auswärtiges Amtia lähellä oleva Tägliche Rundschau, joka nykyään on hyvin oikealla ja jonka omistaja on keisarin entinen hovisaarnaaja, sisälsi kirjoituksen, jossa toimitus jyrkästi tuomitsee keisarin paon Hollantiin, sanoen suoraan, että sellaisella henkilöllä ei ole enää oikeutta odottaa entisiltä alamaisiltaan rakkautta eikä uskollisuutta.

(Ilmeisesti olivat kirjoituksen aiheuttaneet silloiset huhut keisarin aikeesta muka pyrkiä takaisin Saksaan.) Merkillistä mutta kuvaavasti kyllä varsinainen oikeistolehdistö tästä ensiksi kauan vaikeni. Keisarin julkinen puolustus ei näet suinkaan ollut oikeistolle mieleen, sillä sydämessään miltei koko oikeistokin (Potsdamia osaksi lukuunottamatta), oli se muuten miten monarkistinen tahansa, ajattelee näin keisarista, vaikka se dynastisista ja puoluesyistä ei sitä mielellään myönnä. Toiseksi ei monarkistinen kannanotto ole opportuuninen sille joka tässä maassa nyt pyrkii hallitukseen. Sittemmin on kuitenkin johdava Kreuzzeitung parissakin kirjoituksessa, keisarin persoonaan kajoomatta, ilmaissut teoreettisen monarkian ihailunsa. Tämä luonnollisestikaan ei juuri ole lisännyt puolueen chansseja ottaa osaa hallitukseen. Lyhyesti voi sanoa että puolue viimeaikoina on menettänyt paljon maaperää niissä piireissä, joiden käsissä maan poliittinen johto on.¹⁾

Väärinkäsitysten välttämiseksi tahdon erikoisesti huomauttaa että ylläkertomani monarkistinen keskustelu ei millään tavalla merkitse monarkisen aatteen uutta vauhtia Saksassa. Päinvastoin kulkee kehitys, kuten yhä uudelleen totean, kaikista vanhan régime ponnistuksista huolimatta, joita tosin ei puutu, varmasti joskin hitaasti yhteiskunnan n.s. porvarillistuttamista kohti. Eivätkä edes Mussolinin, Primo de

1) En voi olla esimerkkinä siitä, mitä Kreuzzeitung lukijoilleen katsoo voivansa tarjota, mainitsematta että se tänään eräässä ulkopoliittisessa katsauksessa puhuessaan Afganistanista kirjoittaa seuraavaa:

"Afganistanissa vallitsee aasialaisen despotian terve tilanne (der gesunde Zustand der asiatischen Despotie), joka edullisesti poikkeaa eurooppalaisen parlamentarismen tilanteesta."

Voiko sellaista lehteä enää ottaa vakavasti !

Riveran, Horthyn, Pilsudskin, Pangaloksen tai Mustafa Kemal in esimerkit ainakaan toistaiseksi ole voineet horjuttaa tasavaltaa, olkoon että osa oikeistolehdistöä esim. Mussolini-ihailuksessa menee niin pitkälle että se koettaa bagatellisoida jopa Etelä-Tyroolin saksalaisia kohdannutta kohtelua.

Mutta maailmankatsomusten eroavaisuudet iskevät kuitenkin tuon tuostakin yhteen, ei vähimmin niissä loppumattomissa poliittisissa prosesseissa, joissa sodan viimeisiä kausia tai jälkisodan kaotettuja tiloja koetetaan oikeuden edessä sairaalloisen pikkumaisesti eritellä. Niiden, samoinkuin niiden Ranskassa aikoinaan kuuluisien "affäärien" psykologinen pohja on aina sama: l'ancien régime'n katkeruus ja uuden suunnan syyttely ja epäily. Kahden maailmankatsomuksen pyykinpesua! Varsinkin on viimeinen prosessi, Landsbergin kostomurhajuttu, taas pannut intohimot liikkeelle. Itse asiassa on tämän prosessin kautta todettu eräiden n.k. "mustan Reichswehrin", s.o. salaisten sotilasjärjestöjen, johtajien eläimellinen julmuus pettureiksi epäiltyjä kohtaan ja paljastettu paljon tähän asti tuntemattomia seikkoja Saksan murroskauden niin surullisessa historiassa. Prosessi sai myös ulkopoliittisen merkityksen sikäli, että sen kautta virallisesti paljastunut "mustan Reichswehrin" olemassaolo oli vähällä pilata Parisin ja Berlinin välillä käytyjä lähentelyneuvotteluja. Senvuoksi olikin sotaministeri Gesslerin pakko Reichstagissa laajasti selostaa jopa osaksi puolustaa näiden järjestöjen olemassaoloa, huomauttaen silloin vallinneen epänormaalin poikkeustilan vaatineen poikkeuksellisia toimenpiteitä ja luoneen poikkeuksellisia ilmiöitä. Siinä yhteydessä on myös lopullisesti selvinnyt, miten hiuskarvan varassa v. 1923 uusi sota

todella oli, osaksi koska Ranska uhkasi sotatoimenpiteillä Ruhrin passiivisen vastarinnan murtamiseksi osaksi koska sisäinen kaaos Saksassa antoi sen eri värisille separatisteille uutta toivoa, mikä Küstrinissä ja Baijerissa leimahtikin ilmiliikkiin. Nämät tosiasiat silmien edessä vasta huomaa, ei vain miten heikko Cuno kanslerina todella oli, vaan myös miten suuriarvoinen se työ on ollut, jonka Stresemann, Marx, Luther, Schacht y.m. senjälkeen ovat suorittaneet. Tämän suurtyön merkitystä ei vähennä se, että huolimatta kaikesta nykyisestä taloudellisesta prosperiteetistä, jonka Saksassa ovat aikaansaaneet konjunkturi eräillä aloilla ja pörssin suuri nousu ja jonka seurauksina näkee kaikkialla täällä taloudeellista nousua, uskomatonta rahanpaljoutta ja senpahempi senmukaista ylellisyyttä — mistä vain sillä on aavistus, joka päivittäin saa nähdä kulissien taakse — että, sanoin, tästä huolimatta työttömyys on pelottava ja että bolshevismin ja inflation kautta ideaalinsa ja rahansa menettänyt työväki monilla tehdasalueilla elää elämää, jota Preussin entinen rahaministeri sosialisti Südekum minulle pari päivää sitten ei ilman syytä kuvaili orjuudeksi. Syyt tähän eivät ole stabilisation suorittajien vaan voitettun kaoksen kauhistuttavien mittasuhteiden.

Se joka vain lyhyen ajan oleskelee täällä, on altis liioittelemaan kaikkialla ilmeneviä sosiaalisia, taloudellisia ja poliittisia vastakohtia. Kysyn: voisiko vielä olla toisin? Olisiko tähän asti keisarillisesti ja kastilaitoksella hallitussa maassa sosiaalinen vapautuminen voinut käydäkään sen nopeammin? Talouselämän nousu tuskin olisi voinutkaan olla sen suurempi. Eikä kukaan toki toivonutkaan että vanhan systeemin kannattajat, etupäässä entinen upseeristo,

heittäytyisi tasavallan kaulaan. Päinvastoin sanoisin että vapautuminen kaikilla aloilla on osottanut uskomatonta tempoa. En voi olla huomauttamatta että kun Saksan ulkopuolella aina pelätään monarkian restauratiota täällä jonain uutena uhkana Euroopalle, olisi paljoa enemmän syytä pelätä niitä tasavaltaisen järjestelmän kautta vapautuvia uinuneita voimia, jotka ennen monarkiassa olivat sidotut. Näitä uusia voimia on syytä paljoa enemmän "pelätä" kuin ^{esim.} vanhoillisuuden tyyssijoina muodostuneita yliopistoja, jotka isoituudella uudesta Saksasta tavallaan jatkavat sitä eristynyttä, yhteiskunnalle vierasta kastielämää, joka, Saksan tieteen korkeasta tasosta huolimatta, niille ennenkin oli ominainen. Nuot uudet voimat, ^{ne} parhaillaan ovat nostamassa Saksan aivan uuteen kukoistukseen, jonka rinnalla keisariaika on joutumassa varjoon. Samassa määrässä kuin kansakunta itse tämän huomaa, samassa määrässä se automaattisesti liittyy uuden lipun ympärille, Hindenburgin esimerkkiä seuraten.

Erikoisesti on mainittava vielä se tavaton nousu, jota Saksassa viime aikoina on osottanut urheiluharrastus. Saksalaisella järjestelmällisyydellä sitä kehitetään, urheilukenttiä syntyy joka kylään ja Amsterdamin kisoissa tulee Saksa valtaamaan joukon eturivin paikoista. Tätä harrastusta usein kuulee ulkomailla tulkittavan sotilasvalmisteluksi. On luonnollista että asevelvollisuutta ei omaavassa maassa nuorisón luonnollinen ruumiillinen treenaustarve hakee toisia muotoja, mutta se ei signänsä oikeuta liioittelemaan sen sotilaallista merkitystä, joskaan tämä ei liioin kokonaan ole olematon varsinkin milloin se yhtyy eräisiin oikeiston nuorisojärjestöihin (v.d.Goltz). Ensi kädessä

on kuitenkin urheiluharrastus sekin todistus Saksan kansallisesta vapautumisesta — vuoteen 1914 Saksassa ei tunnettu paljoa muuta urheilua kuin hevoskilpailuja! — ja todistus siitä miten muiden länsimaisten kansakuntien kansalaiskäsitteestä monessa suhteessa takapajulle jäänyt terve ja kulumaton Saksan kansa nyt intohimoisesti heittäytyy kansainväliseen kilpailuun joka alalla.

Holma.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C5.

ASIA: _____

Ministeriövaltuuskunnan raportti no 167.

Berlin.

26/11 1956.

Suomen Lähetystö

Berlinissä, marraskuun 29 p:nä 1926.

Finlands Beskickning

N:o 2986/26.

49/188 Sal. 26		
2/12-26	2	L.H.
5.	C.S.	ADA

H e r r a M i n i s t e r i ,

Kunnioittavinmin täten lähetän Teille, Herra ministeri, raporttini N:o 167, aiheesta:

Saksan ulkopoliittikkaa.

Suvaitkaa, Herra Ministeri, ottaa vastaan täydellisen kunnioitukseni vakuutus.

Holma.

Herra Ulkoasiainministeri

E. N. S e t ä l ä ,

Helsinki.

DEUTSCHLAND		
No 49/188 Sac. D. 1916		
2/12-26	9	Lit.
ADIA	RADIO	ADIA
5. C5		

=====

Suomen Berlinissä ja Wienissä olevan Lähettilään

=====

raportti N:o 167.

=====

26. XI. 26.

Saksan ulko-
politiikkaa.

Tämän viikon tiistaina, keskiviikkona ja torstaina tapahtui Reichstagissa jännityksellä odotettu suuri ulkopoliittinen debatti, joka aina syysistunto-kauden alussa ulkoasiainministeriön menoarviosta keskusteltaessa uusiutuu, mutta jonka tällä kertaa Genève ja Thoiryn jälkeen luultiin muodostuvan erikoisen mielenkiintoiseksi suurpoliittiseksi tapahtumaksi. Tämä odotus ei kuitenkaan toteutunut: parlamentissa ei valinnut sitä "suuren päivän" tuntua, jonka näinä vuosina niin usein olet siellä voinut havaita. Osaksi elettiin pettymysten merkeissä: Thoiry on joutunut kuolleeseen pisteeseen, osaksi lähestyvä Genève neuvostokokous dikteerasi pidättyväisyyttä ja varovaisuutta.

Vastoin kaikkea tapaa oli sovittu niin että Stresemann ei heti alussa esiintyisi vaan että hallituspuolueiden selitys ja oikeisto=opposition päähyökkäys ensiksi suoritettaisiin. Koska tämän muutoksen tarkoitus luonnollisesti oli tarjota Stresemannille tilaisuus suoriutua tehtävästään pääasiallisesti vain

polemisoimalla "edellistä puhujaa" vastaan, saattoi jo tästä huomata että kulissien takana modus procedendi oli tarkalleen sovittu. Tämä olettamus osottautuikin keskustelujen kuluessa yhä oikeammaksi. Poliittisen ilmanalan arkuus oli saanut puoluejohtajat suostumaan siihen, että koko debatti tehtiin enemmän tai vähemmän teatteriksi.

Hallituspuolueiden selityksen luki Bayrische Volkspartein jäsen Emminger. Saksan tuloa Kansainliittoon koskeva kohta kuului näin:

" Ich habe im Namen der Reichstagsfraktionen des Zentrums, der Deutschen Volkspartei, der deutschen demokratischen Partei und der Bayerischen Volkspartei folgende Erklärung abzugeben: Die von den Regierungsparteien unterstützte Aussenpolitik erstrebt als oberstes Ziel die Befreiung Deutschlands. Einen bedeutsamen Bestandteil dieser Politik bildete zuletzt der im September dieses Jahres erfolgte Eintritt Deutschlands in den Völkerbund. Er hat sich nach Ueberwindung mannigfacher Schwierigkeiten unter Bedingungen vollzogen, die den wesentlichen Forderungen Deutschlands bezüglich seiner völkerbundlichen Rechte und Pflichten entsprachen. Vor allem durch die Wahl als ständige Ratsmacht und die in Locarno vorangegangene Anerkennung der besonderen Lage Deutschlands hinsichtlich seiner Verpflichtungen gemäss Artikel 16 des Völkerbundspaktes."

Tämän lausunnon viimeiset sanat tarkoittavat meille tuttuja tapahtumia. Sen synnystä kertoi minulle eilen vapaaherra von Rheinbaben (kansanpuolueen ulkopolitiittinen spesialisti), joka oli Saksan Kansainliitto-

valtuuskunnan jäsen, ja jonka kanssa minulla, kuten Herra Ulkoasiainministerille olen kirjoittanut, näinä viikkoina on ollut useita keskusteluja, sen kiintoisan seikan, että hän, Rheinbaben, oli koko selityksen tekijä ja että hän, minun kanssani käymiensä keskustelujen perustuksella ja selityksistäni vakuutettuna, oli laatinut tuon kyseellisen kohdan näin ylimalkaiseen muotoon, puuttumatta ensimmäisessä komissionissa tapahtuneisiin seikkoihin.

Senjälkeen puhui professori Hoetzsch, kansallisten johtajia ja ulkopoliittisia spesialisteja (varsinkin Venäjän asioissa). Jo se seikka, että juuri Hoetzsch lähetettiin tuleen, todistaa että kansalliset eivät tahtoneet kärjistää oppositiota: kuuluuhan Hoetzsch puolueensa vasempaan siipeen, suurin piirtein jo hyväksyen Stresemannin Kansainliitto-politiikan, joskin hän tämän politiikan muodoista, temposta ja nyansseista usein — kuten äskettäin ulkoasiainvaliokunnassa — on Stresemannin kanssa eri mieltä.

Hoetzschin puheella — kuten yleensä näiden päivien keskusteluksilla — oli siten jo itsessään sisäpoliittinen väritys, joka ehkäisi ulkopoliittisten kysymysten vapaata käsittelyä. Asia on niin, kuten jo edellisessä raportissani tein selkoa, että nykyinen vähemmistöhallitus on pakoitettu hakemaan tukea joko oikealta tai vasemmalta. Tämähän pakko vei neuvotteluihin sosiaali-demokraattien kanssa ja johti siihen tilaan jota kutsutaan "Die stille grosse Koalition". Mutta mikäli varmasti tiedän katsovat sosialistit nyttemmin voivansa yhtä hyvin mennä muodollisestikin hallitukseen kuin pysyä sen kannattajina administration ulkopuolella, koska vaara propaganda=aseiden annosta kommunisteille itse asiassa jo "hiljaisenkin" koalition

kautta on olemassa. Hiljalleen neuvotellaankin nyt hallituksen kanssa siitä mitkä paikat mahdollisesti rekonstruktiossa voitaisiin antaa sosialisteille. Kun nämät vaativat sisäasiainministerin paikan, ei liene todennäköistä että neuvottelut ensi tilassa vievät myönteiseen tulokseen.

Joka tapauksessa on tämä hallituksen ja vasemmisto-opposition lähentely hermostuttanut kansallisia, jotka huomaavat työttömyysavustuskysymyksessä ottamansa päättömän asenteen vieneen heidät kauas pois haluiltaan tabureteilta. Niinpä Hoetzsch lopettikin pitkän puheensa selvällä viittauksella siihen, että hallituksen ja kansallisten ulkopoliitikassa eräissä kohdin ei enää ole periaatteellisia erimielisyyksiä ja että tämä kantojen lähentely voisi mahdollistuttaa yhteistyön hallituksen sisäissäkin.

Hoetzschin puheesta, jonka eräistä ulkopoliittisista seikoista alempana, kiinnostaa meitä ensi kädessä se minkä hän sanoi Saksan suhteesta kuuluisaan artiklaan 16. Reichstagen kansliasta saamani pikakirjoituspöytäkirjan mukaan se kuului seuraavasti:

" Am 1. Dezember tritt der Vorausschuss zusammen, den der Völkerbund zur Untersuchung der Reformvorschläge in punkto Artikel 16 eingesetzt hat. Ich erinnere daran, wie die nationale Opposition unausgesetzt bei der Erörterung dieses Punktes gesagt hat: um eine authentische Interpretation des Artikels 16 wird die andere Seite nicht herunkommen. Das haben wir Herrn Dr. Luther und Herrn Dr. Stresemann, als sie aus Locarno zurückkamen, immer wieder gesagt. Es war gewissermaßen schon ein Aufzucken am letzten Tage der Völkerbundsversammlung, als Finnland diese

Frage auf das Tapet brachte. Ich erinnere weiter an den litauisch=russischen Vertrag, der diesen Artikel indirekt berührt. Die türkisch=russischen Beziehungen, die gleichfalls darauf flektieren, sind ebenfalls hier zu erwähnen, wenn sie auch nicht so stark in den Vordergrund getreten sind. Sie haben weiter den formellen Einspruch Persiens gegen jenes Schreiben der vier Mächte von Locarno an Deutschland. Also das, was damals als Interpretation der anderen Seite zu unserer Beruhigung wegen unserer Bedenken gegen Artikel 16 in diesem Schreiben von Locarno ausgesprochen wurde, wird jetzt formell von einem Völkerbundsmitglied in Frage gestellt, das dagegen protestiert. Der Generalsekretär des Völkerbundes hat gar nichts anderes tun können, als eben diese Angelegenheit zur Verhandlung zu bringen. Sie sehen daraus, wie recht wir hatten, wenn wir darauf hingen, dass der Völkerbund um eine authentische Interpretation des Artikels 16 nicht herumkommen werde, weil eben Deutschland das Land der mitte im Völkerbund ist, das infolgedessen für jede Sanktionsmöglichkeit des Artikels 16 nach menschlichem Ermessen selbst als Durchmarschgebiet in Frage kommt, und aus dieser Tatsache sich grösste und schwerste Aufgaben ergeben. Sie sehen schon an den Beispielen, die ich mir anzuziehen erlaubte, wie Deutschland im Völkerbund gewissermassen schon Prellbock, Kugelfang dieser Auseinandersetzungen für andere geworden ist."

On syytä ensiksi mainita, että ainoakaan sanomalehtiselostus ei mainitse sanaa Finnland: kaikki sensijaan puhuvat Persiasta. Syyksi tähän katsoisin sen, että tšekäläinen lehdistö niin tyystin — yhtä poikkeusta lukuunottamatta — on vaiennut Genèveässä Suomen ja Saksan valtuuskuntien välillä sattuneesta intermezzosta, että, kuten olen selvästi voinut todeta, vain ani harvat henkilöt ovat siitä tietoiset. Sensijaan Persian yhtymisen mainitsivat aikoinaan kaikki lehdet. Reichstagin sanomalehtireporterit sen vuoksi eivät ymmärtäneet miksi Hoetzsch mainitsi sanan Finnland — moni oli sitäpaitsi kuullut sen Irland! — ja jättivät selostuksistaan yksinkertaisesti sen pois. Yksin diplomaattiaitiossa vain harvat huomasivat mistä oli kysymys. Mainitsen tässäkin yhteydessä että luulen Auswärtiges Amtin ~~toimittajista~~ omassa intressissään koettaneen / estää mainitun intermezzon tunnetuksi tulemista laajemmissa piireissä Saksassa yleensä valitsevien kieltämättömien suurten sympatiojen vuoksi maastamme kohtaan.

Mitä tarkoitti Hoetzsch näillä sanoillaan? Hän tahtoi sanoa Stresemannille: "Kun menitte Locarnoon, sanoimme me kansalliset Teille: 'ette saa Locarnossa suostua mihinkään sopimukseen muulla ehdolla kuin sillä että Art. 16:n suhteen annetaan täysin sitovat takeet Saksan suhteesta läpikulkuun'. Kun palasitte Locarnosta, ilmoititte tällaiset takeet saaneenne. Suomen ja Persian protestit todistavat että asiaa Locarnossa ei saatu loppuunselvitetyksi. Sen vuoksi Art. 16 on otettava uuden käsittelyn alaiseksi, joka kerta kaikkiaan poistaa epäilyksemme (s.o. Annexe F:n henkeä vielä selvennettävä Saksan spesiaalitoivomusten mukaan) .

Tähän vastasi Stresemann (pikakirjoituspöytäkirjan mukaan) seuraavasti:

"Denn darf ich auf die Ausführungen hinweisen, die Sie gemacht haben, worin Sie mit vollem Recht hervorhoben, welche starke Bedeutung den Verhandlungen innewohnt, die noch vor der Völkerbundsratskonferenz in Genf stattfinden und die sich mit der Frage des Artikels 16 der Völkerbundssatzung befassen. Darf ich aber auch bei dieser Gelegenheit, wenn Sie mit einiger inneren Genugtuung konstatierten: "Auch hier haben wir recht gehabt", Sie bitten, folgendes zu überlegen. Als wir aus Locarno zurückkamen und die Note über Artikel 16 vorlegten, wurde von seiten der Opposition gerade behauptet: diese Note hat gar keinen tatsächlichen Wert, da steht ja nichts drin. Wenn jetzt Einsprüche erfolgen gegen diese Note von seiten derer, die hier ihre eigenen Interessen vertreten wollen, so dürfte doch daraus jedenfalls hervorgehen, dass diese Note nicht so inhaltslos gewesen ist, wie sie damals gerade von der Opposition hier gewertet wurde."

Saman päivän iltana päivällisillä valtakunnankanslerinpresidentti Schachtin luona, jotka hän antoi valtakunnankansleri Marxin ja Dawesiamiehen Parker Gilbertin kunniaksi ja joilla oli läsnä useita Saksan eturivimiehiä, tapasin Hoetzschin. Meillä oli pitkä, melkein tunnin kestävä kahdenkeskinen keskustelu etupäässä juuri Suomen suhteesta turvallisuuskysymykseen ja erikoisesti Art. 16:aan. Hän, kuvaavasti kyllä, avoimesti myönsi sekä Saksan-Venäjänsopimuksen että

Annexe F:n merkinneen meille poliittista minusta — tätä Auswärtiges Amt ei ole koskaan myöntänyt! — ja sanoi ymmärtävänsä kantamme. Mutta, kuten jo sala-sähkösanomassani N:o 238 mainitsin, hän ei voinut käsittää esiintymisemme tarkoituksenmukaisuutta. Samalla hän pyytämällä pyysi meitä ottamaan huomioon, miten erinomaisen arkaluontoinen poliittinen tilanne Genèvessä joulukuun alussa tulee olemaan. Vaikka hän itse ei ole Thoiry-mies ja vain "festina lente"-ehdolla on Stresemannin kannalla, hän kuitenkin painosti Genève'n joulukuukokouksen suurta merkitystä länsivaltojen lähentelyneuvotteluille. Varpaille astumisvaara Genève'ssä suurenee sen kautta, että, jos kohta Stresemann julkisesti edelleen vakuuttaa että neuvotte-luissa Parisin kanssa Quay d'Orsay ei kertaakaan virallisesti ole kombinoinut Thoiryssa keskustelun alaisina olleita lähentelyehtoja Saksan itärajaan, s.o. Puolan turvallisuuskysymykseen, tämä kysymys kuitenkin monelta taholta "pelataan ulos" vaikeuttamaan Parisin ja Berlinin yhteisymmärrystä. (Uudistan vielä kerran, että Puolan kysymyksessä, s.o. kysymyksessä Puolan-Saksan nykyisen rajan takaamisesta, Wilhelmstrasse seisoo nyt kuten ennen ehdottomalla non-possimus=kannalla. ¹⁾ Ranskalais=~~saksalais~~^{puolalais}=suomalainen ehdotus aseistariisumiskonferenssissa tulee näin ollen automaattisesti hipasemaan tätä osaa Thoiry=sikermästä.

Myös Hoetzschin ja Stresemannin yllärelatoitu sanakiista Art:n 16 merkityksestä todistaa miten delikaatteja probleemeja Genève'ssä tullaan koskettelemaan. En kuitenkaan usko, että Saksalla itsellään on minkäänkään halua Genève'ssä ottaa Art. 16 uudelleen puheeksi, jollei sitä siihen pakoiteta;

1) Lokakuun lopulla Ruotsin lähettiläs kysyi minulta, olinko minä kuullut sen huhun, että Lord D'Abernon ennenkuin hän jätti Berlinin olisi Stresemannilta kysynyt, miten Saksa suhtautuisi sellaiseen ehdotukseen, että Saksa saisi Danzigin ja korridorin takaisin ehdolla että Puola saisi Liettuan. Tällainen huhu oli Tukholmassa kerrottu. Myös Latvian lähettiläs kertoi minulle tämän kuun alussa tämäläisistä kuul-leensa. Nytkin tiedän aivan varmasta lähteestä (tunnettu saksalainen ulkopolitikko) että Lord D'Abernon todella oli kysynyt Stresemannilta mitä Saksa sanoisi seuraavaan vaihtoon: Saksa luopuu Memelistä ainaaksi, saaden sensijaan Danzigin; Liettua saa pysyväisesti Memelin ja Puola Vilnan. (Korridorista ei ollut puhetta.) Stresemann oli luonnollisesti vastannut ei haluavansa koskea itäkysymyksiin koska se vain komplikoisi yleiseurooppalaista tilannetta ja koska itäkysymykset kuitenkin aikaisemmin tai myöhemmin automaattisesti tulevat aktuaalisiksi (tähän on Saksan virallinen kanta näihin kysymyksiin nähden). — Mainittakoon tässä yhteydessä että Saksan lehdistö lakkaamatta levittää huhua siitä että Puolan nykyinen lähettiläs täällä Olszewski tulisi poiskutsuttavaksi. Milloin puhutaan Sapiehasta milloin Radziwillistä milloin mistäkin hänen seuraajanaan. Ilmeistä on että Wilhelmstrasse täten koettaa järjestelmällisesti heikentää Olszewskin asemaa, joka muutenkaan ei täällä ole erikoisen kehuttava.

päinvastoin on Stresemannille, sisäpoliittisistakin syistä, mieluista että siihen ei kajota. Stresemannin suuttumus meille siitä että Genèveissä syyskuussa otimme puheeksi Annexe F:än, on varsin mahdollisesti ainakin osaksi juuri tätä sisäpoliittista taustaa vastaan katsottava ja selitettävä. Että Hoetzsch siitä puhui, oli luonnollisesti ensi kädessä sisäpoliittinen ele omalle puolueelleen. Ja hän sanoi minulle, avomielisesti kyllä, Stresemannin kanssa ennen istuntoa neuvotelleensa tästä ja muista seikoista, joista hän aikoi puhua!

Tämäkin tunnustus — palatakseni esitykseni alkuun — samoin kuin se minkä jo alussa sanoin kullissien takaisesta pelistä, sekä se seikka että debatin pääpuhujat olivat oppositiomiehiä, todistavat, että Stresemann täten halusi Parisille näyttää, miten häntä kansallinen oppositio kotona sitoo. Se olikin ymmärtääkseni koko debatin pääasiallinen regiatarcoitus.

Stresemannin puhe oli huonoimpia mitä hän Reichstagissa koskaan on pitänyt.¹⁾ Edellisen osan, joko koski Saksan suhdetta Kansainliittoon, hän piti vapaasti kuitenkin saavuttamatta sitä tavallista n.s. konsentratioonin lentoa, joka juuri hänelle on ominainen. Jälkimmäisen osan, sotilaskontrollista, hän luki paperista — sen oli kirjoittanut prässiosaston dirigentti — ja sen aikana korkea huone oli sangen

1) Debatin pikakirjoituspöytäkirjat in extenso menevät samassa postissa Ulkoasiainministeriöön.

vähän kuuliainen. Tämä Stresemannin heikkous, joka Hoetzschin muodollisesti erinomaisen puheen rinnalla kaksinverroin pisti silmään, olikin illalla Schachtin kutsuissa yleisenä puheenaiheena. Nähtävästi Stresemann ei vielä ole aivan ennallaan influenssansa jälkeen (hän debatin kolmantena päivänä uudelleen oli pakotettu menemään vuoteeseen). Toiseksi häntä hermostutti se nolo asema, johon hänet oli saattanut juuri sitä ennen paljastettu hallituksen suhde Deutsche Allgemeine Zeitungiin. Itse asiassa oli Stresemannin edellisenä päivänä ulkoasiainvaliokunnassa antama selitys että tämä lehti, joka viime aikana tuon tuostakin on käynyt valtakunnan hallituksen ulkopoliittikan ja Preussin hallituksen sisäpolitiikan kimppuun, oston kautta jo useita kuukausia sitten on joutunut hallituksen käsiin, sängen vähän omiaan rauhoittamaan asiasta levinneiden huhujen herättämää mielialaa. Ja merkillisintä on, että tämä itsessään ihmeellinen osto on tapahtunut Auswärtiges Amtin käyttövaroilla — Stresemannillahan on 8 (!) milj. kultamarkkaa käyttövaroja ilman tilivelvollisuutta — mikä on sitä ihmeellisempää kuin osto on tarkoittanut sisäpoliittisen äänenkannattajan hankkimista kansanpuolueelle, jonka johtaja Stresemann itse on! Lisäksi tulee että Deutsche Allgemeine Zeitung sitäpaitsi, samoin kuin toinenkin kansanpuolueen äänenkannattaja, Tägliche Rundschau, molemmat ovat saaneet Stresemannin käyttövaroista säännöllistä avustusta (puhutaan 90,000 kultamarkasta kuussa). Yhteensä on kysymys monesta kultamiljoonasta. Useimmissa muissa maissa tällainen menettely olisi mahdoton ja kaataisi hallituksen. Niin ei kuitenkaan tässä tapauksessa ole käynyt, koska kellään ei ole halua kaataa hallitusta, mutta on aivan varmaa, että

mainittu seikka on heikentänyt Stresemannin asemaa ja että se kerran vielä luetaan hänelle synniksi. 1)

Stresemannin esiintymisen laatu oli ~~XXXX~~ luonnollisesti myös ~~luonnollisesti myös~~ ulkopoliittisten tapahtumain dikteeraama. Siten joudummekin tarkastamaan ulkopoliitiikan eräitä viimeisiä vaiheita.

= = =

Yleinen mielipide Saksassa on se, että Thoiry, mikäli sillä käsitetään vain ja juuri niitä kysymyksiä joista Thoiryssa oli puhe (s.o. ensi kädessä Rheinin maiden miehitys ja Saar), on joutunut kuolleeseen pisteeseen. Wolff Tageblattissa sanoikin jo pari viikkoa sitten, että Thoiry oli regiavirhe: jos antaa kihlautumisen tapahtua jo esiripun auetessa, on vaikea läpi kolmen näytöksen pitää katsomoa vireissä. Tästä huolimatta ei saa Thoiryta vähäksyä: jo se seikka että tämäntapainen selvittely Saksan ja Ranskan ulkoministerien välillä yleensä oli mahdollinen, on itsessään ääretön edistysaskel. Saksan kannalta merkitsee Thoiry sikälikin tavatonta taktillista voittoa, että sen kautta vallattujen alueiden edelleen pitäminen vallattuina n.s. on menettänyt moraalisen selkärankansa ja että valtauksen lakkaus on muuttunut periaatteellisesta kronologiseksi kysymykseksi. Kun Briand palasi Genèvestä, Poincaré aluksi ei voinut muuta kuin osoittaa suostumusta. Mutta on varsin epätodennäköistä, että Poincaré niin

1) Ei aivan ilman syytä kysyy myös eräs ranskalainen lehti (muistaakseni Avenir), miten on mahdollista että Stresemannin kannattama lehti ulkopoliittisesti voi kirjoittaa toista kuin minkä hän itse maailmalle julistaa ohjelmanaan !

olisi muuttunut v:sta 1924 että hän ilomielin suos-
tuisi esim. sellaiseen Saar-alueen takaisinluovutukseen
minkä hintana olisi saksalaisia miljardeja, joilla
Ranskan frangia koetettaisiin vakiinnuttaa ! Ilmeisesti
Poincaré koetti voittaa aikaa ja hiljakselleen pre-
paroida yleistä mielipidettä. Siinä hän onnistuikin
ja itäkysymysten herättäminen tässä yhteydessä (minkä
ensiksi teki de Jouvenel Matinissa) tuli hänelle
avuksi. Mutta ennen kaikkea hän laajasta saksalais=
ranskalaisesta kysymyskompleksista poimi esille sen,
josta nyt on tullut neuvottelujen pahin kulmakivi
ja jota ilmeisesti Thoiryssa oli vähäksytty tai ta-
hallisesti vältetty: tarkoitan arkaa sotilaskontrolli-
kysymystä, s.o. kysymystä siitä onko Saksalla oikeus
(kts. Versailles § 213) tultuaan Kansainliiton jäse-
neksi vaatia tähänastisen sotilaskontrollin poistamis-
ta sekä siitä missä muodossa jatkuvan kontrollin
Kansainliiton puolelta, n.k. investigation, tulee tapah-
tua. Tämän kysymyksen yksityiskohtainen selostus vei-
si minut liian pitkälle ja voinen sen sivuuttaa
koska suomalaiset lehdet sangen tarkkaan ovat sitä
selvitelleet. Mainitsen vain että tässä sitoo Saksan
hallitusta, kuten ulkopoliittisesta debatista selvää
selvemmin ilmeni, ei ainoastaan kansallisten vaan
kaikkien puolueiden yksimielinen mielipide — mikä
myös tuli näkyviin Luxemburgin nelivaltiososialisti-
kongressissa toissa viikolla — joka vaatii että
Saksea Kansainliiton jäsenenä on kohdeltava tasa-
arvoisena valtiona, jonka itsearvoa vieras kontrolli
loukkaa. Ententen kannanottoa taasen eivät helpota
liioin äskeiset ikävät paljastukset Saksan salaisista
järjestöistä ja niiden suhteesta itse Reichswehriin
ja sen rekrytoimiseen. Miten epämiellyttäviä nämät

paljastukset juri ulkopoliittikan kannalta Saksan hallitukselle ovat, käy ilmi siitakin että Stresemannin ylläkerrotun puheen jälkeen otti puhevuoron puolustusministeri Gessler, joka osotti miten hallitus on tehnyt kaikkensa näiden epäkohtien poistamiseksi. Tämä puolustusministerin julkinen kannanotto, joka oli tuiki tarpeellinen, on käynyt mahdolliseksi vasta v. Seecktin eron kautta, mutta vasemmistolehdet eivät lakkaa vetämästä päivänvaloon yhä uusia epäkohtia viime ajoilta asti, tapauksiakin joiden suhteen ehkä lienee lupa epäillä onko viralliselta taholta aina heti ryhdytty tarpeeksi tarmokkaisiin vastatoimenpiteisiin. Nyt kuitenkin tuntuu siltä että hallitus todella tekee kaiken voitavansa epäkohtien korjaamiseksi siten päästäkseen kerrankin niistä yhä uusiutuvista moitteista jotka ambassadöörikonferenssi osoittaa Saksan hallitukselle. Ei voi olla toteamatta että Ranskan lehdistö itse asiassa ihmeellisen rauhallisesti (kts. yksinpä Le Temps 27.XI.) suhtautuu näihin uusiin paljastuksiin, jotka tosin vähemmän kohdistuvat Saksan aseistariisumiseen kuin Reichswehrin organisaatioon ja jotka Saksa senvuoksi mielellään kutsuu omiksi sisäisiksi asioikseen. Nähtävästi Ranskan lehdistö ei halua suurennella lähentelyä ehkäiseviä momenteja.

Tätä puolta koskeva osa ulkopoliittista debattia olikin tarkoitettu osoittamaan, että Saksan hallituksella on hyvä tahto ja että tähänastiset aseistariisumisvaatimukset on täytetty. Siksikin vasemmalla oleva politikko kuin ent. kansleri Wirth debatin lopulla pitämässään loistavassa puheessa asettui tässä suhteessa kokonaan hallitusta kannattamaan. Hänen suurta huomiota herättäneet sanansa kuuluivat:

" Aber, meine Damen und Herren, ich wollte sagen: wir sind nach Genf gegangen, Deutschland ist in den Völkerbund eingetreten, und Herr Minister Stresemann war mit Briand in Thoiry zusammen. Ueberall Opfer und deutsches Entgegenkommen. Auch der Eintritt Deutschlands in den Völkerbund ist in gewissem Sinne ein Opfer für die deutsche Nation.

(Sehr wahr! in der Mitte und rechts)
Wir müssen das ganz deutlich zum Ausdruck bringen. Und darüber hinaus hat Deutschland nicht nur in der Frage der Entwaffnung mehr getan, als der Friedensvertrag je vorgesehen hat; nein, ich glaube, mit Zustimmung der weitesten Kreise unseres Volkes hat Deutschland sogar seine Bereitwilligkeit erklärt — vielleicht unter der Gefahr, damit in Amerika, weil nicht genügend vorbereitet, anzustossen —, zur Stabilisierung der französischen Währung durch ein besonderes deutsches finanzielles Opfer beizutragen, das, weil ausserhalb der Transferklausel, für Deutschland wirklich ein ausserordentliches Opfer gewesen wäre.

Wir können also drei Opfer dem Ausland gegenüber und Frankreich gegenüber vor der ganzen Welt als von uns gebracht erwähnen. Und nun, meine Damen und Herren, ist es die Pflicht des deutschen Parlaments zu erklären: diese Opfer erfordern auf französischer Seite ein Entgegenkommen.

(Lebhafter Beifall.)

Nicht an uns ist es, die Opfer von Jahren erneut immer und immer wieder zu überbieten, sondern geduldig und klar und bewusst abzu-

warten, was Frankreich auf diese grossen deutschen Opfer zu geben hat.

(Erneuter lebhafter Beifall.) "

Kun lukee nämät Wirthin sanat ja vertaa niitä ulkoasiainministerin ja Hoetzschin puheiden tähän kohdistuviin kohtiin, käy ilmi miten yksimielisesti puolueet p.o. kysymykseen suhtautuvat. Käsitykseni on, että Saksa nyt todella aikoo jättää sananvuoron toisille, samalla asettaen vaatimuksen yleisen aseistariisumisen täytäntöönpanosta. Olemme nähdäkseni tulossa siihen asteeseen, että joko yleiseen suurvaltain aseistariisumiseen todella on käytävä käsiksi tahi Saksa Kansainliiton jäsenyyden turvissa ja sen oikeuttamana hiljakselleen alkaa uudelleen varustautua.

Ylläkerrotuista eduskuntapuheista ja koko viimeisen debatin kulissipelistä yleensä olen saanut sen käsityksen, että, joskin Stresemann, joka minun käsitykseni mukaan ^{Thoiryssa} jossain määrin väärin arvioi sekä Ranskan lähentelyhalun että Saksan kansallisten peräänantavaisuuden, on allapäin Thoiryn kouraantuntuvien saavutusten supistumisesta sangen vähiin — itse asiassa oli naiivia uskoa niiden voivan heti toteutua —, Saksa on sanonut sanottavansa s.o. osoittanut lähentelytahtonsa, ja nyt jää odottavalle kannalle. Kansainliiton jäsenenä se voi luottaa siihen että sen tähänastiset saavutukset eivät enää peruudu; se voi päinvastoin Kansainliitossa vähitellen pyrkiä pitemmälle (koloniat, syyllisyyskysymys ¹⁾ y.m.). Se tietää myös, että Ranskalle Saar ja valtaus päivä päivältä käyvät yhä vähemmänarvoisiksi kompensatioesineiksi ja että Ranska tuskin Saariin nähden voi odottaa

1) Hallituspuolueet hyväksyivätkin Reichstagissa resolution, joka antaa hallitukselle tehtäväksi tutkia, voidaanko sodansyyllisyyskysymys alistaa pysyvän kansainvälisen tuomioistuimen ratkaistavaksi.

vuoteen 1935, jolloin kansanäänestys siellä tulisi Ranskalle suureksi fiascoksi. Se tietää myös että Englanti sotilaskontrollikysymyksessä ei ole Ranskan kannalla ja että Englanti — kuten minulle sanoi eräs Englannin poliittisia oloja hyvin tunteva saksalainen politikko, joka äskettäin on käynyt Englannissa ja joka muuten oli ihmeissään siitä kuinka paljon antisaksalaista sotapsykoosia Englannissa vielä on olemassa — mielellään näkee Thoiryn toteutuvan koska se senkautta vapautuisi siitä painostuksesta, jota sille merkitsevät uuden saksalais-ranskalaisen sodan ainainen vaara ja pakko itselleen selvitetäville puolelle se sodan tapahtuessa asettuisi (kertojani ei pitänyt epäilyksenalaisenakaan että sellaisen sodan syttyessä Englanti uudelleen olisi Ranskan puolella). Ja Saksa tietää myös että Ranskalle fascismin uhkaukset ovat siksi epämiellyttäviä että se mielellään järjestää suhteensa Saksaan voidakseen kokonaan kiinnittää huomionsa kaakkoiskolkkaan. (Tässä yhteydessä huomautan että vielä on ennen aikaista sanoa tarkoittavatko arbitrageneuvottelut Saksan ja Italian välillä muutakin kuin pelkkää arbitragea ja onko, jos näin on laita, initiatiivi lähtenyt Saksasta vai Italiasta. Kumpaisessakin tapauksessa on kärki selvä: painostaa Ranskaa, toisessa tapauksessa Rheinillä, toisessa tapauksessa Pohjois-Afrikassa. En pane suurta painoa Voss'in demencioihin, sillä niin Mussolinia ja fascismia erikoisen pahoin pidellyt vasemmistolehti kuin Vossische ei helposti voisikaan sopeutua liittosuhteeseen mustaamansa diktaattorin kanssa. Samaa sanoisin sosialisti Müllerin vakuutteluista Reichstagissa p.o. debatin yhteydessä. — Siitä mitä

sopimuspuolet toisilleen myöntäisivät, jos poliittisesta lähentelystä todella neuvotellaan, on olemassa vain varsin hämäriä tietoja.)

On muuten olemassa joukko pikkuseikkoja, jotka todistavat miten Thoirylle täällä on koitettu tehdä "stimmung". Peräkanaa oli täällä luennoimassa joukko ranskalaisia litteraatteja: Valéry, Bernard, Germain y.m. Ranskan ambassaadissa oli suuret kutsut saksalaisille, jossa Valéry luki teoksiaan. Berlinin radiossa oli ranskalainen esitelmä y.m. Kaikki ilmiöitä, jotka vuosi sitten vielä olisivat olleet mahdottomat. Ranskan ambassadöörin rouvalla oli äskettäin intiimit teekutsut rva Stresemannille, joka läsnäolevien iloksi hypitti edellisen lasta viran puolesta polvillaan — c'est le résultat de Thoiry — kuiskasi rouvalle ni sen nähdessään eräs Ranskan ambassaadin herra!

(Jatkoa ensi postissa.)

Holma.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: *5.*

OSASTO: *C5.*

ASIA: _____

Ministeri Holman raportti no 167 (jatkava)

Berlin.

1/12 1926.

Suomen Lähetystö

Berlinissä, joulukuun 1 p:nä 1926.

Finlands Beskickning

N:o 3054/26.

RECEIVED

50/188 Sac. 1-26.

4/12-26	5	LIL
	5	ASA
	C7	

H e r r a M i n i s t e r i ,

Kunnioittavimmin täten lähetän Teille, Herra
Ministeri, jatkoa raporttini N:o 167, aiheesta:

Saksan ulkopoliittikkaa.

Suvaitkaa, Herra Ministeri, ottaa vastaan täy-
dellisen kunnioitukseni vakuutus.

Holma.

Herra Ulkoasiainministeri

E. N. S e t ä l ä ,

Helsinki.

30/189 Sal. D. N. 26

4/12-26	9	LII.
ASIA	OS. O	ASIA
S.	OS.	

Suomen Berlinissä ja Wienissä olevan Lähettilään

raportti N:o 167.

1. XII. 26.

Saksan ulkopoli-
tiikkaa; jatkos.

Näitä pikkupiirteitä, joita voisi lisäillä, ei ole lupa vähäksyä. Jos kohta nyt kuten aina Saksassa on erinomaisen vaikeata mielipiteiden ja käsityskantojen kirjavasta erilaisuudesta lukea esille jokin yhtenäinen linja, matemaattisesta keskiarvosta lainkaan puhumatta, niin ei voi kuitenkaan olla kieltämättä että Saksassa yleensä, eikä vain virallisissa piireissä, ranskalaiskatkeruus on vähenemässä. Hyvin paljon on tähän myös vaikuttanut saksalaisten viimekesäiset huvimatkat halpaan Ranskaan ja se seikka että nämät matkailijat miltei poikkeuksetta ovat voineet havaita inflation Ranskassakin aiheuttaman eräänlaisen muukalaisvihan ei kohdistuvan saksalaisiin enemmän kuin muihinakaan ulkomaalaisiin; päinvastoin oli viime kesänä saksalainen Ranskassa miltei mieluummin nähty kuin amerikkalainen dollarituristi. Enkä ole lainkaan tässä raportissa kosketellut taloudellista lähentelyä (rauta-, kali- y.m. trustit), joka sekin on vienyt eri maiden raha- ja teollisuuspiirit entistä läheisempään kosketukseen. Lyhyesti: joskin Thoiry ahtaassa merkityksessään on joutunut kuolleeseen pisteeseen — jopa on lupa epäillä tulevatko eräät Thoiryssa kosketellut kysymykset kuten Rhein-valtaus ja Saar koskaan ratkaistuiksi juuri

Thoiryssa suunnitellussa muodossa — ja joskin Saksassa luonnollisesti on eroa oikeiston ja vasemmiston suhtautumisessa Ranskaan, aivan kuten Poincaré ja Briand suinkaan eivät edusta samaa mielialaa Saksaan nähden, niin on kuitenkin todettava että se uusi henki, joka on asteettain vienyt Locarnoon, Genèveen ja Thoiryhyn, sen parempi on voittamassa alaa ja että Thoiry sanan laajemmassa merkityksessä ei ollut tyhjä ele. Tätä ei kumoa se tosiasia, että juuri nyt käsityskannat Parisissa ja Berlinissä ovat toisistaan hetkellisesti loitonneet. ¹⁾

= = =

Huolimatta siitä, että ulkopoliittinen debatti Reichstagissa siis ei oikeastaan selventänyt tilannetta ja että nyt juuri on erinomaisen vaikea sanoa mitä Genèveen 6/XII alkava neuvoskokous tässä suhteessa mukaanansa tuo, oli se sikäli kiintoisa, että siinä tuskin ollenkaan kosketeltiin suhdetta Venäjään. Minä en ainakaan ole löytänyt siitä ainoatakaan kohtaa jota voisi selittää Saksan yritykseksi uhkailla Venäjä=pöpöllä lännessä. Tätä on pidettävä todistuksena siitä että Saksa ei kuitenkaan tahdo kärjistää tilannetta s.o. alleviivaamalla suhdettaan Venäjään nyt juuri n.s. hännäillä Kansainliittoa ja vaikeuttaa tämän toimintaa ja omaa yhteistyötään Kansainliiton muiden jäsenten kanssa. Ainoa kohta debatista, jossa Venäjä mainittiin, oli seuraava kohta Hoetzschin puheesta:

"Sodann ein Wort, ein Rückblick auf die Debatten, die wir gepflogen haben. Der Berliner Vertrag ist dem Eintritt Deutschlands in den Völkerbund vorausgegangen. Alle Parteien mit Ausnahme der neuen Kommunistischen

1) Nootti kts. siv. 19a.

1)
Sen lisäksi minkä raporttini alkuosassa sanoin nyt syntyneestä saksalais-ranskalaisesta tilanteesta, haluan vielä mainita, että senjälkeen olen keskustellut tästä useiden kollegojen ja poliitikkojen kanssa, jotka yleensä kaikki ovat olleet samaa mieltä. Viittaaan myös siihen, miten Svenska Dagbladetin pääartikkeli 28.XI. tulee vallan samaan tulokseen. Ent. kansleri Wirth on eilisessä Berliner Tageblattissa edelleen kehittänyt Reichstagissa lausumaansa ajatusta siitä, miten se mihin Saksa Locarnossa on sitoutunut, merkitsee suurta kansallista uhrausta, että Saksa on osottanut hyvää tahtoaan ja nyt odottaa Ranskan vastausta. Tämä Wirthin kanta on herättänyt suurta huomiota - hänhän on ollut Erfüllungspolitikin varsinaisimpia ajajia - samoin se että juuri Berliner Tageblatt tämän kirjoituksen julkaisee. Koko tämä Saksan sanoisinko kankeampi kannanotto Ranskaan nähden on osaksi katsottava vastaukseksi Poincaréille, jonka politiikasta lehdistökin luulee löytävänsä vissää kasvavaa, frangin nousun lisäämää antithoiry-henkeä - Wirth puhuu-kin tästä suoraan - osaksi ja ennen kaikkea lienee Wilhelmstrassella kuitenkin sellaisia informatioita, että Ranskassa yleensä ei haluta lisäillä lähentelyn vastustusta, joten Saksa uskaltaa ottaa karkeamman äänilajin (onhan ihmeellistä että Wirthin ja Stresemannin sanoja ei sen pahemmin Parisin lehdissä kommentoida). Tätä todistaa myös Briandin suuri "rauhanpuhe" eilen illalla Palais Bourbonissa, jossa hän tavallaan myöntää Wirthin sanat Locarnon uhrimerkityksestä Saksalle oikeiksi. Ja Chamberlainin välittely-yritykset sotilaskontrolliasissa antavat niinkään Saksalle ilmaa siipien alle. Muuten ei täällä pidetä luultavana että sotilaskontrolliasia ratkeaa ennen 6/XII, jopa katsotaan onnelliseksi, jos se sen tekee ennen maaliskuun kokousta, jota vain tällä ehdolla voidaan yleensä pitää Berliinissä. ~~JaxChamberlaininxvälittelyxyrityksetxsotilaskontrolliasia~~
~~xxxxantaratxiinikxxxxSaksallixilmaa~~

Muuten tiedän nyttemmin varmasti, että saksalais-italialaiset neuvottelut ovat syntyneet Mussolinin eikä saksalaisten aloitteesta. Itävallan lähettiläs tosin ei uskonut näin kouraan-tuntuvaan painostukseen Saksan puolelta Parisissa.

Partei haben diesem Vertrage zugestimmt und haben es begrüsst, dass auf diese Weise, wenn Deutschland sich nun einmal nach Westen in den Völkerbund hinein festlege, das Gleichgewicht durch diesen Vertrag mit Russland vom 24. April 1926 hergestellt und festgehalten werde. Die Besorgnis der russischen Presse kehrt ja immer wieder, Deutschland wolle sich einer westlichen Orientierung hingeben. Diese Besorgnis ist durch die Vertragsbindung nach Osten, soweit es durch Verträge überhaupt möglich ist, ausgeräumt und nicht berechtigt. Wir wollen feste Beziehungen nicht nur wirtschaftlicher, sondern auch politischer Art mit dem Sowjetstaat von heute haben, und ich stelle gern fest, dass ein der sogenannten östlichen Orientierung immer so ablehnend gegenüberstehendes Blatt wie das "Berliner Tageblatt" sich nunmehr auch zu der Formulierung verstanden hat, es sei "die Aufgabe der deutschen Politik, Russland zum Völkerbunde und den Völkerbund zu Russland zu führen". Ich will mich auf die Formulierung nicht festlegen; aber der Gedanke ist richtig, und er wird immer konkreter, schneller konkret, als wir vielleicht denken." 1)

Tämä antaa meille aihetta tarkastaa hieman lähemmin Saksan tämänhetkistä suhtautumista Moskovaan.

1) Tästä Berliner Tageblattin kirjoituksesta kts. rap. 160, siv. 7.

Olen useasti maininnut, että Saksan ulkopoliitikke Berlinin sopimuksen jälkeen tarkoittaa Venäjän ja länsivaltojen lähentelyä. Stresemann ymmärtää sen että hän ajanpitkään ei voi edukseen taistella kahdella rintamalla ja että välittäjätoimi tuottaisi Saksalle sekä taloudellisia että poliittisia etuja. Unkarilainen kollegani kertoi kerran suoraan sanoneensa Lutherille että hänen käsityksensä mukaan "Saksa ei voi ajanpitkään istua kahdella tuolilla; kerran se putoo niiden väliin". Siihen oli Luther hieman mietittyään sanonut: "Ehkä olette oikeassa". (Samaa sanoi, kuten aikoinaan olen kertonut, minulle keväällä Ranskan ambassadööri.) Tämän huomaten Stresemann jo keväällä Lontoossa tarjosi bona officiansa välittääkseen Lontoon ja Moskovan välillä. Tiedän nyt varmasti että tällainen tarjous, josta ennenkin olen kertonut, keväällä on tehty. (Sen myönsi minulle eräs asioita tunteva parlamentarikko äskettäin.)

Englennin kaivoslakko teki Stresemannin yrityksen silloin turhaksi. Mutta yllämainittu Berliner Tageblattin kirjoitus todistaa miten tämä ajatus elää.

Erikoista menestystä ei Stresemannilla muutenkaan toistaiseksi ole ollut tässä välittäjätehtävässään. Thoiry teki Stresemannille taasen pahaa hallaa Moskovassa, josta oli todistuksena m.m. Isvjestian epäävä vastaus tuohon Tageblattin sillerakennuskirjoitukseen. Ja samaa todistaa Brockdorff=Rantzaun tulo Saksaan heti Genèveen jälkeen sekä hänen tyytymättömyytensä Moskovan ja Saksan välien kehitykseen. Aikaisemmin lisäksi voin nyt mainita, että Brockdorff Südekumille (Preussin ent. rahaministeri) ¹⁾ suoraan oli tätä valittanut, lisäten

1) Südekum, vanha tuttavani, on itse sen minulle kertonut.

"pettyneensä siinä että Moskovalaiset eivät sittenkään näy voivan ajaa todellista antienglantilaista politiikkaa", jota hän oli toivonut (taas todistus siitä että Brockdorff=Rantzau ei aina ajattele samoin kuin Auswärtiges Amt !).

Uusi pettymys Stresemannille oli Odessan kohta-
taus. Siitä pari sanaa.

Mielestäni Frankfurter Zeitungin vanha idän-
spesialisti on oikeassa kun hän varoittaa liiaksi
uskomasta tämän tapaamisen merkitykseen pelätyn yleis-
aasialaisen liiton ja nousun samuruskona. Tietystikään
Odessan kohta-
aus ei ollut vain reliefin, tuen antamista
edesmenneen Krassinin uusiin ohjeisiin perustuville
Foreign Offices demarcheille, eikä liioin Turkin puolelta vain painos-
tusta Lontoossa käytäville Mossulneuvotteluille. Tie-
lohtia
tysti Cicerin taten taas koetti länsivalloille ~~kohta~~
aasialaispolitiikkansa haamua. Mutta jos kohta ei voi
olla asettamatta Odessaa jossain määrin yhteyteen
muihin viimeaikaisiin aasialaisiin kokouksiin (pan-
aasialainen Nagasakissa, josta japanilaiset itse teki-
vät fiascon, panislamalainen Mekassa, panturkkilainen
Bakussa, kaikki puolen vuoden sisässä), ja jos kohta
voi pitää varmana että näissä kokouksissa yleisaasia-
laista liittoajatusta on pohdittu (kerrotaan että
Mekassa Venäjän edustajat olisivat vaatineet tällaisen
liiton perustamista; Köln.Ztng), niin täytynee kuiten-
kin Odessan kokousta pitää tilaisuutena, jossa asian-
omaiset ensi kädessä keskustelivat omista intressis-
tään. Ja jos kohta esim. Javen kapinaa sekä bolshe-
vismin että alkuaikojen itsenäisyyspyrkimysten kan-
nalta ei saa vähäksyä — sen symptomaattinen merkitys
on koloniavalloille ankara memento —, niin ei voi
toiselta puolen käsittää että Angoran ja Odessan
viimeaikaisissa neuvotteluissa esim. Japani ja Venäjä

olisi saatu saman katon alle ! Jos syyskuussa japanilainen eskaaderi kävi Konstantinopolissa ja sen amiraali esitettiin Mustafa Kemalille, niin on toki tällaisen käynnin kärki mieluummin käsitettävissä juuri Venäjää vastaan tähdätyksi kuin yhteistoiminnaksi Venäjän kanssa, jos yleensä kärkeä on etsittävä. Nagasakin kokoushan jos mikään todisti että Japani ei halua sotkeutua aasialaisen kontinentin mahdollisiin liittopuuihin vaan säilyttää saari asemansa riippumattomana.

Joskin Kiinan Washington=ambassadöörin käynti Angorassa jää osaksi arvoitukselliseksi (ja Moskovalle mieluiseksi) tapahtumaksi, lienee kuitenkin syytä arvostella Odessan ja Angoran neuvotteluja ensi kädessä siksi mitä ne olivat: Venäjän, Turkin ja Persian välien selvittelyiksi.

Venäjän kannaltahan englantilais=italialainen lähentely Repallossa (joulukuussa 1925) ja Livornossa (tänä syksynä), Italian yleisesikuntapäällikön Badoglion äskettäinen käynti Bukarestissa y.m. tosin olivat ulkonaisia lisävaikuttimia Odessaan menolle. Mutta päätarkoitus oli ja on Čičerinille sopimusten kautta saada kapitalistinen (lue: englantilainen) vaikutus Venäjän etelärajoilla vähennetyksi. Eikä tule liioin unhoittaa seuraavaa. Sekä Turkkiin että Persiaan nähden Arabian englantilaistuminen merkitsee vissiä helpotusta siinä asemassa vasaran ja alasimen välillä, jota näille valloille aina on merkinnyt Venäjän ja Englannin kilpailu Etu=Aasiassa: Arabian uudet kasvot merkitsevät näet Englannille sen Intian tien huomattavaa varmistumista ja siten Turkin ja Persian osaksi tulleen eteläisen (s.o. englantilaisen) painostuksen vähenemistä. Tämä näkökohta antaa mainituille maille

mahdollisuuden kiinnittää huomionsa pohjoiseenkin s.o. järjestää suhteensa epäplastilliseen pohjoiseen naapuriinsa, jonka pyrkimys eteläisille merille sitäpaitsi on kasvanut samassa määrässä kuin siltä Itämeri ja Iso-Valtameri ovat sulkeutuneet. Tässä suhteessa heille ilmeisesti taloudelliset näkökohdat kuitenkin ovat merkinneet ja merkitsevät ainakin yhtä paljon jollei enemmän kuin poliittiset, seikka joka monasti unohdetaan.

Mitä Turkkiin tulee tarkoitan tällä Venäjän ja Turkin välillä kaikesta poliittisesta ystävyydestä huolimatta jatkuvaa taloudellista taloussotaa ja rajavaikeuksia, joista kerroin viime talvena kun turkkilais-venäläinen sopimus Parisissa (16/XII) solmittiin. En voi olla huomauttamatta että Angoralle kapitaalinsaanti on elinkysymys. Saako se sitä ehkä Moskovasta? Voiko se näin ollen kokonaan isoloitua länsivalloista?

Persialla on suuri joukko taloudellisia kysymyksiä Moskovan kanssa järjestettävänä. V. 1921 Moskova suurella eleellä luopui tšariaikuisista hypoteekeista ja finanssioikeuksista Persiassa (rauts= y.m. teitä, sähkölinjoja, satamalaitoksia j.n.e.). Mutta käytännössä on tämä juhlallinen, propagandistisessa tarkoituksessa tehty luovutus jäänyt suureksi osaksi paperille ja Persia vaatii nyt sen toteuttamista. Toiseksi ovat kalastusoikeudet ja =konsessioonit Kaspianmeressä järjestämättä, mikä on tehnyt sen että Persian hallitus ei vielääkään ole ratifioinut jo 1924 allekirjoitettua persialais-venäläistä kauppasopimusta. Lisäksi on Venäjä äskettäin kieltänyt persialaisilta kauttakulun Kaukasuksella, mikä uhkaa kuristaa Pohjois-Persian kaupan. Nämätkin esimerkit jo riittävät todistamaan, että Persialle ja Venäjälle on välttämätöntä päästä sopimuk-

sellisiin taloudellisiin suhteisiin.

Että Venäjä samalla haluaa tästä lyödä poliittista rahaa, on selvää. Ja täten tulemekin alkukohtaan: poliittisesti haluaa Venäjä loitontaa Persiaa ja Turkia (myös Afganistania) Kansainliitosta; jälkimmäiseen nähden Pangalos ja Mussolini antavat Moskovalle ilmaiseksi hyviä valtteja kouraan.

Tämä Moskovan pyrkimys ei voi olla Saksalle mieluinen, koska tällaisen ystävän omaaminen sitä komprometteeraa Genèvessä, jossa sen asema vielä luonnollisesti ei ole niin vahva että sillä olisi varaa turhiin komprometteerauksiin. Odessen tapaaminen oli siten samalla kertaa Moskovan puolelta kostontapainen kädenliike Berlinille siitä että se Moskovan mielestä on ollut venäläis=saksalaiselle ystävyydelle Locarnossa, Genèvessä ja Thoiryssa uskonon. Kaikista yrityksistä huolimatta, joita täällä eräiden Moskovan=politiikan ajajain taholta säännöllisesti tehdään Venäjän popularisoimiseksi ja jotka miltei ovat kilpailleet ylempänä mainitsemiäni yritysten kautta luoda "stimmungia" Thoirylle, ei venäläisystävyyksy oikein ota virallisestikaan menestyäkseen ja väitän edelleen, mille minulla on uusia todistuksia, että Stresemann ensi kädessä on länsiorientoitumisen puolella. Mainittakoon myös että Auswärtiges Amtin ensimmäinen ministeriaalitirehtööri Köpke, joka keväällä minulle suoraan sanoi vastustavansa Saksan Moskova=politiikkaa, äskettäin minulle sanoi edelleen olevansa samalla kannalla. — Baijerin lähettiläs, joka hallituksensa kehoituksesta vastoin omaa tahtoaan keväällä meni kutsuihin Sovjetin tšekäläiseen ambassaadiir ja joka myönsi Baijerin hallituksen "taloudellisista syistä" luopuneen siihenastisesta antimoskovalaisesta jarrutuksestaan Berlinissä, kertoi minulle ei menevänsä

7/XI ambassaadiin vuosijuhlaan; eikä hän siellä ollutkaan.

Täällä kerrotaan varmana että Wilhelmstrasse on Angorassa painostanut Turkin liittymisen hyväksi Kansainliittoon. Jos niin on, ei sellainen démarche ole liioin voinut olla Moskovalle mieleen. Tässä yhteydessä on myös mainittava, että turkkilainen lehdistö viime aikoina on osottanut useampaan kertaan saksalaisvastaista ja ranskalaisystävällistä kantaa, jota Berliner Tageblatt äskettäin laajassa kirjoituksessa välittelikin. Joskohta Angoran ja Saksan taloudelliset suhteet ovat erinomaiset, ei poliittisista voi sanoa samaa. Pahaa verta on täällä herättänyt myös että noissa kuuluisissa prosesseissa Smyrnassa niin julmasti kohdeltiin juuri nuorturkkilaisia, jotka saattoivat Turkin maailmansodassa Saksan puolelle.

Minusta senvuoksi ainakaan nyt ei tunnu luultavalta että kolmiopoliitikalle Berlin-Moskova-Angora, josta aikoinaan paljon puhuttiin, on mahdollisuuksia toteutua.

Jätän vastaamatta kysymykseen, onnistuuko Čičerinin, joka eilen illalla saapui Berliniin, palauttaa välit ennalleen. Mutta totean vieläkin että senjälkeen kuin Saksa on tullut Kansainliiton jäseneksi, se ei enää ole lännessä heilutellut idänystävyytensä puhaista vaatetta.

Lopuksi vielä sananen Persiasta. Luonnollisesti Moskova jossain määrin pelkää että Turkin ja Persian ollessa Kansainliiton jäseniä kuuluisa art. 16 voi tarjota länsivalloille (lue: Englannille) mahdollisuuden sitä tietä uhata Venäjän eteläisiä rajoja. Tätä taustaa vastaan saa Persian yhtymisen ministeri Erichiin Genèvessä erikoisen taustan. Mutta lienee etsittyä olettaa,

kuten tekee muudan wieniläinen lehti, että Moskova
sai Persian näin tekemään siten tehdäkseen via
Teheran ja Genève kiusea Saksalle sen Kansainliitto-
jäsenyyden vuoksi (sic!), sillä Venäjän intressissä
tulee luonnollisesti aina olemaan art:nl6 mahdollisimman
heikentynyt sisällys. — Venäjän asiain tuntija Hoetzsch
sanoi venäläis-persialaisen sopimuksen valmistuvan aivan
lähitulevaisuudessa.

Holma

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C5.

ASIA: _____

Ministeri Holman raportti no 168.

Berlin.

4/12 1926.

Suomen Lähetystö

Finlands Beskickning

N:o 3093/26.

Berlinissä, joulukuun 7 p:nä 1926.

ULKOASIAINMINISTERIO		
152/189 Soc. D. 10 26		
10/12-26	?	Liit.
	OSASTO	ASIA
	5. Cs.	

H e r r a M i n i s t e r i ,

Kunnioittavimmin täten lähetän Teille, Herra
Ministeri, raporttini N:o 168, aiheesta:

Käynti Stresemannin luona.

Suvaitkaa, Herra Ministeri, ottaa vastaan täy-
dellisen kunnioitukseni vakuutus.

H. Holma.

Herra Ulkoasiainministeri

E. N. Setälä,

Helsinki.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
32/188 Sal. D. 126.		
10/12.26	?	Liit.
	OSASTO	ASIA
S.	CS.	

=====

Suomen Berlinissä ja Wienissä olevan Lähettilään

=====

raportti N:o 168.

=====

4. XII. 26.

Käynti Stresemannin luona.

Saatuani Ulkoasiainministeriön salasähkösanoman N:o b=181 tapasin kohta senjälkeen Wallrothin ja ilmoitin hänelle olevani valmis jatkamaan ministeri Stresemannin kanssa 6. XI. käymämme keskustelua. Koska ministeri Stresemann oli lausunut toivomuksena etten pyrkisi hänen puheilleen ennenkuin ulkopoliittinen debatti Reichstagissa olisi loppuunsaorittettu, päätimme Wallrothin kanssa etten pyytäisi audienssia sitä ennen. Kuten edellisessä raportissani olen ker-tonut tapahtui mainittu ulkopoliittinen debatti Reichstagissa vasta viime kuun 23-25 päivinä. Viimemainittuna päivänä ministeri Stresemann sairastui uudelleen — tauti ei ollut diplomaattista laatua, kuten eräät lehdet ovat väittäneet — ja pysyi vuoteessa 30 päivään asti, jolloin Sir Drummond saapui. Tämän kuun 1 päivänä aamulla minulle soitettiin että Stresemann sinä päivänä ottaisi minut vastaan.

Käyntini tapahtui tällä kertaa paljoo rauhallisemman mielialan vallitessa. Esitin heti aluksi Hallituksen selityksen, joka epäilemättä teki Stresemanniin hyvän vaikutuksen. Huomautti vain siitä, että kun ker-ran Annexe F tarkoittaa vain Saksaa, hän ei käsittä

miten ministeri Erichin silloinen lausuma ei erikoisesti kohdistuisi juuri tähän meahan. Sanoin siihen, että valtiosihteeri von Schubert jo Genèvessä ministeri Erichille oli esittänyt saman erheellisen kannan, ja että 3. kommissionissa tehty ehdotus, joka suositteli regionaalisten turvasopimusten muodostamista Locarnon mukaisesti, olisi juuri merkinnyt Annexe F:n sisällön yleistämistä ja hyväksyntää ja senvuoksi vaati puoleltamme asian puheeksi ottamista. Tätä puolta Stresemann nähtävästi ei ollut ajatellut eikä hän siitä sen enempätä puhunut.

Toiseksi hän hieman neurahtaan heitti sen ajatuksen esille, että eikö Persian uuden Helsinki-lähettilään rouvan suomalainen alkuperä selitä Persian liittymistä ministeri Erichin lausumaan. Sanoin tähän en sitä uskovani vaan arvelevani että Persian liittymistä siihen on katsottava sitä poliittista taustaa vastaan, joka kuvastui Odessassa (ja josta tein selkoa edellisen raporttini lopussa). Siihenkään Stresemann ei vastannut. Koska tiesin että meille oli synniksi luettu yksin mainitun lähettilään Suomen lehdille antamat haastattelut, olin kääntänyt Uudessa Suomessa olleen haastattelun saksaksi. Tämän annoin hänelle luettavaksi lisäten omasta puolestani en siitä löytäväni ainoatekaan sanaa, joka voisi häiritä Suomen ja Saksan välisiä suhteita. Stresemann luki sen läpi ja myönsi hieman hämillään minun olevan oikeassa.

Käytin tässä, varsinkin kun huomasin todistelussa saaneeni vissin yliotteen, tilaisuutta hyväkseni valittaen sitä, että saksalaiselta taholta viime aikoina jossain määrin hakemalla on haettu meille syntejä ja niitä kausaalisesti kytketty nyt esillä olevaan

erimielisyyteen. Hauschildia luonnollisesti desavuoimatta sanoin meille Helsingissä luetun koko syntirekisterin. Otin rüikeänä esimerkkinä kysymyksen kahvitullin korotuksesta, joka luonnollisesti hänelle oli tuntematon. Hän sanoi siihen hieman hämillään: "das ist ja doch lediglich eine Finanzmassnahme".

Hän kysyi sitten miten luulen samana päivänä alkaneen aseistariisumisikonferenssin työn sujuvan Genèveissä mikäli se koskee Suomen tunnettua ehdotusta. Sanoin siihen jossain määrin vältellen — koska en tahtonut meitä sitoa — että ehdotuksemmehan lähinnä koskee finanssiturvaa ja että olen varma maittemme valtuuskuntien välillä ei voiven syntyä väärinkäsityksiä senminkin kun Auswärtiges Amtin edustaja von Trautmann ja ministeri Erich ovat vanhoja tuttuja ja yhdessä työskennelleet täällä Berlinissä vaikeina vuosina 1917-1918. (Muuten piti Auswärtiges Amtin edustajana ministeri Göppertin, joka oli Helsingissä lähettiläänä, mennä Genèveen, mutta hänen matkansa estyi viime hetkessä yksityisyyistä.)

Tässä käytin tileisuutta hyväkseni teittaakseni peitsen ministeri Erichin puolesta. Viittasin parilla sanalla hänen uhrautuvaisuuteensa vv. 1915-1918 ja sanoin jo tämän vuoksi olevan mahdotonta olettaa että hän pyrkisi jollain tavalla vahingoittamaan Saksa. Tähän sanoi Stresemann jotain, joka ehkä parhaiten todistaa mistä Auswärtiges Amtin hermostuneisuus on peräisin. Hän näet sanoi jotenkin näin:

"Katsokaa, sanon sen Teille suoraan, yksityisesti, että meitä huolestuttavat Suomesta tulevat tiedot, jotka kertovat että siellä yleinen poliittinen mieliala on muuttumassa pois päin meistä. Sellainen muutos yleisen mielipiteen suhteen ei ole kansoissa

harvinainen: viittaa vain siihen, miten esim. me saksalaiset sodan aikana eniten vihasimme englantilaisia; nyt ovat englantilaiset entisistä vihollisistamme ne, joita saksalainen vähimmin vihaa. Kerron Teille seuraavan tapauksen. Napatutkijain äskettäisessä kongressissa täällä [— kuulemani mukaan edusti Suomea professori I. Bonsdorff, joka ei edes puhelimitse ilmoittautunut lähetystölle —] jouduin eräillä samiaisilla istumaan kahden saksalaisen tutkijan väliin. Toinen kysäsi minulta, oliko Suomen ja Saksan välillä poliittisia hankauksia, koska suomalaisissa tiedemiehissä huomaa kylmenemistä saksalaisia kohtaan."

En tahtonut, valmistumaton kun olin tähän käänteeseen, viedä keskustelua näille epämääräisille ja aroille aloille, enkä voinut sanoa hänen olevan sekä väärässä että jossain määrin oikeassa, en liioin että saksalaisten tulisi harkita eivätkö he ehkä itse ole syyvät tähän muutokseen. Tulen toiste tilaisuuden sattuessa jatkamaan Stresemannin kanssa tätä keskustelua, jolloin erikoisesti tulen huomauttamaan saksalaisen kirjan kalleuden ja suomalaisen valuutan alhaisuuden tuottamista haitoista. Nyt vein keskustelun mahdollisimman pian takaisin politiikkaan, kerroin lyhyesti syistä nonagressioneuvottelujen katkeamiseen ja rauhoitin häntä edellisellä kerralla kosketellun puolalais-orientointimme suhteen. Mitä edelliseen tulee Stresemann sanoi: "Olen ennenkin Teille sanonut ja uudistan sen Moskovasta äskettäin kuulemani perustuksella, että en luule Teidän tarvitsevan pelätä Venäjän aggressiviteettia; luulen päinvastoin että Teidän huolenne turvallisuuskysymyksessä on turha. En yleensä usko puheisiin Venäjän sotilaallisista aikeista. Sota vaatii vallan toista appaarettia kuin mikä

Venäjällä on käytettävissään. Jo rautatiekysymys tekee Venäjälle sodan käynnin mahdolliseksi. Tähtömatta antautua uudelleen laajempaan keskusteluun tästä sanoin vain ettemme mekään tällä hetkellä näe vaaraa sekä ettei alote nonagressioneuvotteluiksi ollutkaan meistä lähtöisin, johon Stresemann replikoi ei tarkoittaneensa niin paljon nonagressiota kuin toimintaamme Genèvessä. — Koko tämä keskustelu tapahtui aivan rauhallisessa, entisessä tuttavallisessa äänilajissa.

Siirryimme sitten puhumaan yleisistä asioista ja kysäsin Stresemannilta mitä hän luulee Venäjän mahdollisesta tulosta Kansainliittoon. Tähän Stresemann sanoi ervelevansa että Čičerin ja nykyinen Kreml siinä määrin ovat sitoutuneet antigenèveläiseen maailmankatsomukseen ja sitä joukoilleen niin searnailleet, että hän puolestaan uskoo Čičerinin tuskin enää voiven tulla Genèveen. Sensijaan luuli hän Moskovan kyllä vähitellen ottavan osaa Kansainliitosta lähtöisin oleviin aloitteisiin "kuten neuvotteluihin aseistariisumisesta ja taloudellisista kysymyksistä". Mutta "Čičerinille tulee olemaan hyvin vaikeata äkkiä ruveta joukoille kuvailemaan paratiisiksi sitä mitä hän tähänasti on maalaillut helvetiksi".

Sitten kertoi Stresemann tietävänsä että Venäjä paraillaan tekee voitavansa Parisissa päästäkseen siellä taloudellisiin suhteisiin, "eikaansaadakseensa kauppasopimuksen ja saadakseensa luottoa". [Tämä vahvistasi sen, minkä ministeri Hackzell Ulkoasiainministeriön kautta oli tiedoittanut. Tätä aktiviteettia selittää se että, kuten salasähkösanomassani N:o 243 jo mainitsin, Saksan Venäjälle antamasta 300 milj:n Rm:n tavaraluotosta taasen on rahoitettu 110 milj. Rm.; onhan luonnollista että Moskova käyttää tätä Parisissa

SUOMEN LÄHETYSTÖ
FINLANDS BESKICKNING

pressioonina ja pelättinä.] Ja Stresemann lopetti audienssin sanomalla: "Me nyt kuten ennen olemme tyytyväisiä jokaisesta lähentelystä, minkä Venäjä Euroopassa tekee. Taloudellisesti emme pelkää kilpailua. Venäjä tarvitsee rajattomia määriä kapitaalia noustakseen. Siellä meillä kaikilla on tilaa. Saksa kapitaaliköyhänä maana ei yksinään jaksa sitä auttaa noustamaan jaloilleen".

Noustessani jättääkseni hyvästit sanoin edelleen tekeväni parhaani vanhan hyvän suhteen palauttamiseksi maittemme välillä, johon hän ystävällisesti hymyillen sanoi: "toivokaamme että täten viimeisetkin varjot pian häviävät".

Tähän loppui 1/2 t. kestänyt keskustelumme, johon puolestani olin erittäin tyytyväinen. Mennessäni ulos sain osakseni tavalliset kohteliaisuudet, jotka hän viime kerralla tahallaan laiminlöi. Tapasin Stresemannin samana iltana päivällisillä Ruotsin lähettilään luona ja suhtautumisemme oli aivan ennallaan. Seuraavana päivänä olin eräessä ylioppilasjuhlassa Wallrothin kanssa ja suhde häneen oli myös entinen. Eilen oli rouva Stresemann meillä hänelle järjestämässämme suurenpuoleisissa tanssiaisissa — hän on innokas tanssijatar — ja tänään olemme hänen luonaan intiimissä seurassa, jossa esitetään kamarimusiikkia.

Ulkonaisesti ainakin ovat suhteet näin ollen jälleen ennallaan. Mutta koko tämä välikohtaus eikä vähimmin ylläkertomani keskustelu osottavat miten suurella varovaisuudella meidän on kohdeltava saksalaisia, jotka viime vuosina osakseen saamasta kohtelusta ovat tulleet mainion aroiksi mutta joiden merkitys suurvaltana päivä päivältä kasvaa.

Holma.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C5.

ASIA:

Ministeri Holman raportti no 169.

Berlin.

8/12 1926.

Suomen Lähetystö

Berlinissä, joulukuun 9 p:nä 1926.

Finlands Beskickning

N:o 3103/26.

53/189 Sal. D. 1 26.		
13/12-26	h	Litt.
	OSAR O	ASIA
5.	CS.	

H e r r a M i n i s t e r i ,

Kunnioittavimmin täten lähetän Teille, Herra
Ministeri, raporttini N:o 169, aiheesta:

Kunnallisvaalit Ylä-Sleesiassa.

Suvaitkaa, Herra Ministeri, ottaa vastaan täydellisen kunnioitukseni vakuutus.

H. Holma.

Herra Ulkoasiainministeri

E. N. Setälä,

Helsinki.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
No 53/188 Sal. D. 13 26
13/12-26 fe Liit.
5. CS.

=====

Suomen Berlinissä ja Wienissä olevan Lähettilään

=====

raportti N:o 169 .

=====

8. XII. 26.

Kunnallisvaalit
Ylä-Sleesiassa.

Auswärtiges Amtilta olen pyynnöstä saanut käytettäväkseni oheenliitetyt viralliset ¹⁾ numerotiedot Ylä-Sleesian kunnallisvaaleista marraskuun 14 päivänä, jotka Varsovassa, niiden osottaman odottamattoman suuren saksalaisäänimäärän vuoksi, ovat herättäneet niin suurta levottomuutta.

Useita päiviä sitten keskustelin näistä vaaleista tunnetun saksalaisen politikon, tri Grabovskyn kanssa, joka v. 1921, ennen kansanäänestystä, oli yksi Saksan pääorganisaattoreita Ylä-Sleesiassa. Hän kertoi minulle — hän julkaisi samaan hankeen menevän kirjoituksen äskettäin Berliner Tageblattissa — että saksalaisten v. 1921 saavuttama voitto (lähes 60 %) oikeastaan oli tappio, koska hänen mielestään saksalaisten äänimäärä olisi pitänyt voida saada paljoka suuremmaksi, jollei propagandaa Saksan puolelta olisi ajettu väärin. Hänen käsityksensä mukaan näet tehtiin

1) Tiedot ovat viralliset vaalialueilta 1-6. Tiedot alueilta 7-8 ovat vain "Feststellungen" .

suuri erehdys Saksan puolelta siinä, että koko kysymys pantiin kansalliselle, suursaksalaiselle pohjalle. Tämä oli erehdys senvuoksi, että saksalaiset pieneläjät, varsinkin äärimmäisellä vasemmalla olevat kaivostyömiehet, suursaksalaisuudessa näkivät Sleesian herrasluokan. Jos probleemi olisi asetettu sosiaaliselle ja taloudelliselle pohjalle, olisivat nämät vasemmistoainekset paljoo suuremmissa määrässä antaneet äänensä saksalaisille listoille. Tämän heikkouden ymmärsivät tietysti puolalaiset ja käyttivät sitä hyväkseen ajaen työväestön keskuudessa agitatiota, jossa kansallisuuskysymys ei ollut pääasia, vaan juuri taloudellinen. Grabovsky oli heti, oleskeltuaan muutaman päivän Ylä-Sleesiassa, huomauttanut tästä Berliniin, mutta häneen ei uskottu. Vasta kun tulos osotti "vain" n. 60 % Saksan hyväksi, vaikka oli odotettu melkoista enemmän, myönnettiin että Grabovsky oli ollut oikeassa. Tämä selittää myös nyt tapahtuneiden vaalien odottamattoman saksalaistuloksen: vaikkakin n. 100.000 saksalaista osaksi vapaaehtoisesti osaksi pakosta on jättänyt Ylä-Sleesian, oli tulos Saksalle näin edullinen, koska ne vasemmistoainekset, jotka v. 1921 antoivat äänensä Puolalle, ovat taloudellisesti pettyneet ja äänestivät nyt saksalaisia listoja.

Varsin merkilliset ovat Auswärtiges Amtin aineiston lopulla tiedot ~~vaaleista~~ ^{ivaaleista} maatalouskamareihin, jotka todistavat molempien kielialainesten suhdetta maaseudulla.

Saksalaiset väittävät että pienissä kunnissa puolalainen painostus vaaleissa oli suuri.

Tässä yhteydessä mainittakoon, että aikaisemmin syksyllä Eupen-Malmedyssa tapahtuneet kunnallisvaalit antoivat sen merkillisen tuloksen, että yhteensä n. 250 paikkaa joutui saksalaisille ja vain n. 35 belgialaisille. Tämä tulos todistaa millainen v. 1921 toimitettu "kansanäänestys", joka antoi belgialaisen enemmistön, todellisuudessa oli. Se tekee myös ymmärrettäväksi miksi Belgia mielellään kesällä olisi myönyt alueen Saksalle; näiden vaalien jälkeen alueen kompensatioarvo on melkoisesti laskenut.

Holma.

A u f z e i c h n u n g .

Amtliche Ergebnisse der Gemeindewahlen in Polnisch-Oberschlesien.

Endgültige amtliche Wahlergebnisse liegen erst für sechs von acht Kreisen vor:

- 1) Kattowitz Stadt: Reindeutsche Listen 25 513, reinpolnische 15 714, Separatisten (Kustos) 2 933, Kommunisten 376, nationalgemischte Mittelstand- und Wirtschafts-Partei 2 732. - Wahlkoeffizient 775, Mandate insgesamt 60, davon reindeutsch 34, reinpölnisch 19, übrige 7.
- 2) Königshütte: Gültige Stimmen 32 280. Reindeutsche Listen 22 247, reinpolnische 8 744, nationalgemischte 1 289. - Wahlkoeffizient 587. Gesamtzahl Mandate 52, davon deutsche 38, polnische 14.
- 3) Landkreis Kattowitz: Gültige Stimmen 84 538, davon reindeutsche Listen 42 730, reinpolnische 34 830, Separatisten 1 407, Kommunisten 1 911, nationalgemischte Wirtschaftsparteien 3 660. Gesamtzahl Mandate 318, davon reindeutsch 140, reinpölnisch 154, übrige 24. Bemerkenswert, dass bei Abstimmung 1921 in diesem Landkreise stimmten deutsch 52 892, polnisch 66 119.
- 4) Schwientochlowitz: Gültige Stimmen 76 867. Davon reindeutsche 41 573, reinpolnische Listen 30 263. Kommunisten 4 070, nationalgemischte Wirtschaftsparteien 961. Gesamtzahl Mandate 231, davon reindeutsche 126, reinpölnische 96, übrige 9.
- 5) Lublinitz: Gültige Stimmen 12 317, davon reindeutsche Listen 5 038, reinpolnische 5 525, Nationalgemischte Mittelst.Partei 1 754. Gesamtzahl der

Mandate 522. Davon deutsche 150, polnische 290, sonstige 82. In 22 von insgesamt 46 Gemeinden konnten keine deutschen Listen aufgestellt werden.

6) Tarnowitz: Gültige Stimmen 20 172. Davon reindeutsche 7 755, reinpolnische 11 144, Kustos 444, nationalgemischte Mittelstandsparteien 829. Gesamtzahl der Mandate 306, davon deutsche 93, reinpolnische 193, sonstige 20. In 14 von insgesamt 28 Gemeinden konnten (infolge Einschüchterung usw) keine deutschen Listen aufgestellt werden. ¹⁾
Amtliches Ergebnis noch ^{immer} nicht vorliegend für

7) Kreis Pless und 8) Rybnik.

Nach zuverlässigen bisherigen Feststellungen besteht in beiden Kreisen zwar keine deutsche Mehrheit, aber seit 1921 starkes Anwachsen deutscher Stimmen (trotz der bekannten mindernden Faktoren wie: Verdrängung ungezählter Tausender, polnische Zuwanderung, Wegfall der (nicht stimmberechtigten) Optanten, Fehlen der 1921 aus Deutschland und dem Ausland zugereisten Abstimmungsberechtigten).

Beispiele aus einzelnen Orten:

Stadt Pless: 1 522 deutsch, 809 polnisch, 328 sonstige.
Orzesche: 1 019 deutsch, 538 polnisch, Nikolai 2 191 deutsch, 1 384 polnisch.

Kreis Rybnik: Chwallowitz 754 deutsch, 491 polnisch, Czerwionka 1 100 deutsch, 525 polnisch, Alt-Dubensko 228 deutsch, 190 polnisch, Gross-Dubensko 321 deutsch, 177 polnisch, Gieraltowitz 423 deutsch, 371 polnisch, Golkowitz 381 deutsch, 184 polnisch, Gaschowitz 286 deutsch gegen 136 polnisch, Knurów 1 703 deutsch, 1 227 polnisch, Leschzin 494 deutsch, 249 polnisch, Paniowki 296 deutsch, 213 polnisch, Nieder-Wilcza 186 deutsch, 146 polnisch, Ober-Wilcza 238 deutsch, 63 polnisch usw.

1) Lähetystön huomautus: Kreuzzeitungin mukaan ovat äänet koko alueelta: saksal. n. 165 000, puolal. n. 135 000. Lopullisten virallisten tietojen julkaisemista puolalaiset yhä viivyttelevät.

Gerade in diesen beiden Kreisen, in denen das Deutschtum verhältnismässig am schwächsten ist, ist seit 1921 erhebliche Zunahme deutscher Stimmen festzustellen.

Ebenfalls 14. November fanden in Deutsch-Oberschlesien Wahlen zur Landwirtschaftskammer statt. Ergebnis, bei rein ländlicher Wählerschaft: Abgegebene Stimmen 38 417. Davon für deutsche Listen 33 437, für polnische 4 944. Ergebnis 27 deutsche, 3 polnische Mandate, letztere in Kreisen Oppeln (2 792 deutsche, 1 388 polnische Stimmen), Gross-Strehlitz (913 deutsche, 879 polnische Stimmen) und Ratibor (2 383 deutsche, 827 polnische Stimmen), also polnische Stimmen 33 bzw. 49 bzw. 25 %. Die vier übrigen polnischen Listen erhielten zusammen 1 850 Stimmen aber kein Mandat.

Berlin, den 8. Dezember 1926.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C5.

ASIA:

Ministeri Holman raportti no. 170.

Berlin.

28/12. 1926.

Suomen Lähetystö
Finlands Beskickning
Berlin

N:o 3277/26.

Berlinissä, joulukuun 30 p:nä 1926.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 1/175 Sap. D. 13 27		
3/1-26	12	L.H.
5.	CS.	

H e r r a M i n i s t e r i ,

Kunnioittavimmin täten lähetän Teille, Herra
Ministeri, raporttini N:o 170, aiheesta:

Saksan lehdistön suhtautuminen Suomen uuteen hal-
litukseen.

Suaitkaa, Herra Ministeri, ottaa vastaan täydellisen kunnioitukseni vakuutus.

Holma.

Herra Ulkoasiainministeri
Professori V. V o i l o n m a a ,
Ulkoasiainministeriö.

Helsinki.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 1/175 Sae. D. 19 27.		
3/1-27.	12	Liit.
8.	C5.	ASIA

Suomen Berlinissä ja Wienissä olevan lähettilään

raportti N:o 170.

28. XII. 26.

Saksan lehdistön suhtautuminen

Suomen uuteen hallitukseen.

On mielihyvällä todettava, että Saksan lehdistö -- mikäli olen voinut huomata -- poikkeuksetta on antanut uudelle hallituksellemme suopean vastaanoton, kuten myös käy ilmi Herra Ulkoasiainministerille lähettämistäni leikkeleistä. Myös niissä piireissä, joissa saattoi odottaa hermostumista porvarihallituksen muuttuessa sosialidemokraattiseksi, on uuden hallituksen ohjelma vaikuttanut rauhoittavasti. (Sensijaan kommunistinen "Rote Fahne" selittää hallitusohjelman proletäärisen asian kavaltamiseksi.)

Osaksi tähän on vaikuttanut se tosiasia, että useimpien saksalaisten lehtien Suomi-kirjeenvaihtajat joko istuvat Tukholmassa tai -- mikäli ovat helsinkiläisiä -- ovat lähellä ruotsalaista leiriä. Ruotsalaisten lehtiemme ja niiden parolla seuraavien ruotsinmaalaisten lehtien käsityskanta onkin miltei kaikkien saksalaisten lehtien asiaa koskevien kirjoitusten pohjasävyä. Etenkin on uuden hallituksen suhtautuminen kie-

kannanoton vuoksi, pysyttelevän erillään niistä poliittisista ryhmityksistä, joista luullaan voivan koitua uusia palakeskuksia idän kysymysten kerran tullessa aktuaalisiksi -- olkoon että virallinen Saksa varsinkin aivan viimeisinä vuosina sen parempi melkoisesti on tarkistanut aikaisemman enemmän tai vähemmän negatiivisen ohjelmansa balttilaisiin valtioihin nähden. Palautan mieleen, että esim. v. 1921 Saksan lähettiläs Tukholmassa sai instruktioonin koettaa vaikuttaa Brantingiin suomystävälliseen suuntaan.

Ylläsanotusta, johon vielä on lisättävä että Saksan Rapallosta päivätyypille Moskovan-ystävyydelle jokainen reuna-
valtioajatus on epämiellyttävä, selviää, että Saksan poliittisissa piireissä, joissa yleensä rakastetaan tehdä suoralinjaisia, tieteellisi-objektiivisia synteesejä muiden maiden poliittisista oloista ja joille nyanssit helposti jäävät sivuseikoiksi, mielihyvällä tervehditään jokaista hallitusta Suomessa joka lupaa olla kärjistämättä kielikysymystä, koska edellytetään eo ipso tällaisen hallituksen graviteeraavan enemmän länteen kuin etelään.

Saksan virallisella politiikalla Suomeen nähden on sinä aikana, jona minulla on ollut kunnia edustaa maatani Berliinissä, ollut kahdenlainen tarkoitus -- eikä se sitä ole koskaan minulta salannut--: toiselta puolen vetää meidän Skandinaavian poliittisesti rauhalliseen valtioryhmään, jonka rauhansuhteita, korkeata sivistystä ja ~~poliittista~~ järkellistä

litiikkaa Saksa kunnioittaa ja pitää Euroopan rauhan yhtenä tukena; toiselta puolen saada sekä Helsinki että Moskova käsittämään että niiden yhteisymmärrys on pohjoismaisen rauhan tärkeimpiä kulmakiviä. Tiedän aivan varmasti että Saksa on tähän suuntaan toiminut ei vain Tukholmassa, josta jo mainitsin esimerkin, vaan myös Moskovassa. Näin ollen lienee mielenkiintoista todeta myös mitkä täällä virallisissa piireissä ajatellaan Suomen uuden hallituksen suhteesta Moskovaan.

Vähää ennen joulua oli minulla pitkä keskustelu Reichstagin ulkoasiainvaliokunnan Venäjä-spesialistin prof. Hoetzschin kanssa, joka kuuluu kansallisen oikeistopuolueen vasempaan siipeen ja joka on Rapallon ja Moskovan-ystävyyden hartaimpia kannattajia.⁺⁾ Hän uteli minulta tarkkaan uuden hallituksen ulkopoliittista synteesiä ja kaultuaan että uuden hallituksen kokoonpanon saattaa karakterisoida lähinnä sanalla "oikeistososialistinen" hän pudisti päätään ja sanot: "sittenhän uuden hallituksenne suhtautuminen tulee olemaan Moskovaan nähden negatiivinen". Kysästin: miten niin? Hän vastasi vetäneensä johtopäätöksensä siitä että Saksassa vastaava puolue, sosialidemokraatit kuten Breitscheid, Müller, Vorwärtsin toim. y.m., on Moskovan pahin vihollinen (joka viimeksi on ilmennyt siinä että Vorwärtsin edustajalta kiel-

^{+) Ensimäisessä oikeistohallituksessa lienee H. sängen varmasti ulkoasiainministeri. -- Hoetzschi kirjoittaa "Der Tag" lehteen (oik.) erinomaisia ulkopoliittisia viikkokatsauksia. Hän kirjoitti ne ennen Kreuzzeitungin (myös oik.), kunnes hän siitä erosi Dawes-päätöksen kansallisten leirissä aiheuttaman hajaannuksen vuoksi (H. kannatti näet hallitusta).}

dosta, joka on hermostuttanut sekä Berliniä että Moskovaa ja jota hermostuneisuutta on lisännyt ja lisää jokainen meidän puoleltamme tapahtuva yhteisymmärrys Saksan ja Moskovan pahimman vihollisen, Puolan, kanssa, oli sitten kysymys yhteisymmärryksestä nonagressioneuvottelussa tai muissa asioissa.

Omasta puolestani lisään että -- niin tärkeä kuin tietysti onkin turvallisuutemme tukeminen Genèvessä -- ainakin yhtä tärkeä on reaali poliittisten suhteittemme ylläpitäminen myös suoraan suurvaltoihin ja että nämät suhteet, varsinkin mitä tulee Berliniin ja Moskovaan, eivät aina ole sopusoinnussa liittalaisen turvattomuustoitotuksen kanssa Kansainliitossa. Saksan ent. lähettiläs kreivi Zech sanoi minulle äskettäin kun näistä asioista oli puhe: "Et tule unohtaa vanhaa sananlaskua: kun aina huutaa 'susi tulee', voi käyää kuten sananlaskussa sanotaan."

Muuten von Dirksen koetti udella minulta, luulinko uuden hallituksen uudelleen ryhtyvän nonagressioneuvotteluihin Moskovan kanssa. Vastasin välittelevästi, sanoen asian ei nyt olevan aktuellisen. Minulla oli se käsitys että jokin raportti Moskovasta tai Helsingistä aiheutti tämän utelun.

+

+

+

Palatakseni alkukohtaan haluan lopuksi huomauttaa seuraavaa.

Asian luonnossa on, että samat lehdet, jotka suopeasti suhtautuvat uuteen hallitukseen, ja varsinkin luonnollisesti ne, jotka saavat Helsinki-uutisensa Tukholmasta, olivat taipuvaisia suurentelevaan sitä syytä, joka muodollisesti aiheutti meillä viimeisen hallituspulan, s.o. Riihimäen ampu-matarvetehtaan väärinkäytöksiä. Suurin piirtein tosin lehdet kuitenkin sangen oikeasti selostivat tapahtumia ja tein parhaani Auswärtiges Amtissa ja muualla appaneeratakseni ja silitelläkseni: eihän ollut maamme edun mukaista että, käytäkseni vanhaa vertausta, kotoisista riidoista tehdään vientitavara. Valitettavasti on todettava, että Vossische Zeitung teki Riihimäestä suuren numeron, julaisten kolmannella sivulla pitkän kirjoituksen "Ein finnisches Panama en miniature". Sen kirjoittaja oli lehden Tukholmassa istuva kirjeenvaihtaja Grotkopp. Koska tiesin pian tapaavan Vossischen päätoimittajan Bernhardin, jonka kanssa seurustelemme, en tehnyt asialle toistaiseksi mitään. Toissapäivänä tapasin eräissä seurassa hänet ja otin tuon kirjoituksen puheeksi, samalla valittaen sitä että niin harvalla Saksan lehdellä on oma kirjeenvaihtajansa Helsingissä (huomautin että Berliner Tageblattilla, kilpailijalla, sellainen nyttemmin on). Bernhard valitti tapahtunutta ja ilmoitti olevansa atkeessa piakkoin järjestää tiedotustoimintansa Itämeren ympärillä toisin: tarkoitus on antaa yhden miehen hoitaa Suomea

ja balttilaisia maita siten että hän vuoron perään oleskelee pitemmän aikaa kussakin.

Muuten on -- sallittakoon minun se tässä yhteydessä sanoa -- valittaen todettava, että Helsinkiin journalistisena tarkastuspaikkana ei enää pidetä täällä ulkona niin tärkeinä kuin vielä pari vuotta sitten, seikka mikä tekee vaikeaksi vakinaisten kirjeenvaihtajien saamisen sinne. Syyt tähän ovat ilmeiset. Senjälkeen kuin Venäjälle pääsy on helpottunut, lähettävät suuret lehdet miehensä suoraan Moskovaan. En tiedä onko tätä näkökohtaa meillä tarpeeksi ajateltu. Se kieltämättä on meidän olojemme tunnetuksitekemiseksi haitallista. Mainitsen tästä esimerkkinä seuraavaa. Berliner Tageblattilla on Moskovassa erinomainen kirjeenvaihtaja Schefers, loistava journalisti ja suuri Berlin-Moskova-ystävyyden ajaja; Brockdorff-Rantzau oikea käsi. Berliner Tageblattin päätoimittaja Wolff ihaillee häntä suuresti. Montien keskustelujeni kautta Wolffin kanssa, jonka hyvin tunnen, sain hänet lähettämään Helsinkiin oman miehen, nimeltä Knüpfper, joka myös edustaa Kölnische Zeitungia (vaikka tämä on moderaatti oikeistolehti, Berliner Tageblattin ollessa vasemmistoradikaali). (Stuvumennen sanoen K. on entinen baltti, mutta jo ennenkuin hän Helsinkiin lähti, hänelle huomautin Suomen ja Baltian olojen erilaisuudesta, ja minun on myönnettävä että hän sängen objektiivisesti on kirjoittellut oloistamme.) Knüpfper on parhaillaan täällä joulua viettämässä ja minulla on hänen kanssaan ollut useita pitkiä keskusteluja Suomen

oloista. Hämmästykseni hän kertoi lähettäneensä nonagressioneuvottelujen keskeytymisestä Berliner Tageblattille kirjoituksen, jota Wolff ei ottanut lehteensä mutta kyllä Schefferin Moskovasta samasta asiasta lähettämän selostuksen! Ja Knüpfner lisäsi: "Man muss ja jetzt den Wolff in den russischen Angelegenheiten mit der Zuckerstange behandeln".

Toinen seikka, joka tekee että Helsinki on menettänyt merkitystään observatiopaikkana, on se että suurvallat ovat keskittäneet tiedoitus toimintansa Venäjään nähden Riigaan.

Minusta ei voi kyllin alleviivata sitä vaaraa joka piilee siinä että tiedot Suomesta tulevat Tukholmasta ja Moskovasta. Olen tahallani rohjennut kiinnittää huomion tähän tärkeään asiaan, samalla ehdottaen harkittavaksi eikö olisi systemaattisemmin kuin tähän asti koetettava saada ulkomaalaisia sanomalehtimiehiä käymään Suomessa, ei toisluokkaisia reporttereita, vaan suurten lehtien johtohenkilöitä.

Saksaan nähden on minussa herännyt ajatus koettaa saada heinäkuun alussa, kun suora lentolinja avataan Helsingin ja Berlinin välillä, joitakuita ensirivin miehiä täältä mukaan ensimmäiselle lennolle. Sondeerasin toissapäivänä Bernhardia ja valtakunnanpankin presidenttiä Schachtia (joka jo kahtena kesänä on aikonut käydä Suomessa, mutta kummallakin kerralla saanut esteen); molemmat osottivat suurta harrastusta asiaan. Lisään heti että näitä herroja olisi

silloin myös kuletettava Suomessa, jolloin kysymys muuttuu rahakysymykseksi. Mutta olen varma siitä että tällainen toimenpide olisi paljoka tärkeämpi kuin kaikki ne sangen sekalaiset seuramatkat, jotka nykyään täältäkin tehdään keksittäin Suomeen. (Mainitsen vielä että Bernhard, joka huolimatta laajoista tiedoistaan meistä tietää hyvin vähän, toissakesänä kulki Ruotsin.)

Kun meillä syystä valitetaan että Saksasta käsin käy Suomessa paljon turhanpäiväistä väkettä, on osaksi syy itsessämme sikäli että emme tätä trafiikkia ole järjestelmällisesti hoitaneet. Saksan nopea ja yhä lisääntyvä nousu poliittisena tekijänä Euroopassa pakottaa meidät aivan toisella tavalla kuin ennen huolehtimaan siitä, että uuden Saksan johtohenkilöt saadaan lähempään kontaktiin maamme kuin mikä on ollut asian laita Saksan nyt loppuunkulumassa olevana murroskautena. Minä en voi salata sitä käsitystä että tätä puolta, osaksi luonnollisista syistä, meillä on jossain määrin laiminlyöty.

Holma.